

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

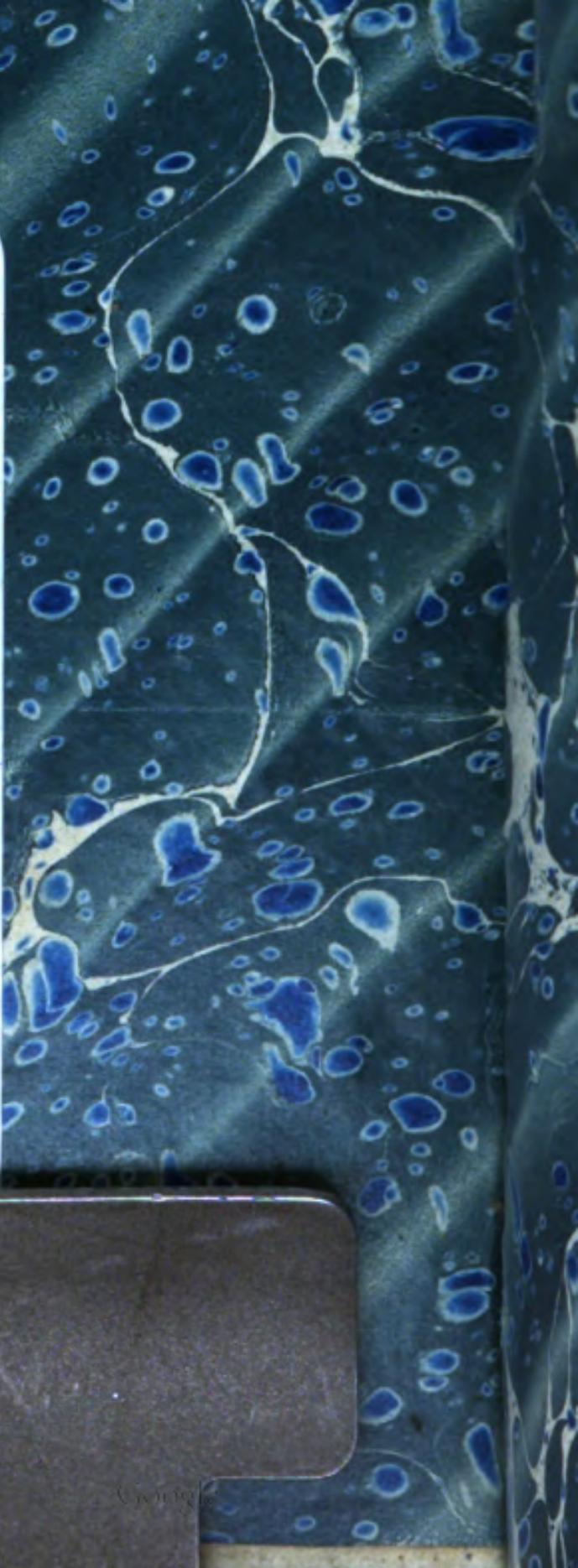
Informazioni su Google Ricerca Libri

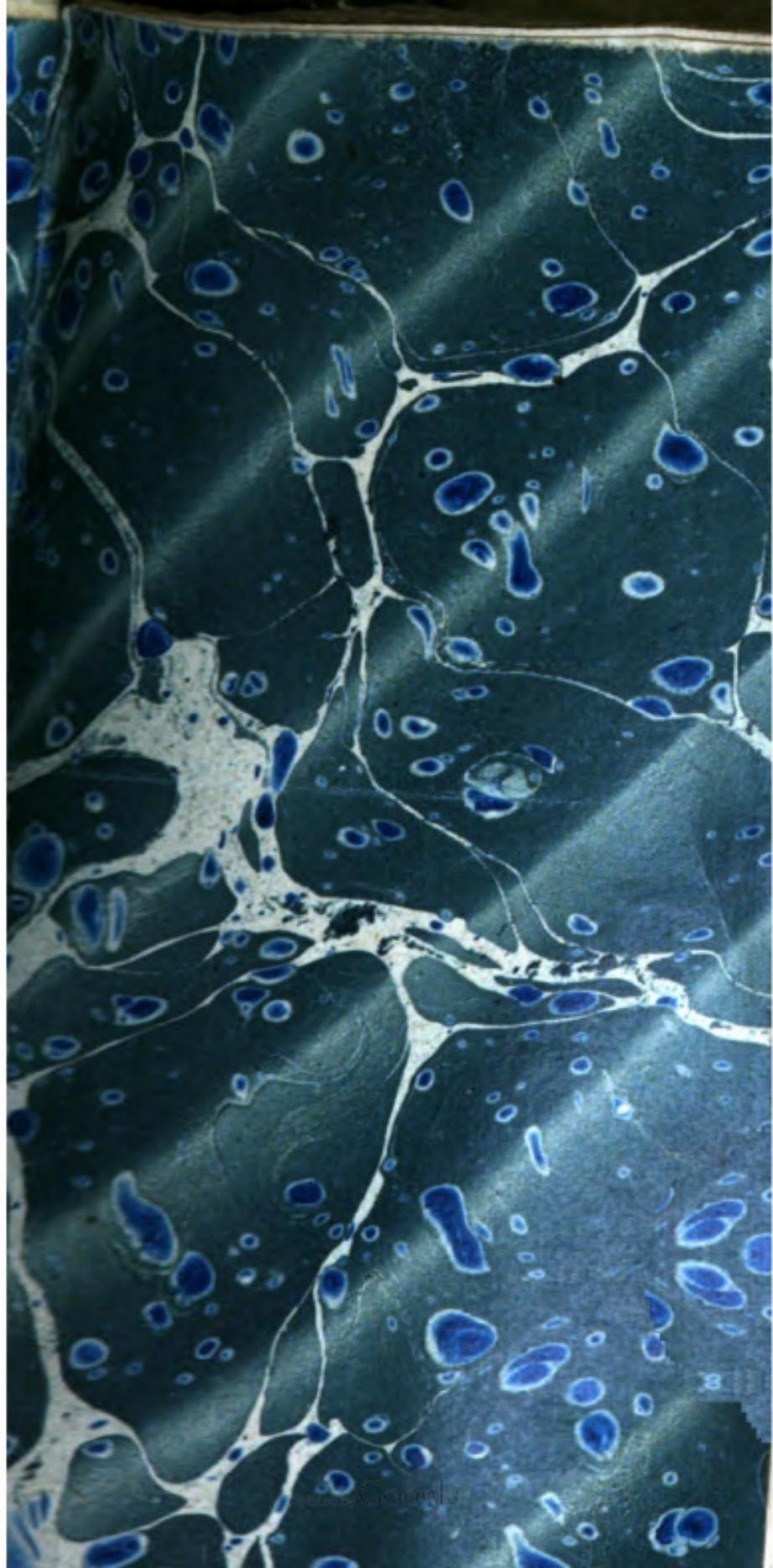
La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000183689

142 T. 41.

142

APHORISMI
CONFESSARIO-
RVM, EX DO-
CTORUM SENTENTIJS
COLLECTI.

Auctore EMANUELE SA,
Doctore Theologo, Soci-
tatis IESV.

Adhibiti sunt quibusque difficilli-
mis locis, ac sententiis Auctores
sui. Insuperque & multa alia
nondum edita, quæ primi libri
pagina habentur.

EDITIO POSTREMA.

*Emendata ac præter omnes alias aucta,
ac recognita.

LUGDVNI,
Apud IOANNEM PILLEHOTTE,
sub signo nominis IESV. s.v.

ORATIO
AD BEATISSIMAM
DEI MATERM.

E Didi nuper, sub Filij tui nomi-
nac, Virgo beatissima, Notatio-
nes in totam Scripturam sacram:
cui enim potius librū dicarem, ne-
minē reperi. Secundūm autem Dei
Filium cui nisi Dei Matri, opus hoc
dedicem? Accipe igitur, Sapienti-
z dñinæ, Sacrum, libellum
haec, ex sapientum Virorum sen-
tentijs concinnatum, tuoque p̄x-
ficio sic tuere & promovere, ut ad
molkortem proficiat æternam salu-
tem. Amen.

A 2

Collegeram multas lectiones
Doctorum sententiis de ea
sibus, quos vocant, conscientia,
eisque brevissime ad usum. Confe
ssorum ita disposueram, ut libe
berentur in promptu eorumque
in Confessionibus acciderent, du
biorum facilem expeditionem.
Adieceram praeterea, chique sen
tentia auctorem suum, quae si uen
a quo accepisset. Id opus cum
voluisse euulgare, non defue
runt qui etiam loca propria li
brorum auctoris cuiusque deside
rarent, quasi parum esset scire
cuius esset sententia, nisi adde
reveretur quo sui libri loco dixisset.

Visa

Visa mihi res importuna, et si
viri aliqui docti ita sentirent.
Quid enim attinet citationibus
non necessariis librum implere,
& prolixum facere breuitati
studentem? feci ergo ut nemo
iam id requirat, qui nec au-
ctorum nomina apponam, nisi
raro, contentus in libri fronte
dixisse Doctorum virorum esse
sententias: quod ita esse, erudi-
ti, ubi legerint, deprehendent,
imperiti credent. Verique vero
boni consilient, si breuitati stu-
dens, id consilij ceperim, viros
doctissimos in hoc scribendi ge-
nere imitatus, cum praesertim
in hoc opus per annos ferè qua-
draginta diligentissime inobue-
rim. Quo autem id fructu, do-

*Eti iudicabunt : mihi satis fuerit
ad Dei gloriam & animarum
salutem hunc tanio stu-
die libellum compu-
suisse. Vale in
Christo.*

7

A PHORISMI CONFESSARIORVM ex Doctorum senten- tiis collecti,

ABBAS, vide *Benedictio, Ordine, Religio, Statutum.*
Abbasissa, vide *Religio.*
Abortus, vide *Homicidium.*
Absolutione, vide *Casus reservatus, Con-
tritus, Confessio, Episcopus, Excom-
municatio, Exemptus, Satisfactio.*

Par. i. Absolutionis verba neces-
saria sunt. Absolu te; dicendum
tamen, ut est in usu, Ego te abso-
luo à peccatis tuis. Quoniam etiā imi-
tandus sapientū mos, qui ita abso-
luit post audiram Confessionem, &
impositam pœnitentiam Misere-
atur tui omnipotens Deus; & dimis-

sis peccatis tuis, perducat te in vi-
 tam æternam, Amen. Dominus no-
 strorū Iesu Christus te absoluat, & e-
 go auctoritate ipsius te absoluo,
 primum à sententia Excommunicati-
 onis, in quantum possum &
 indiges: deinde te abfoluo à pec-
 catis tuis, in nomine Patris, &
 Filij, & Spiritus sancti, Amen.
 Passio Domini nostri Iesu Chri-
 sti, & merita Beatae Marie
 omnium sanctorum, & quicquid
 boni feceris, & natali patientie
 sustinueris, sint tibi in recompensa
 nem, in augmentum gratiarum &
 premium vitae æternae, Amen.
 In brevibus tamen Confessionibus,
 ut illorum qui sapienter confitentur,
 satis est dicere solum, Regit te ab
 foluo à peccatis tuis in nomine
 Patris & Filij, & Spiritus sancti
 Amen.

Quod quidam dum absolvuntur
 aperto sunt capiter, neq. ex rati
 antiquo sit, nec ex sapientum: uia
 nec

nec ex ratione nec ex dignitate est enim Absolutio sententia Iudicis, quam non decet aperto ferre capite; nec ullum est Sacramentum quod capite nudato tradendum sit, nisi Eucharistia, ob Christi presentiam corporalem: & forte etiam extrema Unctio, quae per modum orandi datur, quamquam nec in hac video cuius opus sit caput appearere. Adde quod illo modo (quem non probo) facile producuntur circumstantibus fœnitentes qui sine Absolutione dimittuntur,

3. Pœniteritem, dum absolvitur, expedit orare.

4. Absoluere potest in mortis articulo seu periculo probabili (quale est prælium, aut periculo-sam navigationem subitiorum in quibus etiam numerandi sunt ad vires damnati) quiuis Sacerdos, etiamsi non absit proprius pœnitentis Sacerdos, à quibusvis casi.

A 5

to *Absolutione.*

bos & censuris.

5. Absoluere potest Episcopus per se vel per alium sibi de iure, vel de voluntate saltēm tacita sui Superioris, subditos ab omnibus casibus, etiam in Bulla Cenæ contentis, modò sunt occulti, id est, non nototij. Quid autem sit notorium, vide *Notorium*.

Absoluere potest quiuis Sacerdos à peccatis venialibus, & à mortalibus etiam, quibus penitentia alias est absolutus.

7. Absolue potest Confessor alienum, si probabilitet credit eius Superiori id placere.

8. Potest quis sibi subditum absoluere ubique, & à peccatis, & ab Excommunicatione.

9. Absolui posse absentem, alij affirmant, alij negant. *Nau. 22.n.36.*
Meq. 25.co.2. Per. Soto lect.

11. De Conf. ego puto posse cum causa abest: ut si absoluisti quem non poteras, accepta postea absolueris.

di potestate, si commodè non potes vocare ad te possis absentem absoluere, non solum ab Excommunicatione, sed etiam à peccatis. Quòd si merito dubitas an ad Absolutionem sit dispositus: potes mente addere conditionem. Si es dispositus. Non est tamen facile credendum, aut dubitandum necessariam deesse illi dispositionem ad Absolutionem.

10. *Absolui potest agrotus qui dixit quantum potuit commode ne forte dum expectatur reliquiam moriatur absque absolutione posse etiam absolui sanum, qui ob linguae ignorantiam quædam solum explicat, non omnia, probabile est: facit enim talis, quantum potest: integrām Confessionem.*

11. *Absolui posse morientem qui nihil potest confiteri, sed tantum ostendit signa Contritionis: alij aiunt, syl. etas fūr, pat.*

3. n.

11. 16, alij negant, cum quibus ego
diu scpsi, sed iam placet ut absolu-
tuatur, etiam amens qui ante
ostenderat signa Coniunctionis. Se-
cundum doloris de peccatis.

12. Absolui potest de quo Confes-
sor dubitat an ipsum absoluatur:
Subintelligitur enim conditio: si
non te absolvi.

13. Absolui potest qui proponit
abstinere à peccato, etiamsi credat
se, proposito non standum, sed
peccaturum. Item qui ex probabili
causa non vult omittere peccandi
occasione, modo proponat, si-
miter, non peccare, etiamsi ali-
quoties sit relapsus: quamquam in-
terdum expedit, peccatum idem
sepe committentibus differre Ab-
solutionem.

14. Absolui potest qui se dicit do-
lere de peccatis, & velle abstineat:
est enim id Attritio, quæ sufficit
cum Sacramento; inducendus est
tamen ad dolorem propter Deum
offensum.

15. Absoluti potest qui non confitentur agere peccatum quod Confessor. ex alterius Confessione intellexit illum commisisse: non enim magis de isto alteri quam ipsi credendum expedit tamen de alterius confessu Hunc mendacij consenseret; sed id cautelè & prudenter agendum.

16. Abfolui potest qui contraria opinionis Confessoris opinionem sequitur, sed probabilem.

17. Absolutio peccatorum data excommunicato bona fide confitenti, non absoluto autem ab Ecclesiastica communicatione, valida est Cap. i. Abfol. N. 9. n. 4. Medicord: de conf. q. 18.

18. Absolutus per Bullam, ut sit, ab Excommunicatione ad aliquem effectum; cum reincidentia, non reincidit nisi per exterius, si ies est manifesta: alioquin in omnibus, potest se gesere ut absoluta quam declarauit Gregorius 13.

19. Absolutio data per Iubileum etiam si postea non fiant per illud requisita, valida est, itemque dispensatio.

20. Facultas absoluendi ab omnibus casibus, non comprehendit dispensacionem à voto aut irregularitate. An verò qui potest absoluere ab omni censura, possit liberare irregularitate oīta ex peccato, alij sicut, alijs negant: probabile est posse, qui potest ab omni poena; illa enim poena est.

21. Absoluere potest à casibus Episcopo reseruatis quiuis Confessor illo mortuo: post mortem enim eius desinunt esse reseruata.

22. A casibus alibi reseruatis potest absoluere, vbi non sunt reseruata, quilibet legitimus Confessor. Itaque vbi non est recepta Bulla Cenæ Domini, potest ab eius casibus absoluere.

23. Dans licentiam peregrinandi, hoc

di, hoc ipso censetur dare licen-
tiam ut possit absoluī à casibus
sibi reseruatis, etiam vbi similia
reservata sunt; secus est si detur so-
lum potestas eligendi Confessorem
in eadem Diocesi.

24. Non possunt Episcopi pro-
hibere quin absoluat à casibus re-
seruatis, qui ad id habet priuilegium
à Papa.

25. Qui audit habentem casus
reservatos, absoluat eum, non im-
peditum tamen aliqua Excom-
municatione reservata, audita om-
nium peccatorum Confessione, à
reliquis, dicendo: Ego te abso-
lvo à peccatis tuis, &c. & pro re-
servatis mittat eum ad Superiorē
tem, qui, auditis illis solis, cum
absoluat. Quod si prius Superiorē
tem adeat, hic poterit absoluere à
reservatis solis, & deinde mit-
tere ad inferiorem, qui audita
omnium etiam reservatorum Con-
fessione, poenitentem absoluat
ab

26. *Absoluto*

ab omnibus. *Palau.* *Catech.* 369, 71.
Med. Vnu. Non desunt autem enim
potent, ut superior absolvit a scilicet
referendis, debete penitentem foli-
ferentia confiteri. sed autem docto-
res id non probant, quia illi omni-
nia confessi dicenda sunt peccata.
Quod si penitentis voluntate
mutaretur, & non impeditur ex
communicatione aliqua deferua-
tur, ab aliis ab solutis ab inferiori
a non referendis, ut dictum est in
cebit permissum facere, modo secundum
penitentem et factum commodum po-
nitur. Neque superius praesentetur
- 26. *Contiens generaliter* omnia
peccata alias confessis & absolu-
tis, *parte per partes* ab soluti-
m de parte peccatorum quae di-
xerit, postea de alia parte cum dixerit
in Adoptione, *vide Matrimonium impos-
tum.* *Adulterium, vide Diuortium.* *Ex-
triae.* *Abusus.* *Excessive.* *Adul-*

Adulterium

1. **A**dulterium nō est, ubi alter saltem non est conjugatus per verba de præsenti.
2. Adulter ad nullam tenetur restitutionem, si probabilit̄ dubitā filiū esse sūm: secus si credat. Quidam tamen putant, nec, si ei constat esse factū, refici; r̄ si ex quadam acuitate, quia dānum nō dāt: quod etsi probabile est, sed vulgo non recepum, quādā tutior communis opinio, quam p̄imō posui.
3. Adultera non tenetur cūm periculo vitæ, aut famæ seu honos, prodere filiū esse ex adulterio: *Pedraza Prae. 7. d. 18. ord. q. 10 z. 5a;* *bon 2.2:q. 62. a. 7. Anton. Tract. de restit. c. 8. Nas. c. 17. n. 47* etsi quidam putant teneri aliquando etiam cūm vitæ periculo. Nec verò filius tenetur matr̄i credere, etiam cūm iuramento id afferenti, (si tamen credat tenetur se abdicare hereditate, nisi hanc iam præscripsisset.) Nec ei mater tenetur prodere cūm dubium est

an sit profuturum;

Advocatus, vide Iudiciales actas.

1. **A**dvo^catus potest, quamdiu causa dubia est patrocina-
ri: ex quo autem tempore tenetur
scire esse iniustum, tenetur de d^ano,
2. Aduocare potest coram Iudice
seculari Religiosus ob Monasterij
necessitatem.

Ædificare.

1. **Æ**dificare etiam in tuo solo non potes , quod tibi non prodest , & al-
teri nocet.

*Affinitas, vide Matrimonij impedi-
menta.*

*Alienatio, vide D^epositio, Ecclesia, Hos-
pitale.*

1. **A**lienari prohibita, possunt alienari ex causa dotis,
vel alioqui pia. Itaque etiam rei Ecclesiæ, possunt alienari pietatis
causa: non censetur autem tale esse,
redi-

redimere damnatos iustè ad aliquam poenam.

2. Successio non dicitur alienatio. Itaque prohibitus absolutè alienare, potest relinquere hæredi etiam extraneo, & extraneo etiam legare, & prohibitus à testatore extra certum genus personarum alienare potest ex testamento dare ei qui sibi esset alioqui ab intestato successurus, etiam si extra illud personarum genus, nisi aliud euidenter appareat ex verbis testatoris.

3. Alienatio facta cum debito consensu, & sine fraude, valida est in conscientia etiam si desint solemnitates à iure requisitæ.

4. Prohibitus alienare, potest alienare mobilia, quæ in trienniū seruari non possunt, secus si seruari possint, & sint pretiosa,

5. Arbores Ecclesie nisi sint pretiosæ, cedi & vendi possunt.

6. Iurans non alienare sem Ec-

elefant, potest in eius utilitatem alie-
nare, itemque rem modicam, inten-
situdine enim iuramentum secundū
iuris dispositioacini.

7. Solemnitas iuris non requiritur
in rebus modicis, nec in his que Reli-
giosi retinete non possunt, (Ieagine
Menidicantes possunt vendere im-
mobilia sibi ab aliquo testamento
telicta, vel alias donata) nec secun-
dum quosdam iuribus mobiliis,
etiam si possint, seruari, ut quibus
nec in necessitate urgenti.

Alimenta, vide Dux, Parentes.

8. **A**limentorum nomine ve-
niunt ea, sine quibus non
potest honestè vivi, ut cibus, vestes
habitatio, & medicinae, & interdum
dos.

9. Tenetur pater filium etiam
sputum alere, & dotide etiam si est
filia, iuxta quantitatem alimentatio-
num debitam.

3. Cùm

Alimenta,

3. Cūm pōtest pater filium exha-
redare, pōtest & alimenta tiēgare,
nisi filium peccati pōnit. Qui-
dam tamen negant posse ynquam
à patre egenti filio alimenta negari
quod mihi probatur, est enim de-
bitum naturale.

4. Alimēntorum quātitatēm; le-
ge aut statuto definitam, pōtest pa-
ter filio spurio relinquere, etiam si is
habeat alioqui ynde viuat, transfi-
bitque ad huius hæredes,

5. Tenetur ascēdentes, desce-
dentes, si egeant, alere & contra;
nec pōtest yir vxori, quæ dōtem
attulit, prohibere, quin illa egen-
tem patrem suum alat.

6. Tenetur auus materhus, ne-
potem egentem alere, si hunc
paterna linea alefe non posuit,
aut nolit. Tenetur & sacer nu-
trum egentem, & frater statuen-
tiā spuriū, & sororem e tam
naturale seu illegitimam agentes, &
tutor pupilli matrem & sororem

egentem alere : itenque secundum quosdam partibus & parochus filios spirituales. Quae mihi omnia, ut parum in more hominum sunt, ita multum videntur naturali iuri consentanea : quantum verò peccant qui non faciunt non ausim dicere : Illud tamen opulentos moneo, ut cogitem quod D. Paulus ait: Qui suorum curam non habet, esse infideli deteriorum.

7. Egentem filium, quem patēr & auus alere non possunt, aut nolunt; tenetur mater alere, alioqui debet ei solum lac: quod si nec id possit, tenetur pater lactandum curare.

8. Alimentorum causa pia est, ideoque potest & in festo & contra Iudice Ecclesiastico tractari.

Altare, vide Benedictio, Ecclesia.

Altare multis modis amittere consecrationem vulgo traditur

tur: egò, quandiu illud formam suam retineret, non puto amittiri consecrationem villa aut fractionem, aut motione. Itaque amoto ligno ab ara consecrata, non perditur consecratio. Quòd si lignum sit sigillum, in quo reliquiae, & amorum, suo loco statim reponatur, nec unius opus est nouæ consecratione.

Apostata, vide *Excommunicatio*, *Religio*.

Apellatio. vide *Judiciales actus*.

Aqua Benedicta, vide *Benedictio*.

Archiepiscopus, vide *Episcopus*.

Archiepiscopus, dum visitat prouinciam, potest subditorum Suffraganeis Confessiones per se vel per alium audire, non autem illos sine suorum Episcorum licentia confirmare.

Archiptesbyteri

A Rchipresbyter Ecclesie Cathe-dralis potest audi-re omnes totius Episcopatus Confessiones, & sibi in eo Vicarium constituere, non tamen absoluere sine licentia a causibus reseruatis.

Avaritia, vide Eleemosina,

Bannitus, siue Proscriptus.

1. **B**annitus qui impunè potest à quouis occidi, Iudice id per sententiā in illum latam concedente, non potest occidi in alieno territorio, nisi licentia saltem præsumpta domini territorij. Intemperò dum agitur contra sententiā per viam Nullitatis, seu Appellationis, non potest usquā occidi.
2. Bannitum alere tenetur qui alias tenebatur, ut patēr, filius uxor: est enim id de iure naturæ, quod per Civile non tollitur.

3 Bannitus potest succedere ex recta-

testamento, vel ab intestato.

4. Banūtum aq. possit. etiam. filius occidere, alij aiunt, alij negant. ego non puto. Illud vero probabile est, non posse illūse defendēdo occidere eum qui se vult minister iustitiae occisurus aggreditur, quidam tamen posse putant.

*Baptismus vide matrimonij impec-
dimenia.*

1. **B**aptizans in necessitate. Bne solemnitate, non peccat, etiamsi sit in peccato aut excommunicatus.

2. Baptizans aliquem, putans esse alium aut puellam, putans esse puerum, vere baptizat.

3. In dubio an fuerit veros Baptis-
mus, sub conditione, si non est vere
baptizatum, iterandus est. *Vide de-
cens. distinctione. 4. capite Placuti, &
de Bapt. & esses effectus ca. secundo.*

4. Perfectus est Baptismus, etiam
cum verba statim vel post aquæ af-
persiōnem, vel ante eam, proferun-
tur.

5. Baptizato in necessitate do-
mi, adhibendæ in Ecclesia cœtemo-
niæ quæ defuerunt. *I. q. i. spiritus
sanctus.*

6. Baptizare extra necessitatem
non subditum, sine licentia Paro-
chi non licet.

7. Nec fœminæ baptizare licet,
præsente viro qui possit & velit
baptizare, nec laico præsente Cle-
ricali: non tamen est id, si flat, morta-
le peccatum.

8. Potest qui filium suum in Bap-
tismo suscipere, si desit qui suscipiat.
30. q. i. Pernnit.

9. Religioso prohibitum susci-
pe in Baptismo: si tamen susci-
piat, contrahit spiritualem affini-
tatem.

10. Validus est Baptismus datum
dormienti vel amenti, si antea
bap-

baptisari voluerunt : item qui datur
amenti à nativitate.

11. Compotem rationis puerum
Baptismum potenter baptizare licet , inquitis parentibus infidelibus
in dubio verò de rationis usu,
sufficit esse septem annorum : non
compotem autem licet baptizare,
si alter parentum Christianus con-
sentiat.

12. Obstetrics tenentur scire
formam Baptismi , & quidem præ-
stat vulgari lingua scire , quam
Latina,

13. Baptizare extra Ecclesiam non
licet , nisi in necessitate , aut Principi
filium. *Vide Clem. de Bapt.*

14. Vetus est Baptismus datus
volenti baptizari , sed non credenti:
ut est verus qui datur à volente bap-
tizare , sed non credente,

15. Ungere Chrismate alterius an-
ni baptizatum , extra necessitatem ,
non licet.

16. Qui posuit obicem per peccatum

tuum Baptismi effectui, debet illum postea Sacerdoti confiteri non a tremalia peccata ante baptismum facta.

17. De patrini Baptismo & Confirmatione obligatione instruendi filium spiritualem in fide & moribus, non est eadem Doctorum sententia; certè usq; non est receptum.

Bellum vide clericus.

Miles bellum, de cuius iustitia dubitatur, gerenti subditus, si in eo proelietur, non peccat; peccat autem si sciatis esse iniustum.

2. In bello iusto etiam innocentes licet spoliare & capere, ad debilitandas hostium vires. Quod si bellum est perpetuū, ut cōtra Turcas, licet etiam innocentes captiuare. Quod si dati sunt in obsides, & violent hostes fidem dātām, non licet illos occidere: licet autem, si sunt de nocentum numero.

3. **Capta in bello iusto non sunt restituenda, nisi essent res Peregrinorum, Clericorum, Religiosorum, aut rusticorum: quanquam quidam nec talia aiunt ex necessitate restituenda, quia iuste capta, ut dictum est supra.**

4. **Ablata iusto bello ab illis qui illa iniusto bello acceperant, non esse prioribus dominis restituenda, probabilis est quorundam opinio: & quidem vsu videtur receptuni, ve capta à Turcis prioribus dominis non restituantur; idemque videtur de rebus ab illis. emptione accepitis dicendum. Quod si aliquibidex aut consuetudo praescripta. aliud velit, id sequendum.**

5. **Potest Princeps, ad vitandum Reipublicæ maius damnum, tradere hostibus aliquam urbem sestenim id exponere periculo partem proprius salute.**

6. **Milites sine voluntate salutem præsumpta Principis, damnum hosti-**

hostibus dantes , tenetur restituere : presumitur autem velle etiam ut capti à Turcis, cùm fugiunt, dominos suos aliósque spolient.

7. Capti etiam iusto bello fuge-re possunt.

8. In dubio non licet aliena invadere, licet autem defendere quæ possides: melior enim est in dubio conditio possidentis.

9. Offerenti ante conflictum satisfactionem , non licet bellum inferre ; quidam tamen dicunt licere, nisi ostenderat ante belli publicationem .

10. Subditi non tenentur ad bellum propriis expensis gerendum, nisi forte ex pacto , aut consuetudine præscripta.

11. In bello licet quidem Clerico hortari ad victoriam , adeoque ad pugnam, non autem pugnare , nisi se defendendo.

12. In bello dubio pugnare licet pro se defendente,

13. Miles in bello iniusto non potest hostem occidere , nisi se defendendo.

14. Milites nostri temporis non gaudent priuilegiis antiquis militum.

15. Belli tempore non potest Princeps populum deserere.

16. Militi etiam agrotanti debetur stipendium.

Benedictæ aquæ aut oleo si addatur aqua non benedicta aut oleum , totum sit benedictum. Quidam tamen ajunt , semper quod additur , debere minus esse eoque cui additur quod ego non puto necessarium.

2. Benedictio in secundis nuptriis non datur , si alterutet coniugum fuit alias benedictus. Quidam tamen dicunt posse iterum benedici qui virginem duci: Sunt & qui velint posse utrumque benedici , cum alterum quoquam fuit benedictus. Puto ego fer-

seruandam consuetudinem regio-
nis.

3. Franciscani Sacerdotes, & qui
eorum priuilegiis gaudent, possunt
benedicere omnia Ecclesiae orna-
menta, exceptis Corporalibus, quae
soli Generales, & Prouinciales, eo-
rumque Vicarij, possunt benedicere.

4. Abbas qui potest exercere Pon-
tificalia, potest benedicere omnia
vbi non interuenit vngatio. Ex con-
cili, Congreg.

Beneficiam, ride Capitulum, Condictio-
nem, Clericus, Donatio, Ecclesia, Elellis,
Episcopus, Excommunicatio, Residen-
tia, Embunia, Suspensio.

i. **Q**ui habet Beneficium se-
ficiens ad sustentationem
non potest tutam conscientiam aliud
accipere: quod si à Ppā in eo dis-
pensetur, quis audeat tantæ auctoritatis
factum condonare? verò cau-
sæ, ob quam est dispensatum, æqui-
tatem

ratem discutere? Potest quidem Confessor ac quiēscere dispensationi Papæ, etiam in duobus beneficijs Curatis, ipse qui possidet, aq; debeat, viderit: certè interim duri se putat bene possidere, absoluī potest: itēmque dum per Vicarios be ne prouidet pluribus. Curatis, etiā si dubitet de iusta causa dispensatio ni rite enim possidet dispensante. Papa: quanquām me auctore nemo non modò Curata duo sed ineqne Simplicia habebit, si vnum sufficiat. Quin etiam optarem; ut iuxta. Pa normis. doctrinam, cap. conquerente de cler. non resid. Papa ijs qui duo ha bent beneficia quorum alterum suf ficit, alterum adimēret.

2. Episcopus non potest dispen sare ad duo Simplicia, si vnum est sufficiens, aut si vitrumque requirit residentiam: nec secundum quodam, ad duo in eadē Ecclesia, quod tamen alij concedunt, si sint dissimilia officijs.

C

3. Ad pluralitatem eorum quæ in Hispania Præstimoñia vocantur, non requiritur dispensatio.

4. Dispensatio super pluralitate non valet, si aliquod beneficium in dispensationis petitione tacitum est: Nec valet impetratio beneficij à Papa, vel eius delegato, si tacetur aliud prius habitum: secus est si ab Ordinario impetretur. *Vide de præbend. & dignis. cap. 6.*

5. Habens dignitatem, aut Personatum, aut Curatum beneficium, si alterum tale accipiat, vacat prius ipso iure: quod nisi statim resignet, priuatur etiam secundo. *cap. Multas de præb.* Sed id per sententiam iudicis, nec enim se debet ipse priuare: immo nec prius vacat *secundum Innocentium & Io. Andr.* nisi à Iudice moreatur, idque post pacificam secundi possessionem. Sunt & quædam alia quæ excusant, quæ consiliorio omitio: iam enim sine dispensatione talia non possunt haberi,

ri, vbi autem est dispensatum, illis
nihil est opus.

6. **Habens beneficium Curatum**
suo simplici annexum, non ceas-
tur habere curam Animarum. At
Vicariatus perpetuus Ecclesiae Pa-
rochialis, tanquam beneficium Cu-
raturum habetur.

7. **Habens Parochialem**, aut hu-
ius Vicariatum perpetuum, si intra
annum à possessione pacifica non
fuit Sacerdos, priuatus est ipso iure,
nisi iusto impedimento excusat,
aut Ecclesia sit Collegiata, vel Ple-
bania, sub se habens Capellanos,
vel ille curam per se exerceat non
teneatur, aut cum illo dispenseatur.
Vide cap: Lices, de elect. libr. 6.

8. **Potest quidem Episcopus dis-**
peasare studij causa per septem an-
nos, sed debet ille tamen intra di-
ctum tempus saltē Subdiaconatū
suscipere, & interim Ecclesiae
per alium prouidere.

9. **Collatio beneficij Curati ante**

C 2

annum vigeſimum quinto ſaltem
inceptum eius cui conſeruit; nulla
eſt, niſi Ecclesia eſſet Odelegata.

10. Collatum alicui beneficiū, ei
ius non fit antequam conſentiat.

11. Reſignatio beneficiū fauor
rem alicuius, non tranſfert in eum
ius, antequam ei à Papa vel Epifi
copo detur: itaque potest poteſtitare
qui reſignauit, antequam illi detur;

12. Non perdiuit beneficiū poſſeſſio per renunciatiōnem.

13. Beneficiū non perdiuit per
inabilitatē ſuperuenientē, ut
per homicidium, aut aliud ex iusto
impedimentuī.

14. Triennio poſſidens beneficiū
pacifice, etiamfi malā fide, ſit
eius dominus, ſecundum Navarrę Co
rigitam de triennali poſſeſſione; nec
tenetur obſtendere titulati, videlicet
Cohcilij Congregati.

15. Netno ſibi potest beneficiū
conferre, De exces. Pral. ca. 3.

16. Promiſſio beneficiū vacatur:
aut

aut ad id præsentatio, nec licet, nec valet, quacunque verborum forma fiat, *Vide de concess. prob. ca. i. 13. & 16. libro 6; eodem iij. cap. Detestanda.*

17. Collatio beneficij facta per Vicarium reuocatum, sed ignorans tem reuocationem valet; itemque renuntiatio facta per Procuratorem reuocatum ante ingimacionem reuocationis illi factam, etiam si is, cui fit renuntiatio, reuocationem sciat.

18. Obtinens beneficium condemnati per errorem, sed secundum allegata & probata, iuste possidet.

19. Potest Episcopus cum illegitimo dispensare ad unum beneficium Simplex.

20. Etiam cum in iure dicitur ut beneficium vacet ipso facto, sine aliqua monitione aut declaratione, non priuatem quis possessione nisi per Iudicem; sed potest interim conscientia gaudere fructibus: se-

et si dicatur ut collatio non valeat, ut accidit in Simonia.

21. Cui revalidatur titulus beneficij malè acquisiti, potest retinere fructus à se malè perceptos: fructus enim beneficij vacantis debentur successori; vacabat autem iure, et non de facto, beneficium illud; & ipse successor est.

22. Qui in beneficio male acquisito fecit debitum officium, potest excusari à fructibus consumptis in vita sustentationem, si pauper est.

23. Qui beneficium obtinuit simulata sanctitate, vel ob causam turpem, non tenetur resignare, nisi esset turpitude quæ collationem inter ipso nullam redderet, ut Simonia.

24. Clericus in facris si contrahat matrimonium, non ideo perdit beneficium; nec si est in minoribus, & contrahat solum sponsalia de futuro.

25. Fi-

25. Filius illegitimus non potest habere beneficium in Ecclesia in qua pater habeat, aut habuit, nec pensionem super patris beneficio.
Ex concil Trid.

26. Nec legitimus potest habere beneficium quod pater habuit.

27. Capellanía instituta cum conditione, ut detur Sacerdoti, aut in certa familia ei qui sit Sacerdos, potest; *secondum Narr.* dāri ei qui non sit Sacerdos, modo fiat quam primum Sacerdos.

28. Capellanus obligatus ad celebrandum, potest id per alium facere. *Ex congreg. concil.*

29. Collatio beneficij facta irregulari suspeso aut interdicto, nulla est: id eoque soleat in collatione dati Absolutio à talibus impedimentis.

30 Ante decimum-quartum incepsum nullus potest beneficium obtinere, nec pensionem, nisi in fundatione beneficij aliter fuisse;

cautum. Ex Trident. concil. & consil. congreg.

31. Ad dignitatem & Personarum sine cura requiruntur virginiti duo anni incepti. Ex 3rid.

32. Collatio beneficij auctor Ecclesiastice iurisdictione facta non habenti primam tonsuram nulla est.

33. Quod sine Ecclesiastica auctoritate sit aut datur, non est beneficium Ecclesiasticum itemque ubi non est ius percipiendi reestus.

34. Appetere aut procurare sibi Curatum beneficium, non semper est illicitum.

35. Collatio beneficij contra fundatoris instituta non valet.

36. Iniqua est institutio prohibens dari Curatum meliori, eo quod sit extra certam familiam, adeoque non seruanda.

37. Potest Episcopus ex causa cum consensu hæreditis dispensare ut detur beneficium non habentem omnia requisita à fundatore: itemque

que cum consensu Patronatus ins
trahentis mutare aliquid in institu-
tione Beneficij, secundum *Nauar.*

38. Qui sine animo Clericalis
status percipit fructus beneficij
non Curati, non tenetur illos resti-
tuere: quod si ex Curato percipit si-
ne animo suscipiendo Sacerdotum,
tenetur restituere, nisi animum
mutet.

39. Habens beneficium, tenetur
intra annum Ordinem ad illum re-
quisitum suscipere: quod si licen-
tiā habeat non suscipiendo Ord-
inem, dicet per Capellanum Missas
ad quas tenetur. Ex *Trid.* & *concil.*
Congreg.

40. Absentes cum licentia causa
studij non recipiunt distributiones
quotidianas. Ex *Congreg. Concil.*

41. Docens publicē scripturam
aut audiens, percipit beneficij fra-
ctus absens. *Trid.*

42. Daret beneficium Simplex di-
gno, reliquo digniori, non est pec-

catum mortale, Pedraꝝ. Prac. 7. d. 16: citat. Citer. 2. 2. q. 62. a. 2. & Tensac. 12. q. 4. secus si sit Cutatum: non tamen tenetur, qui dedit, restituere digniori. Mercaldo l. 6. c. 17. Sylva. A cepio personatum parag. 4. Nau. cap. 17. nn. 70. & 72.

43. Datus beneficium indigno, tenetur Ecclesiae cui damnum dedit Soto 4. q. 6. a. 3. Valent. 10. 3. disp. 5. q. 7. p. 2. quod citat Conar. Reg. Peccatum, p. 2. parag. 7. n. 2. Ang. Restit. i. parag. 1. non autem digno, soso sup. Pedraꝝ. Prac. 7. d. 36. Valent. sup. Nau. sup. n. 79. et si quidam id affirmant.

44 Beneficiati possunt tanquam domini disponere de fructibus assignatis sibi stipendio, modo quae supersunt honestae sustentatio*n*i, & officijs honestis, dent pauperibus vel operibus piis: quod tamen si non faciant, non tenentur restituere. Est autem honestum officium filiam dotare, quod tamen quidam nolunt

solutū de bonis Ecclesiasticis fieri;
si alia habeantur unde fiat: item
que cognatos iuuare, ut decentes
vivant.

45. Potest beneficiatus disponere non solum de redditibus beneficij, sed etiam de rebus immobiliibus ex illis suo nomine emptis. Meliorationes autem factæ in bonis Ecclesiæ; ut in domo, aut agro eius quidem erunt quandiu viuit, etiam si beneficium relinquat aut ei per iudicem priorem: at in morte erunt Ecclesiæ. *Vnde de peccatis Clericorum cap. 5.*

46. Patrimonium Ecclesiastici morientis ab intestato sine heretribus, dandum suæ Ecclesiæ.

47. Debita beneficiari soluenda ex bonis quæ reliquit moriens: *Vnde libro 6. de officiis ordinis cap. presenti.* Quod si non reliquit quantum opus est, soluet successor in beneficio, si contracta sunt pro Ecclesiæ necessitate aut utilitate, secundum *Indo-*

*L*iquide ut. Imo etiam, secundum *P*rof.
G. *R*anorm. si contra dicta pto ~~acc~~
 cessoris necessitate; quod ego, non
 puto in vfu esse, et si valde rationab-
 ile. *P*ide *Ecclesiæ*.

48. Distributiones quotidianæ
 debentur iuste impedito, modò ab-
 sit in eo oppido, & soleat, cum fa-
 nus est, *Officij* interest.

49. Cum distributiones ex priuilegio
 conceduntur absenti, intelli-
 gitur si ille ab sit causa iusta.

50. Excommunicatus, vel sus-
 pensus à beneficio, interim dum
 querit absolui, potest fructibus vni-
 fici & suis necessariis, secundum *Na-*
*mor. G*alias.

51. Permittens notabiliter lœdi
 possessiones beneficij, tenetur re-
 stituere.

52. Fructus male percepti dandæ
Ecclesiæ, vel pauperibus si autem
 sunt distributiones, ijs qui *Officij*
 interfuerunt.

53. Fructus percepti tempore vani-
 catio-

cationis, dandi Ecclesiæ, vel suc-
cessorū.

54. Frustrus celiōcti ante mor-
tem beneficiarii, vœhei debiti ob ser-
uitum, sunt bēredis quod si nul-
lus sit hæres, sunt successoris, vel
forse ex usu Cameræ Apostolice.

55. Canonicus habens Capellam,
non recipit distributiones horæ
qua Missam celebrat.

56. Qui post sex menses ab ob-
tentio Beneficio setiam Pia Stimo-
niæ non impeditus legitimè, non
recitat Offitium, non facit fructus
suis, sed tñnerunt dare fabricæ bene-
ficij, vel pauperibus omnes quidem
tñris, dicitur tñrum eius Offitium
omissum; alioquin pro Matrono or-
missò dimidiatum, pro quavis alia
Horæ ferant partem: id est que est
faciendum ei, qui ut Clericus habet
pensionem, si non recitat Offitium
B.Mariæ ex Bullâ P. Quinti.

57. Si talis pauper est, potest sibi
retinere de consilio Confessoris, se-

58. Quod si fecit alia ad quæ ob beneficium tenebatur, poterit sibi retinere quantum illa merentur.

Itaque sufficiet Barocco, restituere quintam partem: Canonico, quartam, alijs beneficiariis, tertiam; ut quidam dicunt.

59. Qui potest conferre beneficia, potest concedere ut permittantur.

60. Potest auctoritate Papæ in commutatione beneficiorum fieri compensatio per pensionem aut pecuniam pro fructibus alterius beneficij maioribus.

61. Non potest Notarius pro litteris beneficij, scilicet pro charta, labore, & alijs, accipere nisi vnum aureum. Ex Trud. & Concilij Congregatione.

B L A S P H E M I A.

1. Blasphemia gravior est per iurio & homicidio.

2. Il-

2. Illud Concilij Lateranensis,
ne blasphemus absoluatur sine gra-
di pœnitentia ; non est usu recep-
tum.

3. Blasphemans inaduertenter,
ita ut si aduerteret, non faceret, non
peccat mortaliter. Quidam tamen
putant ex consuetudine blasphema-
re etiam inaduertenter, esse mor-
tale; quod non est improbabile.

B O N A.

1. **B**ona mobilia dicuntur, quæ
commodè seruari non pos-
sunt vix triennium, ut frumen-
tum, vinum, oleum.

2. Pecunia inter mobilia reputa-
tur.

3. Mobilia pretiosa quæ seruari
possunt, interdum æquiparantur
immobilibus.

4. In bonis mobilibus vel im-
mobilibus iuta etiam & actiones
comprehenduntur, ex consuetudi-
ne potius quam ex iure.

B Q-

BONVS VDR.

1. **B**onus vir in Foro quidem
exteriori intelligitur Index,
in interiori autem, vir prudens &
timoratus.

CALIX.

1. **C**alix tornalis, in quo sci-
cet pes à cyatho separari
potest, pes eam separationem non
perdit consecrationem.

2. Calici non perit consecratio,
nec si deauratio decidat, nec si de-
novo deauretur.

3. Calicem solus Episcopus solet
consecrare.

Cambium vide *Contractus*.

1. **P**ermutari potest pecunia
cum altera diuersi metalli
cum lucro moderato.

2. Aureus cuius pretium aestima-
tur undecim Iulijs, potest dati pro
duodecim: est enim illa apretij ta-
xatio

xatio facta ad emptiones , non , ad permutationes .

3. Plus valet pecunia præsens , quām absens : item cūm multi accipiunt ad cābium , & pauci dant : item ob metallum , figuram , pondus ; temporis occasionem , dubium de valoris mutatione , raritatem , aut dantis incommodum : quæ considerari oportet , ne facile cambia , quæ sunt in ysu damnentur .

4. In cābijo lucrari solet qui rogator pecuniam accipere alibi reddendam , vel dare alibi recipiendam illuc enim velut transfert ad locum vbi reddenda , hīc autem velut à loco vbi recipienda .

5. Cambio lucrari , etiam ei licet , qui alioqui non habet ordinariū camporis officium , sed ex occasione oblata facit .

6. Etiam in eodem regno licet cābium per litteras , etsi id lex aliqua prohibeat ; præsumit enim fraudem : quæ absit , non intendit

D

prohibere. Idemque dicendum de cambijs omnibus alioqui licitis, aut cambiorum licitis conditionibus, si lege aliqua prohibeantur: cessante enim fraude quam lex præsumit, fieri possunt.

7. Cambia dubia si facta, non condenda: si facienda, non approbada.

8. Cambium quod sit sustinente camporis procuratore duas personas in nundinis, scilicet creditoris & debitoris, quod vulgo dicitur *cossa ricorsa*, est à Pio Quinto approbatum, in Bulla quadam data ad Bonomens.

Capitulum, vide Beneficium.

1. Capitulum, sede vacante, succeeds Episcopo in iustificatione ordinaria: itaque potest absoluere, dispensare, statuere, inquire, visitare, & dare indulgentias, ut Episcopus. Non confert tamē beneficia: id enim Papæ reservatum: *secundum declarationem Congregationis*

Casus fortuitus.

91

mis concil. Nauarrus autem ait, posse quidem conferre illud, cuius collatio ad ipsum & Episcopum communiter pertinebat, non autem si pertinebat ad Episcopum cum Capituli consensu, aut consilio: quod videndum est an sit vnu receptum.

2. Vocem in Capitulo non habet, qui nō est Subdiaconus. *Ex Tri. Cōc.*

3. Cum requiritur Capituli consensus, vel præsentia, potest ad id aliquos sui loco deputare.

4. Quòd à maiori Capituli parte fit, dicitur, secundum Baldum, fieri de consensu vnanimi seu concordi Capituli. *Vide Tabien. verbo, concordia.*

5. Capituli debitum non censetur debitam singulorum.

Casus fortuitus, Vide Commodatim.

1. **N**emo tenet ex damno accidenti casu fortuito, nisi culpa præcessisset in illū aliquomodo ordinata, seu directa, aut mora restitutedi id, quod restitutū nō periisset.

D 2

Solon 2.2.q.6.2.4.6. aut pactum ut etiam in tali casu teneretur, *Angel.*

Commendatum. 14. quanquam etiam non obstante pacto utendum est æquitate: non tenebitur autem si casus accidit ex culpa eius, cui ex pacto alioqui debetur.

2. Ad mutuum perditum casu fortuito teneris, quia in te translatum est, per mutuum dominium.
Soto l.4.q.7.4.2. *solum. sup. Toleto.* l.4.3. c.25 *Mercado* l.5 .5.

3. Mandans tenerur de damno ex casu fortuito, si probabile erat euenturum, aut mandatarius gratis serviebat: secus, si ob stipendium, aut pietatem, aut cognationem, aut eiusmodi aliquod debitum, aut si eius culpa damnum accidit.

casus Reservatus, vide Absolutio.

COncedens casus sibi reservatos: si aliquid specialiter nominet, cætera similia concedere intelligitur: quod si aliquid excipiat, cætera

ter similia videtur excipere.

2. Concessis casibus Papalibus, intelliguntur etiam censuræ.

3. Sublata reservatione Papæ, intelligitur etiam Episcopi sublata.

4. Sacrilegium reseruatum Episcopo: intelligitur solum quo violatur locus sacer furto, aut sanguine, aut semine, non autem luxuria personæ sacræ: ubi quidem aduentunt ex luce Episcopo non sacrilegium, sed sortilegium reseruati? pro quo vulgo, per errorēm, lectum sacrilegium.

5. Casus in dubio non presumuntur reseruatus.

6 Blasphemia publica reseruata Episcopo solum in Foro exteriori, nisi ipse aliud declareret.

7. Siquis oblitus casuum reseruatorum absoluus est à potente & intendente absoluere illum ab omnibus, quod semper intendit qui absolvit, potest absolui ab illis postea per quemcunque Confessorem

D ;

quia iam non sunt reseruati.
Idemque dicendum de illo qui re-
seruata quidem confessus est, & ab
illis absolutus, sed animo incapaci.
Absolutionis, sylu. Confess. i. Navarr.
de pæn. d. 5. c. 1. parag. Caut. n. 32. Palud.
in 4. d. 18. q. 5. Gabr. dist. 17. q. 1.

8. Casus reservati in Religione,
non habent locum in Nouitiis, an-
tequam per vota admittantur: ut
neque præceptorum obligatio.

9. Casus non reservat nisi Papa,
aut Episcopus, aut Prælatus habens
Episcopalem auctoritatem.

Capo videlicet stabularius.

CENSUS.

i. **O** Portet in censu rem esse im-
mobilem (talis autem est an-
nuus redditus) & sua natura fructife-
ram, & totum preium recipi in ce-
lebratione instrumenti, nec postea
augeri aut minui, & perire censum
pro rata re pereunte, aut sterili fa-
cta, & posse redimi semper eodem
pre-

pretio, denunciando tamē priūs per bimestre, & post denunciationem etiam ab inuito intra annum repeti.

2. Prædicta ex Bulla Pij Quinti, quæ loquitur de censu temporali & redimibili: Itaque potest institui census perpetuus & irredimibilis.

3. Quædam in dicta Bulla prohibentur ob præsumptionem fraudis; quæ si absit, licet. Itaque potest premium non statim solvi, & fieri pactum ne redimatur census nisi totus simul & quod si ante certum tempus non redimitur sit perpetuus.

4. Non prohibet Bulla debita Iuris naturæ, (ut satisfactionem pro damno non dato non soluendo censum in tempore) nec dari fideiussorem aut hypothecam etiam omnium bonorum, ad securitatem venditionis, vel solutionis; nec emere certam pecuniaæ summam ad vitam, ut pro mille centum. Id enim non est census, sed contractus, Do ut des,

Solent quidem ad vitam clementis dari octo pro uno, possuntque pro tali pensione obligari omnia bona.

5. Soluendus est census in fine anni, nisi aliud habeat consuetudo, aut pactum.

6. Preium census est, quo publicè vendi solet.

7. Oportere fructum loci non esse minorem redditu census, communis est opinio, quidam tamen negant id esse necessarium.

8. Ut potest solui pro cœtu pecunia, si fructus aliquis ex pacto, etiam si cœtus censi subiectus talem fructum non ferat.

9. Etiam anno quo nullus colligitur fructus, soluendus est census.

10. Censem ex utraque comprehendentium parte redimibilem licere, alij aiunt, Corrad q.84 tract.4. Med. q.56. dub.2. sed de reb. per usu. acquisitio alij negant: ego concedere non audiemp.

11. Vbi Bulla Pij Quinti recepta est, neganti quidam licere censum super persona constitui, alioqui licere & super persona, & superi communicare, & super bonis incettis, scilicet possessis & possidendis: alij etiam ubi recepta est, licere, si sit perpetuus: quod ego non concesserim.

12. Census numeratur inter bona immobilia.

Censura, vide Absolutio.

Censura est Excommunicatio, Suspensio. & interdictum, non autem irregularitas, (quae potius pena est) nec depositio, aut degradatio, aut cessatio a diuinis.

2. Censuram nemo incurrit ante annum decimum, nec forte ante annos pubertatis, secundum quotundam probabilem sententiam.

3. Censuræ positæ contra non reuelantes id quod a Iudice in eis proponitur, non comprehendunt nec litigant; nec eos quos ipsi consulunt.

D
S

Itēc ēōs qui probabiliter credunt rē illam ab eo qui tenet, iuste possideri nec illos qui certò nesciunt quod quæritur, aut, si sciunt, non possunt probare quod iubetur denunciari, aut nō possunt sine periculo magni dāni denunciare. *Vide Iudiciales. actus.*

4. Irrēitus aliqua censūra, etiam irregularitatis, ex homicidio, vel Excommunicatione, aut suspensiōne, potest celebrare, ne alioqui infametur.

Charitas, vide Correptio, Eleemosyna, Injuria.

DEUM in toto corde diligere, seu super omnia, ad salutē quidem est omnino necessarium: quo verò tempore ex p̄cepto quis tenetur sic eum actum elicere, ut, si non eliciat, peccet mortaliter, non conuenit inter Doctores. Illud certè non videtur negandū; teneri, cùm tenetur conteri, vt in administratione Sacramentorū ex officio.

2. Teneris in extrema necessitatē

te salutis spiritualis proximi, pro eo vitam exponere: quod si es eius Episcopus, aut Parochus, etiam in graui. Itemque teneris pro vita eius exponere bona tua temporalia, tuæ vitæ aut tuorum non necessaria; denique subuenire ei in graui eius necessitate, si potes sine magno tuo in commodo.

3. Qui nō est eius Prælatus, aut Parochus, nō tenetur inuisere peste infectum cum vitæ periculo, nisi salus animæ eius omnino tali visitatione indigeat.

4. Infantem alioqui sine Baptismo moriturum, teneris cum tuæ vitæ periculo baptizare, secundum quosdam: quod alij probabiliter negant, nec enim cum tanto damno debet ei tale officium: alioqui & mater grauida teneretur permittere se secari, ut fœtus baptizaretur, alioqui sine Baptismo moriturus, quod nemo dicet.

5. Proximum à mortis corporalis periculo, etiam inuitum

teneris liberare si possis: non autem
à peccato nisi sit in damnū proximi
& possissime tuo graui incommodo.

6. Damnatum iustè ad mortem
non teneris, etiam si possis, pecunia
redimere; nec enim ipse se tenetur
redimere: quòd si redimas, potes ac-
cipere tibi in seruum perpetuum.
Quòd si iniustè damnatum rede-
misti, potes quidem in seruum acci-
pere, sed ipse sè potest redimere.

7. Licet permittere proximum
cadere in peccatum, ut correptus de
eo, vel punitus, emendetur, si aliter
cūnendare non possis.

8. Potes proximo optare malum
corporale ad salutem animæ, &
mortem, ob Re:p.bonum, & hosti,
tibi alioqui valde nocituro, morte,
non odio, sed ad vitandum damnū
tuum; item de morte eius gaudere,
ob bonum inde secutum.

9. Inimico ne n teneris ostendere
signa amoris, nisi in casu necessita-
tis scilicet cum ei teneris ex chari-
tate

tate subuenire : teneris quidem alloqui, si alioqui esset scandalum, & salutantem te resalutare, & veniam petenti dare , Quod si scandalum nullum sequitur, & causa subest aliqua haec negadi non auderem negatam condemnare:nec enim talia videntur esse, necessaria, sed sufficit non odiisse, & paratum esse in necessitate, ut proximo subuenire,

10. Diligendi quidem magis meliores, sed possunt intensiori affectu diligi sanguine coniunctiores, inter quos plus diligendi parentes quam filij, & uxor & pater quam mater.

Circumstantia, vide Confessio.

CIVITAS, CIVIS.

I. Ciuitatis nomine venit in facultabilibus etiam territorium immo & Diocesis; in odiosis vero solum quod est intra moenia, nisi alioqui esset dispositio inutilis, aut possit fraudem pati.

2. Non dicitur ciuitas facere, nisi collegialiter deliberet etiamsi maior

ior eius pars faciat.

3. Ciuis efficitur quis loci, vbi con-
sequitur dignitatem.

4. Monachus efficitur ciuis loci,
vbi est Monasterium.

Clericus, vide *Ecclesiasticus*, *Ele-
mosyna*, *Beneficium*, *Gabella*.

1. **C**lerici nomine in materia fa-
uorabili venit habens primā
tonsuram & Religiosus, & Episco-
pus; at in odiosa, nec Religiosus, nec
Episcopus, nec secundum quosdam
Dignitas, aut Canonicus Ecclesiæ
Cathedralis, aut qui non est in sa-
cris. Venit etiam Clericus in mate-
ria fauorabili nomine populi, &
Monachi.

2. Cùm Clerici id Iure aliquid pro-
hibetur, aut præcipitur, intelliguntur
solū qui sūt in sacris aut beneficiati.

3. Clerici primæ tonsuræ non so-
lent esse exempti, quantum ad ciui-
lia, à potestate seculari.

4. Clericus in sacris potest conve-
niri coram Iudice seculari; in civili-
bus,

bus, de licentia Episcopi sui.

s. Clericum in sacris, qui dimis-
sa tonsura, & Clericali habitu, se ge-
rit enormiter, communis est opinio
perdere Clericale priuilegium; quod
Nauarrus & de tali & de professo
Religioso negat, nisi prius monean-
tur. Mihi illorum placet sententia,
qui concedunt tales posse per secu-
larem Iudicem puniri, si ita ex-
pedit bono Reip. Item si talis af-
fuetus est actis enormibus, vel est
alioqui incorrigibilis, certe g. o. de
privil. ca. 27 ait, qui sine habitu &
tonsura deprehenditur in delicto,
nec certum est tunc esse Clericum,
etiamsi postea constet esse, posse pu-
niri per secularem Iudicem. Nunc
autem per Conc. Trid. Fori priuile-
gio non gaudet qui est in minori-
bus, nisi habeat beneficium; aut ge-
stans habitum & tonsuram, infer-
niat alicui Ecclesiae ex mandato E-
piscopi; aut in seminario, vel Scho-
la, vel Vniuersitate, de licentia
Episcopi,

*Episcopi quasi in in via ad Ordines
maiores versetur.*

6. *Clericus portans arma lege secu-
lari vetita, potest à ministris iusti-
tiæ secularis sine restitutione spo-
liari, secundum Conar. & quidem se-
cundum N. m. 177. arma Clerico-
rum, nisi sint Monachi, non sunt res
Ecclesiasticæ.*

7. *Potest Clericus in crimine de-
prehensus capi à seculari Iudice , ut
Ecclesiastico tradatur: potest & no-
natum capi, si cum armis incedat: præ-
sumitur enim velle delinquere , à
quo potest impediti etiam per se-
cularem potestatem. Quinetiam
potest à quovis seculari teneri Cle-
ricus; & includi , ne lædat alterum;
potest & de fuga suspectus capi à
creditore , & tradi iudici Ecclesia-
stico.*

8. *Clerici repeantur, secundum
quosdam , legibus Civilibus quæ
Ecclesiasticum officium non im-
pediunt.*

3. *Cle*

9. Clerici familia eiusdem cum
ipso Fori.

10. Clerici bona possunt per Iu-
dicem Ecclesiasticum confiscari,
in casibus quibus laici per leges sic
puniuntur.

11. Clericus factus post delictum
sine fraude, est exemptus à potesta-
te seculari: quod si cum fraude, po-
test quidem in rebus puniri, sed non
in corpore.

12. Cleritus ob falsum testimo-
nium coram Iudice seculari, non
potest per eum puniri.

13. Clericus percussus à laico, po-
test agere coram Iudice Ecclesiastico.

14. Clericus calumniosus accusa-
tor debet priuari officio, & verbe-
ratus in exilium mitti.

15. Clericus non potest consenti-
re in Iudicem Ecclesiasticum non
suum, sine licentia sui Episcopi.

16. Clerici minoris à laico lēsi resti-
tutio petenda coram Iudice seculari.

17. Clericus pauper non tenetur

cedere bonis Nec pro debita non
ex delicto contracto potest conue-
 niti vltrà quam facere potest, nec,
si est in factis, puniri corporaliter
 pro debito quod non potest sol-
 uere.

18. Clerici patrimonium, etiam
 ad cuius titulum est ordinatus, non
 gaudere priuilegio bonorum Ec-
 clesiæ, quidā aiunt, alij negant. Sunt
 & qui putent absolutè gaudere eius
 bona patrimonialia. Ego dicere spe-
 ctandum in iis quid vsu sit receptū.

19. Clerici priuilegiis non gaude-
 re Eremitas, quidam aiunt, quod
 non sint Ecclesiasticæ personæ: alij
 gaudere dicūt, si sint astricti Regu-
 læ, aut Superiori iis priuilegiis gau-
 denti: idemque censem de Inclusis
 habitu mutato.

20. Clericus potest uti cōsuetudi-
 ne & statuto laicoru, ad suā vtilitatē.

21. Clericus in minoribus, potest
 ex causa fieri secularis.

22. Potest qui est in sacris aut be-
 nefi-

neficiatus, aduoēare corā Iudice Ecclesiastico: at corā seculari, solum in causa propria, vel Ecclesiæ, vel miserabilium, vel propinquorū (qui alium aduocatum commodè non possunt habere) usque ad quartum gradum: Non potest autem esse laici procurator generalis, sed solū in aliquo negotio: nec locupi tenens Principis secularis, sed potest esse Consiliarius: nec lucri causa negotiari per se, sed ob suam auctiōrum necessitatem. Non est autē negotiari vēdere aliquid carius quam emisti, nisi ad id emisses. Potest & per alium honestē negotiari, & per se vendere arte honesta a se facta. Nō potest verò gestare arma offensiva, nec interesse executioni sententiae capitalis, nisi officiū spiritualis causa; nec exercere Medicī aut Chirurgi officium, ubi opus sit adustione aut incisione, nisi cum pauperibus, aut propinquis, aut alioqui sua aut proximi necef-

sitas postulet; nec venari, nisi causa
recreationis, sine strepitu; nec acci-
pitres ad id alere, aut falcons; nec
aleis ludere, nisi modicè, causáque
recreationis. Ludere autem in mag-
na quantitate ob lucrum, Nauarrius
mortale existimat.

23. Clericus faciens prohibita Iu-
te humano non peccat mortaliter,
secundum caset. si absit competentus,
& scandalum, & legi pœna grauis
non sit aposita.

24. Peccare ait. Nauar. Clericum
si non benedicit in principio men-
sam, aut in fine gratias Deo nō agit.

25. Clericus nō tenetur dare spor-
tulas; nec potest à patre suo vendi.

26. Acquisita à Clerico, etiam fi-
lio familiæ, sunt ei quasi Castræsia.

27. Clerici omnes, excepto Epis-
copo, liberè testantur, eisque ab in-
testato succeditur, *secundum Covar.*
Quod si eis esset prohibitum testa-
ti de acquisitis negotiatione illicita
&cōtra Canones, intelligendū est;

se-

secundum Nasar. si negotiatio con-
tineat iniustitiam , alioqui poterit
de ea etiam testari.

28. Non potest Clericus per testa-
mentum facere præiudicium patri
suo in bonis acquisitis ante Cleri-
carum , in quibus ille habet ysum-
fructum.

29. Clericum habitare cum femi-
na suspecta, mortale esse ait doctissi-
mus vir Petrus Sotus.

30. Clericus etiam absens subdi-
tus est suo Episcopo , nisi domi-
ciliū mutasset.

31. Clericus nulli loco aut benefi-
cio adscriptus , potest ire quo vel t,
sine Episcopi licēia. Ex Cong. Cōcil.

32. Clericus non tenetur deseruire
Ecclesiae in qua non habet benefi-
cium. Ex Cong. Concil.

33. Clericus in maxima necessita-
tate potest cogi ab Episcopo ciui-
tatem custodire: potest & in inuasa
ab hostibus pugnare,nec erit irregu-
laris, si nullum occidat aut mulet.

E 3

34. Clericus quilibet potest cantare Epistolam sine munipulo; itemque Euangeliū & Passionem Ex Nauar.

35. Clericus habens beneficium, aut pensionem excedentem sexaginta aureos de Camera, debetur ad tonsuram, & habitum talatēm, & similes est ad suum militarem, alioqui ipso facto est prouatus officijs, & beneficiis. Ex Bolla sexti Quinti. Cemte iuri, vide Ecclesia, sepulchra.

1. Cœmiterii fieri potest sola Episcopi deputatione.

2. Potest vendi in necessitate, ut Sacra vasa.

Cognatio vide Matrimonij impedimenta.

Collegium, vide Congregatio.

1. Collegiū faciliunt tres, Congregationērī duo, Populū decem. Potest Collegij & Universitatis ius manere in uno.

2. Collegij Ecclesiastici destrui jura & priuilegia manent penes Ecclesiām.

3. Qui in Collegio alicuius artis
eam non exercet, non gaudet Col-
legij privilegio.

Columbarium.

1. **C**olumbarium habere licet,
vbi est consuetudo, nec
populus queritur.

2. Columbas, cū videtur à colubari
profugæ licet cuius accipere.

Comedere.

1. **C**arneshumanas edere in ex-
trema necessitate licitum est.

2. Edere ex intentione, vsque ad
vomitum alij mortale esse ait, alij
negant: sed si fiat ex concilio medi-
ci, licitum est.

3. Prouocare vomitum, vt iterum
comedas, mortale esse, non impro-
babiliter quidam affirmant.

Commodatum, vide *Casus fortuitus*.

Culpa, *Debitum*, *Depositorum*.

Commodatū ad certū, usum hō
potest repeti, etiam superue-

niente necessitate, si commodata-
sius aliud fuisset habiturus, nisi tu
commidasses.

2. Commiodans scienter rem vi-
ciosam, non admonito cōmodata-
tio: teneret de dāmno secuto.

3. Quidam aiunt commodara-
zium non teneri in conscientia, nisi
de culpa mortali. *Sato l. 4. q. 7. art. 2.*
Toles. l. 5. ca. 18. alij negant. vide Cul-
pa, & Contractus.

4. Commodeō vti ad aliū
vsum aut diutius quam voluit com-
modans, furtum est.

Communio vide Eucharistia.

Communitas, vide Rēspublica Colle-
gium.

Cncessum,

Concessum intelligitur, quod
non est prohibitum.

Concilium.

Concilium Trident. cœpit obli-
gate, quantum ad ius positi-
vum, à Calendis Maij anni 1564.

Ecc

Ex bullâ Pâ Quartâ.

2. Concilium Prouinciale. debet fieri tertio quoq; anno , Diœcesanū verò quotannis, Ex Concil. Trident.

3. Concilium prouinciale potest excommunicare Archiepiscopum.

4. Concilij Pteouincialis decreta non sunt publicanda Papa inconsulto. Ex Cong. Cunc.

5. Ad decreta Concilij Diœcesani non requiritur Cleri approbatio. Ex eadem.

Concionator, vide Prædicare.

Conductio, vide Venditio.

COnductor, si eius voluntate, aut eius casu fortuito , locator operatum, quia alias fuisset mercedem habiturus, est impeditus , tenetur soluerentur & locator de damno ex sua culpa secuto. Ita quidam sentiunt, sed tu consule que de Casu fortuito & de Culpa scripsimus

2. Conductor potest expelli domo, necessitatē nouā locatoris eam habitādi, aut reparādi aut si ibi inho

E 5

neste agat. In quo ultimo casu Ná-
uár. ait nihil esse de pésione remit-
tendū; alij id negat. Ego quidē in pri-
mo casu adderē, vt est additū in Cō-
modato, nisi cōductor aliás domū
fuiisset nō sibi adimēdā cōducturus.

3. Conductor domo discedens,
non potest suo loco alium relin-
quere, inuitis sociis.

4. Conductor equi tenetur ad ex-
pensas ordinaris, vt pastura; non au-
tē ad extraordinarias, vt medicinas.

5. Famulo non debetur stipendium
temporis quo ægrotauit, nec dum
ægrotat, expensa magha, sed modi-
ca, & cibus, nisi aliud sit in pacto aut
conveniētine.

6. Conductor tenetur pro rebus
perditis ab alio, ob eius inimici-
tiam, cuius ipse causa est.

7. Conductor non soluens, potest
statim expelli. nisi ad decenniū con-
duxisset; tunc enim per bienniū ex-
pectandum. Quod si locator pro-
misit non expellere, intelligitur si
soluat pensionem.

8. Cūm timetar res peritura negligenzia conductoris, poterit is cogi suscipere in se periculum, sed minuendum est aliquantum pretium ob talem obligationem.

9. *Ex iusta Ambitio sc. de novo lo. ad a re Ecclesiae ultra triennium. non est recepta.*

10. Locationes beneficiorum anticipata solutione, nō valent in successorum præiudicium Ex Co. Trid. Quidam tamen dicunt, quod conductor soluisset, debere, successorem ratum habere, si est conuersum in Ecclesiæ utilitate:—

11. Conductor coacto ob pestem aut alioqui iusta de causa te locata non vti, remittenda pensio pro rata; itemque in sterilitate fortuita, ut cum ex tribus partibus colligi solitis vix duæ colliguntur, nec sit compensatio fertilitate anni præcedentis & sequentis. Non sit autem remissio si res locata ad decem annos pro parua pensione, aut si locator alteri locando fuisset pen-

pensionem integrā habiturus, aut si
aliud sit in pacto aut consuetudine.
Nō, dicitur autē sterilitas si fructus
collecti pereunt, nec fertilitas, si fru-
ctus multum valeant.

12. Auctis fructibus casu fortui-
to, augendam pensionem pro rata;
& minutis minuendam, ait Nauar.
Ego id non puto vsu receptum.
Quod si auctis fructibus casu for-
tu-ro conductor nō auget pensione,
nō video cum minutis illis ea minui
debeat. Quare in iis standū puto, ut
supradixi, pacto aut consuetudine.

13. Nec res Ecclesiastica, nec
fructus pensionis locari possunt ad
longum tempus, id est, decēm an-
norūm, nisi cūn conditionibus re-
quisitis ad alienationem.

14. Beneficiatus potest locare re-
ditus beneficij, ad annos nouē, & se-
cundum quosdam, etiam ad plures
sed illo m̄tuo expirat locatio
tamen rei Ecclesiæ facta à Re-
ctorē nomine Ecclesiæ, eo mortuo
durat.

durat.

15. Cōductori debētur expēſe ne-cessariæ, & quibus res facta mēlior.

16. Locationi factæ per virū de re vxoris, nō tenetur ipsa stare soluto matrimonio, nisi se ad id obligasset.

17. Conductor potest rem locare alteri personæ honestæ, nisi aliud sit conuentum.

18. Vſusfructuarius non potest rem locare vltra tempus vitæ.

19. Prohibitus rem obligare, potest in breue tempus locare.

20. Cui concessa est domus habitationis, potest eam alteri locare secundum quosdam quod ego non puto in totum verum, nisi sit vſusfructuarius vide *Domus*.

21. Si sine conventione de pretio, cōduxisti solitū operas locare, debes ei solvere quantū talibus dari solet.

22. Alienum torquem locans, nō tenetur pretium restituere, si eius dominus nō fuerat locatus. Quidam tamen dicunt teneri, saltem in quantum factus est locupletior

quod videtur probabile.

23. *Conductio rei spiritualis ipso iure est nulla ut & venditio.*

Congregatio, vide *Collegium. Respu- blica.*

1. **C**ongregationes piæ , seu Confraternitates , possunt fieri sine autoritate superiorum.

2. Congregatorum collegialiter præualet sententia maioris partis, nisi Papa præsideat.

Confessio, vide *Casus reseruatus, Con- tritio, Eucharistia.*

Confessionis præcepto non satisfacere qui non est dispo- situs ad Absolutionem , quidam aiunt, alij negant, quod videtur pro- babilius, modo integrè confiteatur. vide, ca. *Quod quidam, de pen. & re- mij.* Quamquam etiam qui non integrè confitetur, Ecclesiæ poena s- enzdat, ut quidam probabiliter af- ferunt.

2. Potest differri confessio ultra tem-

tempus præcepti, de sententia Confessoris, aut ex iusta aliqua causa.

3. Et quidam putant teneri ad Confessionem qui habet usum rationis, scilicet cum pudet malefacti, tamen Ecclesia non videtur obligare ante pubertatem.

4. Præcepto anniæ Confessionis satisfacit quis confitens quovis anni tempore; qui annus ex consuetudine Ecclesie incipit in Octaua Paschæ: quamquam communicatus in Pascha, si est in peccato mortali, tenetur iterum confiteri: itemq; si est in articulo mortis, seu eius probasti periculo.

5. Probabilis est illa sententia, teneri statim confiteri, qui putat toto reliquo anno defuturum sibi Confessorem, aut qui possit à casu reservato absoluere. Illud certissimum, qui non præmissa peccati mortalis Confessione communicauit, debere post communionem quam primum confiteri. Addunt &

qui-

quidam , necessario confitendum ,
cum vix potest quis nisi confitendo
euadere peccandi periculum quod
mihi non displicet sed quia vulgo
ignorata obligatio , non est in usu.

6. Si quis ficte , id est non ritè , con-
fitetur , nempe sine dolore aut pro-
posito emendationis , sufficere po-
stea solam illā fictionem confiteri ,
alij aiunt , alij probabilius negant .

7. Iteranda confessio sine ullo
dolore facta aut sine proposito vi-
tandi peccatum , aut ei qui non po-
terat absoluere , aut si scienter omis-
sum aliquod peccatum mortale , aut
quod tale esse putabatur , et si cum
dubio aliquod (secus est si putabatur
non tale esse .) Addunt quidam , etiā-
si facta Confessori prorsus impe-
rito ; aut qui non omnia intellexit ,
aut si quid mortale per crastinam vel
ignorantiā vel obliuionē est omis-
sum . Quæ ego non puto certa : suf-
ficit enim postea confiteri pct negli-
gentiam omissa , aut quæ forte Cō-
fessor

fessor non intellexerat.

8. Si quis apud eundem Confessorem iteret Confessionem, non est opus repetere peccata iam ei dicta, sed id solū quod Cōfessioni defuit.

9. Qui tenetur iterare Confessionem si eius rei oblitus cōfiteretur, postea aliquoties peccata quā facit, validæ sunt illæ Confessiones.

10. Qui ex iusta causa aliquod mortale peccatum in Confessione tacet, non tenetur confiteri iterum illa quā dixit. Est autem causa iusta, non posse confiteri illud, nisi audiat aliquis qui propriè sit, ut in nauि, vel hospitali; aut temporis angustia excludi, aut periculum danni notabilis sit confitearis.

11. Abusus est non ferendus, nihil confiteri nisi interrogatum: nec est dispositus ad Absolutionem qui aliter non vult confiteri: est enim id velle tacere peccata de quibus non interrogabitur.

12. Meritis in Confessione de
F

peccatis venialibus, aut de alijs confessis mortalibus, veniale solum peccatum est, etiam si illa ante a proposuisses apud te vere confiteri. Quod si vnum solum peccatum tale confitearis, & in eo mentiaris, aut si dicas te fecisse peccatum aliquod mortale quod non fecisti, probabilis est quotundam sententia, tunc peccari mortaliter, ob iniuriam factam Sacramento: quod ego tamen in totum non ausim affirmare; quid enim si quis simplicitate id faciat excusabili? Illud certum, posse in confessione taceti peccata venialia, vel omnia, vel aliqua; non enim sunt de necessitate Confessionis, nisi forte ex Regula aliqua Religionis: sed nulla talis obligat ad confitendum omnia venialia.

13. Nemo tenetur confiteri audiente rectio, aut per scripturam; et si quidam putant teneri, qui aliter non potest, scripto aut nutibus confiteri, & in morte per interpretem: quod

quod de nutibus quidem concesserim, de scripto & interprete non proorsus improbauerim, sed nec tamen condemnarim non facientem.

14. Non licere absenti per nuntium aut per scriptum confiteri, quidam aiunt: ego cum illis sentio, qui & id concedunt, & posse absentem etiam per scriptum absolvi, aut per nuntium.

15. Debet quidem, qui potest verbis confiteri: sed si causa subsit, potest etiam praesenti Sacerdoti peccata legenda tradere, et si id quidam negant. *Vide 30. q. 5. Qua^lius.*

16. Qui delectatus est de peccatis praeteritis, alias confessis, id solum oportet confiteatur, non autem exprimere quae illa fuerint peccata. *Vide Tho. opus. 64.*

17. Oportet confiteri speciem peccati, & numerum.

18. Ad declarandam speciem tui peccati, potes, si necesse est, declarare simul alienum, immo etiam cum

tibi id utile est ad animæ salutem, aut illius cuius sic forte fama periclitatur, nam famæ præponenda salus: cum autem tu potes dicere, potest & Confessor eisdem de causis interrogare. Hæc Doctorum Antiquorum doctrina; quæ tamen Neotericis quibusdam non placet, qui tacendum putant peccatum per quod alias infamatur, aut alioquin damnum notabile patitur, Tabies, Circumst. n. 2. Rich. in 4. n. 21. Pal. ibid. Causa lect. 5. Caiet. Confess. 3. Pet. soto rel. Et. de integr. Confess. Narr. de pœn. d. 5. in C. Consideret. quod probabile quidem est, præsertim in periculo damni; sed quod ad infamiam attinet, placet mihi Antiquorum sententia.

19. Confitendam circumstantiam quæ etsi peccati speciem non mutet, tamen multo grauiorem facit, aiunt quidam, Mars. Hil. Major, Gab. Casius, Leder. Pet. soto alij negant. O. Th. Bon. Duran. Palud. Adrs. certe cum necesse

cesserit confiteri : ut si quis furatus est centum aureos , non sufficit dicere solum Furatus sum; multum enim refert scire quantum acceperit.

20. Tamen si incestus specie non differant , aiunt quidam confitendum gradum , praesertim si primus est, ut cum parente aut germano. Vbi tamen quidam volunt sufficere, si solum dicat fuisse factum in primo gradu, non nominando patrem aut fratrem ; quod satis est probabile.

21. Temporis circunstantia non mutat speciem, cuius mutare quidam putent.

22. In furto & luxuria confitendum an factum si in loco sacro, vel cum re sacra ; & si effusus sanguis, an in loco sacro. Quod si quis occidit, addendum etiam quidam putant fuisse cognatum, vel personam sacram; & si furatus, per viam etiam rapuisse; si sic res facta,

23. Volunt quidam etiam in peccato coniunctionem diutinam

F ,

confitendam, itemque frequentem eiusdem peccati repetitionem, seu relapsum: quod ego non puto necessarium, nec esse in usu.

24. Odij in parentes circumstanciam putat. Nauar. necessatio confitenda: Cai. autem, si notabiliter offensus est benefactor, id etiam explicandum.
 25. Fœminā cōfiteē mentale fornicationē, si virgo sit, etiam id dicendum; alii aiunt, alij negant: ego non puto ab ea requirendum ati virgo est.

26. Peccatum fuisse cum filia confessionis, non est necessario explicandum (etsi quidam putant:) non est enim id incestus.

27. Nec si quis contra conscientiam peccavit, aut contra votum quod saepe renouarat, ea tenouatio particulariter exprimenda.

28. Diuinationes per diuersa non differunt specie: itaque sufficit dicere, se peccasse diuinatione, aut superstitutione.

29. Confitendum scandalum, scili-

licet factum fuisse aliquid animo
inducendi alium ad peccatum, vel
tale fuisse, ut ad id occasionem da-
ret; ut cum factum est publicum.

30. Quidam putant, cum uterque
peccans est coniugatus, id expri-
mendum: itemque si omissa Mis-
sa cum duplex esset Festum aut, vio-
latum ieiuniuim cum duplex Vigilia.
Ego cum alijs sentio, sufficere
illuc dicere fuisse adulterium, hic
vero omissam Missam, vel ieu-
niuum violatum.

31. Qui peccatum confessus, ver-
bi gratia, fornicationem, oblitus est
dicere fecisse se contra votum, po-
stea sufficiet id solum dicere, omis-
so peccato; et si quidam putent, e-
tiam tunc peccatum exprimendum.

32. Nauar. ait, sufficere meretri-
cem dicere se per tot annos fuisse
omnibus expositam; sic enim sati-
intelligi quid fecerit. Ego vero non
essem tam generali Confessione
contentus.

33. Qui dixit se decēm plus mīnūs peccata fecisse, si postea recordatur fuisse duodecim, non tenetur illa duo iterum confiteri; secūs est si dixisset fuisse tantūm decēm.

34. Qui cūm puer ēst̄, ignorabat aliquid esse peccatum mortale, cūm postea aduertit, sufficit illud solūm confiteri. *syl. Confess. i. par. 6. Nam.c. Frātres. de pæn. dist. 5. n. 82. Adriani. Tabl. 5010.*

35. Potestas eligendi Confessōrem non expirat morte cōcedentis.

36. Cūm periculōsum est proprio Sacerdoti confiteri, aut alioqui iusta causa est ei non confitendi, posse sine eius licentia, petita tamen prius, alieno confiteri, alij aiunt *Plac. m. 4.d.17.q.3. Gab. d.17.q.2. videtur syl. Confess. i. n. 6. & Nam.c. Placuit, de pæn. d. 6.. n. 144. alij negant; quæ mihi opinio tutior videtur, quanquam alteri multum fauet ea. Placuit, de pæn. d. 6. per quod, vt poterit prius limitandum est. cap. Omnis virtusque.*

Ita-

Itaq; factum non condemnarem, cùm præsertim credendum sit id Papæ placere, nunc maximè, cùm ne mo potest Confessiones secularium audire nisi approbatus: quamquam & apud Religiosos locum potest suum habere quođ dictum est scilicet ut perita & non obteta licentia, possint alij confiteri cū causa subest.

37. Eadem saepe confiteri, valet ad gratiæ augmentum, & poenæ remissionem.

38. Confessori scienti peccatum tuum, suffici& dicere, Accuso me de illo peccato quod tu scis.

39. Potest quis pluribus simul Sacerdotibus confiteri.

40. Cùm quis in necessitate plures simul audit potest simul absolve, dicendo, Ego vos absoluo, &c.

41. Rustici qui bona fide confessi sunt non espresso numero peccatorum non sunt postea ab alio Confessore cogendi numerum omisum dicere, repetita Confessione? facile

enim deprehendi potest quid soleant facere : nec si se putant bene confessos de aliquo præteritæ Confessionis interrogandi , etiam si Confessor poterit aliquid necessarium defuisse.

42. Confessio integra habenda est, quā talem iudicat peritus Confessor : nec postea debet pœnitens quicquam confiteri , nisi certus sit nunquam se illud fuisse confessum.

43. Meretrices non comprehenduntur statutis Synodalibus excommunicantibus non confitentes aut non communicantes in Pascha: itaque tales nunquam denunciantur.

44. Non tenetur quis ob periculum obliuionis peccata scribere.

Confessor, vide *Absolutione*, *Archipresbyter*, *Confessio*.

COnfessorem eligere potest, qui habet curam animarum, ut Parochus & Prælatus Religionis exemptæ & Vicarius Episcopi: item Cardinalis & Decanus & Archidiaconus

confus; potest & Cardinalis dñe sue
familia Confessorem.

2. Familia Episcopi Confessor
est Parochus, proprius, vel Ecclesiæ
Cathedralis ? peregrinorum verò,
& vagabundorum, & mercatorum,
vel mercenariorum vagantium;
Parochus loci, vel alioqui approba-
tus Confessor.

3. Nullus potest audire Confes-
siones secularium etiam sacerdo-
tum, nisi Parochus, aut qui fuerit
ab Episcopo ad id approbatus. Ex
Trid. Concl. Potest verò approbare
Episcopus, etiamsi excommunicata-
tus, denuntiatus, aut suspensus, mo-
dò non sit depositus.

4. Quidam putant Doctorem vel
Licentiatum in Theologia, vel Iu-
re Canonico, ipso Iure censeti per
Papam approbatum: quorum sen-
tentiam non aufim improbare.

5. Priuilegium dicitur esse Ordini
Prædicatorum, ad eoque eorum
erit qui habent coniunctio-
nem

nem priuilegiorum , vt semel approbatu's ex ipsis Confessor vbiq' possit audire Confessiones , nec id posse prohibere aliquem Episcopū: quod ego, ob eius auctoritatem unde accepi, facile credo. Illud scio ex Bullis Pij Quinti, Religiosum ab aliquo Episcopo approbatum , non posse ab eodem iterum examinari, quod si sit ex Mendicantibus nec à successore quod an sit postea validē genuatum, aliorum iudicio refutato: ego interim non puto , mēaq; opinioni existimo fauere decreta Congregationis Concilij, quam sc̄e soleo citare: Scio & quosdam sentire, Religiosos ab aliquo Episcopo approbatos posse vbiq; audire Confessiones : sed id alij negant? ego neq; faciendum dixerim , nec, si factum sit improbarim: cur enim magis hic quam alibi possit audire , si est approbatus?

6. Semel alicubi approbatus potest vbiq; audire habentem facultatem

tem eligendi Confessorem approbatum , & à quois Paroclio adhiberi ad audiendas suorum, Confessiones.

7. Religiosi de licentia sui Prælati possunt confiteri cuius Sacerdoti, etiam non approbato, ut poterant ante Concilium Tridentinum: id enim in hoc nihil mutauit.

8. Sacerdotes seculares ex cōsuetudine cōfidentur cuius approbato.

9. Excommunicatus & suspensus à iurisdictione potest dare licetiam audiendi Confessiones , vel alteri confitendi, etsi quidam negent: solum enim prohibetur ista per se exercere.

10. Quantum ad Confessionem, & communionem , & alia tibi utilia , proprius Sacerdos est, vbi de præsenti habitas , nec potes com mode tuum adire. *Ex syllo. Quod m̄hi videtur valde notandum.*

11. Qui dubitat an sit idoneus ad audiendas Confessiones. Superioris
præ-

præcepto excusatur non autem si
sciat se ad id esse ineptum, seu in-
sufficientem. Excusatur & imperi-
tus si audit petiri Confessionem, vel
alicuius, tempore necessitatis ut
morientis, vel ab infidelibus capti,
vel soliti confiteri solum venialia,

12. Prælatus approbatio prohibi-
bens audire Confessiones, non ideo
facit inualidam absolutionem, nisi
ei auferat iurisdictionem.

13. Confessor non tenetur inter-
rogare quem putat se prius bene
examinasse: etiam si credat illum ali-
quid omittere: est enim sufficiens
illa Confessio. Nec si aduertat illum
omittere aliquid quod probabilitas
putet non esse peccatum mortale,
tenetur illum monere, nisi res esset
quam ille scire tenetur, aut esset
peccatum in proximi damnum ver-
gens: quamquam, si nulla ex mo-
nitione speratur utilitas, relinqu
potest in sua bona fide.

14. Si

14. Si pœnitens nihil de peccatis cogitauit, non audiendus, hisi esset periculum mortis, aut putaretur damnum alioqui graue secuturum; tunc enim examinandus, & iuuandus.

15. Tenetur Parochus audire subditi Confessionem, nisi iusta causa impediatur: etsi quidam putant non teneri, nisi cum ille confiteri tenetur.

16. Confessor Episcopi vel Superioris exempti, potest in ipsum absolucione, & dispensando, quicquid ille potest in subditos.

17. Habere ordinariè duos Confessores, alterum cui grauia dicas, alterum cui levia ut probus habearis, quidam dicunt esse peccatum mortale ob illasam Confessionem, scius vero esse si semel ac iterum fiat ob pudorem.

18. Sigilli Confessionis obligatio non est ubi non est Confessio Sacramentalis, id est, facta ad obtine-

dam

dam Absolutionem, aut alioqui causa salutis: quare tunc potest peccatum prodi Iudici legitimè interroganti, de quo tamen vide Iudiciale^s actus, & secretum. Quod si quis accedat animo peruerteri Confessorem, aut querendi auxilium ad peccatum, prodi potest.

19. Cognito magno Reip. periculo per Confessionem, sufficit generaliter monere ut caueatur; potest & ijs, cui paratum est malum, moneri ut caueat tali loco & tempore, modo non sit periculum ut prodatur pœnitens.

20. Tegenda omnia auditæ in Confessione, quorum revelatione Confessio redderetur onerosa itemque omnia peccata aliena in ea auditæ deniq; quicquid pœnitens regi voluit (debet & pœnitens tacere quod Confessor regi voluit) Quidam tamen dicunt non cadere sub sigillo id per quod peccatum nullum proditur.

21. Non

21. Non est contra sigillum, mone-re Superiorem de peccato quod scis ex Confessione solere committi, ut prouideat, verbi gratia, prohibendo accessum ad Monasterium certarum personarum, modò ne proda-tur quis in particulati, sunt pericu-lum sit ne à superiore per eam reuelationem deprehendatur.

22. Occultè corripere postea pœ-nitentem de auditis ab eo in Con-fessione, et si est illicitum, sed non contra sigillum Confessionis quan-quam licere interdum indicat. *ca. sacerdos. de offic. Ord.*

23. Si duo Confessores eundē au-diant, non poterunt postea inter se de illius peccatis loqui, nisi ille cre-datur boni id consulere.

24. Reuelare ali quid leue Con-fessionis, modò sit peccatum, qui-dam putant esse mortale, quod mihi durum videtur.

25. Potest Confessor iurat se nihil scire, immo nihil se audire tale in

Confessione, sib intelligendo, sic ut dicere teneatur: eodemque modo potest pœnitens iurare se nihil tale dixisse in Confessione.

26. Non est contra sigillum dicere, Iste mihi confessus est peccata sua, vel peccata venialia, modo nihil prodat in particulari; nec de publico peccatore, Ille mihi confessus est suum peccatum; et si id quidam piegent.

27. Licet negare suffragium ad aliquod officium, ei quem ex Confessione scis non esse ad illud idoneum, immo & eius electioni resistere, modo absit periculum prodire Confessionis.

28. Quem Episcopus sola Confessione scit irregularem, debet presentem ordinare nisi habeat aliquam causam negandi honestam aut absit periculum reuelatae Confessionis etiam si ille putet se ob Confessionem repellere.

29. Nec in occulto licet vitare, quem

quem per solam Confessionem scis
excommunicatum.

30. Teneuntur ad sigillum quousque
modo Confessionis conscientia; itaque
& is a quo Confessor consilium pet-
tiuit, & illicite reuelavit, & Confes-
sionis interpres: quamquam horum,
quidam aiunt, non parem esse atque
Confessoris obligationem, esse ta-
men obligatos suo modo.

31. Contra reum proditum reue-
lata Confessione, non potest proce-
di; transit enim illa notitia cum
onere sigilli.

32. Potest pœnitens dare licentia
reuelandi; potest & data in, cum vo-
luerit, reuocare.

33. Pœna reuelantis Confessio-
nem, est depositio, & perpetua pœ-
nitentia in Monasterio.

34. Usurarius publicus non est ad-
mittendus ad Confessionem, ante-
quam det cautionem de restitutio-
ne usurarum.

Confirmatio, vide *Archiepiscopus*.
Baptismus.

1. **C**onfirmare potest Episcopus, Cetiam in suo Palatio, aut alio loco honesto & tempore interdicti, & post prandium.

2. Confirmans in sua Diœcesi etiam alienos concurrentes, non peccat; credendum enim gratum id esse proprio Episcopo.

3. Non potest Episcopus confirmare in aliena Diœcesi, sine licentia proprij Episcopi.

4. De quo dubitatur an sit confirmatus, confirmandus sub condizione, si non est confirmatus.

5. Non confirmandus perpetuamens, nec infans ante septennium. Quidam tamen putat posse utrumque confirmari; quinetiam expedire ut infantes confirmantur; & quidem debere, si sint morituri.

6. Chrisma oportet esse unius anni; nam vetus combutendum in Ecclesia.

7. Bal

7. Balsamum est de necessitate
præcepti; an verò sit etiā de necessi-
tate Sacramēti alij aiunt, alij negāt.

8. Balsamum Indicum verè est
balsamum.

9. Facienda vñctio in fronte, cum
signo crucis: & inuocatione Trinit.

10. Omittere cereum, aut colaphum, non est peccatum mortale.

11. Non peccat mortaliter qui ne-
gligit confirmari, si absit contēptus.

12. Negligentia Episcopi notabilis
in confirmādo, mortale est peccatū.

13. Non est necesse præmitti ieui-
nium aut confessionem.

14. In necessitate idem potest es-
se patrinus qui fuit in Baptismo.

15. Patrinum oportet esse confir-
matum. *ca. in Baptismate. de cōf. d. 4.*

16. Nec in necessitate quidam vo-
lunt licere tenere filium aut fratrem:
cum quibus ego non sentio.

17. Ligandam frontem donec sic-
cetur vñctio, nec lauandam per se-
ptem dies, quidam aiunt. At solent

Episcopi ministri eam statim tergere; quare etiam postea lauari potest, si opus sit.

consuix; vide *Matrimonium*

Conscientia; vide *Dubium.*

Consecratio; vide *Benedictio, Calix.*

1. Ecclesia quolibet die potest consecrari. *Vide de Conf. Ecl. c. 2.*

2. Ecclesia consecrandā ab Episcopo proprio, vel ab alio de illius licentia.

3. In Ecclesiæ consecratione oportet Missam celebrare: sufficit autem quod Presbyter celebret. *Vide glo.ca.Omnes de Conf.d.1.*

4. Consecrationem Ecclesiæ, aut Altaris, aut virginum, solus Papa potest simplici Sacerdoti committere. *Vide glo.de Confec.d.4.Omnis tempore,*

5. Consecratur virgo die dominico, & festo solenni, & in necessitate quoniam dic, idque à solo Episcopo; sed

sed velum continentiae dat etiam
Presbyter.

6. Possunt consecrari etiam pol-
lutione voluntaria corruptæ; dicun-
ture enim vulgo virgines: puto etiam
posse corruptas occulto stupro, nam
etiam tales virgines putantur, nec
peccatum suum tenentur prodere.

7. Consecrandus Episcopus die
Dominico, & intra menses tres a
sua confirmatione.

Cōsensus, vide Capitulum, Contractus:

i. **T**acens habetur pro consent-
iente, in his quæ sine eius
consensu fieri non possunt.

CONSERVATOR.

1. **C**onseruator, id est, Iudex da-
ctus à Papa ad defendendum
aliquem contra apertas iniurias, po-
test cogere per Excommunicatio-
nem brachium seculare ad se adiu-
gandum.

Consilium, vide Restitutio.

1. **C**onsilium sequi tenetur, qui
ciubetur facere de consilio,
aut secundum consiliū, non autem
si petere tantum aut facere cum cō-
silio. *Vide ca. I. Ne sed. vac. lib. 6.*

2. Si iis cuius consilio faciendum
est, aut dare non vult, aut est absens
procedi potest ad actum, si est peri-
culum in mora.

3. Consilium à se datum reuocans
non tenetur, secundūm quosdam,
de damno secuto, *Nau. l. 3. c. 4. n. 27.*
citat Med. ced. de rest. q. 7. si tamen nō
persuaderet, tenetur monere illum
cui paratur damnum, ut caueat.
Quidam tamen aiunt, semper de
damno teneri suo consilio factō, si
non persuasit dum reuocaret, quia
verè damni causa est: aliud verò
longè esse in mandato quod suffi-
cit reuocare; postea enim non po-
test dici damnum datum ex man-
dato.

1. **Con-**

Consuetudo, vide *Lex*,

1. **C**onsuetudinem generalem habentem vim legis, non potest Episcopus abrogare, ut nec Ius commune.

2. **C**onsuetudo immemorabilis habet vim legis & privilegij & facit præsumi iustum titulum.

3. **C**onsuetudo rationabilis, si est contra Ius, præscribit quadraginta annis: si autem est præter Ius, decem. Quidam tamen dicunt, rationabili consuetudine non solum cōtra Ius Ciuale præscribi decem annis, sed & contra Canonicum Papa sciente, & non contradicente: quod mihi magis probatur; cur enim tam longa consuetudine non dicatur lex abrogata? Nec mihi satisfacit illum responsum, per decem quidem annos non receptam legem non ligare; at ubi recepta est, opus esse per quadraginta non fuisse in usu: nec enim video cur lex à principio non recepta per annos decem, ni-

G 5

hilominus ligare debeat, aut *cum* ad receptæ abrogationem quadraginta opus sit. Hęc à me probabiliter dicta, doctiorum tamē, vt & reliquę omnia mea submitto iudicio.

4. *Consuetudo non obligat*, nisi intendat qui potest legem condere: quod præsumitur cūm est immemorabilis, aut saltem annorum quadraginta.

5. *Consuetum dicitur*, seu solitum, quod bis factum est.

Contractus, vide *Culpa*, *Debitum*, *Depositum*, *Obligatio*.

1. *Contractus* in quo seruatur *Ius naturale*, validus est, etiā si desit *Iuris humani solemnitas*, nisi lex irritet non solum *contractum*, sed etiam domini translationem, vt à pupillo: cui tamē *Iudex* illam per sententiam rem attribuerit, licet illam tenet.

2. *Contractus minoris* validatur iumento, si sit doli capax: quidam tamē requiriunt *etatem pubertatis*.

3. Con-

3. Contractus maioris cum minori tenet si minor voluerit.

4. Contractus qui communiter fit, & est Recip. utilis, condemnari non debet, nisi aperte constet esse illicitum, cum præscriptum Resp. ex potestate quam habet in bona communia, credenda sit suppleret si quid alioqui tali contractui dedit.

5. Si debitum est in contractu, ut fiat aliquid secundum alterius partis arbitrium, estimanda res est secundum arbitrium boni viri.

6. Inductus dolo ad contractum spiritualem, ut Religionem vel matrimonium tenetur nisi dolus eiusmodi sit, ut eo etiam prudenter decipi possit: tunc enim putandum defuisse omnino voluntatem contrahendi. In temporalibus vero inuidus est contractus, si ei dolus causam dedit.

7. Contractus quiuis factus ex metu iniuste ad id incesso, inuidus est.

8. Post

8. Post contractum donationis statim possunt conditiones apponi quas voluerit donator.

9. Contractum celebratū inter ludentes aleis prohibitis, ius irritat.

10. In contractu qui Italicè dicitur *scommessa*, Hispаниcè *Aposta*, Latinè *sp. n. sio*, cum scilicet de re aliqua aliis ait, alius negat, proposito pretio ei qui deprehendetur verum dixisse non tenetur restituere qui rem certò sciebat, si dolus abfuit.

11. Consensus qui actui defuit, potest post aliquod tempus adhibiri, & illum validare.

12. Contractus subditorum potest Princeps ex causa dissoluere.

13. Cum permutantur res inæqualis valoris, quæ sunt in diversis locis, censentur permutantes donare quod excedit.

14 Tempus longum facit præsumi contractui adhibita omnia necessaria, etiam si in instrumento non exprimantur.

15. Ex

15. Ex contractu præcessoris facto nomine dignitatis, tenetur qui in ea successit.

16. Contractus non irritatur ex eo, quod in Ecclesia celebretur.

17. Conditio contra substantiam actus posita principio per utrumque contrahentem, vitiat contractum. Quod si non talis sit, sed sit impossibilis, aut turpis, in spiritualibus quidem reiicitur, in temporalibus communiter vitiat.

18. Pactum de non revocanda donatione, etiam ob ingratitudinem donatarij, non valet, etiam si firmetur iuramento, quia est contra bonos mores; et si quidam putat firmari iuramento At communis est opinio, pactum contra bonos mores nec iuramento firinari.

19. Pacto seruendi per annum obligatus, si a gritudine per tempus aliquod impeditur, non tenetur supplere, sed stipendum minuere.

20. Pactum de non recuperando pigno

pignorę, si præfixo tempore debitum non soluatūt, non valet, nisi firmetur iuramento, aut pignus non plus valeat quam debitum, aut fiat ratione pœnæ. *Vide glos. cap. 7. de pig.*

21. Pactum de certa summa soluenda pro verisimili interesse, vel periculo, sive sequatur id, sive non, licitum est. *Valent. Compend. de comit. q. 5. Pec. Nas. l. 3. c. 2. d. 2. n. 111. 112. Tä bien. Vſura 12. Angel. Vſura 1. parag.*

37.

22. Pactum iuratum non tollitur per clausulam generalem dicentem, Nonobstantibus quibuscunque.

23. Pactum de futura successione, etiam iuramento firmatum, non valere, quia aufert testandi libertatem, quidam aiunt, alij negant: ego valere puto in conscientia; est enim velut donatio quædam causa mortis, seu cum conditione ut habeat effectum post mortem.

Con-

Contritio, vide Confessio, peccatum.

1. **C**ontritio est dolor de peccato, quia sit eo offensus Deus.

2. Conteri tenetur quisque in actu requirente statum gratiae, adeoque in Sacramentorum ex officio administratione; itemque in mortis articulo.

3. Qui se mallet mortuum fuisse, quam Deum offendisse, videtur contritus.

4. Attritio, id est imperfectus de peccato dolor sufficit cum Sacramento Poenitentiae ad gratiam imperrandam. Vnde Concil. Trident. Sess.

14. c. 4.

5. Dolor sufficiens est cum Sacramento, dolere quod non satis dolcas; itemque displicentia de peccato, cum proposito cauendi, etiamsi displiceat ob timorem poenae aut peccati turpitudinem, modo ad sit spes veniae.

6. Non requiritur ad singula peccata singularis dolor, sed sufficit unus de

de omnibus peccatis dolor.

Contumelia, vide Inuria.

1. **O**mnes contumeliæ, id est, iniuriæ publicæ contra honorem, eiusdem sunt speciei; itemque omnes detractiones, id est, occultæ contra famam iniuriæ.

2. Contumelia ex genere grauior est furto: potest tamen furtum ex quantitate grauius esse.

Correptio, vide Denunciatio, Iudiciales actus.

1. **C**orripere tenetur quisque proximum de peccato quod certo scit esse mortale, si potest sine suo graui damno, & credat profutrum, nec illum sine correptione emendandum, estque tempus corripiendi opportunum.

2. Omittere correptionem, ferè semper veniale peccatum est. *Vide Aug. l.cin. a. 9.* In Prælatis tamen quorum maior est obligatio subditos corripiendi, facile potest esse morta

mortale, si ex negligentia aut timore correptionē necessariā omittant.

3. Corripere publicē peccantem publicē, facere nō tenetur, qui nō est peccantis Superior.

4. Denunciare peccantem Superiori, nō oportet, si non speretur ex eo correctio, aut si correptio sufficiat ad emendationem, aut si quis videat patrem suum peccantem.

5. Poteſt quis ante correptionem Prælato denunciare si peccatum est publicum, aut in damnum est tertij aut alioqui Reip. perniciosum, vel Communicati, aut Prælatus vir prudens & probus vide, Tho. 2.2.q.33. et quolib. II.q.13. et 4 d.19.

Credere. vide Fides.

Culpata dicitur, quam homines communiter vitare solent; leuis, quam diligentes; leuisima, quam diligentissimi.

2. Si contractus fit in fauorem

H

vnius solum, tenetur culpa etiam leuissima. Rosel. Restit. 12. parag. 1. Arag. 2. 2. q. 62. a. 2. Salon. ibidem a. 6 alter solum de dolo, si autem in favorem utriusque, uterque tenetur de leui. Ita Navat. cum in Iure consultis, quod ego seruandum puto in conscientia nemo tenetur nisi de culpa lata, seu mortali. Soto. 4. q. 7. ar. 2. Tolet. I. 5. c. 18. nisi aliud sit caendum, aut res esset eiusmodi, quae exactam requireret diligentiam, & per negligentiam læsa esset: quāquā in iis multum potest prudentia & æquitatis ratio quid sit agendum decernere.

Curator, vide Minor

1. **C**urator, & tutor, tenetur ad damnum. culpa sua cueniens. Quod si cū tenerentur: negotiari omiserunt, possunt pupilli ab eis accipere quinque pro centum.

2. Tutor non impeditus causa iusta, tenetur cum Notario quam pri-

primum facere Inuentarium.

3. Mater per transitum ad secundas nuptias definit esse tutrix, itemque per vitam incontinentem.

Curatus vide *Parohus*.

Curiositas vide *diabolus*.

Mortale peccatum est, velle videre id aut scire, cuius visio aut scientia, in periculum peccandi mortaliter inductura creditur.

Custos, vide *Restitutio*.

Custos de damno tenetur, quod non impedit cum possit.

2. Cum fures à culpa excusantur ob necessitatem, potest custos dissimulare.

Debitum, vide *Bonesicum*, *Contractus*, *Ecclesia*, *Hæreditas*, *Mutuum*, *Restitutio*.

Debitum soluendum aestimatio[n]e monetæ temporis contractus.

2. Qui debet monetam certi metalli, in ea soluat, vel eius estimacionem in tempore solutionis præfixo.

3. Si debito pecuniae mutata est materia, vel pondus, soluenda est æstimatio temporis contractus: quod si solum pretium mutatum ante moram prodest id nocet creditori, nisi aliud sit conuentum; post moram vero soluenda est æstimatio temporis quo solui debuit. Quidam tamen dicunt soluendam maximo pretio quo valuit post moram.

4. Res in specie debita missa ad eius dominum per hominem vulgo fiduciem habitum, domino perit: quod si mittens mala fide possidebat, ei perit, quia fuit in mora. Perit etiam domino si apud debitorem perit ante moram sine eius culpa dante causam interirui.

5. Pecunia debita perit creditor i qui eam tempore opportuno oblatam noluit recipere, & deposita est ho-

ā pud honestā personā : itē si absente creditore cōsignata est Iudici, vel deficiēte Iudice, honestis personis.

6. Qui non est soluendo; & exigē te creditore flagellatur à Iudice, postea nihil debet.

7. Probabile est quod quidam dicunt, Neminem teneri soluere id; cuius solarii lex repetitionem cōcedit, nisi iurasset soluere.

8. Debetur publicum salaryum seu stipēdium integrum Potestati; Advocato, Assessori, & Doctori, etiā si ante finē statuti temporis moriātur ac salaryi talibus p̄missū à priuata persona, solū pro rata debetur.

9. Ad debita tenetur hæres {non autem v̄sfructuarius, nisi huic fuisse relicta tertia aut quarta pars sub nomine hæreditatis, tunc enim pro rata teneretur; secus esset si bonorū nomine, & non hæreditatis. } tenetur etiam hæres ad legata, & ad vota realia defuncti, *De Graff.lib.* īc.ap.22.n.10, *Nauarrus .cap. 12, nn.*

80. Bapt. Core. q. 191. itemque iuramenta fealia.

10. Debitum alicui ex promissione vel iuramento, non debetur hæreditibus eius, si iis qui promisit, in illius tantum personam intendebat.

11. Si res debita perinde fuerat apud dominū peritura, nec antea ei utilis futura, liberatur debitor: secus est si illud dubium sit, & iste fuit in mora Lopex cap. 95. Rosel. Restit. i. 6. parag. 2. Pet. Nau. t. 4. c. 1. n. 23.

12. Debitor morosus tenetur de damno & lucro cessante, usurarius tamen solum tenetur de damno: illud vero quod dictum est de lucro cessante, intelligunt quidam solum post quam creditor monuit velle sibi solvi etiam id.

13. Qui usuratus est pecuniam, solum eius valorem debet, non autem quod ex eius negotiacione atque permutatione lucratus est; nisi creditor i. dem fuisset lucratus. Berard. p. 2,

cap

*cap. 8. n. 26. B. et a casu i. 23. Ma. 4. 81.
Toles. I. 5. c. 22. Pedraꝝ Praſ. 7. d. 14.*

14. Si pécuniam debitam non ha-
bens offert rem meliorem , tenet
ur creditor accipere.

13. Potest creditor petere debitum
ante tempus à debitore suspecto.

16. Debitum viri nolentiſ ſolu-
te poſſe uxorem ſoluere, etiam ille
prohibente, Nauar. ait: quod mihi
probatur.

17. Soluens creditori ſui credi-
toris, liberatur in cōſcientia.

18. Cūn debitor tenetur credito-
rem adire , ſufficit illum quæreſe
vbi ſolet conuersari.

19. Debitum filio-familias ſoluens
ſine conſenſu patris aut minori ſine
conſenſu tutoris non liberatur, niſi
ſit in illorum vtilitatem conuerſum
Ita Sylu. Ego puto in cōſcientia li-
berati, ſi illi erant creditores , adeó-
que debitæ rei domini.

20. Si pro nolente ſoluere , cūn

deberet, soluisti, tenetur ille tibi.

21. Pro debito à te post annum solvendo, potest nunc minus soluere sic volenti creditor: est enim id velut emere rem futuram, quæ minus valet quam si præsens esset. Ita Nauar. & quidem alij: quod Sotus & alij quidam negant licere; mihi non videtur illicitum, si qui ab aliquo creditore alio debitum post annum solvendū emūt à creditore minori pretio. *Nau.c. 17.n. 231.*
Caiet.de r̄su sub.fin. bonis sig. Tract. de empt. & vendit dicit se nō audere damnare hanc opinionem nec apparet cur non licet idem ipsi debitori facere; quamquam certè aliquid videtur interesse, ut mirum non sit quibusdam improbatum: ego faciendum non probarim, factum non improbarim.

22. Debitum tibi si non potes aliter commode recuperare, potes etiam tollere, *cord.in Sum.q.97. & III.Tabu.Restit.n.31. Angel; Furtum; patag:*

*parag. 40. Nau. c. 17. n. 107. & posteā
iure te nō accepisse, scilicet illicite.*

23. Si creditor est in eadem ne-
cessitate cum debitore reddendum
ei cuius non fuerat translatum dō-
minium. Putant & quidam etiam
aliud debitum quodvis reddendum
nisi extrema sit debitoris necessitas:
in qua etiam si antea iurasset se red-
diturum, non teneri intelligebatur
enim extrema oppimeret necessi-
tas: *Soto l. 4. q. 7. a. 1. Angel. Furtum,*
*parag. 36 Rosel. Restit. 1 parag. 1. & ci-
tasi Scotum in 4. d. 13.*

24. Qui mala fide accepit, aut fuit
in mora restituendi tenetur reddere,
nisi maius danū patiarit reddere
do nūc, quā creditor nō recipiendo.

25. Bonae fidei debitor nō teneret
mutare statū ad solviendū rem nō in
specie debitā, etiamsi creditor sta-
tū mutare cogatur si nō solvatur;
melior enim est cōditio possidēris.

27. Nō debet debitor pati solvēdo

H. 3

quod creditorem velle eum pati
æquum non est.

27. Genuensum debitorum mos,
sic cum creditoribus componentiū,
ut minori summa contēti sint, liberat
eos etiam ad pinguiotem fortunam
venientes, etsi quidam id negant.
Sufficit autem, secundum *Nauar.*
maiorēm creditorum partem sic es-
se concentātū ut minori parti, quæ
reclamauit, non plus soluatur quam
exteris: tenentur enim & hi stare
conuentione maioris partis.

Debitum Coniugale, vide, *Matrimonij
impedimenta. Votum.*

i. **R**eddendum coniugi debi-
bitum, etiam si illę peten-
do peccet, ut quando fecit votum
continentiaz, etiam de consentia
coniugis. *Cuar. p. 2.c. 2."6. Haleus.
p. 2.q. 147. memb. 3.ad. 3.* etsi quidam
dicunt, non teneri reddere, alij nec
posse.

2. Potest qui non voulit petere de-
bitum ab altero, qui etiam se con-
sen-

sentiente voulit continentia. Quod si communi , consensu utrumque voulit, neuter petere potest, aut reddere: quamquam reddere posse quidam dicunt , nec improbabiliter. Videtur autem aliis pertinere dispensationem ad Pacem , tanquam votum absolutum continentia: quod mihi non videtur , sed posse Episcopum dispensare.

3. Cum utique voulit non petere, possunt copulati , non petendo tamen , cum alter intelligit alterum, si posset, petitum. Ex Nasar.

4. Contrahens matrimonii post votum castitatis , non potest unquam petere, nisi in gratiam coniugis, (est enim id quoddam reddere) aut dispensante Episcopo. Quidam tamē aiunt, sola prima vice petentem peccare , postea vero licet obstatum matrimonij quod mihi de viro non videtur improbabile:fieret enim alioqui magnū vxoris prædiciū, si ipsa cogatur semper petere.

12. *Debitum Coning.*

Illud certum, post votum non contrahendi matrimonium posse, qui contraxit, debitum petere & qui post votum Religioinis matrimonium consummatum.

5. Copulam, si fiat ad vitandum in se fornicationis periculum, esse peccatum veniale alij aiunt, alij probabilius negant: certe ad vitandum in coniuge non est, itē si fiat ad vitandum mortuum est verò, si fiat causa sola voluptatis.

6. Copulati ante benedictionem, aut nullum, aut leue peccatum est, (& si quidam mortale esse putant:) quin etiam expedit, si multum illa differatur.

7. Dubitans an sit validum matrimonium, reddat debitum, *Med. cod de res p. 17. Cuar. p. 2 de sponsat. 7 parag. 2. n. 8.* & si post inquisitionem diligentem adhuc dubitat, petere etiata potest vide *ca. 44. de sententia Excommunicationis, & Sotum l. 4. q. 5. d. 14. Lopex q. 377.*

8.

8. A coniuge adultero vel adultera, etiam publicè licet petere, & etiam reddere. Potest & adultera à coniuge petere: sed is potest negare, nisi etiam ipse sit adulter, aut causa adulterij coniugis.

9. Non tenetur coniux intra duos menses debitum reddere, si velit de statu Religionis assumendo liberare. vide ca. Ex publico, de conserv. coniug.

10. Reddendum debitam coniugi, cum aparet petitum, nisi pudore impediretur.

11. Tempore menstrui debitum petere, aut reddere, quidam mortale peccatum putant: quod alij probabilius negant.

12. Copulam in loco sacro mortale esse peccatum etiam reddentis, quidam aiunt. ego etiam petitio nem puto aliquādo posse à mortali excusari. vt si fiat ad vitandum peccati periculum, aut alia iuxta causa.

13. Qui cōiugis cognatū in primo
vel secundo grādu cognouit, nō po-
test debitū petere, (potest verò pēte-
re alter cōiux, & petenti negare) nisi
disp̄set Episcopūs, aut ignorauit eſ
ſe cognatū, aut pervim cōgnouiffet.
Quidam tamen dicunt. ſi petat, non
peccare mortaliter, quod ego non
admisericordia in ſciente Eccleſiæ pro-
hibitionem.

14. Nullus copulæ modus, ſi fiat
in vase debito, id est intra uxoris
pudenda, eſt peccatum mortale, nec
ſi fiat in festo, aut quoquis alio tem-
pore, aut cum uxore grauida.

15. Excusat à reddendo debitum,
periculum morbi quod ſi eſt iñfe-
ctionis etiam periculum, licebit
non ſolum thoro, ſed etiā coha-
bitatione separari.

16. Coniugi amicti potest alter
debitum reddere ſed non tenetur,
quia non liberè petit.

17. Inchoatam copulam omit-
tere ante ſeminationem, non eſt
morta-

mortale nisi sit in alterutro ex eo
periculum pollutionis.

18. Non est mortale non reddere
sepiissime & molestè petenti, mode-
ratè enim petendum, aut sic petenti,
vt non intendat ad mortale pecca-
tum obligare, aut quia plures iam
filij quam vt ali possint à parenti-
bus. In omnibus tamen dictis casi-
bus excipiendum, nisi in petentè el-
set aliqui periculum incontinen-
tiæ.

19. Debitum petere nocte manè
communicaturum, peccatum est, sed
non mortale.

DECIMÆ.

1. **D**ecimæ non debentur, vbi
non est eius rei consuetu-
do: & quidem personales, id est ex
lucro industria, nullibi ferè suarū
vnu.

2. Decimas non debet Clericus ex
fructibus Ecclesiæ, nec in patrimo-
nio, si ecclesiæ seruiat cui debentur
deci-

decimæ standum tamen consuetudine præscripta in iis & similibus.

3. Si prædio dotetur Ecclesia, non ideo liberatur ab obligatione soluedi decimas quas soluebat alteri Ecclesiæ.

4. Decimæ animalium pars debetur Parochiæ propriæ, pars ei vbi pascūt, nisi aliud sit in more positū.

5. Non soluens decimas ob iustum impedimentum, potest absoluī. secundum *Nau.* non obstante Concil. Tridentino.

Degradatio, vide *Depositio Hore Canonice.*

1. **D**egradatus Clericus (quod fit ob crimen grauissimum, priuatus est executione Ordinis, & beneficio, & priuilegio Clericali; itaque potest per iudicem secularem puniri, nec qui eum percutit, est excommunicatus.

2. Degradat', à solo Papa restituitur.

3.

3. Non solet degradari nisi qui est in sacris potest autem degradari quicunque in etimine aliquo est incorrigibilis.

Delectatio Moresa, vide *Luxuria*, *Pec-
catum*, *Delegatus*, vide *Gratia*.

1. **D**elegare potest quiuis Ordinarius, id est habens potestatem ordinariam; & dñe potestatem subdelegandi. Potest etiam delegare delegatus Principis, nisi ei committatur nudum ministerium. & non ipsa potestas; & subdelegatus delegati Papæ; itemq; Vicarius Prioris seu Guardiani absensis est enim velut Ordinarius; & Vicarius Episcopi generalis; denique is cui tacite id concessit qui delegauit.

7. Potest Prelatus delegare priuilegium quod habet ratione officij absoluendi subditos, & cum eis dispensandi.

3. Delegatio non expirat de-
gante excommunicato, aut suspen-

so, nec ipso mortuo, si est data ad eius bene placitum: alioqui & mortuo ipso & amoto exspirat, nisi iam causa esset incepta.

4. Ante certificationem de reuocatione non expirat reuocata à delegante delegatio.

Delictum, vide triplex, Peccatum.

DENUNCIATIO.

1. **D**enunciat tessus per edictū generale intra certum tempus, si non fecit, tenetur quām primum potest, nisi post illum terminum sciuisset. *Vide Excommunicatio.*

DEPOSITIO.

1. **D**epositus retinet priuilegiū Fori & Canonis. *Vide Excommunicatio.*

2. Depositione digna sunt, stuprum, incestus & adulterio maiora (quin etiam *ca. Peruenit.*, d. 19. indicat sufficere fornicationem:) item fuit-

furtum, periurium, homicidium, etiam solo cōsilio vel hortatione factum; & omne crimen inducens irregularitatem: denique quiduis enormis Iudicis arbitrio.

3. Depositus sine degradatione per Episcopum, ab eodem potest restituī. Quidam tamen addunt, nisi ob crimen sit depositus maius adulterio.

Depositum, vide Commodatum.

1. **D**epositum vel commodatum missum per hominem habitum fidelem ad dominum, ei petit item si pereat apud depositarium, vel cōmodatarium, sine culpa adjilius interitam aliquo modo ordinata, aut si perinde apud dominam fuisset petitum.

2. Depositā apud te, vel commoda data, causa solius deponentis, in periculo postponenda sunt tuis omnibus; si verò causa utriusque, tuis & qualibus, si tua causa solum tuis preciosioribus. Offerte quidem

aliena periculo pro tuis non potes,
sed tua seruare neglectis, eo modo:
q[uo]d dictum est, potes, si ea cum tuis
simul seruare non possis.

3. Ecclesia tenetur de deposito a-
pud Sacristam, si iste deputatus erat
ad custodiam depositorum, non au-
tem si solùm erat deputatus ad Sa-
cristie custodiam.

4. Potest in conscientia & depo-
situm & commodatum pro debito
detineri, quicquid sit de Foro exte-
riori.

5. Factum quòd depositarius de
dolo non teheatur, non valet.

6. Depositum dandum sifco, si ei
omnia deponentis bona sunt adiu-
dicata, ait Nauar: Ego ei qui depo-
suit restituendum crediderim, quod
ad Forum conscientiae attinet, nisi
id Iudex prohibuisset.

7. Depositarius reddens deposi-
tum familiari deponentis liberatur,
non liberatur autem si rem pretio-
sam dedit, leviter credens signum
ali-

aliquid afferenti.

8. Res vsu consumptibilis deposita, sit mutuum simul ac depositarius ut incipit de voluntate depositantis.

Detractio vide Contumelia.

DIABOLVS.

1. **C**Vm Diabolo non licet colloqui, aut agere, nisi vt cum hoste: cum eo tamen colloqui in arreptitijs seu demoniacis vanè & curiosè, veniale solum peccatum est. Nec illicitum est ab eo aliquid interrogare, solum ad aliorum utilitatem, modò absit societatis cum illo aut familiaritatis animus: nam amicitia cum eo quævis, mortale est peccatum.

Dimissorie.

1. **D**imissoriæ literæ validæ sunt etiam Episcopo mortuo.

2. Non possunt autem dari à Capitulo sede vacante, nisi post annum, aut si quis ob beneficium cogatur ordinari. Ex Concil. Trid.

Discere, vide *Fides*.

Dispensatio, vide *Confessor Episcopus*,
Excommunicatio, *Gratia*, *Iuramentum*,
Matrimonium, *Ordō*, *Volum*.

1. **I**Ndubio an res egeat dispensatione, potest Episcopns declarare non egere, vel ad cautelam dispensare, secundum quorundam probabilem sententiam.

2. Cūm subest causa dispensandi, videtur peccare Prælatus qui potest si non dispensem.

3. Data facultas dispensandi, intelligitur si sit causa legitima.

4. Ad dispensandum sufficit prætate causam esse rationabilem.

5. Quod *sos. 22. Trid. Concil. c. 5.* dicitur, non valere dispensationem Papæ usque ad notitiam ordinarij, intelligo de data in Foro exteriori.

6. Gratia seu potestas dispensandi non expirat morte concedentis: at mandatum seu commissio particularis cum aliquo dispensandi, expirat

pirat si res est integra, ut quidam aiunt. At ego puto cum alijs, cui data est potestas dispensandi cum aliquo, quia gratia quedam est, non expirare: quin etiam si Episcopo data sit illo mortuo manere in Capitulo.

7. Dispensandi potestas est favorabilis, & extendenda (quamvis ipsa dispensatio sit odiosa, quia contra Iur:) adeoque extenditur ad casum in quo eadem ratio, aut maior. Itaq; qui potest in affinitate, poterit in publica honestate, si forte, cum data est facultas, errore, putabatur esse affinitatis impedimentū, cum esset publicæ honestatis. Non tamen ideoq; absolute, qui potest in maius, potest in minus, nisi casu, ut dictum est, præsumpta concedentis voluntate; quod præsumi potest, cum rationabile est. Qui autem potest legitimate natum ex adulterio, potest etiam si sit simul ex incestu natus in materia enim favorabili veniunt

mista sub simplici.

8. Quis facit scienter id vbi est opus dispensatione, censetur dispensare, si potest: ut cum Prælatus dat licentiam ad id quod non potest sine eius dispensatione fieri.

9. Episcopus potest dispensare in ijs in quibus homines sæpe indigent dispensatione, vt ieiunijs, festis, & eiusmodi à Iure seu lege Papæ prohibitis: item cum materia est letalis.

Dispensatio valet, etiam tacito eo, quod si fuisset expressum, fuisset quidem dispensatum, et si non tam facile, & regulariter, quod lex non iubet exprimi, si taceatur, non nocet/nocet tamē, secundū *Nau.* tacere fraudem factam ad impetrandum facilitus dispensationem.) Itaque valet dispensatio super cognatione, etiam tacito quod se carnaliter cognoverunt, & idem est, si post impetratam, sed nondum datum

fam per eum cui fuerat commissa;
se cognoverunt, & isti interrogant
iurarunt se non cognouisse; non e-
nīm tenentur ei occultūm pecca-
tūm prodere. Quod si Papa dixit.
Dispensetur, nī prius copulam ha-
buerint; intelligitur si id constet le-
gitime in Foro exteriori, de quo
non tenetur retis fateri, nī si iuridi-
cē interrogatus, scilicet post suffi-
cientia indicia. Atque hæc intellige-
de dispensatione in Foro exteriori;
nam in interiori fatendum est Con-
fessori quod Papa vult.

11. Cum in supplicationibus aut
dispensationibus dicitur, Fortè, ex
stylo Curiæ perinde est ac si affir-
maretur.

12. Ad dispensandum sufficiunt
quævis verba cum intensione di-
spensandi.

13. Dispensatio illegitimi ad Or-
dines, non intelligitur de sacris: nec,
si est ad beneficium, intelligitur de
Curato: & si ad Curatum, non ideo

ad dignitatem. Quidam tamen dicunt, talem promoueri posse ad beneficium quod datur ad electionem. Quod si est ad beneficium prius dispensatus, & postea petit dispensationem super pluralitate, debet dicere se illegitimum: idemque dic de irregulari, debet enim id exprimere in secunda dispensationis petitione.

14. Qui dispensatur ad Ordines, potest simplex beneficium accipere.

15. Dispensatus ad certum beneficium, si id sine sua culpa non obtinet, potest virtute illius dispensationis aliud obtinere.

16. Potest peti dispensatio super uno impedimento publico vel occulto, tacito, alio publico vel occulto in posterum dispensando.

17. Principem dispensare sine causa in lege sua non est mortale peccatum, si absit scandalum.

Disputatio vide Fides.

Divortium, vide Debitum conjugale,

Dos, Matrimonium.

i. Proflunt coniuges etiam habitatione separari, ob corporis aut animae periculum, & propter alterius pertinacem haeresim, vel adulterium, vel Sodomiam, vel pollutionem cum aliquo extraordinariam, etiamsi cum coniuge iniuita. Quod si est occulta causa, & aliqui scandalosa separatio; opus est ad eam Superioris auctoritate, non autem ad separationem thori.

2. Post diuortium, innocens non tenetur alteri etiam emendato reconciliari, (tenetur autem ei volenti alter) sed potest ordinari, vel freri Religiosus. Quidam tamen putant adulterante in post diuortium debere adulteram reuocare, sed alij id negant probabilius.

3. Sufficit ad separationem suspicio de adulterio adeo vehemens, ut pro certitudine habeatur.

4. Vxore consentiente, & votum continentiae emitente, potest vit Sacerdos fieri: quod tamen nisi illa

illa senex sit, faciendum non videtur.

5. Potest, secundum quosdam, uxor discedere à viro noſente desistere à furtis, aut usuris: quod ego non facile admiserim.

6. Adulteram non tenetur vir dimittere, si absit scandalum ex retentione. Quod si ipse etiam adulter est, non potest dimittere, nisi forte ipse sit emendatus, & illa impoeniens Vxor vero nunquam tenetur adulterum virum dimittere.

7. Quidam putant petentem debitum ab adultera censeri reconciliatum, at potest id sine animo reconciliationis fieri.

8. Non potest discedi à coniuge amente nisi ob periculum vitæ.

9. Potest coniux à coniuge ad tempus separari, ad illius correctionem,

10. Non potest dimittere qui dedit adulterandi occasionem, aut fecit factum sine culpa conjugis.

11. In adulterio notorio perditur dos, & donatio propter nuptias (de paraphernalibus alij aiunt, alij negant: sed id Iudex viderit, requiritur enim cius sententia: (redduntur autem omnia post reconciliationē, at adultera mortua erāt quēm cius morte pertinebant. Sed de ijs Iure consulti censeant. Notorium autem dicitur adulterium, si deprehendātur in eodem lecto, aut (secundum quosdā) se occulte inuicē osculari.

12. Acto diuortio, filij partem innocentem sequuntur, de Iure Ciuli.

DO C E R E. D O C T O R.

I. **D**octurus etiam Grammaticam, debet prius facere fidei professionem, *in xia Bullam Pij Quirini*: itēmque promouendus ad gradum aliquem, aut Rectoris aut Cancellarij officium.

i. Qui sciens se non esse idoneū, gradum Doctoris aut Licentiati petit in Theologia, aut Iure, aut Medicina,

Medicina, mortaliter peccat; & qui scienter adiunxit.

3. Gradus datus aperte sufficienti, sine examine, aut alio requisito, validus est, potestque talis licet uti.

4. Docturus scripturam Regularris extra Claustrum, prius est per Ordinarium approbandus. Ex Conc. Trid.

5. Pro licentia docendi non potest aliquid exigi. Vide cas. 1. 2. & 3. de Magistris.

6. Et Presbyter, & beneficiatus, possunt doctorari in Iure Ciuiili.

7. Doctorare seu gradum Doctoratus date, posse Episcopum de Iure communi, quidam aiunt, alijs negant; quod ego magis probbo.

8. Ordō dignitatis Doctorum iste est, Theologus, Canonista, Legista, Medicus.

Dolus, vide Culpa.

1. **D**olus est cum voluntate nocendi, scilicet machinatio fallax.

2. Lata

1. Lata culpa in conscientia non habetur pro dolo.

3. Dolo procurans delictum, non potest tenere prouenientia sibi ex illo per aliquod statum.

Domicilium, vide *Confessor, Parochus*.

4. **D**omicilium alicuius est, ubi familia eius vel habitatio cum intentione manendi; Clerici autem, ubi residentia Quod si in duobus beneficiis æqualiter residet, utrobique est domicilium.

2. Qui æqualiter aut ferè æqualiter in duobus locis habitat, in utroque habet domicilium.

3. Domicilium sibi quisque potest eligere post pubertatem.

4. Scholastici, et si non habet domicilium in loco studij, ramen possunt ab illo Episcopo absolvi, & dispensari, ut subditi, non autem ordinari.

Dominus n., *Dominus*, vide

Princeps, seruus.

1. **D**ominus tenet usque ad damnis, quæ, tu posset, non impedivit in

in suo dominio.

2. Non tenetur dominus famuli suum ob peccatum domo eicere, nisi forte si necessarium sit ad peccatum illud vitandum.

3. Quod solent quidam Nobiles pueris famulis, dare solum victum & vestitum, licitum est.

4. Potest dominus in domibus subditorum dare hospitium externis per aliquot dies, modo id facias suis expensis. Potest & solus hospitium, & furnum publicum, si velit, habere.

5. Et si quisque dominus est honoris sui & famae, non licet tamen haec sino causa negligere.

6. Dominium rei, quae nullius fuit, non acquiritur sine apprehensione: sufficit autem in rebus spiritualibus habere titulum.

Domus, vide Conductio.

1. Concessa alicui domus habitatione, intelligitur etiam concessum ut possit locare, non solus

lus vſuſ concedatur. Vide Inst. de vſu
et habit.

Donatio, vide *Alienatio, Contractus,*
Dos, Iuramentum.

1. **D**onatio quantacunque valet
in Foro conscientiae, & leges
prohibentes certam suam sum-
mam, intelliguntur in Foro exte-
riori.

2. Donatio facta in fraudem, mo-
dò vera sit, tenet, donec per Iudi-
cem reuocetur.

3. Collatio beneficij non dicitur
donatio, nec ob ingratitudinem re-
uocatur.

4. Donatio facta per metum, ad
id incussum nō valet, nisi iuramen-
to firmetur. Tenetur quidem talis
dare, quia iuravit, sed alter tenetur
ei restituere, qui dare per metum
coegit

5. Donatum Monasterio reuoca-
tur usque ad legitimam, si postea fi-
lii nascantur, etiam si sit iuratum nō
reuocandum, non enim de filiis

K

cogitauit: nec confirmatur si postea moriantur: extincta enim est actio. Idemque dicendum de donatione facta aliis, si non sit remuneratoria.

6. *Donatio facta coniugi valet, si fiat ob causam piam, vel honestam, aut si donans non sit sic pauperior, (non sit autem qui non acquirit cum possit) aut accipiens non sit ditior, aut sit remuneratoria, aut fiat in tempus soluti matrimonij, aut causa mortis, aut condonando promissam dotem, aut sit confirmata iuramento de non reuocando, aut post rem datam donans moriatur, aut profiteatur in Religione nihil possidente*

7. *Non diciatur donare, quia alicuius necessitati subuenit: itaque potest vir pro vxore soluere; vestigal & vestes quotidianæ vel lugubres datæ à viro, statim fiunt vxoris.*

8. *Donatio inter sponsos de futuro valet nisi fiat in tempus futuri matrimonij, tunc enim potest reuocari*

9. Do.

9. **Donatio uxori à consanguineis viri, viri esse quidam dicunt : ego puto uxoris esse in Foro conscientia, si absolute ipsi data sunt ut ipsius essent.**

10. **Donatio propter nuptias, scilicet facta à sponso dum contrahitur aut quasi contrahitur matrimonium, solummodo matrimonib, ad virum redit, cuius etiam fructus sunt illo durante.**

11. **Donatio patris valet in casibus, in quib. cōiugis, donatio valida est.**

12. **Donatio matris, aut aviz, aut sui materni valet.**

13. **Pater potest donare filio propter nuptias, & cuncti ad bellum, & emancipato, & remunerando, & ad alimenta, & ad honorem acquirendum, & studij causa, & usum fructum bonorum filij ipsius, & in casibus de quibus suprà.**

14. **Donatio patris conualescit emancipatione, itemq; patris morte: itaque fructus percepti à tempore**

donationis sunt filij.

15. Donatio cui censemur aduentitia, & nepoti acquiritur.

16. Donatio, etiam cum scriptura & testibus, potest ante acceptationem revocari (potest verò Notarius pro absente acceptare, & donatum pro causa pia quisque:) oportet verò ut donans indicet absentia, & non sufficit si alius id faciat sine eius mandato. Quod si ille presens tacet, censemur acceptare.

17. Non est inualida donatio omnium bonorum, si intelligatur praesentium, nec adiungendo etiam fututorum, si fiat causa pietatis, aut sibi aliquid reseruando, aut causa dotis, aut causa mortis, aut iuramento vel morte firmetur.

18. Donatio causa mortis potest revocari pœnitentia, aut præmortuo donatario, nisi esset iuratum aut promissum non revocandam.

19. Donatio, nisi fiat causa mortis, censemur facta inter viuos, nec revocatur

udicatur nisi ob ingratitudinem donatarij.

20. Donans cum pacto ut post mortem det Ecclesiaz, potest tollere postea illud pactum.

21. Mandatum donandi expirare morte mandantis, ait Couar. Ego non nihil dubito, est enim res fauorabilis, & gratia quædam. *Vide Mandatum.*

22. Prohibitum donare ultra certam summam, poterit donare causa remunerationis, aut gratitudinis: aut eleemosynæ, etiam si per id minuatur legitima filiorum. *Secundum Navarr.*

23. Donatum simulanti ad id sanctitatem, aut paupertatem, restituendum esse alij aiunt, alij negant. Quidam dicunt, si magna summa per fictionem accepta est, restituendam, quia contra donantis intentionem accepta: quod ego verum pato.

24. Datum per modum disponendi ad aliquid, ut ad Religionem, vel

alium statum, etiamsi id non fiat,
potest retineri.

25. Potest Rex donationem p̄c-
cessoris, aut suam, s̄ regnum insigni-
ter seu enor̄miter l̄edat, reuocare.

26. Si quis tibi dicat, Do tibi ta-
lem agrum qui est viginti iugerum;
tuum erit, etiamsi sit plurimum.

27. Donatum cum pacto quod
non possit alienari, potest secun-
dum quosdam alienari, Si donans
nullū sibi aut alterius in ea re reser-
uauit; quod m̄hi non improbatur.

28. Filius familias potest donare
ea in quibus pater non habet vsum-
fructum: itemque patre consecre-
te causa mortis donare.

*Dos, Paraphernalia; vide Diuortium,
Hereditas, Matrimonium, Pa-
rentes.*

1. **M**Atrem filij non tenentur do-
nare, filiam tenetur pater, &
indigentem etiam auus paternus;
& fra-

& frater ex eodem patre. Qui autem dedit filiis legitimam, non tenetur eis vel eorum filiis dotem dare; & si avus det dotem, computabitur nepotibus in legitimam.

2. Pater filiam tenetur iterum datur, si illa, etiam ex culpa, dotem perdidit: succedit enim dos loco amentorum.

3. Acceptam sine dote tenetur vitare. Quod si dos promissa non soluitur, non tenetur in domum accipere, aut alere: non potest tamen ea de causa domino pelli, si ipsa sine culpa est; nec ei potest debitum coniugale negari.

4. Fructus dotis usque ad mortem uxoris sunt viri: quod vero superest, a viro restituendum, nisi modicum sit. Nec tenetur restituere fructus parapternalium, id est bonorum quae sibi uxor praeter dotem referuat; si vel modici sint, vel de illius voluntate consumpti; nec bona utrique communia

etiam à se malè consumpta.

5. Mortua vxore ante consummatum matrimonium, non lucratur ex statuto vir partem dotis: cum autem lucratur, debet illam relinquere filiis illius uxoris, si aliam ducat. Sufficit autem ad lucranduni statutum domicilij viri, etiamsi aliud sit in statuto loci ubi contractum est.

6. Dos potest repeti, vel non reddi, viro bannito, vel ad inopiam vergenti, vel eam dissipanti.

7. Pactum filiae nubentis, quod contenta sola dote, renunciat bona patris reliqua, non valet sine iuramento. *cap. 2. de pactis, lib. 6.*

8. Non potest alienari dos, aut donatio propter nuptias, sine iuramento uxoris factio sine vi & dolo.

9. Occidens uxorem, non acquisit bona quemlibet ex morte eius habuisse, itemque si eius culpa uxor obeat, sed habebunt ea uxoris heredes. Perdit & uxor lucrum, virum occidens. *Vide l. si ab hostibus, ff. sol.*

Sol. mat.

10. Occidens adulteram propria auctoritate, perdit bona quæ aliqui ob adulterium haberet.

11. Non potest vxor de dotis fructibus, aut bonis sibi cum viro communibus, donare sine viri consensu.

12. Tota dos reddenda, etiam si vir eius causa multa expendisset.

13. Acquisitum ex pecunia utriusque communi, inter utrumque diuidendum.

14. Pro dote omnia viri bona hypothecata, & pro paraphernalibus quæ ipse administrat, & pro donatis ob nuptias: sed solam dotem habere priuilegium prælationis, quidam aiunt, alij, habere etiam donata propter nuptias.

15. Dos præfertur omnibus creditoribus, etiam prioribus, nisi petatur dos præcedens aut illi habeat expressam hypothecam. *Tolet. l. 5. c. 19.*

Nam c. 7. n. 50. Anton. Tract. de restit.

c. 1. *Quidam tamen doctissimi nec*

hec id excipiunt, nisi sit consuetudo:
Angel. Dos parag. ii. Pet. Neu. l. 4. c.
 ultimo, in 53. Modo sit, dos tempore pra-
 cesserit hypothecationem. At fiscus pre-
 cedens præfertur doti. In dubio au-
 tem præcedentia alij volunt fiscum
 preferri, alij dote; quod magis probat

16. *Actio hypothecaria pro dote,*
 valet à tempore quo promissa est:
 quidam tamen dicunt oportere
 fuisse viro numerata.

17. *Vidua pauper aleunda, ab heres-*
dibus viri, intra annum quo non
 coguntur dotem soluere: sed statim
 ei reddenda sua immobilia, & ve-
 stes lugubres; quas ramē restituat, si
 inter annum nubat; nec aletur, si po-
 test à secundo viro ali. *Quod si est*
 statutum ut certum quid detur vi-
 duæ usque ad dotis solutionem ser-
 uandum est:

18. *Cum dos promissa non dae-*
tur, potest interim, & vir & dote
heredes frui pignoris fructibus, e-
tiam si excedant onera matrimonij,

& fructus d^{otis}, itēm q; vīdūa ip̄sa: &
quilibet cui debetur ea d^{os}; etiam si
ad solutionem eius dilatio data es-
set, & etiam si talis onera matrimo-
nij non sustineat. Potest verò loco
fructuum tantumdem accipere pe-
cuniæ vel quantum potuisset ex
dotis fructibus percipi, *Banez.* 2.
2. q. 78. o. 2. *Mercaldo l. 5. c. 8. Med. cod.*
de usu. q. 1.

D U B I U M.

1. **D**ubium est, cām neutri parti
assentiris, quod pro vtraque
sint rationes, scrupulus verò est, cūm
opinaris quidēm, sed cūm formidi-
ne. Est in opinione assensus qui de-
est in dubio, in scrupulo verò
est apparentia quædam.

2. Ad votum aut præceptum homi
teneris dum pro vtraque partē
qualiter dubitas. *B. rih. Med. l. 1, sum.*
c. 15. parag 7. Colligitur ex Valent. to. 3.
disp. 6. q. 6. p. 4.

3. Potest quis facere quod pro-
babili

babili ratione vel auctoritate putat licere, etiam si oppositum tutius sit: sufficit autem opinio alicuius grauis Doctoris aut bonorum exemplum.

— 4. Scrupulus deponendus consilio docti viri, aut ratione probatili, aut cum dubitatur an sit scrupulus.

5. Scrupulosus ne confiteatur, nisi quæ potest iurare & fuisse peccata mortalia, & se nunquam illa fuisse confessum.

6. In dubio de Baptismo, Confirmatione, Ordine, aut consecratione, putandum deesse, nisi dubitetur de mortui Baptismo; in matrimonio verò putandum in dubio esse.

Duellum: vide Excommunicatio.

1. **D**uellum à Principe concedi non potest, sed ex causa tolerari potest.

2. Duellum cum accusatore licet ei qui alioqui vita vel membro priuandus sit: item Duci iniqliè oppugnato qui alioqui victoriam desperat:

perau& militibus exercitus utriusque, ne hostes alioqui fiant audacieores: item præcipiente Superiore ob bonum commune item duobus ad mortem damnatis; sit enim tunc uterque minister iustitiae: item ei qui alioqui ab altero est occidendus (est enim velut tunc vitam defendere) et si id quidam negant.

EBRIETAS.

1. **M**otale est se ebrietatis periculo committere, item alii scienter inebriare: non est autem tale, vendere scienter vinum se inebriare volenti, et si id quidam affirmant.

Ecclesia, vide Alienatio, consecratio, Festum, Gabello, Sacra.

1. **E**cclæ nomine non venit Monasterium, nisi in materia fauorabili, in qua venit etiam Hospital factum auctoritate Episcopi: & venit

& venit etiam nomine Monasterij
Ecclesia secularis.

2. Ecclesiæ dirutæ materiam non
posse conuerti in usus profanos, si-
ne Papæ licentia, aiunt quidam: ego
Episcopi puto sufficere.

3. Licet in Ecclesia in necessitate
comedere, & reponere suppellecti-
lem, & dormire. Quod si absit ne-
cessitas, veniale peccatum est.

4. Non licent in Ecclesia secula-
ria negotia, aut iudicia, nec publicæ
conuocationes, nisi causa pietatis:
licent autem Ecclesiasticæ causæ,
& honestæ repræsentationes, & da-
re gradum Doctoratus.

5. Ecclesiæ non potest nocere Præ-
latus in quaestuis, sed in quærendis.

6. Ecclesiæ œconomus in tempo-
ralibus potest esse laicus.

7. Ecclesiæ rem posse Rectorem
obligare pro illius vel sua necessita-
te, tenetique successorem, probabi-
liter quidam dicunt: itemque pos-
se vendere rem Ecclesiæ pro huius
debito

debitis soluendis. Nec hæc putanda prohibita alienatio, cùm sit in ejusdem cūs utilitatem.

8. Patronum Ecclesiaz facit eius ædificatio, vel dotatio.

9. Ad reparationem Ecclesiaz non tenetur laici. *Ex gl.c.Qnauer. 12.q.2.*

10. Ecclesia, quam minantem ruinam populus non vult reparare ducienda. *Ex Cong. Concil.*

11. Privilégia omnia concessa Reip. censentur concessa Ecclesiaz.

12. Contra Ecclesiasticam libertatem facit, qui violat concessa Ecclesiaz universaliter, non autem si tantum concessa particulari Ecclesiaz violet.

13. Polluitur Ecclesia, sic ut indigat reconciliatiōne per nōquam benedictionem, primò effusione sanguinis per iniuriam, quæ sit peccatum mortale, factam homini, etiam mortuo, in Ecclesia ipsa existenti, (secus, aut extra portam:) sufficit
verò

verò ibi esse inflictum vulnus, etiam si sanguis extra Ecclesiam effluat, aut ille sine sanguinis effusione intereat. Non polluitur autem per sententiam sanguinis ibi latam, aut si locus nō sit sacer per benedictionem; etiam si in eo soleat Missa celebrari, ut solet in Oratorio per Episcopum delignato. Polluitur vero Ecclesia suspenso in ea per Iudicem reo, non autem si percutiatur, verbi gratia, Reip. perturbator, qui aliter capi nō potest: nec secundum quosdam si quis alteri nares percutiat, unde multus sanguis effluat; quia non est gradis percussio, nec insignis iniuria.

14. Secundò, effusione magna seminis viri, vel fœminæ, si fiat cum peccato mortali.

15. Tertiò, sepulto in ea excommunicato denunciato.

16. Quartò, sepulto in ea infideli: & tunc radendi etiam parietes, nisi Ecclesia sit consecrata.

17. Quintò,

17. Quintò; si est per Episcopum denunciatum excommunicatum cōsecrata vel benedicta. Quòd si benedixit cœmiterium , aut altere consecrauit, nec in hoc celebrandum, nec in illo ante reconciliacionem sepeliendum.

18. Sextò; si maior pars parietum simul corrugat.

19. Nota tamen quod in prædictis oporteret factum esse notorium, per rei evidentiam publicam, aut confessionem iuridicam rei. Itaque si pauci sciunt, nec rem diuulgant, non est opus reconciliationem: nec etiam si quis bona fide in ea celebrauit id enim sufficit pro reconciliatione: imò etiam si mala fide celebrasset; et si quidam negent, dicentes posse Episcopum (vel eius absentis Vicarium) si est impeditus dare licentiam celebrandi , donec ipse reconciliet. At ego, vt dixi, satis magnam puto cum aliis esse reconciliationem seu benedictionem ip-

20. Si Ecclesia erat consecrata, reconcilianda est per Episcopum, aqua per Episcopum benedicta, scilicet cum sale, vino, & cinere: vel per Presbyterum de Episcopi commissione. Quod si non erat, consecrata, reconciliare potest Presbyter aqua per ipsum benedicta simpliciter, scilicet sine cinere & vino. Cendum autem esse consecratam, si unus testis affirmet, aut exteat consecrationis signa.

21. Ante reconciliationem Ecclesie in ea celebrans, nec suspensus fit nec irregularis.

22. Polluta Ecclesia polluitur & cœmiterium coniunctum, non autem contra, & illa reconciliata, reconciliatum est.

23. Polluto cœmiterio, non poluitur ei alterum contiguum. Quod si pollutio fiat in porta utriusque communis, illud polluitur, cui pars illa vicinior. Quod si in medio est, illud pol-

polluitur, cuius præcipue causa porta est facta. In dubio autem cuius causa, quidam dicunt utrumque pollui: ego neutrum dicere si enim cum certum est alterum esse pollutum, alterum non polluitur, quanto minus cum dubium est.

Ecclesiæ immunitas, vide Ecclesia.

1. **G**AUDENT IMMUNITATE ETIAM PALATIUM EPISCOPI, & HOSPITALE, ORATORIUNQUE EPISCOPI AUCTORITATE FUNDATA, & CÆMETERIUM, & MONASTERIUM, CORPUS CHRISTI CUM ALIO QUAM AD CARCEREM POSSETUR. GAUDEBAT & OLIM TRIGINTA AUT QUADRAGINTA PASSUS CIRCA ECCLESIA, SED ID IAM NON EST IN USU.

2. NON GAUDENT IMMUNITATE ENORMIA IN ECCLESIA AUT CÆMETERIO PATRANTES: NEC PUBLICI LATRONES, NEC RAPTORES VIRGINUM.

3. AGROFÜ DEPOPULATORES, VEL PRODITORIË OCCIDÉTES, VEL ASSASSINI, VEL GRASSATORES VIARÜ, VEL HÆRETICI VEL REI LÆSE MAJESTATIS IN PRINCIPES TRA-

dendi sunt de licentia Episcopi Curiae seculari, ex Ecclesia extracti, nec in eo vllum est periculum irregularitatis. Ex Bulla Greg. 14.

4. Gaudere infideles alij aiunt, alij negant; sunt & qui negant gaudere blasphemos, aut futes, aut mercatores qui decoixerunt. vulgo falliti, aut qui per Ecclesiam ducuntur in carcerem à satellitibus, aut qui prope Ecclesiam delinquent spe immunitatis, aut clericos aut Religiosos. Certè solent clerici auelli inde à Iudice Ecclesiastico, quod tamē quidam improbant.

5. Serui præstata eis cautione de impunitate à dominis, his reddi solent.

6. Manu apprehendens Ecclesiaz portam, aut vectem non est auellendus.

7. Non violat immunitatem Ecclesiaz qui inde violatē extrahit, nec Iudex qui nō gaudentē immunitate inde vi extrahit, aut gaudenti ibi arma

ātria aufert, & alia legē prohibitā.

8. Confugientem ad Ecclesiam, &c egentem, ipsa alit. Nō potest autem Iudex prohibere quin ad ipsum cibus deferatur.

Ecclesiasticus vide, Clericus Ecclesia.

1. **E**cclesiasticae personæ dicuntur, quicunq; sunt Fori Ecclesiastici; etiam si non sunt Clerici,

2. Ecclesiasticus potest præsidere ciuiliter.

Electio vide Beneficium Religio.

1. **E**ligere non potest nec sufficiens ab officio, nec irregularis, nec impubes.

2. Eligi non potest excommunicatus, aut interdictus, aut ineptus.

3. Non potest eligi in Prælatum Religionis, qui non sit in ea professus.

4. Non vocati ad electionem, cum deberent, possunt eam & irritare, & ratam habere. Quod si vocati non veniunt intra terminum competetem, non sunt expectandi.

5. Electio, si adsit eligentium consensus, etiam si desint Iuris potissimum solemnitates, reinet in conscientia, nisi lex expresse dicat ne valeat. Quod si dicat ut ipso lare irrita sit expectanda sententia Iudicis.

6. Electio noctu facta, secundum Iuram non valet.

7. Eligens indignum tenetur Ecclesiæ Iesu Pedraꝝ. Prec. 7. d. 36. Mercad. lib. 6. cap. 17. Valen. 10. 3. disp. 5. q. 7. pa. 2.

8. Peccat qui non eligit aut non præsentat aptiorem: sed non teneatur restituere si eligit aut præsentat aptum Silv. Accepio personus parag.

4. Cisterciensis 12. q. 4 Non, cap. 17, num.

70. Quod si in Prelatum non eligit, cum possit aptiorem, peccat mortaliter. Confirmatori tamen sufficit quod electus sit dignus immo debet à maiore parte electum confirmare, etiamsi à minore electus, sit dignior.

6. Si tuum suffragium non est pro-

profaturum eligendo digniori, potes & debes eligere dignum, non potes autem eligere indignum, ne eligatur indignior: potes verò ex duobus æquè dignis eligere utrum malis,

10. **Electio** Iare communi ad **Collegium** pertinet: potest autem quilibet de **Collegio** eligentium, si ipse eligatur ab aliis, numerum deficiente suo suffragio supplete etiā ad **Papatum**, Nemo tamen, si solus sit, potest eligere scipsum, etiam si in eo solo manserit Ius **Collegij**.

11. **Elector** absens legitimè, potest constituere **Procuratorem**, qui tamē sit de **Collegio**, sed nō potest per literas mittere suum suffragiū.

12. **Electus** non potest dissentire sine peccato, si illi à Superiori præcipitur, aut alioqui sequitur notabile Ecclesiæ damnum.

13. Licitum est statutū vt **electio** fiat de certo hominū genere. Quod si illi digni nō sūt, possunt eligi alij,

Eleemosyna, vide **Charitas**, **Donatio**,
Furtum.

1. **E**leemosyna debetur ex præcepto pauperi existenti in extrema necessitate, ab eo qui potest subuenire sine peticulo tali suæ aut suorum necessitatis: item ei qui grauem patitur necessitatem ab eo qui sine magno suo & suorum dampno potest ei subuenire. Dicitur autem extrema necessitas, cum quis nisi succurratur, est moritus.

2. Cum inter Doctores non conveniat quado peccet mortaliter qui non facit eleemosinam, non facile condemnandi diuites qui non faciunt, monendi tamen ut faciant quætas maximè possint; he illis dicatur in die iudicij, ob omissas eleemosinas, Ite maledicti in ignem æternum, & illud S. Ioannis eis inculcandum: Qui viderit fratrem suum

suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo.

3. Grauius peccant seculares, qui cum possint commodè, e gentibus non subueniunt sed grauius Ecclesiastici, qui superflua honestæ sustentationi non dant pauperibus, qui nunquam desunt.

4. Nemo tenetur magnam summatam peccuniae dare pauperi ad emendam necessariam quidem ei medicinam, sed exquisitissimam, adeoque magni pretij sufficit enim illi adhibere communia remedia.

5. Nemo tenetur pro pauperis vita totum suum statum expendere, si tanta id damnum sit quam illius mors.

6. Non tenetis ad longè absente, de cuius extrema necessitate audiisti, ire, ut ei succurras: sufficit enim presentibus necessitatibus subuenire.

7. Qui potest tenetur subuenire pauperi alioqui ob opia peccaturo.

L 5

8. Qui non potest ex suo subuenire extrema patienti, potest ad id alienum rapere, nec id postea tenebitur restituere. Posse verò grauiter indigentem rapere alienam non magni momenti rem dicunt quidam, nec improbabiliter. vide *Furtū*.

9. Ex avaritia nolenti sibi prouidere; cum possit non tenentur alij prouidere; non enim indiget.

10. Extremè patiēti sufficit mutuū dare, si ille habet unde restituat.

11. Eleemosyna potest dare maritata, etiam viro prohibente, si est consuetudo ut tales dent. Item si vir absit, potest dare quantum ille praesens dare solebat. Potest & de paraphernalibus bonis dare, & de rebus sibi à viro ad victum assignatis, & de lucro sua industria acquisito, ad quam alioqui non tenebatur, & pro viri salute, & cùm ipsa familiā gubernat, & cù occurrat necessitas cui vir tenetur subuenire:

12. Potest & Religiosus ex datis sibi

bi ad sustentationem, & cum credit id Prælato placere, eleemosina dare Prælatus verò potest, quia bona administrat.

13. Potest & filios familias ex peculio Castrensi, aut quasi Castrensi, & ex datis sibi à patre ad sui sustentationem.

14. Potest & seruus cum credit domino placere, aut si res est modica, aut eiusmodi quæ sine notabili domini damno dari possit.

15. Potest & tutor & curator quia pupilli bona administrant.

Emphyteusis, seu Liuelium, vide Feudū.

1. *E*mphyteuta rem perdit, si non soluit per biennium debitam pensionē sed opus est Iudicis condēnatione, qui nihil tamē facit nisi parte petente. Quidam tamen dicunt, posse dominum rem propria auctoritate accipere non perdit autem qui moram purgat soluendo statim, nec qui legitimè impeditus non soluit: cum verò rem perdit

perdit etiā melioramēta quæ fecit.

2. Qui vendit emphyteusim, debet dare laudimum domino, id est tricesimam partem pretij: secus est si donet Quod si rem dimittit sine voluntate domini, liberatur à pensionis solutione.

3. Cū res perit nō soluitur pensio.

4. Emphyteusis Ecclesiæ non præsumitur data nisi in tertiam generationem: nec transit nisi in filios veros, quale non est Monasterium; nec in illegitimos. Aliæ autem emphyteuses datæ pro filijs, transiunt etiam in naturales.

5. Renuncians hæreditatem, non censetur renunciare emphyteusim.

Emptio, vide *Contractus*, *Debitum*, *Venditio*.

1. **L**eite emis te cōmuni, pretio; etiā si scias latere in ea aliiquid valde præiosum, ut in fasce herbarum, aut agro, aut domo.

2. Si quid minoris iusto pretio emp-

emprum est , solum restituendum quod defuit iusto pretio , non autem res ipsa , vel eius fructus .

3. Qui rem vendit sciens & vgilens pretio vilissimo , donare præsumitur quod decet iusto pretio .

4. Quæ communiter nisi anticipata solutione vendi non possunt , aut non solent , licet vilius emuntur , quam valcent cū dantur : illud enim quod pro talibus dari solet iustum pretium reputatur . Lopez . capite 214. Et dicit sic docuisse . Vict . Conar . libro 2 . Variarum capite 3 . num . 6. Videtur . Sotii . l . 6 . quest . 4 . art . 1 , Roselli . Vfura . 2 . part . 13 . Madò , rit , potius velis renditor vendere iusto pretio numerata , quam cum lucro credita . Licet etiam vilius emit , qui emit in gratiam venditoris , aut merces expositas à coacto aliqua necessitate .

5. Caram venditionem tibi factam potes ante solutionem in alium transferre , volentem illud damnum pati .

6. Prohibetur Iure tutor emere
rem pupilli.

7. Non solet emi Christianus bello
captus sed redimi.

8. Qui ab Ecclesia , aut minore,
emit sine solemnitate Iuris sed pre-
tio iusto, licetè possidet.

9. Res duobus vendita, est secūdī;
si ei traditur, nisi prior emptor esset
Ecclesia, vel ciuitas : tenetur tamen
vēdītor priori emptori de interesse.
10. Nō licet emere quod probabi-
liter putas esse alienum. Quòd si
postea vendis, teneris rei domino
pretium date.

11. Quod si bona fide alienum &
emisti, & vēdidisti, nō teneris ei, aut
emptori, nisi in quantum factus es.
locupletior. Rosel. Restit. 7.parag. 18
Nauar. cap.17. nn.8. Quidam tamen
dicunt: emptorem debere seruari
indemnem alij æquum esse ut tu &
emptor singuli domino dimidium
pretij soluatis.

12. Non tollit autem dubium su-
per

perueniens antecedentem bonam
in emendo fidem Colligitur ex Mot.
1, 2. 10. 1. disp. 63. Rosel. Vrascripsio. pa-
rag. 12. Salo. 22. q. 5. a. 7.

13. Emens à fure , potest ei rem, ne
pretium amittat, restituere. Pet. Na.
lib. 3. n. 185. Salon. sup. q. 62. a. 6. Lopez.
c. 95. Nau. c. 17. n. 8. q. 29. & 84. emit vt
restitueret domino , tenetur is eis
pretium, quo emit, restituere.

14. Liçitum est pactum in emp-
tione, vt in retrouenditione , plus
detur pretij si res plus valeat , item-
que vt non redimatur ante aut post
certum tempus: quod autem possit
redimi utrocnque volente , et si
quidam affirmant, ego tale pactum,
non ausim approbare.

15. Emptū ex Ecclesiae pecunia ab
administrante, Ecclesiae acquiritur.

16. Cùm dubium est quantum
valitatum est tempore traditionis
quod emititur anticipata solutio-
ne, potest dari pretiū mediū inter
duo extrema dubia. Colligitur ex Co.
lib.

l.2. Variar.c.3.n.6.

Episcopus, vide *Absolutio*, *Beneficium*, *Confessor*, *Consuetudo*, *Dispensatio*, *Electis*, *Exemptus*, *Ius patronatus*, *Matrimonium*, *Princeps*. *Religio*, *Residentia*, *Verbera*, *Votum*.

1. *E*piscopatum accipere potest quis à Papa cogi. vide Tho. 4. dist. 29.

2. Qui ante Episcopatum fecit votum Religionis, teneri prius ingredi, indicatur ca. 10. de voto. Quidam tamen dicunt, casum illius causa fuisse particularem, nec ceteros obligari: quod mihi probatur.

3. Episcopatus appeti potest, ob Ecclesiæ necessitatē vel utilitatem.

4. Episcopatum tenetur deporre, qui non est ad eum idoneus.

3. Respondet Episcopus, cum creatur se scire utrumque Testamētū, scilicet quantū est opus ad suum officiū: & cum fidē suam Deo in ordinatione obstringit, velut

vo-

vorum quoddam facit; & quidem si non curet Canones seruati; videtur esse perius.

6. Ad Episcopatum requiruntur anni triginta completi. *ca.* Cum in sanctis; de electis.

7. Oportet Episcopum esse doctorem; id est populum suum doceare. Quod si non prædicet ipse, dabit scilicet sumptibus populo prædicatorem. Quod si in Quadragesima dubium sit ad quem pertineant sumptus Prædicatoris; ad Episcopum pertinebunt. *Ex Congreg. Concilij.*

8. Episcopus solum usque ad possessionem Episcopatus potest reliqua beneficia tenere: vacant enim per eius confirmationem: si tamen pauper est, possunt ei ad sustentationem reliqui.

9. Nomine dignitatis in pœnaliibus non comprehenditur regulariter Episcopatus.

10. Episcopus non incurrit suspensionem Iuris, nec interdictum

M

generale , nisi de eo fiat expressa mentio : secus est in Excommunicatione . Nec proceditur contra eum etiam in haeresi , nisi de Papae mandato .

10. Episcopus factus ex Monacho seu Religioso , solum tuncum , ad tria vota , & habitum non autem ad Religionis statutas mutat autem obedientiam à Praelato in Papam , & de fructibus potest ut velit ; modo honeste , disponete , & sibi reliquam hereditatem administrare ; sed eam , nisi sit ex partimonio , in morte relinquat suæ Ecclesiæ . Quod si relinquit Episcopatum , non tenetur redire ad Religionem .

11. Cùm ob senectutem , vel egitudinem coadiutorem sibi assumit , debet de consensu maioris partis Capiu li id facere .

13. Episcopus graviter peccat , si iuficiam iniustum non studeat à se repellere , nisi velit .

14. Episcopus si per alium visitat , debet ei prouideret de omnibus excepto

cepto victu. Quod si ipse pet se visiter, habebit a populo solum victum diei quo visitat. At si per Diocesim discurrit solum propter Chrisma, faciet id suis expensis. Ex cong. conc.

15. Potest Episcopus duas Ecclesiastas vnit, & unam in duas diuide, & unam alteri subiucere, de consensu tamen habitantium in eis aliquod ius; & commutare Ecclesiastas, earumque possessiones, & ius unius Ecclesiæ alteri ex causa dare. Potest & vnit vnum beneficium alteri, non requisito consensu beneficiari, modò is fructibus non priuetur dum viuit, & adsit patroni consensus.

16. Potest celebrare & celebrari facere ubiq; tempore interdicti, cui ipse causam ipsam non dedit: quo priuilegio etiam gaudent multi Religiosi. Vide de priuileg. ca. 30.

17. Et instituere & regere ministros Ecclesiæ & Oratorijs auctoritate aut alioqui Episcopali constructorū, & datorū, etiā si id fudator prohibueret

18. Et dispensare, secundum quosdam, ad plura beneficia Simplicias - nec id prohibet Con. Trid. *Vide Beneficium.*

19. Et præcipere Clericis, ut Romanam eat pro causa Ecclesiæ; & Parochio, ne sine sua licentia absit ultra duos dies.

20. Et procedere contra quemcunque ob peccatum mortale, nisi esset Iure permisum ut meretricium subduntur enim ei etiam laici quantum ad spiritualia: potestque eos cohibere a peccatis per poenam pecuniariam, vel exilij, &c.

21. Et in necessitate exigere a Clero moderatur subsidium. *Vide gl. Clem. de excessibus Præl. & de censib. cap. 6.*

22. Et dare dimissorias ad Ordines. etiamsi sit solum Episcopus originis, vel beneficij. *Vide l. 6. de tem. Ord. cap. 3.*

23. Et imponere beneficio quod confert pensionem, ad attendum Cle

Clericum pauperem.

24. Et dicere ubique Missam in sua Dioecesi, cum altari portatili, (& extra cum licentia Episcopi loci ubi receptum est Conc. Trid.) idq; alijs etiam, ut possint, cōcedere ex causa.

25. Et commissa sibi à Papa etiam per verba, Oneramus conscientiam tuam, alijs committere.

26. Et iudicare in causa Ecclesiae suæ.

27. Et absoluere ab Excommunicatione reseruata, etiamsi sit causus Cœnæ publicus, impeditum ne possit ire ad eum ad quem pertinebat Absolutio.

28. Et dispensare in omni inhabilitate ad beneficia, si Papa id sibi non reserueret specialiter.

29. Et absoluere exemptos, & cum eis dispensare, si illorum Prelatus ipsos ei subiicit.

30. Et cogere sub poena Excommunicationis exhiberi sibi testamenta defunctorum eaque exc-

M ;

quenda curare.

31. Et eligere sibi Confessorem; etiam si renunciasset Episcopatu: sed tunc debet eligere approbatum à suo Episcopo.

32. Et testari de acquisitis propria industria, & de donatis sibi, & de patrimonio.

33. Et dare Confessorem extraordinarium Monialibus, etiam sibi non subiectis, ex alia Religione, vel secularem. Quod si Monialis non potest indici ut suis Regularibus confiteatur, poterit ei dare quem ipse velit Confessorem ordinarium. Ex Congreg. Concilij.

34. Et absoluere ab omni casu occulto etiam Papæ reseruato, & dispensare in omnibus irregularitatibus & suspensionibus, ex occulto delicto provenientibus, excepto homicidio voluntario, & ijs quæ deducta sunt ad Forum contentiosum. & x Conc. Trid. sess. 24. c. 6. de reor. Quomodo vero intelligatur volunt-

luntariū, vide Homicidium. Quod si reus in Facto exteriori causam per falsos testes vicit, poterit dispensare; ut quidam probabiliter aiunt cessat enim ratio prohibitionis *Vl. msl. tract. de ex. omm. n. 42.* potest etiam in mutilatione dispensare.

35. Occultum intellige, quod non est notorium, etiam si possit probari per multos testes; sufficit enim non esse diuulgatum: oportet verò non solum factum esse publicum, sed publicè sciri esse illud delictum: immò si multi delictum esse sciunt & fieri videant, sed nesciunt incurri talem censuram, poterit in ea dispensare: itaque cum dubitatur an quis censuram incurret, poterit in ea dispensare quia deest notorium.

36. Potest verò praedicta cum subditis, adeoque cum ijs qui per maiorem anni partem habitantes in Diœcesi, contraxisse videntur domicilium, aut cœperunt habitare animo perpetuo manendi: sed de hoc

vide Domiciliari.

37. Potest etiam ab heresi absoluere per alium ad id delegatum; habet enim ad id per Conc. Trid. potestatem ordinariam, quæ potest committi. *Cordub. sum. casum;*
q.8. nec ea potest tollitur Episcopis per Bullam Cœnæ. Bames 2. i.q.
9. a. 4. Viual. de absol. ab Excomm. n. 13.

38. Potest concedere non Episcopo, quæ sunt iurisdictionis, non autem quæ Ordinis, ut ordinare, consecrare. *Panor. c. Accreditibus, dō Excess. Präl. Angelus Episcopus, n. 4.*

39. Potest esse Legatus Principis pro causa honesta.

40. Episcopus non potest Regionem ingredi sine Papæ licentia. *Innoc. 3. c. Nisi cum pridem, extra de renunciationibus. G. a Val. 10. 3. disp. 10. q. 3. p. 5.*

41. Nec dare licentiam Clericorum non residendi sine causa legitima.

42. Nec prohibere quin matrimonia dominiantur.

43. Nec

43. Nec gregem deferere sua præsentia indigentem: potest tamen ex causa necessaria abesse, cum per sufficientem interim prouidet. *Trid. Seff. 23. de residentia, c. i. Tol. l. 5. c. 4. G. & Val. 10. 3. disp. 10. q. 3. p. 5.*

44. Nec abesse sine causa iusta à diuinis in Ecclesia Officijs diēbus festis, saltem dominicis.

45. Nec prohibere quin prædicitur in Parochia, dum prædicatur in Cathedra, Ex Cong. Conc.

EUCHARISTIA.

1. **Q**ui in Pascha communicauit, si in articulo mortis non communicet ex negligentia quadam, sine contemptu, non peccat mortaliter. *Palud. 4. d. 9. q. 1. n. 16. syl. Euchar. 3. in princ. Armil. Communio. n. 4.*

2. Debere etiam morte puniendis dari communionem, affirmant quidam. *syl. Euchar. 3. q. 5. Tol. l. 2. c. 28. ex 14. q. 2. c. fin. alij posse ex causa negari, & excusari in hoc Iudicess*

M 5

consuetudine: quod si detur, posse unam horam ante mortem dari, & non ieiunijs, etiam si iam comedissent; est enim viaticum.

3. Non est in usu ut amentibus, etiam in mortis periculo, detur, ob iteuerentiæ periculum. *Hal. 4.p. q. 49.m. 4.Gab.d. 9.7. 2.dub. 4.*

4. In articulo mortis, absente Presbytero potest communionem dare Diaconus, non autem laicus, et si id etiam quidam concedunt. *Suarez to.3. disp. 69 sect. 2. & 3. in fine.*
Quod autem extra eam necessitatem possit etiam committere Presbytero, et si quidam putat ego non.
 In ea vetò posse etiam prohibente Presbytero, & nolente, probabile est ex Papæ ratificatione, ut potest Religiosus alioqui iure prohibitus; etiam tunc dare Baptismum, & Communionem, & extremam Vnctionem. *Suarez loco citato.*

5. Qui semel sumpto viatico, optat sepius in ea ægritudine com-

mu-

communicare, posse id etiam non ieiunandum, ut quia non potest nisi sumta medicina communicare affirmant viri docti quod non audeo improbare. *Armil. Communia. parag. 18. Tab. ib. parag. 48; smarz. disp. 66. sc. Et. 5.*

6. Eucharistia non est deferenda ad ægrotum qui eam non potest suscere. *ex Cong. Conc.*

7. Qui in Pascha transgressus præceptum non communicauit, non peccat iterum mortaliter si postea non communicet, et si quidam contrarium affirment. Scilicet enim tantum id præceptum obligat, scilicet in Pascha ut & præceptum de Confessione semel solum quolibet anno. *Ant. 2. p. 1. 9. cap. 9. parag. 3. syl. Euch. 3. q. 15. T. 6. Communio. q. 7. Soto 4. d. 18. q. 1. a. 4. Vetus. in Sum. n. 137.*

8. Qui per octo dies ante vel post Pascha Communicet, præcepto satisfaciens & qui longè post, ex consilio Confessoris. Ex decreto Engenij 4. apud Nav. c. 21. n. 45.

¶. De-

9. Debent layci qui regularibus seruiunt: in propria Parochia communicare in Pascha. ex Cong. Conc.

10. Medicantes, & qui eorum privilegijs gaudent possunt quibusuis dare communionem, vno Resurrectionis die excepto, poslunt & illo cum licentia Parochi, aut si communicaturus alio die satisfaciat Parochiaz. sharez 10. 3. disp. 72. sect. 2. dub. 2. quamquam Nauar. c. 21. n. 32. & alij quidam non improbabiliter sentiunt, illo die non posse sine licentia alio verò posse, etiam si communicaturus velit Ecclesiaz præcepto satisfacere.

11. Satisfacit Sacerdos in Pascha celebrans quovis loco.

12. Excusantur pueri etiam post annum duo-decimum præcepto prohibetum communicare parentum: parentes vero excusantur recepta consuetudine.

13. Qui in Pascha habet casus refutatos, absoluatur à ceteris, si non est

est impeditus Excommunicatione aliqua reseruata, & communicet; absoluendus postea à reseruatis, cum ei fuerit opportunum. Quod si caret Cōfessore, & sequeretur scandalum, si tunc aut alio tempore non communicaret, aut celebraret, potest cum sola contritione, & proprio quām primū possit confiteendi, communicare etiam si sit excommunicatus, & celebrare.

14. Non licet unquam accipere communionem, nisi à proprio Sacerdote, nisi cum creditur ei place-
re. *SNAREZ. in 3.p.10.3. dñsp.70. sect. 2.*
Videtur autem sufficere in Ecclesiis Religiosorum, qui ex priuilegio possunt omnes communicare, ut Superior, vel Sacrista, det licen-
tiam Sacerdoti seculari.

15. Potest Sacerdos communica-
turo dare partem suæ hostiæ, si alia
non est.

16. Parochus in Pascha, & mortis articulo non potest negare com-
ma-

munionem seditio petenti , etiam
ex Confessione sciat illum esse in
peccato. Palud. 4. de. 9. quest. 1. concl.
3. Gab. i. a. 3. dub. 1. Nec alias Sa-
cerdos paratus ministrare , potest
negare publicè petenti. c. Si tantum,
&c. Placuit 6. q. 2. Sicut est si occul-
tè. Ang. Euch. 3. parag. 20. Tab. Com-
munionio, parag. 52. Hal. 4. q. 49. m. 1. aut.
à Parocho non ministrante alijs
petatur extra supradictos casus.

17. Publicum peccatorem opos-
tet, priusquam communicet, tollere
scandalum per aliquam satisfactio-
nem. Potest quidem de eius licen-
tia Confessor dicere esse emenda-
tum potest & emendato clam com-
munionem dare ; cessat enim scan-
dalum.

18. In iustè excommunicato po-
test dari communionio , si ab sibi scan-
dalum.

19. Potest communicari quavis
dici hora , & quovis die , etiam in
paradiso. Vide Ras. din. Off. l. 6. c. 75.

Aldrov.

*Almar. l.p.Off. ca. 12. Ioan. Belet. ca. 99.
Ordin. Rom. li; Sacr. s. Greg. 2. T. m.
Liurgia.*

20. Posse statim comedi post communionem, quidam dicunt: mihi non probatur; sed nec reprehenderim facientes,

21. Communicare post copulam coniugalem licere quidam dicunt certè licet ei qui solum reddidit: at qui petijt, non, peccat quidem mortaliter communicando. *Hal. 4. p. q. 47. m. Ma. 4. d. 9. D. Th. 3. p. q. 80. a. 7. ad 2. imo nec qui post pollutionem voluntariam quam confessus est. Ego tamen differendam communionem censerem, ob reuidentiam, D. Thedoco cit. in corp.*

22. Accedere ad communionem cum affectu alicuius peccati venialis, non videtur esse nouum peccatum, nec impedire Sacramenti effectum, & si quidam aliter sentiant.

23. Qui se putat bona fide dispositum

situm, nec sibi conscientius est alicuius peccati mortalis, sit de atrito con- contritus virtute Sacramenti. Non dicitur autem cum conscientia peccati accedere, qui dubitat quidem, sed non putat.

24. Accedens ad communionem, si recordatur alicuius peccati mortalis, & non potest sine nota discedere, communicet, postea quamprimum confessurus.

25. Communicantem in peccato mortali, satisfacie precepto Ecclesiæ quidam negant alij probabilius concedunt. *Solo l.2.de iiii q.3.a.x. cord. su. Hisp. q. 15. Con. c. Alm. Mat. 1. p. pa. 5.*

26. Potest laicus in necessitate Sacramentum tangere, ut si in terram cadat.

27. Traiectum aliquid contra voluntatem, ut parum aquæ dum es abluitur, non impedit communionem. *Palud. 4. q. 2. d. 8. Dur. q. 4. D. Th. 3. p. q. 30. a. 8. ad. 3.*

28. Non

28. Non impedit communionem non dormisse nocte, aut cibum non digessisse. *suarez. tomo 3. disput. 6. sect. 4.*

29. Potest qui communicauit, si est iejunus iterum communicare, ne hostia perdatur, aut corruptatur.

30. Sacramentum corruptum consumendum, & cineres iuxta altare sepeliendi. *Ex Panis. Rom. tit. 5. cap. 9. Quod si etat sanguis, expedit prius in stupu siccati.*

31. Non est necesse, pyxidem, ubi reponitur Sacramentum, esse consecratam; nec Sacerdotem, cum comunicat extra sacrum, habere hostiam.

32. Potest Presbiter & Diaconus in necessitate scipsum communicare: posse & laicum itidem, quidam putant. *suarez d. sp. 69. sect. 3. in fine. alij negant.*

33. Si quid Sacramenti cadat in lineum, sufficit illud lauari: quod si non reperitur quod cecidit foris in tapetum, non prohibetur id serui-

N

te, ut antea, profano usui; ut nec ibi
vinum dolij in quod fortè cecidē-
runt aliquæ sanguinis consecrati
guttulæ.

34. Ut ante Sacramentum in Ec-
clesia semper sit lumen, et si nullum
est Iuris præceptum, est tamen con-
suetudo universalis, quæ vim habet
præcepti.

35. Non potest quidem Euchari-
stia asservari, in choro Monialium;
sed potest ex causa, ut in festo ali-
quo, ex licentia Prælati, illic expositi
aperte, ad devotionem illarum.

E X A M E N.

Examinati non oportet eum,
quem notum est esse suffi-
cientem. *Vide gl. d. 47. de Petro.*

*Excommunicatio, vide clericus, Fur-
sum, Interdictum, Missa Sacramentum.*

Excommunicatio est nulla si
sit lata à denunciatio excom-
muni

municato, suspensore à iurisdictione, aut interdicto, aut post legitimā appellationem, (potest verò appellari etiam post excommunicacionem conditionalem ante impletam conditionem, quia ante eam non ligat) aut cum errore intollerabili.

2. Qui post Excommunicacionem appellat non potest denunciari, antequam audiatur.

3. Declaratio quod quis inciderit in Excommunicationem suspenditur per appellationem: & si fiat sine partis citatione, & comparentis auditione, est nulla.

4. Excommunicatio sine iusta causa, non est valida in Foro interiori: itaque potest talis celebrare, ubi non est scandalum. *Cist. 2.2. q. 70. a. 4. Ma. 4 d. 18. q. 2. Gab. ib. P. à Soto. de Excommunicatione, lect. 2.*

5. Excommunicatio ab homine non ligat eos, qui post eius finitam jurisdictionem contra faciunt.

6. Excommunicatione non ligatur, quem excommunicans, aut pertenens Excommunicationem, non intendit ligari: non intendit autem quem si cogitaret, exciperet, ut uxorem, filium, aut fratrem; nec quem causa iusta excusat: haec qui inculpabiliter ignorat Ius aut factum, scilicet latam esse Excommunicationem, aut se fecisse id pro quo lata est. *s. a. o. 4. d. 22. q. 1. a. 2. Syl. Ignorantia, parag. 16. Natura. c. 27. n. 254.* nec cui à parte datur dilatio priusquam incidat: nec verò postea incidet, nisi data esset de consensu Iudicis. *Ang. Excom. I. parag. 20. syll. ib. Na. c. 27. n. 15.*

7. Excommunicatione, non dato spatio se tuendi contra præceptum, est nulla.

8. Nemo debet excommunicari, nisi ob contumaciam quæ sit peccatum mortale. Nec villa Excommunicatione incurritur sine peccato mortali inobedientia contra Ecclesiam.

Ex c.

*Eccl. Nemo Episcoporum, &c. Nullus
Sacerdotum, II. q. 3. c. Sacra, de sententiis
Excom. c. Romana, eodem i. sin 6.*

9. Excommunicatio sine monitione, ferè semper est invalida : sufficit verò in Excommunicatione generali generalis etiam monitio : & quidem ipsum preceptum generale promulgatum monitio est , & quævis prohibitio peccati futuri.

10. Excommunicatio latâ à delegato qui copiam suæ commissionis parti petenti noluit dare , est nulla ; secundum Innoc. & Pau. & Felic.

11. Non potest quis se excommunicare, nisi denunciando Superioris Excommunicationem.

12. Episcopus non potest excommunicare existentem extra Diœcēsim, aut in loco exempto , aut non subiectum sibi tempore promulgationis edicti, seu Excommunicatis ab homine (secus est enim de statuto aut lege , quæ potest etiam postea subditum , aut in territorio

agentem ligare.) Quidam tamen dicunt, non posse quidem pro peccato extra commisso excōmunicare, sed pro commisso in Diœcesis, loco non exempto posse excommunicare, etiam absentem: item si absens non vult restituere aut residere.

Quæ ego Iurisperitis discutienda relinquo: interim existimō; qui non est subditus dum peccat, non posse pro eo ab Episcopo excommunicari, nisi forte per statutum, ut si exterius in eius territorio peccet: de quo vide Gl.ca.21.de sext.Excom.

13. Excommunicare subditum suum potest Præpositus Ecclesiæ Collegiatæ, etiam Regularis, ut Prior, Guardianus eorumque Vicarij ex ipsorum commissione, & Capitulum Sede Vacante. Quidā tamen negant posse Priorem vel Abbatem.

14. Non potest excommunicari Collegium aut Communitas, nisi sciantur omnes delinquisse, aut dicitur sic: Omnes & singuli Collegij,

qui

qui tale quid fecerint, sint excommunicati. Ex c. Romana, parag. in universit. de sententia Ex comm. n. 6

15. Reges à solo Papa excommunicantur, & censuris ligantur.

16. Excomunications vulgo ignoratae, adeoque usu non receptae, non ligantur.

17. Excommunicatus occultus potest ad vitandum scandalum, vel grauem iacturam, Missam audire, & celebrare; nec fiet irregularis.

18. Quidam putant, nullum preceptum sub poena Excommunicationis obligare in re difficillima haberi enim id in surè pro impossibili: nec sic in re leuissima adiiciat poena Excommunicationis.

19. Excommunicatio lata in facientes, non comprehendit mandantes, aut aliter adiuuantes, nec solùm facere incipientes: nec lata in mandantes, aut consulentes, comprehendit eos, sine quorum mandato

aut consilio res perinde facta fuisse
nec lata in contradicentes, eos qui
iuste contradicunt. Nec, eum prin-
cipaliter excommunicatur faciatis
& secundatio consulens, aut iubens,
comprehenduntur hi, si res non fiat.

20. In dubio an consulens princi-
paliter excommunicetur, interpre-
tandum quod secundario seu acces-
soriè tantum.

21. Consulens dicitur, qui rogat,
aut monet, aut ostendit esse utile.

22. Cum in excommunicatione
dicitur ut intra tot dies aliquid fiat,
numerandi sunt à die scientiæ de
Excommunicationis edicta. Quod
si præcipitur aliquid reuelari, qui so-
lùm post terminum illum rem sci-
uit, non ligatur si non reuellet.

23. Excommunicationes Conei-
lioium Provincialium, etiam si à
Gratiano citentur non ligare nisi in
seis Provincialibus, quidam dicunt:
quod ego non ausim dicere de ijs
qua vbique videntur receptæ.

24. Ex

24. Excommunicatus est ipsofacto, quicunque, etiam ipse excommunicator, consulendo, fauendo, aut iuuando communicat cum aliquo in criminis ob quod ille est excommunicatus, c. *Nuper*, c. *Si concubina, de sententia Excommunicationis*, sciens illum esse particulariter denunciatum: excusat autem ignorantia, etiam crassa modo non sit affectata: item si consilium nihil mali adiecit: aut si iuuit quidem, sed non directe: estque reseruata haec Excommunicatio eidem cui prior.

25. Cum dicitur sit excommunicatus, aut Excommunicato, aut Sub pena latæ sententiæ, significatur ipso facto, si res prohibita fiat. Secus est si dicatur, Sub Excommunicationis, vel Anathematis, pena, vel interminatione. *Vide glos.ca. Relatum, de iure pair. & ca. Delentes, de celeb. Miss. & de simonia, ca. 33: & de sagitta, ca. I. & de eo*

qui furtimè, ca. i.

26. Aliquando, Anathema sit, ponitur pro Excommunicetur. Vide d. 23. si quis,

27. Excommunicatus est suspensus ab officio & beneficio.
Anno. 3.p.t.24.q.76. syl. Excommunicatus in effect. Ang. Excommunicatus. vul. parag. II. Narr. c. 27. n. 21. nec potest posse Procurator; sed potest institui, futurus post absolutionem; nec accusare, iudicare, aut testificari, nisi in causa heres; si tamen in iudicio accusatur, aut testificetur, non peccat mortaliter: potest tamen institui heres, eiusque testamentum & contractus tenent, reddendaque ei debita: & potest agere in iudicio pro utilitate Ecclesie.

28. Non valet beneficij collatio facta excommunicato, nec electio, aut presentatio.

Passer. c. Pastoralis. parag. verum; n. 15. de appellationibus, & alijs omnes

est c.

ex c. Postulatis, de Clerico excommunicato ministrante, &c. Constitutus, de appellationibus. Quòd si est collatum nescienti Excommunicatione, potest retinere post Absolutionem, dispensante eo ad quem collatio pertinebat: potest & acceptare beneficium sibi ante Excommunicationem collatum, & post absolutionem possidere: *can. t. c. Alma m-
ser, I. p. parag: 7. n. 4. Nas. c. si quando
de rescript. concl. 13:*

29. *Excommunicatus non potest eligere: valet tamen presentatio facta à laico excommunicato.*

30. *Gesta per excommunicatum, vel suspensum, dum publicè in officio tolerantur, valida sunt, etiam si sciatur esse excommunicatus toleratus: toleratus autem dicitur, cum errore populi habetur pro legitimo.*

31. *Licentia data à Pastore etiam denunciato excommunicato, de iis quæ alias poterat, valet: ut quod subditas*

subditus ab alio ordinetur, aut confixatur, aut possit praedicare, vel audire Confessiones, vel assistere loco ipsius matrimonio,&c. Quod si non est denunciatus, non peccat mortaliter exercendo actus iurisdictionis qui non sunt Officia diuina,

32. Communicans illicite cum excommunicato, etiam a se, incurrit; Excommunicationem minorum, nisi sit Papa. can. Excommunicamus, &c. sicut a simil. II. quest. 3. &c. Nuper de sententia Excommunicationis. incurrit vero etiam cum mortuo communicando ut lauando, aut comitando, &c.

33. Excommunicatio autem minor impedit ne quis possit suscipere Sacra menta, (sed potest confitare, & uti iurisdictione) nec eligi. Ex c. si celebret, de clericis excom. &c. Duob. de sentent. Excom. electionem vero talis ad beneficium quidam irritam aiunt. Aug. Excom. I. para. I. Syl. Excom.

Excom. 4. par. 3. Tab. Excom. 8. par. 1.
Penal. tra. de excom. n. 48. alij irritan-
 dam. Ant. 3. p. 8. 25. c. 2. par. 1. so. 4. d.
 22. q. 2. a. 3. Richar. ib. a. 7. q. 4. ex cit. c.
Si celebret. cenè, si se ignorabat excō-
 municatum, non videtur inualida.

34. **E**xcommunicati vitandi so-
 lummob̄ si sint denunciati nomi-
 natim, aut si notorii Clerici percu-
 fores, sic ut nulla possit tergiuersa-
 tione celari, aut Iuris remedio ex-
 cusari. *ca.* **E**xcommunicatio minor, &
Absolutio, c. penul. Tab. Interdict. 3. n.
 19. *Vic.* de Excom. dub. 4. & 10. *Ant.*
 soto. Ledeꝝ. & alij, & non credantur
 esse absoluti, aut dubitetur an sint
 denunciati. **Q**uod si alibi est quis
 denunciatus, & hic nescitur, non est
 hic publicè vitandus. *syl.* **E**xcommu-
 nicatio 5. par. 26. *conar.* *Palud.* & alij.

35. Ab excommunicato quem
 non teneris vitare, potes accipere
 Sacra menta, si est. Pastor tuus, aut
 paratus ministrare. *ca.* **A**bsolutio c. 3.
Medina de Confess. q. 5. soto 4. de con-
 fess. q.

fess. q. 5. Soto 4. d. 22. q. 1. a. 4. in articulo autem mortis potes etiam à denunciato.

36. Excommunicatum non denunciatur potes sepelire in sacro, & pro eo Missam offerre. Nauer. ca. 27. n. 36.

37. Non impedit excommunicatio dispensationem factam ex Pape commissione.

38. Prohibita cum excommunicato contenta hoc versu: Os, orare, vale, communio mensa negetur.

39. Os, id est, sermo, litteræ, nuntij, munera. Missa tamen ab eo munera, possunt mitti pauperibus. Potes & salutarem salutare, & scribenti, rescribere; est enim id debitum ei quoddam soluere. Henriquez l. 13. c. 7. para. 3. citans alios.

40. Orare id est, participare in diuinijs. Potest tamen in Ecclesiæ Officijs permitti, si à paucis scitur, ne prodatur: alioqui pellendus ex Ecclesiâ: & si nō possit pelli, omitte-
ad Of

da Officia, etiam Missa, si non dum
ceptus Canon; tunc enim pergen-
dum, & post communionem finie-
da Missa in Sacristia: nisi esset in-
gressus ad orandum seorsim; tunc e-
nimir nobis cum eo communicatur, ut
pec communicat cum eo qui ali-
tid quam ipse factum audit; aut si i-
dem, sed non intentione cum illo
communicandi. Quod si communica-
tus Officium reciteret cum laico, non
videtur graue peccatum: nec pecta-
tur si quis cum eo oret priuata ora-
tione quæ sit Ecclesiæ nomine:
itaque potest pro ipso orari in
Missa Memperio, scilicet priuata
oratione.

41. Vale, id est, salutare, scilicet
verbo, vel scripto: nam assurges,
vel caput aperire, non videtur pro-
hibitum. *Ang. Excomm. 8. parag. 4.*
Ant. Soto, &c.

42. Communio, scilicet habita-
tione, aut conuersatione. Potest ra-
men quis in eodem cum illo loco esse
modo

208 **Excommunicatio,**
mpdo non conueretur. styl. excom-
municatio s. q. 4. Ang. cit.

43. Mensa, scilicet communis,
itemque lectus. Qui tamen simul
ederet aut dormiret sine intentione
communicandi, non peccaret. Vide-
tur Petri à Soto, s. de Excommunicatio
ælect. 3.

44. Excusant communicantem:
etiam in diuinis, contenta hoc ver-
su: Vtile, lex, humiliis, res ignorata,
necessitatem.

45. Vtile, scilicet participanti, vel
animæ excommunicati: itaque po-
tes salutare si id tibi vtile, & agere
cum illo quod illius animæ profit,
vt ad Concionem ducere. Excusat.
& in diuinis communicantem ti-
mor damni grandis, & in aliis com-
munis societas.

46. Lex scilicet matrimonij: ita-
que excusatur coniux.

47. Humilis, scilicet subiectio, vt
filiorum, vel seruorum, vel famulo-
rum; denique subditorū, vt Prælato
Religio

Religiosorum , & Episcopo Clericorum.

48. Debent & patres excommunicatis filiis prouidere, & seruis domini.

49. Res ignorata , scilicet nescire esse denegaciatum.

50. Necesse scilicet alterutri.

51. Communicare cum excommunicato, ferè est veniale , nisi in diuinis communiceatur illicite.

Absolutio ab excommunicatione, vide
Absolutionis.

1. **Q**ui habet facultatem absoluendi in foro interiori potest absoluere etiā extra confessio-
nem: idemque etiam dicendum de dispensatione.

2. Absolutio ab excommunicatio-
ne cum conditione , verbi gratia,
si satisfecerit, valebit cum satisfe-
rit.

3. Cum datur facultas absoluendi
satisfacta parte sufficit si faciat
absoluendus quod potest : itaque

O

potest absolui data catione saltēm iuratoria, si aliud non potest: imo in Foro interiori sufficit propositum satisfaciendi cum poterit.

4. Calida est *absolutio* data contra formam statuti, aut Canonis, verbi gratia, sine iuramento aut satisfactione requisitis, etiamsi in cōstitutione dicatur quod sine forma nullatenus absoluatur; prohibet enim solum factum non irritat.

5. In *absolutione* ab Excommunicatione sufficiunt quævis verba cum intentione, nec requiritur expressio causæ Excommunicationis.

6. *Absolutus* in mortis articulo cum obligatione se presentandi, cum poterit ei ad quem pertinebat *Absolutio*, non tenetur ad id si absens paret: ad parendum enim solum & nō ut absoluatur iubetur presentari. Ita Nauar. cuius mili opilio per placet: quin etiam post Con.

Trid.

Trid. nullam video obligationem se præsentandi, cum absolute dicat in eo articulo posse quemuis Sacerdotem absoluere ab omni censura, nec addat aliquid de illa obligatione.

7. Potest absolui quis non solum sine dolore, sed etiam inuitus, & ab una Excommunicatione, relictâ alia. Si autem pluribus sit ligatus ob idem factum, non sufficit ab una absolui. vide *de sententia Excommun.* cap. 27.

7. Qui iuste impeditus non potest Papam adire, aut eum cuius erat absoluere, non tenetur mittere aut ad eum scribere, sed potest ab Episcopo, aut Superiori suo habere Episcopalem iurisdictionem, absoluiri, vel ab alio de eius commissione: sed si cessante impedimentoo non adeat, reincidet; quod commune est omni ab soluto ab eo qui alias non poterat, aut cū onere se presentandi Superiori (qui tamen, priusquam

reincidat, concordat cum aduersario in cuius favorem erat Excommunicatione, non tenetur se praesentare:) potest vero tunc adire etiam per alium, vel per scripturam. Quod si nec Episcopum poterat adire, absoluat Parochius; eoque deficiente, qui quis approbatus Confessor. Ita vii doctissimi, quibus assentior.

9. Absolutus simpliciter, sed præstata cautione de satisfaciendo, si non satisficiat, non reincidit.

10. Absolutio data post appellatio[n]e aduersarij ne absoluatur valet.

11. Absolutus cum reincidentia si in termino certo non soluat, si in illo non potest soluere non reincidit.

12. Excommunicatus donec satisfecerit, indiget, ubi satisfecerit, Absolutione.

13. Absolutio, aut revocatio Excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, per vim aut metum extorta non valet. *Ca. 1. de ijs que vi. l. 6.*

14. Ab

14. **Absolutio ex causa falsa** valeat;
Naua. c. 27. n. 38. etsi id quidam negant.

15. **Ab Excommunicatione non reseruata** siue sit Iuris , siue generalis ab homine, quod aquipollit statuto , potest quiuis Confessor absoluere, etiam si illa per Papam esset confirmata ex certa scientia , cum causæ cognitione , nec qui eam tulit, potest absoluere. **Quod si Papa iussit excommunicare , committit causæ cognitionem , (quod semper intelligitur si Papa causam prius non cognouit) poterit absoluere qui excommunicauit.**

16. **Excommunicatus non ideo est absolutus**, quia Papa cum illo scienter participat. *clem. 4. de sentent. Excom.*

17. Solet in Papæ literis dari Ab solutio, saltem subintelligitur data; ad consequendum effectum literatum; nec alias seruit.

18. **Solemnitas Absolutionis non.**

requiritur in Foro Sacramentali.

19. Cùm in magis criminibus datet ab absoluente p̄ceptum de parendo Ecclesiæ intelligitur ne postea faciat id ob quod erat excommunicatus,

20. Qui solemniter absoluit, post iutamentum de parendo Ecclesiæ & satisfactionem, saltem per cautionem iuratoriam, quæ duo præmittenda, illud quidem in graui crimine, id verò cùm quis ob debitum aliquod est excommunicatus ad singulos versus alicuius Psalmi Pœnitentialis, verberet leuiter Pœnitentē: deinde post Kyrie eleysion. Pater noster. Saluum fac seruum tuum, &c. Esto ei Domine: & nihil proficiat. & domine exaudi. & Dominus vobiscum. Oremus Deus, cui proprium est misereri, &c famulum tuum, quem sententia excommunicationis ligatum tenet, &c. tandem absoluat.

21. Ab Excommunicatione minori

mori, quam quis incurrit ob peccatum veniale , posse absoluere quemuis Sacerdotem, quidam aiūt.
Armil. Absolut. n. 38. *Nais. c. 27. nn. 8.*
& 25. Viualdus in fine tractatus de Excommunicatione minus et si alij requirant in absoluente iurisdictionem
Ostiensis in Sum. 1 de sententia Excommunicationis, parag. quis test. *Syl. Absolutio* 1. parag. 3. & *Excommunicatione* 4.
notab. 2. cap. Excommunic. capite vltimo
Absol. 1. parag. 2. Solo. Vict. Ledes. &c.
Certe potest qui uis Confessor.

De excommunicationibus Bullæ Cœlestiæ
vide *Gabella hæresis*, *Episcopus.*

1. **Q**uod dicitur de hæreticorū
 receptoribus , aut fautorib;
 ribus intellige si fauēt hæreticis in
 hæresi, seu quatenus hæretici sūt nō
 autē si ratione amicitiae, aut propin-
 quitatis aut aliqui pietatis, Nec ve-
 rō includendi sunt hæretici pater
 filius, aut cōiux secundū quosdā ob-

O 4

tantam enim coniunctionem sunt
velut eadem persona. Ego vero so-
lum eos excusarim ratione paulo
ante dicta.

2. Qui unam solam paginam hæ-
retici libri legit, non est censendus
excommunicatus; parua enim con-
donatur: nec qui legit scripta hære-
tici, sed non heretica.

3. Ob heresim mentalē nullo pro-
ditam signo exteriori, quod sit ex se
peccatum mortale, & sufficienter
exprimitur hæresis, id est, pertinacis
erroris in fide, quem eo signo affe-
xere intendat, nemo est excommunici-
catus: itaque non est qui petit con-
silium, aut refert hæresim, aut trans-
cribit, etiam si illam interim mente
teneat; nec qui hæreticū opus facit
sed sine animo hæretico.

4. Recedes ab obedientia Pa-
pæ, & nolle illum agnoscere esse
Vicarium Christi, & Ecclesiæ Ca-
put.

5. Piratæ intelliguntur, qui isti ma-
ni

ri, & velut ex officio principalitet, furtis & rapinis student, non quia minus principaliter, aut in flumine.

6. Naufragorum bona surripientes, etiam hic iam excommunicati: sed nostra Societas potest absolve-re, iubendo ut restituant.

7. Per pedagia & gabellas quidam intelligunt etiam alia tributa; & per pedagium nouum etiam vetus cum dugetur: quorum ego neutrum facile concesserim; est enim materia odiosa.

8. Exigere intelligitur, qui ab inuito extorquet.

9. Gabellam imponere potest, qui non habet superiorum in temporaliibus.

10. Gabellæ prohibitæ intelliguntur, quæ à nullo possunt exigi, non autem si solum prohibentur à quibusdam personis, vt à Clericis, exigi. Nonq; vero quidam, cū alias Papa prohibet Clericis gabellæ imponi, intelligi de imposita ratione

O ;

fructuum, nō autem si potatur omnibus, & à Clericis simul exigatur quæ mihi Nauarri opinio nōn displicet.

11. Falcificans scilicet per se literas Apostolicas, scilicet iam expeditas, excommunicatur; non autem si literas Nuntij Apostolici, aut Penitentiariæ, aut si quid putet, non mutata sententia; aut postquam expirarunt, aut si laceret, aut comburat.

12. Ferrum deferens ad infideles (quibus cùm Christianis bellum est) ex terra fidelium vel lignum quibus possint facere arma offensiva, vel defensiva, excommunicatur; non autem qui equum vel ensifer donat ob gratitudinem, aut ob benevolentiam captandam; nec qui defert victualia, aut commerces; nec qui eorum nauibus operam suam ponit, etiam agentibus contra fideles.

13. Iusta de causa impedientes

ctualia ad Romanā Curiam delata
non excommunicantur.

14. Excommunicatio percutien-
tium morantes in curia, vel læden-
tium euntes eo , aut inde reuerten-
tes, non videntur esse in v̄su.

15. Excōmunicantur insequentes
hostiliter Episcopos, scilicet conse-
cratos. Non dicitur autē quis eū in-
sequi, qui se iam aliquo recepit.

16. Item qui cursum literarum
Apostolicarum laicali auctoritate
impediunt. Non est autem impedi-
re, velle prius examinari, & se de eo
consuli, vt fit à Rege Hispaniæ De-
nique facientes contra Papæ literas
aut præcepta iusta de causa, aut ne-
cessitate, non incidunt.

17. Item Ecclesiasticos fructus si-
bi per authoritatem usurpātes: secus
si recipiant , aut furentur, vt solent
alia quævis bona.

18 Itē imponentes onera personis
aut fructibus Ecclesiasticis , scilicet
si particulariter ; secus si omnibus,
non

220 Excom. Papæ ref.
non excludendo Ecclesiasticos. vi-
de supra.

19. Absoluens illicitè à casibus Bül-
læ huius, in Excommunicationem
incidit, sed non reseruatam: non
incidit autem si absit præsumptio
mortalis, ut si faciat ex ignorantia,
aut obliuione, aut causa probabili.

20. An concessis casibus huius
Bullæ intelligatur concessus ca-
sus heresis, probabiliter affirmant
alij, alij negant; vtrumq; probabile.
Quædam alia Excommunications Pa-
pæ Reservatae.

t. **S**i quis suadente, ex-
communicatur Clericum intellige-
bitiam primæ tonsuræ, & Religiosū
etiam nouitium, non autem quem-
tuis Eremitam, aut inclusum, aut
Inclusum, aut Clericum degrada-
tum, vel ob incorrigibilitatem de-
positum, aut hereticum, secundum
quosdam.

2; Non incidit qui non violenter
fati-

tangit { quale non est crumenam furari) nec ut ego puto, qui mandat aut consulit, aut ratum habet; nec qui ignorabat esse Clericum, nec si talis sit percussio, ut in laicū facta nō esset in mortalis; nec qui enoribus deditum relicto habitu & tonsurā percutit; nec qui causa correctionis facit, ut pater, præceptor, aut dominus, aut aliquis propinquus vel senex; nec qui ad rei suæ vel alterius defensionē, nec qui repertum loco suspecto cùm uxore sua aut matre, aut filia, aut sorore percutit.

3. Episcopus potest absoluere legitime impeditum ne possit Papā adire, ut fæminam, senem egrotum, impubescem, pauperem. Qui vero in impubertate percussit, etiam post eam potest ab Episcopo absoluī, nec tenetur Papam adire.

4. Potest & quemuis absoluere si leuis fuit percussio; quod ius iudicio relinquitur Leuis quidem censetur, si fiat palma, pugno, pede ligno

222 *Aliæ excēm. Pape reserv.*
ligno , aut lapide non relinquente
vestigium, aut multam capillorum
evulsionem.

5. Potest & suos Clericos collegia-
liter viuentes, si percutiant nō enor-
miter ; itemque Prælatus & Reli-
giosos.

6. Putat Sotus ; pueros Clericos
se inuicem percutientes usque ad
sanguinis è naribus effusionem,
etiam in Ecclesia , non esse excom-
municatos ; quod mihi prudens
dictum videtur : certè tales non Ab-
solutione, sed castigatione purgan-
di;

7. Incendens studio maloque
animæ locum sacrum , postquam
fuerit per Episcopatum excōmuni-
catus, & denunciatus , à solo Papa
absoluitur. vide cap. *Tua de sent. Ex-
comm.*

8. Itemque effractor simul &
spoliator loci pij, auctoritate Epis-
copi ædificati, postquam fuerit no-
minatim denunciatus excōmunica-
tus

tus. vide c. Conquestus. eo. iii. Non effingit autem, qui clave aperit.

9. Religiosus qui non est Parochus, si extra mortis articulum sine licentia Parochi, vel eius Vicarij, præsumit illius subditū ministrare Eucharistiam, aut extremā Vnctiōnem vel matrimonium solenniter, (quamquam id postremum videtur sublatum per Conc. Trid. quod, solum vult esse suspensum quādiu volet Episcopus) vel absoluere ab Excommunicatione Iuris àqua non possit. vide Clem. 1. de priuile. Requiritur præsumptio: itaque excusat ignorantia, aut causa probabilis.

10. Domini interdictum violantes, & cuicunq; publicè excommunicati aut interdicti, nominatim moniti à celebrante diuinę officia, ut de Ecclesia excant in ea remanere præsumunt. Cæ, Grauis, de sentent. Excommunicationa. II. Exenterantes mortuos, vt alibi sepeliant nisi fiat iusta de causa, vt in cadavere Regis aut

224 *Aliæ ex:om. Papa reserv.*

aut ne forteat , aut causa Anasomiaæ
aut quia mortuus apud infideles,&c.
Exira. Detestanda, de sepult.

12. Dantes aut accipientes ali-
quid ex pacto ob ingressum Mona-
sterij. vide *Extra. de Simonia*. Intelli-
ge verò nisi sit consuetudo accipi-
endi, aut accipiatur bona intentio-
ne, requiritur enim præsumptio. Sunt
verò exceptæ Moniales , per quos-
dam Pontifices.

13. Simoniaci reales in Ordine,
aut beneficio, & mediatores *Ex:ra.*
Cum detestabile.de simon. Datus sole
cōciliū, vel auxiliū nō cēsent quidā
mediatores dicendos vide *Simonia*.

14. Professæ egressæ è Monaste-
rio, nisi causa incendij magni , aut
lepræ, aut pestis, probata per Supe-
riorem & Episcopum , itemque li-
centiam dantes , comitantes, & re-
cipientes. *Pū Quintæ bullæ* Egressa
autem non dicitur , quæ iusta ali-
qua de causa nunquā est ingressa.

15. Intrates Monasteria Monialium
sine

Fine virginis necessitate, & ipsi recipientes. Item fœminæ intrantes **Claustra Regularium**, & qui recipiunt. *Greg. 13.* Non videntur autem incidere nisi qui intrant praetextu alicuius licentiae datæ à Superiori. **C**onsilatur tamen usus, qui legem solet interpretari.

16. Ad duellum admittentes, provocantes, permittentes, intercessentes, facientes, dantes auxilium, consilium, aut fauorem, *Pius Quartus*: **E**xcipiuntur vero Reges.

Excommunicationes nulli reservatae.

1. **P**rotestates sectulares imponentes tributa Ecclesiæ vel Ecclesiasticis personis, si moniti non desistant. *ca Non minus, de immu. Eccl.* Opportet vero monitionem habere competentem dilationem. *Vide infra* Bulla Cænæ:

1. Extorquentes gabellam per se vel per alium ab Ecclesiasticis, aut

p

226 *Excom. nulli referua.*
ab eorum rebus, non portatis ad ne-
gotiandum. *Quamcumq[ue] im, de consi.* l.6.
Non est autem negotiari, bona sua
vendere.

3. Domini temporales prohiben-
tes subditis vendere sua Clericis aut
præstare officia. *ca si d. immuu. E. cl.*
l.6. Non incidunt, qui ex iusta cau-
sa prohibent sine licentia sua vendi
aut præstari officia.

4. Facientes seruari statuta aut
consuetudines contra libertatem
Ecclesiasticam, id est, Ecclesiae vni-
uersæ concessam. *C. Nove. 11, de sent.*
Exg. mm. Excusat iusta causa existi-
mata. Nec sunt statuta contra liber-
tatem, quæ moderantur expensas
funcionum, aut Officiorum diuinorū.

5. Raptores mulierum, vel consi-
lium, fauorem, vel auxilium dantes.
Concilium T. Tridentinum.

6. Intrantes Septa Monialium si-
ne Episcopi aut Superioris licen-
tia in scriptis. *T. id.*

7. Clerici in dignitate, aut Per-
sonatu

sonatu , aut Sacerdotes audientes Ius Cluile aut Medicinam per duos menses, nisi audiant Romæ , aut ve ius Canonicum inclius intelligant *Cæs: super specul. Ne Cler. vel Monachi.*

8. Doctores qui Religiosum dimisso habitu doccat Leges aut Medicinam. *Ca. 2. De Clericis vel Monachi, libra 6.*

9. Religiosi habitum temere re linquentes. *Ibid.* Secus si ex causa rationabili , aut sine causa mortali , aut alio non assumpto , aut assumptione ad breue tempus .

10. Contrahens scienter de praesenti cum consanguinea vel affine in gradu prohibito , vel cum Religiosa; vel religiosus professus , aut Clericus in sacris, &c qui tale matrimonium celebrat scienter. *Clem. 1. de consan. & afi. n.* Excusat ignorantia, etiam crassa , (requiritur enim dolus) itemque iustus timor.

11. Cogens aliquem minus liberum contrahere matrimonium. *Trid.*

ses. 24. ca. 9. Intelligitur id de dominis. aut. Magistratibus; exteriorem iurisdictionem habentibus.

12. Impediens sine causa fœminam velum accipere, vel profiteri; vel cogens Monasterium ingredi, aut profiteri; vel in consilio. aut alter adiuuans. *Council. Trid.*

13. Concedens in terra sua locum ad duellum, item Patrini Certantes, consulentes, & spectantes. *Trid.* Intellige si fiat cum consensu Principis, & Patrinis: sed vide infra.

14 Ex condicto duellum facientes statuto tempore & loco, etiam si ne Patrinis & chartellis, & loci securitate, & domini permittentes, aut non prohibentes, & quouis modo adiuuans, & ex composite spectator vel socius, etiam si illi ad locum accedentes non potuerint pugnare. *Greg. 13.* Intellige id quando est duellum propriè, (non si quis alterum ad pugnā singularem provocet, vt sit) & in casu quo est illicitū,

15. De

15. De duello fecit etiam Clem. 8.
actum prohibitionem: tu vide; nec
causa animus est hic omnia conge-
rere, præscitimi censuras, quæ sunt
penè infinitæ, nec admodum cer-
tum quantuti quæque recepta usu,
quantumve obliget.

EXEMPTVS.

1. EXemptus de licentia Imperio-
ris potest Episcopo se subdere
ut ab eo Absolutionem vel dispen-
sationem, qua indiget, obtineat,

EXILIVM.

1. EXilio perpetuo damnatus, di-
citur deportatus; qui autem ad
tempus, relegatus.

2. In exilium non potest pater
filium mittere.

EXTREMÆ VNCERIO.

1. DAnda est etiam amenti si
petierat, aut petuiasset si co-
gitasset, aut ostenderat signum do-
loris. D.Th.3.p. q.32. Soto 4.d.13.q. 14

P 5

4. 2. nisi sit periculum irreuerentiae.
Quod si erat excommunicatus, absoluatur prius ab excōmunicatione.

2. Non solet dari pueris, nisi aetate qua communicant: sufficit tamen aetas qua possunt peccare. *D. Th. soto loco cit. & alijs.*

3. Danda post viaticum. *D. Th. 3. p. q. 65. a. 3. ib. caset. soto d. i. q. 2. a. 2. Henriquez. l. 3. c. 12. alicubi tamē antē datur.*

4. Datur solum morti propinquī ex morbo, vel vulnere, vel partu vel senectute. *D. Th. soto loco cit. & alijs.*
Quod si morbo liberatus iterum periclitetur, iteranda est, & quidem in diuturnis morbis, ut hydropisi, uoties reddit periculum.

5. Eam ex negligentia omittentes non est peccatum mortale, si absit contemptus, aut scandalum. *D. Th. 4. a. 23. n. 1. quæstione. 3. ad. 1. soto ibid. 1. a. 1. syl. 1. n. 1. parag. a. Nav. 22. n. 16. & alijs. et si quidam aliter sentiunt: & quidem omittentes tanquam ad salutem*

Iudem non necessarium, non est contemptus.

6. Materia est oleum benedictum ab Episcopo. *Frid. sij. 14. c. 1. Doct. 4. a. 23. v. Th. 3. p. q. 29. a. 4.* quamquam etiam sine benedicto validum est Sacramentum. *Vic. de sacramentis, q. 217.* potestque adhiberi oleum non eodem anno benedictum. *Heuriquez l. 3. c. 8.* & est communis.

7. Forma est deprecativa, alicubi tamen indicativa. *P. alud. 4. d. 23. q. 1. a. 2. Bonae 16. p. 1. Dur. q. 3. n. 7.* & alij. nec est necesse addere, In nomine Patris, &c. *Sob. 4. d. 1. q. 1. a. 8.* & alij. communiter. sequendus tamen receptoris mos.

8. Deficiente proprio Sacerdote, potest aliis etiam Religiosus, admittare, sub ratihabitione proprij. *Sob. d. 23. q. 2. a. 1. caset. Excommunic. 5. c. 64.* potest verò dare licentiam proprius, etiam excommunicatus suspensus nominatim *Tab. Vnctio, parag. 5. Armat. 16. Sy. parag. 4.*

Nau.c. 27.c.100. parag. 3, non enim censetur licentia actus iurisdictionis prohibitus est autem valida certam ab haeretico data.

9. In necessitate sufficit Sacerdos sine ministro. *Vide de verb. sig. ca. 14.*

10. Si Sacerdos non possit progredi, supplenda per alium quæ restabant. *D. Th.d.23. q.1. a.1. quest. 1. ad 3. sylu. parag. 4. Tab. parag. 5. Et alij.*

11. Potest Presbyter unus patrem unam vngere, & aliis alias in necessitate.

12. Pedes aut renes vngere non est necesse; certè renes in foeminitate committendi. *G. à. Val. t. 4. d. 8. q. 2. p. 2.* Nec manuum vngilio quibusdam videtur necessaria: saltem videtur sufficere unam manum aut unum oculum vngere, & itidem de reliquis membris partibus: sequendus tamen unus receptus.

13. Mutilati in partibus proximis vngendi, & cæcus in oculis, ob con-

cur

Eupiscentiam. D.The.3.p.q.32.4.7. &
omnes.

14. Ad singulas unctiones adhibenda stupa noua, postea comburenda. Sufficit vero verba proferre paulo ante unctionem, aut post, ut in Baptismo & Confirmatione.

15. In dubio an viuat ægrotus, danda sub conditione; si non est mortuus. *Armil. Uncio. parag. 7. Tab. parag. 6. Syllo. parag. 5.*

16. Effectus eius est remissio peccatorum venialium; sed & mortalia remittit, faciendo de attrito contritum. *Trid. sess. 14.c.i.D. Th. 5. p. q. 30.4.1. & alij communiter. & sanitas animæ ad malum pronæ, & pigræ ad bonum. Trid. cit. D. Th. & alij: cuiusque spiritualis recreatio & roburatio, & interdum etiam corporis sanitatis. Navar. c. 22. n. 12. Sanctorum communiter verbo Uncio.*

P g

*Falsarius, vide Excommunicati, Bulla
Cœlestis Domini.*

1. **F**alsare monetam, crimen est
læsiæ maiestatis: falsa autem
dicitur, facta sine legitima auctori-
tate, materia, pondere, aut signo:
tondere autem exuberantem mo-
netam, falsare non est, et si pecca-
tuin est: est verò falsarius, qui iu-
stum pondus minuit.

2. Falsare non est, nec peccatum
mortale, amissæ scripturæ de hære-
ditate aut nobilitate aliam similem
facere, nulli enim fit iniuria.

Fama, vide Dominum, Infamia.

1. **F**ama dicitur vox communis
maioris partis viciniæ, ex
probabili suspicione orta.

2. Ad famam probandam suffi-
ciunt duo testes.

FAMILIA.

1. **F**amilia dicitur usq; ad quar-
tum gradum: itaque omnes
etiam

etiam gradus quarti dicuntur familiates, itemque omnes famuli, etiam extra domum habitantes.

2 Familia Episcopi gaudet privilegio Fori, non autem familia Ecclesiae.

Famulus, vide *Conduktor*; *Dominus*,
Seruus.

Festum vide *Terunium Missa*.

1. **F**estum potest Princeps & Ciuitas indicere, sed sine obligatione Missam audiendi.

2. Festum ab Episcopo indictum non obligat; si populus ex causa rationabili contradicit, Quod si receptum est, debeat fetuare, etiam Religiosi exempti. Non potest autem ipse indicere sine Cleri aut Capituli consensu. Vide ca: *Conquestus de Feris*.

3. Ad festa maiorum voto aut iuramento recepta tenetur quidem populus, sed non sub obligatione voti aut iuramenti; est enim haec personalis.

4. Non

4. Non potest Episcopus prohibere alioqui in festo licita; quod si sub Excommunicatione prohibeat, nulla est Excommunicatione, secundum *Nauar.*

5. In festo licet docere, pescari, venari, etiam lucri causa, &c, secundum quosdam, libros ob lucrum describere, vel pingere aliquid: sed alij negant probabilius. Licet quidam exemplum aliquod delineare; quod vulgo dicitur *ruror*, (ut sit passim, etiam Romæ) & acu pingere linteum, quod vulgo *ricamar*, descendit causa; & præliari, & vendere illo die necessaria, & iter agere, etiā comitantibus mulis onustis supellestili, coticedente id consuetudines & Aduocatum vel Procuratorem suum officium facete apud partem, vel Iudicem, modò ne procedatur ad actum iudiciale, nisi causa pietatis, aut necessitatis; & mulionem iter cœptum continuare. Molenda, & nundinas excusat consuetudo,

pisto-

pistores necessitas.

6. Excusat à festi obseruatione metus iustus, necessitas, pietas, utilitas publica, (itaque excusantur laborantes pro loco pio, aut publico vitatio dantini corporis, vel animæ, (itaque excusantur puellæ laborantes ad vitandum otium) & dispensatio Episcopi, vel Parochi, vbi is solet dispensare.

7. Excusat uxorem viri, & filium patris & seruum vel famulum dominini coactio.

8. De rebus quæ in festis licent, licite fiunt etiam instrumenta.

9. Audita Missa, potest quis ad locum, vbi non est festum, ire causa laborandi, ex loco vbi festum est.

10. Circa festi principium & finem seruanda recepta consuetudo vbi autem à vespere incipit, excusantur barbitonores in Vigilia laborantes, concessionæ Eugenij Quarti secundum Narar.

Fest-

Feudum, vide Pignus:

i. **F**eudo amissio non per mortem; Famittuntur & fructus pendentes; si verò per mortem, post Calendas quidem Maij usque ad finem Augusti fructus pertinent ad heredes, aut anteriores ad dominum.

2. Non potest quis priuari feudo à Principe sine causa.

3. Feudales consuetudines ligant etiam Ecclesiasticos & Ecclesiam.

4 Non solet succedere in feudo fœminæ, nec ascendentæ, nec Monasterium.

5. Vassalus Vassali tui, non est tuus Vassalus.

Fictio, vide Mendacium.

Fides, vide Discere, Docere.

i. **N**ecesse est explicitè credere fidei mysteria, quæ publicæ in Ecclesia celebrantur, sentiunt multi cum D Thoma: alij excusari multos ignorantia, præfertim cum deest qui doceat; sufficeréque illis

illis cum Baptisino , credere quod credit Ecclesia : quam opinionem et si adhuc solebā improbare : nuuc non ausim. Quid enim? dicemusne perire infinitam Christianorum aliqui bonorum multitudinem qui de mysterio Trinitatis, & Incarnationis , vix quicquam recte norunt , imò peruersè sentiunt, si interroges Potius crediderim condemnati istorum Pastores ob negligentiam docendi.

2. Negligentiam docendi filios Symbolum fidei, & Dei præcepta, & Pater noster , mortalem ait Nauar. itémque ea discendi negligentiam. Quod ut non improbo, ita illam probo sententiam , sufficere existis scire substantiam , etiam si verba præcisa non teneantur. *Meditatione de recta in Deum i. de l. 4. .6. nec aliud videtur velle Theod. 3. d. 25 & D. Tho.*

2. 2. q. 1. i. 6. 6. ad 3.

3. Prohibitum laico, sub Excom-
mu-

municationis ferendæ poena, disputare de fide *c. i. de heret. lib. 6.* quam prohibitionem si sciens contraria faciat, peccabit mortaliter.

4. Fidem tenetur quis etiam cum periculo vitae, coram infideli tyranno confessari, cum id postulat Dei honor, aut proximi salus, aut aliud qui scandalum sequitur.

5. Habitum fidelis extere, & induere infidelis, modò absit scandalum; interdum ex causa licet: nec enim, qui se ita induit, infidelitatem profitetur, cum ex alijs multis causis soleat fieri.

6: Fidei professionem publicè facere debet assumpti ad dignitatem in Cathedrali, vel Capitulatum, vel ad curam animarum, etiam Religiosorum. *Pius Quartus.*

Fideiūſſio, vide Mūnūm.

1. Potest profideiūſſio aliquid pretij accipi: etiamsi nullum timeatur periculum; est enim ex se pretio estimabilis. *Contra tract. 2.*

q.46.cofu 14.mad.rod.de rebus per r̄su
acquis.q.4.Pet.Nau.L.3.c.7.n.247.Soto
l.6.q.1.a.2.

2. Pro fideiussione Pralati non
tenetur successor non enim est hæ-
res.

3. Tenetur debitor de omni da-
mno sua culpa accidente fideiussori
de quo tamen vide Culpa.

4. Fide iubens simpliciter, non
tenetur ad interesse, nec ad debitū
augmentum.

5. Fideiussor vsque ad certum tē-
pus debiti solvendi, si id à creditore
debitori prorogetur, non tenetur
ille postea, nisi in id de novo con-
senserit.

6. Non tenet fideiussio accessoria
contractui invalido, ut minoris, qui
se non potest obligare. Quidam ta-
men tenere dicunt, si quis se pro
minori obligavit.

7 Fideiussio eius qui est sub alte-
rius potestate, communiter non va-
let. Nec Clericus, nisi in necessita-

Ecce, debet pro laico fideiubore.

8. Promittens aliquem praesentate, si is ob crimen capitale postea commissum, sine illius culpa lata, fugiat, non temere.

FIDEICOMMISSVM.

¶ **F**ideicommissio subiecta possunt alienari; de causa dotis, etiam post fideicommissum promis-
sa, & alimentorum. *Ex obit.*
*Fiduci, vide Dispensatio, Diaconio, Ex-
reditas, Parentes, Percylium.*

1. **F**ilius familiæ dicitur, qui est
in potestate patris, aut aui, vel
proaui, &c.

2. Superiorus ascendentium habet
omnes descendentes in potestate;
quod mortuæ, manifeste in potestate
sequentis.

3. Foeminae non habent filios in
potestate, nec cives ascendentes.

4. Legitimus filius dicitur, qui leg-
e probatus, ut adoptatus.

5. Legitimus naturalis, qui ex le-
gitimo matrimonio.

6. Natura-

6. Naturalis, qui ex culpa nec approbata nec reprobata Iure Ciuii..

7. Spurius, qui ex reprobata, ut ex consanguinea, aut adultera: aut vulgo conceptus, qui patrem non potest monstrare, vel ex Religioso, aut Clerico in Sacris. Qui autem est ex soluta & coiugato, non dicitur spurius.

8. Expositus, si facta diligentia nihil reperitur, praesumitur legitimus: in dubio autem dicunt quidam posse Episcopum dispensare scilicet quantum ad Ecclesiastica.

9. Episcopus potest legitimage subditum quantum ad Ordines & beneficium sine cura & dignitate: concessentur autem dispensare, si scienter ordinet: eritque talis, etiam quantum ad secularia nulli praetudicantia, legitimatus in terris Papae.

10. Legitimatus a Papa quantum ad spiritualia, est etiam quantum ad temporalia ubique secundum quosdam, *Vide.* 13. Qui filij sint legitimi.

Certè ex causa potest etiam quantum ad temporalia ubique, si velit; et si quidam negent.

11. Legitimus à Principe non ideo est legitimatus quantum ad Ecclesiam. *Vide glo. d. 101. Peruenit.*

12. Legitimatio valet etiam in alio regno, ubi nulli sit præiudicium.

13. Legitimare potest, qui non habet Superiorē in temporalibus tamē spuriū solus Papa aut Imperator legitimat.

14. Pius Quartus reuocauit facultates, legitimandi spurios in præiudicium aliorum.

15. Non præsumitur legitimans velle alteri præiudicare.

16. Non legitimus non habet patris nobilitatem.

17. Naturalis etiam spurius efficitur legitimus, quantum ad omnia, per patentum matrimonium sequens, etiam solum ratum, si tempore quo conceptus aut natus est, potestat inter illos esse matrimonium & venit.

venit etiam nomine legiti^{mē} nati.

18. Natus ex matrimonio nullo, sed contracto bona alterius saltem coniugis fide, in facie Ecclesiae est legitimus: item qui ex illegitimo matrimonio, sed postea per dispensationem approbato: item cum parentes falso sed bona fide, putant secum legiti^{mē} dispensatum.

19. Etiam putatium matrimonium, id est, quod ab aliis putatur legitimam, facit prolem antea suscep^tam legitimam, ut si quis contrahat cum consanguinea, ex qua prolem antea suscep^rat.

20. Filius naturalis non dicitur esse sub patris potestate. Quidam tamen id de patre concedunt, de ascendentibus negant.

21. Filium esse aliquem probat sola fama nisi contrarium constet.

22. Filiorum nomine non veniunt nepotes in materia odiosa, veniunt autem naturales (non autem sputij) cum tractatur de utilitate, aut ea-

dem fatiō est quæ de legitimis.

23. Patria potestas non tollitur per Ordinem sacrum, et si quidam id negent, tollitur vero per Episcopatum, & Cardinalatum, & per professionem patris, aut filij, & alicubi per filij matrimonium, & si pater sit perpetuo exul, vel haereticus, etiam occultus, aut scienter contrahat incestas nuptias aut sit captus bello iusto, auctorius sit.

24. Emancipatio fit coram Iudice, potest autem fieri per Procuratorem.

25. Emancipatus reuocatur in patriam potestatem ob alimenta patri negata.

26. Supremus ascendentium potest unum descendantium emancipare, aliis relictis.

27. Emancipato patre, sub eius potestate est filius quem postea gigoit.

28. Filius presumitur emancipatus, si per decennium seorsim a patre id ferente negotietur, tanquam emanci-

etmancipatus.

29. Filij etmancipati vivente ma-
tre, post eius mortem habebunt: u-
sumfructum in media parte bonorum
eius, in altera autem patre.

30. Filius: relieta a patre potest
teneret usque ad condemnationem
Iudicis. Quidam tamen aiunt, lega-
tum, ad alimenta, vel donum potest
se quidem tenere, sed non alia, nec
ex testamento, nec ab intestato, nec
ex contractu inter viuos. Mihi ta-
men prior opinio magis placet.

31. Filius non succedit patri in di-
gnitate obtenta post suā nativitatem.

32. Filius potest accusare patrem
de hæresi, vel proditione.

33. Filius in ætate imperfecta da-
tur parenti fideli, in perfecta autem
sequitur ipse vitam parentem. ma-
luerit. *Vide de cannerf. infid. ca. 1.*

34. Parentibus non obedire in re-
bus honestis ex contemptu aut alio,
qui in se magni momenti ad ipsos
potestatem pertinente mortali-

Q 4

est. Putant & quidam mortale esse, si contra eorum iustam voluntatem matrimonium contrahit sine causa iusta. Alij id negant, si absit scandolum, aut gravis aliqua necessitas.

35. In extrema necessitate postponendos esse filios uxori: quidam volunt. *Vide Tho. 2. 1. q. 26. ar. II.*

Fiscus, vide Hereditas, Testamentum.

1. **N**on succedit fiscus in prohibitis alienari.

2. Confiscari non possunt bona delinquentis, etiam heretici notorij, nisi post sententiam Iudicis.

3. Ad fiscum transiunt bona cum oneribus itaque tenetur soluere debita.

4. Etiam si lex dicat ut quis teneatur statim bona dare fisco, non tenetur ante sententiam iudicis.

5. In dubio tenendum contra fiscum.

FOEMINA.

1. **F**ocmina non potest publicè prædicare, nisi ex Papæ licentia.

2. Nec

2. Nec uti habitu virili, etiam ob continentia, *Vide Conc. Gang. ca. 13.*

3. Nec esse testis in testamento solemni extra terras Ecclesiæ (vbi verò solemnitas non requiritur, ut tempore pestis, potest) nec in causa criminali, nisi hæresis aut læse maiestatis, aut Simoniae, aut cum aliter veritas sciri non potest, aut cum proceditur via inquisitionis.

4. Nec pro debito incarcerari, nec cogi accusare, aut testificari, nisi in certis casibus, ut in causa criminali.

5. Potest post partum vel Ecclesiam adire ex deuotione, vel se domini continere ex reverentia.

Fractus, vide Beneficium.

FVG A.

1. **F**ugere non dicitur, qui ad Superiorum vadit.

Furium, vide Debitum, Eleemosyna, Inventum.

1. **E**xcusari à peccato furtum ob magnam necessitatem, pro-

Q S

babilitet quidā dicunt: alij ob sblā
extremam volunt; idq; modò rei do-
minus nō sit in eadem necessitate
Aug. lib. de mendic. cap. 7. & 12. ob
Nullam excusat. Ego cū illis sentio;
qui à diuite, qui tenetur pauperi
subuenire aiunt licere ad eam, tem-
clām accipere. Ang. l. Furius, parag.
27. Medina cod. de eleemosyna, c. 7. & ad
Narr. l. 3. c. 1, n. 375.

2. Excommunicatio lata ob fur-
tum, intelligitur si ex se sit mortale
peccatum, scilicet rei notabilis; non
autem si per accidentem, ut quia grauo
dāminum dedit, aut molestiam.

3. Non est mortale clam ab eo
accipere, qui daret si peteretur, e-
iam si clam accipi nolit; nec oportet
restituere.

4. Clām viro aut patre tem, non
magnum accipere, nō furtum quod
si sit notabilis restituendas.

5. Si accipisti quod dubitabas an
tium effet debere te restituere, qūi+
dam agunt, alij negant, quod in
dubio

dubio melior sit possidentis conditio.

6. Qui damnata nullam dedit rem alienam accipiens; quia ea dominus non utebatur, non tenetur restituere, si nulli est domino usui futura.

7. Ex monte alieno ligna tollens; aut necessitate urgentia aut parum dari timi dando, non tenetur restituere.

8. Qui per vias pauca alicui furtatur, cum ventum est ad notabilem summam, tenetur ei restituere, et si quidam id probabiliter negant.

9. Qui per vim rapuit, tenetur etiam proximorum satisfacere.

10. Si oblatam rem a fure domino, is noluit accipere, ei perit, si sine furtis culpa perit.

11. Acceptum a fure, sufficit ei restituere *Halesis* 4. p. q. 86. m. 3. Anto. 2. p. 1. t. c. 12. parag. 16. Lyl. Rob. 3. q. 7. Aug. Rest. 1. parag. 6. aut cui illę voluerit; et si quidam vellit, debere domino proprio restitui. *ca. 2. 2. q. 6.*

a. q.

a.6. Soto. l.4. de Inst. q. 7. a.2. Cesar. l.1.
Rosch. c. 311 10. Med. cod. de eleem. q. 10.
Barri. Med. in Sum. ls. I. c. 19.

12. Si quod filius furatus est, expendit in utilitatem patris, potest de patris bonis restituere, itidemque uxor de bonis vixi.

13. Re deteriorata, tenetur fur ad estimationem eam in qua dominus ea fuerat usurpus; percurrente vero, dabit eius pretium, deductis iis quae expendit in eam cum domini utilitate.

Gabella, vide Clericus, Excommunicatio Bulla Cane.

1. **G**abellam potest imponere, qui Superiorem non habet in temporalibus, & cui ipse id concesserit, vel consuetudo praescripta.

2. Potest Episcopus in Ecclesiis sibi pleno iure subiectis, cum Capituli

tuli consensu, ex causa tributum seu pensionem impôneret.

3. Poteſt virgente necessitate dominus temporalis, vel communitas imponere talliam seu tributum; non enim id prohibitū, ſed gabella ordinaria populum grauans.

4. Nouæ gabellæ non obligant, ſecundum quosdam, niſi conſtet legitime impositas. Pet. Nau c. I. n. 267. Arrag. 2. 2. q. 62. a. 3. Fum. Gabella, n. 18. caiet. Vectigal. Angel. Pedag. parag. 6. Alij in dubio volunt gabellas cenſeri iustas; præſumendum enim pro Principe Valent. I. 3. disp. 5. q. 6. p. 5.

5. Quæ vero imponuntur pro rebus delatis ad proprium uſum: communiter habentur iniquæ. Beia caſa I. 20. April. Angel. Pedagum, parag. 3. Nau. c. 17. n. 202. Caiet. Vectigal. cap. I. Tolet. l. 5. c. 73. Pedraꝝ. Præc. 7. d. 26. et. Nau. l. 3. c. 1. n. 237. Si Princeps, ait, habet aliunde, non poteſt ſuper hos exigere, eſſet enim contra ius naturale: ſi non habet, poeſt conſuetudine excufa-

v.

v. et si quidam id negent, si iusta causa imponatur, Arrag. 2. 2. q. 62. a. 3. item quæ pro priuata Principis utilitate, & non pro communi Reip. aut quæ cessante causa (*Nau. l. 3. c. 1. n. 257. Lopez. c. 187. cor. dubia q. 95. Fum. Gabella, n. 14. Beire casus 1. 20. April.*) ob quam sunt impositæ exiguntur, aut maiores quam causa postulat, aut quibus alij plus quam alij indebitè gravantur.

6. Gabellam fraudare, & non restituere, non esse mortale, diciti viri asserunt. *Tabien. Pedagogum n. 8. Dav. c. 23. n. 23. n. 60. Videtur caes. Vectigalja, c. 2. Arrag. 2. 2. q. 62. ciat pro hac sententiq. Henr. Quodlib. 3. h. 22. Est Beire casus, 1. 20. April. qui pro eadem sententia ciat math. Meletes. in suis Notab. notab. 78.* Ego id in toçum non aquisim asserere: sed nec eos tamen, qui fraudarunt, ad restitutionem obligarim. In tanto enim dubio, ob grauium

grauium Doctorum opiniores, me-
lior est conditio possidentis: dicunt
enim quidam, vix ullam gabellam
esse iustum. *Cajet. Vestig. c. 3.* alij
omnes fere dubias esse Eum. *Gabell.*
n. 18.

7. Qui Remp. nouis tributis grā-
uante sine ciuis necessitate, tenentur
restituere, secundum *Nasar.* Væ Prin-
cipibus!

8. Cùm nimis dutum est tributum,
sufficit soluere si petatur.

9. Res empta transit cu[m] obsec-
gabellæ non solutæ.

10. Ciuis neq[ue]us non debet gabel-
lam impositam p[ro] debito veteri.

11. Deputati ad exigendum, pos-
sunt dissimilare cu[m] pauperibus.

12. Deprehensa res ante locum
quem exigere non licet, non est cō-
fiscanda: poterat enim, qui fecerat,
pœnitere, & redire.

13. Gratia exemptionis ob nume-
rū ceterū filiorū, durat etiam
mortuo aliquo illorum.

14. Cle

14. Clerici nō tenentur ad gabellam contractuum, nisi negotientur, nec de patrimonio suo; tenentur autem ad impositam pro refectione pontium, viarum, aut huiusmodi aut pro totius Reip. bono.

15. Ecclesiæ prædium tenetur ad onus sibi perpetuò annexum, priusquam ad Ecclesiam veniret, nisi aliquibi aliud sit in usu, ut in Italia.

16. Emptor rei Ecclesiasticæ debet gabellam, & colonus rei Ecclesiasticæ soluit pro parte sua.

17. Exempta ab omni exactione Mendicantium bona, coloni arrendatarij, & negotiorum gestores. *Ex Pio Quinto.*

Gratia, vide Delegatus, Dispensatio: Lex.

1. **G**ratia non expirat morte concedentis nec ante certificationem de revocatione.

2. Litteræ fidei publicæ, vulgo Salvus conductus, non expirant morte concedentis.

3. Gr

3. Gratia quam Papa facit, committendo tamen Episcopo examen, non expirat illo mortuo.

4. Gratia eligendi Confessorem, aut absoluendi a casibus, vel dispensandi, non expirat morte concedentis.

5. Gratiām præcedentem sequens Excommunicatio non aufert.

6. Gratia non perit, deficiente causa ex qua concessa: impetrata tamen ex falsa causa nulla est.

7. Gratia in qua dicitur, Donec voluerō, vel Donec aliter ostendauerō, vel Ad beneplacitum Sedis Apostolitæ, durat in mortuo concedente. Quod si dicat Papa, Ad nostrum beneplacitum, expirare eo mortuo quidam putant, alij negant. vide *sup.*
Delegatus.

8. Concesso aliquo, intelliguntur etiam concessa omnia sine quibus non potest commodè fieri.

9. Concessione generali non veniunt in solita cōcedi: nec quæ quis

R

probabiliter creditur non fuisse in specie concessurus nisi aliunde constet intentio concedentis: & quidem beneficium Principis, nisi alteri praejudicet, latissime est interpretandum.

10. Non vitiatur gratia per id, quod etiam si non fuisset concederetur, ut verbis gratia, si quid ex ignorantia falsum dictum est in supplicatione: nec si taceatur id, quod si concedens sciret, daret quidem, sed non tam facile; nec si facta est ob paupertatem quae reuera fuit tempore confessionis, etiam si tempore informationis pessum episcopum iam non sit.

11. In priuilegio nomine matris comprehenduntur etiam foeminæ.

12. Papa non presumitur concedere exorbitantia, nec velle derogare iuri, aut præiudicare alicui, nisi exprimat.

13. Per constitutionem non derogatur viuæ vocis oraculis, aut priuilegiis, aut statutis, aut consuetudinibus, nisi exprimantur nominatim;

etiam si dicat, Non obstantibus qui-
buscunque, &c. vt solet vide glo ex-
trav. de off. deleg. Sedes Apostolica, &c. de
rescr. c. 6. & 14.

14. Priuilegium in dubio presu-
mitur non revocatum. vide glo. 13. q.
2. priuilegia..

15. Priuilegium aut rescriptum pos-
teriorius non tollit prius, nisi de eo fa-
ciat mentiopem etiam si dicat, Non;
non obstantibus quibuscunq; priuile-
giis, statutis, &c. vide de rescr. l. 6. c. 10
& glo. d. 18. quoniā secus est de consti-
tutione posterioris respectu prioris.
vide ibi. & de rescr. c. 13. 6. de consti: c. 1.

16. Rescriptum dicitur mandatum
Principi faciens ius speciale in ali-
quo negotio: item commissio cause
alicuius, & priuilegiom seu gratia.

17. Lex revocas priuilegiū non valet
aliter promulgationē in Diœcesi.

18. Priuilegium extenditur ad ca-
sus similes.

19. Priuilegiū non tollit legem, aut
consuetudinem, aut ius priuati nisi

exprimat nominatum derogando.

20. Priuilegia Medicantium non revocantur, nisi de illis fiat expressa intentio.

21. Gratia valet in conscientia etiam non expeditis literis.

22. Gratiam Papæ surreptio facit nullam, non autem gratiam Ordinarij, nec surreptio vitiat hisi id cuius est causa : excusat autem à surreptione factum ex ignorantia.

23. Impetratio gratiæ vel beneficij pro aliquo sine eius mandato, valida est.

24. Cum in priuilegio vel commissione ponuntur multæ causæ, etiam copulativè sufficit unā, quæ potest illū effectū operari esse verā.

25. Bullā contra data aut promissa pro gratia intelligitur de datis aut promissis alioqui illicitis.

26. Priuilegia Religiosorum quæ abrogantur. Sess 25.c. ultimo Trident. Concil. intelliguntur quæ sunt contra Iura de quibus agitur in
præ-

præcedentibus capitibus de Regu-
laribus.

27. Quod quis potest ex priuile-
gio concessso dignitati aut ex offi-
cio, potest alteri committere. Ta-
lia sunt priuilegia concesssa Prælatis
Religiosorum.

28. Priuilegio dato à Papa non
possunt Religiosi renunciare sine
cuius licentia.

29. Priuilegio sibi cum alijs com-
muni non potest quis renunciare
sine superioris licentia.

30. Priuilegio tuo gaudet etiam
socius tuus, si tibi alioqui est iau-
pile.

G R E X.

G Regem porcorum faciunt
quatuor aut quinque; ouis
vero decem.

Gula, vide *Comedere*.

Habitus, vide *Fides. Vestis*.

Hæreditas, vide *Alienatio, Contra-
Etus, Debitum Dos, Legitima, Paren-
dos, Peculium, Testamqutum*.

R 3

1. **D**eficientibus descendētibus & ascendentibus, potest quis hæredem instituere quem velit & deficiētibus filijs legitimis, potest instituere naturalem, relicta tamen legitima ascendentibus.

2. Filiam sufficit instituere cum sola dote.

3. Legitima successione deficiente, succedit coniux (& interdum dominus loci, ex præcripta consuetudine, deficiente vero etiam coniuge fiscus).

4. Intestato non succeditur in cognatis id est, coniuncti per patrem nisi usque ad decimum gradum, secundū ius ciuile qui non secundū canonicum non idem est in collateralibus de quo vide *matrimonium*. In cognatis vero id est, per matrem vel amitam, usque ad sextum

5. Ab intestato succedunt filii æqualiter quorum si aliquis sit præmaturus, pro eo succedunt eius filii & filiae, & pro his nepotes. Habet ut autem

autem loco filij Monasterium capax possessionis, propter Monachum.

6. Deficientibus filijs succedunt pater & mater æqualiter, & pro iis auus & auia ex utraque parte. Quod defuncti pater sit mortuus, succedit ei sola mater non auus paternus. In ascendentibus enim qui propinquior est remotiorem excludit securus est in descendentibus. Quod si nec filij sint, nec ascendentes, nec uxor, succedit filius naturalis & patri & auo in sexta parte, si mater à patre domi ut concubina habebatur, cuius sextæ dimidium matris debetur: sed de ijs viderint Iure consuli.

7. Filius naturalis succedit matris ut legitimus, nō autem spurius propriæ: et si quidam id concedant, quando matris non sunt legitimi filii; certè à matre sibi relicta potest tenere donec per iudicem priuetur. Imò potest ipsum mater instituere,

secundum quosdam, & si vulgo ha-
betur legitimus vocare in testa-
mento legitimum, scilicet secundū
vulgi communem opinionēm. At
spurius id est, vulgo conceptus, seu
patre incerto natuſ matri succedit;
nisi hæc sit illustris. Sunt & qui di-
cunt, filium ſolitae ex coniugato vel
Presbyteto succedere matri ut natu-
alem.

8. Legitimus natuſ viuente patre suc-
cedit ei ut legitimus; itemque adop-
tatus.

9. Spurij fratres, si sint vterini, suc-
cedūt ſibi ipuicē ab intestato. Alio-
qui spurijs, id est, damnato per ius
ciuile coitu natuſ, nō succedunt pa-
rentes, nec fratres, nec contra.

10. Parentes, fratres & ſorores
succedūt ſimul ab intestato. Quod
ſi parentes mortui, ſuccedunt cui
cum nepotibus, ut ſupradictum eſt:
fratres tamen & ſorores ex uno
latere tantum non ſuccedunt cum
aſcendentibus defuncti, nec cum fra-
tribus

fratribus eius ex utroque latere, aut, his defunctis, cum eorum filiis.

11. Deficientibus filijs, & parentibus, & fratribus eorumque filiis, succedunt propinquiores in capita etiam foeminae: nec sit distinctione inter coniuctos ex uno latere aut ex utroque.

12. Vxor pauper succedit cum filiis quantum ad usumfructum in quarta parte, si sunt usque ad tres: si plures, per capita cum illis, nisi ei vir aliquid legasset: idemque est inviro paupere, mortua vxore.

13. Libero mortuo sine liberis, succedit patronus ab intestato.

14. Monasterium succedit Religioso professo ab intestato, relieta tamen legitima filiis & horum defectu, ascendentibus, & dote filiabus.

15. Intestato Cletico non habenti cognatos succedere deberet Ecclesia cui seruiebat: sed forte iam succedit Camera Apostolica.

16. Spurius potest à patre hæres instit-

institui cum conditione si legitimetur à principe.

17 Sputium potest extrancus hæredem instituere.

18 Occidens aliquem ut ei succedat, potest succedere usque ad condemnationem per iudicem. Excipe tamen occidentem uxorem ut soprà Dos.

19 Cùm in pœnā delicti prohibetur aliquis hæreditare, requiritur sententia Iudicis.

20 Institutus hæres ea spt., ut hæreditatem restituat sputio, non generis, etiam si promisisset: nec tamen tenebitur restituere consanguinitatis defuncti, aut fisco ante condemnationem: si tamen restituat sputio iste poterit tenere, Potest quidem ille sibi accipere, & postea sputio liberè donare: Quidam tamen dicunt, si cum pacto restituendi accepit teneri: alij, etiam cum pacto acceptam, dandam succedentibus ab intestato.

21. Pactum renunciantis hæreditati alioqui debitæ non valet , nisi firmetur iuramento (sed si est enor- mis læsio , poterit petere absolu- tionem à iuramento) aut si pro co- datum æquivalens , aut si in fratria gratiani renunciauit: sed tunc atci- pienda legitima. Quod si de patris consensu factum , potest pater con- sensum reuocare.

22. Filiam , etiam si cum iuramen- to renunciasset hæreditati , potest pater postea instituere.

23. Si quis ex hæreditate potest pte- re hæreditatē , donec causa probetur.

24. Si hæres nolit adire hæreditatē poterit adire qui fuite ex hæredatus.

25. Si cui descendenti relinquitur hæreditas , aut sic legatum , aut do- natio cum pacto ut post mortem dei alteri totum vel partem , intel- ligitur si non habeat liberos ; hi enim succendent , etiam fœminæ.

26. Hæres institut⁹ ab eo qui factus Monachus in monasterio possiden- te

te bona non succedit ante illius mortem. Quod si ille intendebat ingredi Religionem, testamentum professione velut morte confirmatur.

27. Cui relicta bona cum pacto ut sine liberis decedens det Petro, si sit Religiosus professus potest dare Monasterio: est enim id loco filij: nisi appareat testatorem Monasterium excludere voluisse. *Vide de proba cap. In praesentia.*

28. Statutum excludens filiam à successione, intelligitur solum ab intestato, & in bonis quæ sunt intra territorium statuentis.

29. Infidelis pater ad fidem converso, perdit ius hæreditatis.

30. Non potest filia ex hæredari quia nupsit patre in uito, nec quia nupsit indigno, ac potest si eligit rurpetam vitam.

31. Non potest institui hæres damnatos ad mortem, aut perpetuò ad exilium vel tristemes.

32. Hæres ex testamento minus solemnis, potest hæreditate retinere;

si ei constet de voluntate testatoris.
An verò hæres & executor teneatur
ad voluntatē testatoris, deficiente
solemnitate, nō conuehit inter Do-
ctores: ego nō puto teneri.

33. Si hæres non adit hæreditatem
institutus in re certa , erit hæres
vniuersalis.

34. Hæres intra tres menses à no-
titia testamenti potest hæreditati-
tem nondum aditam septudiare.
Quod si facit inuentarium, nō te-
netur ad debita & ad legata ultra
vires hæreditatis, alioqui tenetur
in foro extetiori si adeat; nec detra-
hit Falcidiam ; debet vero incipere
inuentarium intra dies tringinta
à dicta notitia, & intra alios sexa-
ginta perficere: sufficit vero intra
hos sexaginta perficere, etiā si post il-
los triginta inceperit. Nec intra di-
ctū tempus potest molestari à
creditoribus vel legatarijs: debet ve-
ro facere cum Notario , citatisq;
creditoribus & legatariis;

35. Ante

35. Ante æs alienum deducendas impensaæ funeris, & quæ necessariae ad ad eundum hæreditatem: & quidem factas circa corpus Rectoria Ecclesiæ, soluet successor; at vestes lugubres, & sepulchrū magnificum hæredes post soluenda debita vltimò legata; etiam à fisco si hæreditas est confiscata: in debitis verò intelleguntur etiam vota realia de functi.

36. Ad hæredem non transmittitur obligatio, nisi quæ est ex iustitia auctoritatis, verò ad contractum testatoris, etiam si tangat suam legitimam.

37. Contractus factus pro se, & filiis & hæredibus, non comprehendit hæredem extraneum, id est, non coniunctum in quarto gradu sanguinis consanguinitatis, vel affinitatis.

38. Hæres culpa in restituendo non nocet defuncto.

39. Hæredes bona fide soluens debitöribus vel legatariis priùs perestitibus, non tenetur nisi de eo quod superest

perest sed priores creditores habe-
bunt actionem contra illos.

40. Hæres detrahit Falcidiām, id
est, quartā pātem hæreditatis gra-
tiae legatis non ad piās causās vē-
tra tress pātes, nisi testator prohibui-
isset detrahi, aut hæres non cōfessi-
ser inuentariū aut esset legata dos;

41. Detrahit etiam Trebellianicā,
id est, quartam partem quando de-
bet hæreditatem restituere per fidēl-
cōmissum, nisi testator prohibui-
set detrahi, aut restituenda esset hæ-
reditas pię causæ, aut ipse esset insti-
tutus in re certa: Cōputantur autem
aliquando in Trebellianicam fru-
ctus percepti.

42. Collatio bonorum in com-
mune debet fieri ab hæredibus si
sunt descendentes, & non contenti
acceptis, à patre, aut legatis, velint
in hæreditate succedere: Solent au-
tem conferri profectitia, & dos fi-
liae, & donatio propter nuptias.

43. Non conferuntur autem sum-
ptus.

ptus in alimentis filij, etiā cōjugati,
etiam in conuiuiis, vt doctoratus
vel Missæ nouæ, vel in peregrinatio-
ne vel recreatione, vel liberatione.
Includuntur verò in aliamentis vestes
ordinariæ, & excessus in expenden-
dendo accepta ad sustentationem,
(non autem vestes prætiosæ vt quæ
solent sponsæ dari, computadæ ve-
rò sunt præcio quo in præsenti va-
lent) vel in libris datis filio absolu-
to studiō, cùm propè esset vt exer-
ceret, (quidam tamen dicunt com-
putandos si non erat Doctor, atten-
dendūque valorem præsentē) aut
expensum ad acquirendum filio
officium, vel gradum, nec vendibile
nec ad hæredes transferibilem, vel
donatio simplex validè facta filio
süb potestate patris, vel morte con-
firmata, vel remuneratoria, aut facta
à matre vel auia, vel auis paternis,
vel lucrum factum proprio no-
mine ex pecunia cōmuni At dona-
tio ob causam facta, aut filio eman-

cipa

cipato, conferetur.

44. Societas fratrum in lucro omni, non intellegitur in lucro ex officio publico, aut merito personæ, sed ex negotiacionibus.

45. Si pater filij aduentitia bona dilapidauit, tenentur ei reliqui fratres: tenentur & pro parte sua sustinere onus solutionis factæ à patre ex pietate pro filij delicto: quod si ex necessitate soluit, solus filius ille sustinebit.

Heresis, vide Bulla Cane. Episcopus,

Excommunicatio, Filius, Fiscus.

1. **N**on est hereticus, qui ex infirmitate animi de fidè dubitat, non pertinaciter: quin etiam, dum dubitat, non est censendus hereticus; in dubio enim non est pertinacia proprie, quæ ad heresim requiritur: nec qui per ignorantiam errat contra fidem, se tamen Ecclesiaz Romanæ submitteos, paratus id credere, quod illam credere incllexerit. *Vide r. Damnam, de sum. Tr.*

S

2. Hæretici absolutio valida est, etiam si fieri coquuntur.
3. Hæreticus non priuatur bonis, aut potestate, nisi per sententiam Iudicis. *Syl. Her. q. 2. Adrian. quod. 6. a. 1. Syl. l. 1. de inf. q. 6. a. 6. Nav. c. 23. n.*
66. nec post eam tenetur dare bona fisco, nisi id exprimatur in sententia.
4. Hæretici impoenitentis & damnati per Iudicem filius, & nepos, hæreticæ verò solis filius nullum potest beneficium aut publicum officium obtainere, nisi esset natus ante patris hæresim, aut in regione hæretica, aut esset oceukum ipsum esse filium hæretici, potest, tamen ordinari.
5. Abiurans hæresim, est inhabilis ad officia & beneficia: secus si abiuraret non hæresim, sed solum de leui aut vehementi.
6. Ex forcilegio aut diuinatione non probatur quis hæreticus, sed presumitur.
7. Sepe senscum præsumptione, id

**Id est dolo & malitia, in loco sacerdō
cum quem scit esse hæreticum, est
excommunicatus: non scit autem,
qui sola fama scit: quia etiam puto
requiri nominatim denunciatur
esse non solum hæreticum, sed ex-
comunicatum.**

**8. Patrem hæreticum potest qui-
dem filius denunciare, sed non te-
netur, nisi sit periculum peruersio-
nis aliorum.**

**9. Ultra montanus non tenetur
denunciare hæreticum cum quo so-
lum ultra montes est conuersatus;
secus si in Italia, aut Hispania.**

**10. Omnis hæreticus est schisma-
ticus, sed non contra:**

**11. Credentes hæreticorum di-
cuntur qui implicitè credunt quod
illi explicitè.**

**12. Temeraria dicitur assertio
tamquam certi eius quod efficaci-
ter probari non potest: erronea ve-
rò, cum præterea falsa est: at hære-
tica, si aperte contra fidem.**

Histrion, vide *Ludus*.

Homicidium, vide *Bannum*, *Bellum*,
Dos, *hereditas*, *Irregularis*,
Tyrannus.

1. **A**bortum procurare ad salutem matris, si dubitatur an anima rationali praeditus sit foetus, mortale est; non autem si credatur animatus esse, & detur medicina non ad abortum, sed ad mattis sanitatem, etiamsi praeter intentionem abortus sequatur.

2. Mas ferè animalia die quadragesimo, femina octuagesimo. *Cowar. in Clement. i. de homicidio*, 2. p. parag. 3. n. 1. & alij, in dubio autem credendum esse marem.

3. Pœnæ positæ à *Sixto Quinto* abortum procuranti, locum habent solùm cùm foetus est animatus. *Ex Gregorio 14.*

4. Homicidium voluntarium dicitur, quod per se & directè intentione, seu ex proposito fit: at secus est si sine occidendi intentione fiat id;

id; vnde mors sequi etiam ut plurimum soleat, & sequatur; ut si quis grandi ligno aut lapide volens folium percutere, occidat. *Vide Basil. ad Amphil. cap. 8. & 11.*

5. Miles in bello etiam iniusto occidens, non censetur homicida voluntarius.

6. Licet occidere defendendo se, vel alterum. Dicunt & quidam licet pro defensione. *Caiet. 1.2. q. 64. 4.*

7. Aragonensis ib. & alij. quod D. Aug. non concedit, qui nec pro castitate tuenda licere. ait, *si 2. de mor. Eccles/ Ego tamen non ausim condemnare, cum praesertim, ut quidam volunt, Ius Ciuile potestatem dedisse videatur ut pro tuis vel proximi rebus defendendo possis occidere.*

7. Pellere aliquem loco in quo simul cum illo seruari non potes, si ab alio occidatur, non est illum occidere, sed non defendere cum tuo vice periculo. Ita quidam docti

ri, sed ego non nihil dubito.

8. Hostem publicum an liceat occidere, vide Tyrannus..

9. Potes paratum occidere, priusquam te inueniat, occidere, si aliter non possis evadere; est enim id te defendere: itaque non condemnandi qui occidunt eos a quibus aliqui essent occidendi. Vide *Caet.* 2. 2. q. 95. ar. 8. Et in summa verbo *Duello.* *Cosm.* Clem. Sit furiosus, par. 3. par. 9. t. ii. 2. ver. 7. *Nauar.* cap. Ita quo- rilem, nos. 4. et 20. *Annon.* 2. par. tit. 1. cap. 22. parag. 8. Soto de iust. Et iure. q. 1. ar. 8. col. 5. Qui tamet excipi vult Iudicem & testes mortem tibi certe inique parantes. Tu vide an id consentaneè prædictæ sententiæ:

10. Fugientem cum equo tuo si non possis aliter capere, licere sagitta occidere, itidemque furem fugientem cum rebus tuis quidam aibit. *Syl. Excomm.* 6. nos. 4. casu 9. Sot. 9. q. 7. 3. a. 8. alij negant, utique docti.

docti. Licere etiam fugientem occidere, si id necessarium sit ad defensionem honoris tui alioqui notabiliter amittendi. *Ani. 3. p. 3. 4. c. 3. par. 3g. l. Vici. relect. de sure bell. q. 2. n. 5. Nav. c. 15. n. 3.* Item honorem defendendo occidere volentem Iesu: ter percutere, vbi id insignis est iniuria, & colapho accepto gladio percutere statim ad vitadain ignominiam. Quæ docti quidam concedunt, alij etiam docti negant, & negaret, mea qui sententia, D. August. Ego nec concedere ausim, nec faciente in totum condonarim.

11. Cui licet alium occidere, potest ad id socios assumere.

12. Pro defensione patriæ etiam patrem occidere licet.

13. Casu occidere, non adhibita debita diligentia, mortale esse Narrus ait.

14. Adulteram traditam viro à Indice, ut occidat, si velit, potest occidere; est enim tunc minister.

iustitiae voluntarius. *Medina de rest.³*
q. 3. Soto l. 5. de iust. q. 1. a. 3. & in 4. l.
37. q. vnicā.

15. Occidere in adulterio deprehensam uxorem , vel filiam itēmque adulterum ; licere aiunt quidam ; alij nūliū negant. *Med.*
loco cit. causa 4. Cōnar. 2. p. de sponsal. c.
7. parag. 7. n. 8. Nau. c. 15. n. 3. Soto
cit. &c.

16. Dare aliquid mulieri ne concipiatur, homicidium quoddam esse dicitur, *ca. 5 de homic. volunt. nempe impropriè.*

17. Non licet permettere potius occidi inuasum, quam iniuste inuadentem (nisi ille consentiat) defendendo occidas, quidam, aiunt. Ego non puto te teneri occidere unum ut alterum defendas, ait enim *Ambr. l. 3. Ofic. cap. 9. & habetur. 14. q. 5.* Denique , non esse uni subueniendum, si non possis id nisi alterum laedendo. Puto tamen te , etsi non
 genere ris, posse tamen.

18. Per-

18. Permittere te occidi ab inuadente, potius quam illum occidas, virtutis est. *Caser. 2.2.q. 64, 4.7. Syl. Bellum, 2.9. Ant. 3. p. 8. 4.c. 3. Conar. 2. p. de sponsal. c. 8. parag.*, 12. necessitatis autem numquam est, ut ego sentio, et si quidam dicunt aliquando esse necesse illud potius aliquando necessarium, ne te occidi permittas, ut similes iuratus prelieris.

19. Homicida & mutilans teneatur etiam de iniuria, eius vero haeres solum de damno. Quod si ille pro homicidio suspensus est accusatus ab aduersario, nulla videtur restituendi obligatio; quidam tamen esse dicunt nisi aliud sit in morte recepto positum.

20. Grauius peccat occidens corporaliter quam spiritualiter, nisi etiam spiritualiter mortem intendat. *Vide Th. & Caser. 1.2.q. 73.*

21. Homicida voluntarius non est incapax pensionis. Ex *Concili.*

22. Vitam pro altera ponere licet: licere vero in extrema necessitate date alteri tibi necessaria, quidam aiunt, alij negant; ego licere puto.

23. Licet ægrotum inuisere etiam cum vitæ periculo, & ei assistere etiam cum id facere eius saluti non est necessarium; est enim actus virtutis.

24. Vitam pro honore ponere licere quidam aiunt, alij negant.

25. Aiant quidam, licere ligato manum vel pedem sibi abscindere ad fugam, ne occidatur. *M.4.4. d.15. q.3. soto l.3. de iust. 9. 4.* itemque minitanti mortem, offerre potius membrum secundum: non tamen licere tibi ipsi membrum abscindere minitare aliquo mortem nisi facias, nec eruere tibi oculum, minitante aliquo te alioqui vtrumque perditurum. *soto loco cit.* Ego cur, si illa licent, hæc non liceant, non video.

Honor

Honor, vide *Homicidium*; *Vana gloria*:

1. **H**onorem & laudem, si de
beantur, optare, peccatum
non est:

2. Honoris insignia sumere sibi
modo non cum praetudicio alterius
licet.

Horae canonice, vide *Beneficiū Orationis*:

1. **A**d Horas Canonicas seu offi-
cium divinum non tenetur
Religiosi non professi, nec professi,
sisi sunt in factis, aut choro desti-
nati: *Nau. c. 25. n. 96.* & *lib. de oratione*
c. 7. n. 4. & *n. 13. Soto l. 10. de iust. q. 5: a*
3. & alijs. Quidam tamen & Monia-
tes, & eos omnes qui non sunt in sa-
cris, obligatione liberavit: quod etsi
probabile, non est usu receptum.
Nec Clericus qui nec est in sacris,
nec habet beneficium. *Ex Soto,*
Nauari & *alijs.* Nec is cuius sa-
crae obest recitatio: nec qui ve-
gentem negotio est impeditus; huic
enim sufficit recitate Horas tempo-
ris non impediti: nec qui sine po-
tibili

tabili aliquo damno recitare non potest: nec qui fructus nullos recipit. *Nau. c. 25. n. 100. est communia, nec, secundum quosdam, qui valde exiguos, sese loco ruit. ut octo solum ducatorum, quem tamen alij non excusant.* *Nau. c. 11. n. 100. Sunt & qui velint solum titulum obligare ad Officium quod duriusculum videtur.*

2. Degradatum quidam excusant, alij obligant. *soto de suetu. l. 10. q. 5. a. 3. Nau. c. 7. n. 17. & id durum.*

3. Qui legitime excusat, non tenetur ad aliud loco Officij. Qui tamen nescit recitare Officium, dicat saltem Rosarium, seu Coronam ut vulgo appellatur.

4. Cepellania instituta sine Papæ aut Episcopi auctoritate, non obligat ad Officium quia non est beneficium, nec beneficium datum ad officium non Ecclesiasticum, ut ad pulsandum organa aut ad docendum etiam Theologiam.

5. Habens solum minores Ordines

nes, ad nullum Officium recitandum tenetur, etiamsi Episcopus præcipiat. *Solo & Non locis cit.*

6. Extra chorom potest quisque dicere Officium Romanum.

7. Domesticus Cardinalis aut Episcopi potest cum eo idem Officium dicere.

8. Ingresso chorū tardè, sufficit postea sola quæ iam erant ab alijs recitata supplere. Quod verò quis impeditus inseruiendo officijs non potuit in choro dicere aut audire, non tenetur supplete.

9. Qui in choro suām partem dicit, & alteram, etiamsi attentus, non potest percipere, non tenetur supplete, nisi ut quidam adducat, fundas esset.

10. Potest quis priuatim Officium dicere lingua qua velit, ut Græca aut Hæbræa; et si ego, ut vulgari dicat, non facile admiserim.

11. Qui solus mentaliter Officium dicit ob maiorem devotionem, quidam

dām excusant alij accusant, censem-
tes necessariam esse voce pronun-
ciationem. Mihi tutum non videtur
mehte sola dicere. *Nau. r. 25. n. 97. &*
communis aliorum.

12. Loco hōræ alicuius, aliquid
aliud æquivalens ex causa dicere
non videtur illicitum; nec aliud ali-
quando ex causa Officium nec ve-
tò, sine causa fiat, & contemptus
absit mortale est. *D.Th. quod s.a. 13.*
Syl. q. 12. Catec. Hora.

13. Qui ex iniuncta pœnitentia
debent aliquot Psalmos, possunt si-
mili dicere.

14. Notabilem Officij partem ex
negligentia omittere, mortale est.
Palud. 4. d. 15. q. 3. Nau. de oratione, c.
*7. n. 5. & alij. non tamen si totum o-
mittatur, plura sunt peccata, sed
vnum.*

15. Ordino Officij potest priuatim
ex causa mutari, nempe prius dici
quod posterius dicendum est: quod
si sine causa mutetur, mortale non
est.

est. Palud. cit. q.5. a.2. Syl. Hora, n. 17.
Anton. & alij.

16. Vesperæ in quadragesima pos-
 sunt priuatim à prandio dici. *Syl.*
Hora, n. 10. Nauar. de oratione c. 3 n. 15.

17. Post medium noctem & tran-
 sit obligatio Officij præcedētis dici.

18. Potest ex causa statim post
 Completorij dici Matutinum se-
 quens, & mane totum Officiū dici.

19. Officium publicè dicere in
 statu peccati, non est mortale, si
 nō sit aliquid propriū Ordinis sacri.

20. Vagari mente ex negligen-
 tia in Officio, veniale solum pecca-
 tum est: nisi ex proposito id fiat,
 nam tunc etiam Officium repeten-
 dum *citet. 2. 2. q. 83. a. 13 l. 1. a. 7. s. syl.*
Hora, n. 12 Nauar. cit. c. 25. etsi id qui-
dam negent. p. à Naua l. 2. de rest. c. 2.
n. 233. & multis alijs. Sufficit vero ad
verba attenderet aut ad id quod pe-
gitur, aut ad Deum qui oratur.

Hospital, vide Xenodochium.

Hypotheca, vide Pignus.

Ieiun-

Ieiunium, vide Satisfactio,

1. **A**d iejunia loci & Festa tene-
tut, qui illuc eo die manet,
non qui transit.

2. Ieiunandum in Vigilia Pente-
costes.

3. Ad iejunia Religionis tenentur
professi etiam ante annum vigesi-
mum-primum, etsi id quidam ne-
gant.

4. Ieiunandum à media nocte
in medium usque noctem.

5. Cum Vigilia incidit in Festum
solemne pridie eius diei iejunandū.
Vide de obseru. ieiun. cap. 1. & 2.

6. Natali Christi incidente in fe-
riam sextam, non potest in eo ves-
ci carnibus, qui vero aut professio-
ne impeditur, nisi dispensetur. *Vide*
de obseru. ieiun. cap. 1. Potest autem
dispensare: qui potest in voto aut
Regula, etsi id quidam negant.

7. Etiam die Dominico ob-
uetio

uotionem ieiunare licet: cœendum tamen scandalum.

8. Ieiunium non violat potus aquæ, aut vini, etiamsi quid edatur ne potus noceat, nec quæ sumuntur per modum medicinæ, vulgo electuaria: nec cibi prægustatio, ut sit à coquo, aut pincerna: nec ientaculum vespertinum pro more sumptum, vel ex causa sumptum mane, dilato in vesperum prandio: nec oua aut lacticinia extra Quadragesimā: nec si quid statim finito prandio paruum edas, rogatus, ut si, ab amico comedente, illud enim pars prandij censeretur: nec si horam prandij ex causa præuenias, ut iter facturus, aut propter hospitem.

9. Excusat à ieiunio ætas minor anno vigesimo primo, vel maior sexagesimo: debilitas magna: grauidam esse, vel lactare: nō habere sufficientem cibum ad prandium: datum aliqui notabile; occupatio melior, ut concionando, docendo,

T

Confessiones audiendo: vel alioquin labor non ferens, ieiunium, ut artificium, aut iter pedibus agentium, causa reddendi coniugi debitum vel hoti ei displitendi cum hæc iejunio impediuntur: denique dispensatio Episcopi, vel Parochi illo absente, vel Praelati.

10. Dispensandi causa iusta est; magna in iejunando difficultas.

11. Cum quo dispensatur ut carnes edat, debere, si potest, cum carnis ieiunare, alij aiunt, alij negant: utrumque probabile.

12. Soluitur omnino ieiunio, cum quod dispensatur ut possit comedere.

13. Qui semel ieiunium violauit, non peccat postea saepè comedendo, et si id quidam affirment. Quod si per inadvertentiam excusantem comedit, tenetur abstinere, ac si nihil comedisset; non enim ieiunium violauit.

14. Qui se putat iustam causam habere non iejunandi, non peccat

mag

mortaliter non ieunando.

15. *Dare cibum ei quem scis debere ieunare, illicitum quidam dicunt, si aduertas illo cibo ieunium violari. Alij addunt, si sis eius Superior, ut dominus, aut pater-familias; alioqui, parato, non ieunare, licere coenam dare urbanitatis causa, vel hospitalitatis.*

16. *Cogere sine causa famulos ad opera non ferentia ieunium, mortale esse, quidam non improbabili-ter aiunt.*

17. *Puer ante usum rationis potest vesci carnibus die ieunij, quia non est legi subiectus.*

Ignorantia, vide Lex, Pena.

i. *Ignorantia Iuris vel facti excusat à poena legis humanæ, etiam cum non excusat à peccato; ut cum quis peccat, sed ignorat quod id propositum ē lege poenam; abest enim contemptus legis,*

T 2

I. **M**agine m crucis sculpere humi
in lapidem, sub grauissima poena
prohibetur *l. vnica c. Nemini liceat.*
Itaque quibusdam mortale videtur;
sed durum id, cum non sit lex illa
usu recepta.

IMPOSSIBILE.

Impossible dicitur iuridicè,
quod non potest fieri iustè, aut
honestè, aut commodè: itaque valde
difficile velut impossibile non obli-
gant.

Incestus, vide, Luxuria.

INCORRIGIBILIS.

INcorrigibilis in Iure dicitur,
qui vel non patet Iudicis sen-
tentiae, vel post condemnationem
idem crimen aut peius facit.

INDIGNATIO.

Indignatio non volentis videre
vel audire eum cui irascitur, co-
muniter est tantum veniale.

Indul

Indulgentia, vide *Absolutio*.

1. Indulgentiam etiam sine causa datam valere quidam aiunt: alij non solum iustam causam requiri sed & indulgentiae proportionatam. *Bonav. 4.d.20.2. parte, q. vult. cauet. opus de causa indulg. t.1. tract. 9. soto 4.d.21.q.2.a.2. Armil. n.10. Gab. supra Cau. Aet. 57.* Et quidam alij. ego de indulgentia à Papa data non censeo quicquam dubitandum.

2. Indulgentiam nō consequitur, qui non est in Dei gratia. *D. Tho. 3. p. q. 27.4.1. soto 4.d.21.q.2.a.3. Adrian. de indulg. cod 13. conclusione. 3. et si quidam putant valere acceptam in peccato indulgentiā, recedēte peccato. Ego puto eum etiam qui pro defūcto accipit indulgentiam, debere esse in gratia, nisi opus faciat ex persona Ecclesiae, ut Missam, aut eiusmodi aliud. Qui tamen ex iniuncta poenitentia, aut alias debet. defunctori suffragium, si in peccato.*

T 3

autear, non generetur iterare. Valerio, in indulgentiam & cathecumena, & excommunicato, si sint in gratia, quidam asserunt.

3. Cum ad indulgentiam requiriatur Confessio, sufficere quidam putant, contritionem cum proposito confitendi tempore debito ex precepto. *Palud. 4. d. 204. a. 2. Panor. c. 10. c. 3. parag. 2. & 5. Ang. n. 17. Caset: opuscul. de indulg. ad Iulium, c 10. Adria. Nan.* & alij, nisi forte in eo qui non voleat confiteri.

4. Cum dicatur absolutè ut fiat elemosyna, quidam requirunt summam quandam eiusque statui convenientem; ego potius dicerem, cuiusque devotioni telinqui quantum det: & qui pro se datam ab alio ratam habet, dare censetur. Quod si quis iussit famulum dare, & non dedit, quidam negant consequi indulgentiam: ego id non dixerim.

5. Indul-

5. Indulgentia data pro mortis articulo accepta semel expirat, nisi aliud costet de intentione concedentis.

6. Cum dicitur ut visitentur alii quot in Ecclesia altaria, sufficit in ea ad illa se orando conuertere ex eodem loco.

7. Cum datur indulgentia visitanti tali die Ecclesiam, semel tantum illo die dati intelligitur. Quod si est perpetua aut per multos dies, ut in Iubilaei anno, toties quoties.

8. Anni & dies indulgentiae intelleguntur de ijs qui in poenitentiam tite possunt iniungi, secundum quosdam: alij de diebus purgatorij intelligunt; pro quorum paucis hic multi vix sufficiunt.

9. Indulgentia noti perit morte concedentis; nec ante notitiam resurrectionis.

10. Per Iubileum non suspenduntur indulgentiae concessae personis particularibus, aut ab alio quam

Papa concessæ:nec priuilegia Religiosoruin. *Vide Extrav.* Quomodo modum, de pœn. & remiss. Nec suspenſio aliarum indulgentiarum duraſt niſi tempore Iubilei.

11. Tanto tempore Iubilei potest quis absolui à reſeruatis, ſi talis potefas per Iubilæum conceditur.

12. Iubilæum promulgare Religiosis potest ipſorum Prælatus.

13. Cùm dicitur in Iubilæo ut quiſque ante omnia conſiteatur, ſufficit conſiteri intra tempus Iubilæi.

14. Si quis durante Iubilæo cœpit Confeſſionem, quam oportet diſferri longius, potest tunc absolui à reſeruatis, & commutari in votis, poſtea verò ab omnibus absolui, etiam quæ oblitus eſt reſeruatis, ac in oblitis etiam diſpensari, imò verò potest omnia facere poſtea finita Confeſſione Confeſſor: cœpta eodim cauſa, manet delegati potefas, donec finiatur.

15. Prædicare indulgentias indecretas,

cretas, id est, non iuridicas, aut non verisimiles, mortale est,

16. Potest Episcopus etiam non ordinatus dare indulgentias; itemque Cardinalis: potest vero dare quadraginta dies, & in Ecclesiæ dedicatione unum annum solum nec etiamsi plures Episcopi tunc adfint, quicquam addere anno possunt pro ea causa. *Vide c. Lumi ex eo, &c.*
Nostræ de pœn. syl. q. 5. n. 15. 5010 4. d.
 27. q. 2. & alij Doct. ib. An vero in Foro conscientia possit dare plures dies aut annos, & an possit dare defunctis indulgentiam alij aiunt, alij negant. Potest vero Episcopus concessionem indulgentiæ Clerico delegare potest & subditò etiam visitanti Ecclesiam extra Diœcesim indulgentiam dare: & cum alicui Ecclesiæ dat indulgentiam, etiam non subditi; visitantes, illam consequuntur. Denique potest dare non subdito indulgentiam, de consensu Superioris illius.

17. Indulgentia vtitur etiam quæ
tam concessit. *D.Tho.3.p. q. 27. a. 4.*
Dur.4.d.20.q.5.Palud:ib.q. 4. Sola 4.
d.21.q.1.a.4.

18. Cùm duo Papæ pro opere ali-
quo dant viginti dictum indulgen-
tiam; qui illud facit, consequitur
40.indulgentiam.

19. Suffragiorum potissimum Missa;
quamquam interdum ratione neq;
cessitatis potest plus eleemosyna.

*Infamia: vide Irregularitas. Indi-
ciales actus.*

1. Infamia facti fit criminis noto-
rio, vel opinione multorum pro-
borum virorum: non sufficit autem
rumor sparsus & creditus apud ali-
quos, nec si sit ortus ab iuimicis: nec
si quis in iudicio sit confessus: non
enim habetur confessus pro con-
damnato: nec si per Procuratorem
litigans condamnetur. Tollitur ve-
rò per factum contrarium. Repellit
autem, dum durat à dignitate, à iu-
dicando, (non autem ab arbitran-
do)

do) procurando, testificando in causa criminali; accusando, postulando, & ab Ordinis susceptione, aut beneficij.

2. Infamia Iuris fit sententia definitiva super crimine publico, aut quibusdam priuatis, ut furto, usura, saerilegio, incestu, homicidio, perjurio, adulterio, veneficio, (*vide 6.q. 1. Infames*) & aliquando ipso facta, ut si quis in adulterio deprehendatur, aut duas habeat uxores, aut spousas. Quidam tamen aiunt, semper requiri sententiam. Tollitur autem per Principem non agnoscementem Superiorum.

3. Infamia Iuris tollit Ordinis executionem & dignitatis exercitium, & honorem repellit a beneficij & Ordinis susceptione. Dispensat autem Papa, & in quibusdam Episcopus.

4. Infamis Iure Civili, regulariter est etiam infamis Iure Canonico.

5. Ob crimen læse maiestatis infames

fames fiunt etiam filij & nepotes.

6. Infamia ex delicto proprio aut parentum tollitur baptismō.

Infamare & Fama, vide Confessio, Inuria, Iudiciales actus.

1. Infamare se grauiter & falso, mortale est peccatum ; & cum obligatione, restitutionis, secundum quosdam quod utrumque alij negat. At Aug. i, *de ciuit. ca. 20.* mortale esse iudicat : certè in re valde graui ita videtur: immò etiam cum se quis infamat verum dicendo, potest & id mortale esse, ex scandalo vel damno sequenti; alioqui proprium peccatum prodere, veniale est : qui vero facit timore tormentorum, etiam se ea proditione periculo mortis exponens, nec videtur condemnandus peccati, *Nau. c. 18. n. 19.* & *cap. 23. n. 70.* *Soto de secreto tegendo,* memb. 3. q. 4. a. 19. & alij nec obligandus ad restituendū vel sibi vel alteti, qui

qui fortè ex eo læditur. Quin etiam quod aiunt quidam filium sibi capitale crimen imponere ut patrem seruet, non esse mortale, probabile est. Licet etiam prodere tuum crimen, cum vides alteri falsò imponi, sed non teneris: potes etiam tacere, cum tibi crimen imponitur quod alius fecit.

2. Prælatus, & quicunque ex officio aliorum salutem procurat, peccat si famam suam seu bonam estimationem nō defendat: secus est de privata persona, nisi forte de hæresi infameretur, aut apostasia, aut turpisima.

3. Non potest famæ restitutionem remittere is, per cuius infamiam Resp. læditur: si tamen remittat, liberatur infamator.

4. Potes ad tui licitam defensionem, aut proximi, infamantis crimen detegere, ad minnendam scilicet eius auctoritatem, ne ei credatur,

P. 2. 14

tur, vel dicere illum mentiri. *M4.4.*
4.d.15.q.16.soto ib.q.3.syl.rest.3. que-
ftio 3.Nan.c.18.n.48. Potes & tibi di-
gnum honorem aut gradum pro-
curare, excluso eo qui te forte im-
pedit, prodendo eius vitium publi-
cum, aut naturale, nulla enim sic
vteris fraude, aut vi. Potes & alie-
num crimen ei prodere, secundum
quosdam, cui perinde est ac si non
dixisses. *Podraz prac. 8. d. 2. Tobien.*
Distract.n.3. quod alij negant : ego
mortale non puto, vbi non sequitur
notabile damnum; ut cum dicas Ca-
fessori, aut alioqui probo viro. Potes
& prodere ob aliorum bonum, vt
ab illo caueant, vel ob bonum ip-
sius, vt illum adiuuent. Qui autem
ex sola loquacitate prodit, solum
venialiter peccat, si non sequitur
magnum damnum, aut ille qui pro-
ditur, non magnopere curat : item
qui dicit se tantum audisse; id enim
non est infamie causa sufficiens; et si
quidam id negent, nec improbabili-

liter

liter, si credibile erat etiam sic famam perdendam: non tenebitur tamen restituere, si dixit se non credere, aut dubitando dixit, non affirmando. *Vide Soto 4.d 15.q.4. & Caiet. 2.2.q.73.4.2. & Nau. c.18.n.36. & 49.*

5. Infamatum alicubi iuridicè, aut publicè, alibi prodere non est mortale, nec villa restituendi obligatio. *Caiet 1.1. opus sc. tract. 31. responf. 9. Mercad. lib. 6.c. II.*

6. Infamanti alterum teneris, resistere, (saltem præferendo vultu tibi non placere) si sis eius superior, vel possis sine tuo damno. *Tolet. 1.5.c. 67. Valent. 1.3 disp. 5.q. 10. p. 3. Arrag. 2.2.q. 62. 4.2. est autem communiter veniale, cum ex negligentia vel timore non restitutur.*

7. Qui non potest famam à se lœsam sufficenter restituere, debere satisfacere pecunia, aut alia re, aut petere remissionem, alij aiunt. *Nau. c. 18.n. 48. & alij multi. alij negant, utrique probabiliter.*

8. Qui }

8. Qui famam alienam læfit, tenetur etiam cum suo maiori danno, quam alteri dedit, restituere: videtur autem posse nobilem ignobilis pecuniam pro eo dare, aut rem perinde gratam, ac famæ per verba restitutionem. *Soto. 4. de iust. q. 6. a. 3.*
ad 4. Con. regi Peccatum p. 1. n. 6. P. a
Nau. l. 2. c. 4. n. 348. Med. cod. de rest. q.
3. Val. sup. q. 6. p. 5. Arrag. sup. c. 70. Merc.
l. 6. Famosi verò libelli auctor tene-
tur per contrarium libellum resti-
tuere.

I N F A N S.

1. *Infans* quis dicitur usque ad septimum annum inclusum. *Vide glo. ca. 4. de temp. ord. lib. 6.*

Infidelis, *vide Iudeus.*

1. *Inidelibus ex causa rationabili,*
ut necessitatis, aut utilitatis,
wendere aut dare ea quibus in
in seis ritibus utuntur, non est
mortale; sunt enim ipsuparati facere
syl.

Syl. Infidelitas. parag. 4, & Ars. parag.
3. Anc. 2. p. 1. i. cap. 9. paragra. ultimo
Adria. quod. dub. 2. G. à 1 .il. 1. 3. disp. 1.
q. 10. p. 5. Quidam tamen contra sen-
tiunt, quibus nō assentior. At tradere
eis libros sacros comburendos, etiā
timore mortis mortale est, secun-
dum Augustinum, epist. 164. & 171.

12. Cum infidelibus possunt con-
versari in fide firmi.

Infirmus vide *Vita*.

1. **N**on peccat mortaliter æger
qui cibo abstinet ob sum-
mam difficultatem edendi, præser-
tim cum exigua est spes vitæ; censem-
tur enim illa quædam impossibili-
tas, nec qui pharmacum respuit,
cum certum non est per illud sani-
tatem recuperandam.

2. Non tenetur æger migrare in
ciuitatem salubriorem, aut emere
valde preciosum pharmacum; suf-
ficit enim uti remediis commu-
nibus. Potest & medecinam recusa-

N

re ob animæ utilitatem, vbi non est mortis periculum. Potest & fœmina, ob morem. Pudicitia, nolle medico pudenda ostendere, etiam cum id ad sanitatem videtur necessarium.

INGRATITUDO

i. **I**n gratitudo ex contemptu magni beneficij, graue est peccatum, quod pauci reputant.

Iniuria, vide *Charitas, Contumelia, Infamare, Restitutio.*

i. **N**on tenetur quis remittere debitam sibi pro iniuria satisfactionem, nec vero potest si est subditus alteri, ut vxor, filius Religiosus. Potest vero Collegium regulare factam Religioso iniuriam remittere, ipso etiam reclamante: secus est de seculari, ut *Canonicorum*.
2: Iniuriam posse à quo quis etiam Clerico percutiendo, si opus sit, repellere, & percussu colapho posse statim repercutere, ad vitandam ignorantiam.

miniam non improbabiliter quidam asserunt,

3. Non facit iniuriam, qui ut aliquem à testimonio ferendo, aut beneficio consequendo repellat, vocat verè furem aut homicidiam cum animo denunciandi, aut accusandi; utitur enim iure suo.

4. Licitum est improprium causa correctionis, ut verbera.

5. Duorum se inuicem offendit, si æqualiter, debet qui prior offendit reconciliari, alioqui, qui grauius.

6. Contumelia inter fœminas, aut viles personas, non est semper mortalis.

7. Contumelia qua aliorum profectus impeditur, ferenda non est.

8. Derisio, ob cōtemptum grauior est contumelia, hæc autem grauior detractione.

Inquisitor, vide *Iudiciales actus*.

Interdictum, vide *Episcopus, Suspensio*.

1. Interdictum etiam ab eo qui posuit seruandum est : alioquin scena ligatur , nisi sit Papa , aut secundum quosdam , nisi secum dispenset.

2. Positum donec aliquid fiat , eo facto cessat , sicut & suspensio : itē si est ad certū tēpus , positū , postea cessat.

3. Interdictum non seruandum , nisi sit denunciatum , contra certum locum , aut personam ; nec potest quis denunciari interdictus sine citatione : nec , si Capitulum aut populus sit interdictus denunciatus ideo singuli censentur denunciati.

4. Potest interdicere regulariter , qui potest excommunicare , & suspendere , estque interdictum nullum in casibus in quibus est nulla Excommunicatio . Capitulum autem , Sede vacante , nō potest interdicere nec ab interdicto absoluere Parochus.

5. Præceptum Superioris factum alitui ne celebret usque ad certum tēpus , non facit illum interdictum :

6. In-

6. Interdictum post appellatione possum, non tenet.

7. Interdicitur aliquando quis pro culpa aliena; ut ciuitas pro culpa domini & priuata persona pro culpa veniali propria potest interdici;

8. Non potest locus interdici pro debito pecuniario. *sil. interc. 3. para. 5. Bonifac. 8. extrauag. Promide, de sententia Excommunicata.*

9. Interdictum Iuris non ad certum tempus, nec reseruatum, potest Episcopus relaxare; & quiquis Proximus latus quantum ad subditos. Potest & Iudex a se positum suspendere in totum vel ex parte.

10. Cessatio a diuinis nunquam ponitur a Iure.

11. Interdictis Clericis, non excluduntur Religiosi, etiam si id quidam dicant: nec interdicto loco excluduntur non culpabiles in ea causa, nec interdicto populo includuntur non doli capaces; prohibentur tamet etiam hi sepultura: nec extraneus illi est.

lic habitans. Qui autem in populo interdicto sine culpa interdicti est, potest alibi, si absit scandalum & celebrare, & audire diuina Officia nec interdicta tota Diœcesis, aut omnibus Ecclesiis ciuitatis includitur Cathedralis; non enim in odiosis venit illarum nomine..

12. Interdicta Ecclesia, includuntur & coemeterium & sa cellum coniuncta, & interdicta ciuitate, etiam suburbia ei non subiecta includuntur.

13. Religiosis debent seruare interdum quod seruat Cathedralis, vel Parochiales omnes.

14. Prohibita interdicto diuina Officia, & Ecclesiastica sepulchra non, aut benedictio mensæ, fructuum, bacbitus, & ciuismodi, quæ non sunt diuina officia, nec actu iurisdictionis, nec secundum quosdam, ministratio Eucharistiae.

15. In Ecclesia particulariter interdicta potest celebrari ad renouandum Sacramentum, vel dandum infirmo
(clavis)

(clausis tamen ianuis) & dari Absolutio confitenti, & dici officium à duobus vel tribus sine animo officiandi: id quod possunt etiā extra Ecclesiam, etiā tempore cessationis.

16. In loco generaliter interdicto licent omnia diuina Officia ianuis clausis, & extra Ecclesiam etiam dici potest officium exclusis interdictis & in Ecclesia aperta ianua, modo interdicti non audiant nisi forte trāseūdo possuntverò admitti Religiosi, & Clerici externi etiam.

17. Tempore interdicti, etiam specialis licent Baptismus, Confirmatio, Absolutio pœnitentium qui non sunt in culpa interdicti, & Communionis viaticum, quod cum lumine & campa nula portandum secundum quosdam, communio Clericorum, & Religiosorum, & matrimonium sine benedictione: non autem extrema Vnoctio, nec ordinis ministratio, nisi Episcopus suspen dat positam à se interdictam.

18. Interdictus non potest eligere, nec eligi; neque usquam potest celebrare: potest tamen orare in Ecclesia modò ex proposito non audiat diuina Officia.

19. Cui interdictus Ecclesiæ ingressus, potest ibi orare dum non celebrantur Officia; & cum celebrantur, per eam transire & extra eam in Oratorio celebrare, & decedens cum signis contritionis, in Ecclesia sepeliri.

20. Interdictus ab Officio potest exercere iurisdictionem quæ non est Officium Ordinis.

21. Priuilegiatus ad audienda diuina officia, quales Clerici, & Religiosi, potest sepeliri in Ecclesia etiam specialiter interdicta; si alia desit, aut ea sit propria: potest & ad diuina admittere familiares vel domesticos vide *de priuile. capite 11. lib. 6.* & qui potest celebrare, potest sibi ad iungere ministrum quemuis non priuilegiatum.

22. Si Sacerdos scienter admit-

tit

fit interdictum, alij non tenetur exi-
re. est autem admittendi interdictū
interdictus Ecclesiæ ingressus yf-
que ad satis factioñem.

23. Interdictus est per mensam
ab ingressu Ecclesiæ, qui commu-
nicat sine monitione canonica, &
præsentibus testibus; *De sentent.: Ex-
com.ca.Sa. ro.*

24. Interdicta ipso facto Com-
munitas faciens Clericos soluere
illicitas gabelias. Ecclesia verò, cum
Communitas facit Episcopum cō-
prehendi, vulnerari, aut exulare.

25. Violare Interdictum, quidam
negant esse mortale, si absit con-
temptus, & scandalum. Certè Clerie-
cus, nisi sit in sacris, & solemniter
celebret, nō videtur peccare morta-
liter violando interdictum.

26. In absolutione ab interdicto
solēni, iuratur de nō contraciēdo.

27. Sublato interdicto, transferēdi
in locum sacrum alibi sepulti.

28. Tollitur interdictum in Nati-

V 5,

uitatē, Pascha, Pentecoste, Festo Corporis Christi, cum tota Octaua, Assumptione & Conceptione cum Octaua tota à primis vespbris usq; ad Completoriū Festi inclusiuè admittunturque interdicti ad diuina Officia, & sepulturam.

Interpretatio, vide *Consilium*, *Dispensatio*, *Lex*, *Pæna*, *Verba*.

1. Interpretatio in pœnis facienda mitior, in fauoribus ampliada, in dubio facienda ut potius valeat res quam pereat; & quidem dubia interpretanda in partem meliorem, & benigniorem, & probabiliorē, & ea proferenti utiliorem, & secundum antecedentia & sequentia, & præsumendo bonam fidem, ut in facto vel possessione.

2. Vbi tractatur de obligatione, stricte interpretandum.

3. Masculinum in fauorabilibus comprehendit fœmininū; in contractibus non comprehendit.

4. Ali-

4. Aliquis , comprehendit etiam fœminam Alius,&Aliud, significant similia

5. Cùm lex prohibet ne quis interpretetur, non prohibet Doctores aut tribunalia, quin possint secundū doctrinam communē interpretari.

6. Modicè solemnitatis omissione non vitiat actum.

7. Edicta non prohibent opera alioqui bona sed ea in quibus aliquod latet malum, aut periculum.

8. Non dicitur præsumere, qui probabiliter eredit se benefacere.

9. Quando principale non tenet nec accessorium. *Vide glōsa. 5. de do-
nat. inter vīc. & uxor.*

10. Quod est inutile ; pro nullo habetur ; & pro non scripto , quod non intelligitur, aut æquè bene varijs modis est enim inutile.

11. Clausula ultima generalis referatur ad omnia præcedentia , nisi ratio sit diuersa.

12. Cùm deposito finitur primo actu

actu, si ille est nullus, vel intutilis;
potest repeti.

13. Dicens de uno, de alio negare
videtur:

14. In generali sermone intel-
ligitur excepta persona loquens.

15. Usus loquendi communis
prefertur in omni materia pro-
priæ verbi significationi:

16. Repulsus à re maiori, non cè-
setur repulsus à minori.

17. Rite, significat, solemnitatem,
Rectè iustitiam.

18. Etsi communiter in clausula
generali non veniunt requirentia
speciale mandatum, quale requirunt
origere, deponere, conferre bene-
cia; dare dimissorias; tamen ve-
nit cum alioqui generale esset stu-
stra, aut cum verbi apparet talis esse
concedentis intentio.

Insentum, vide Thesaurus.

Ira, vide Indignatio.

Irregularitas vide Absolutio, Censura;
Episcopus, suspensio.

i. Ite-

1. **I**Regularitas est impeditum accipiendi Ordines, aut acceptis utendi. *Ant. 3. p. 1. 28. Nau. c. 27. n. 191. Syl. Irreg. in princip. Couar. Clem. Si furiosus de homicidio. Impedit verò aliquando solam acceptiōnem non usum; aliquando usum unum; & non aliū.*

2. Irregularitas non censura, sed poena quædam; seu inhabilitas. Itaque graues quidam Doctores comprehendendi dicunt eam quæ pro delicto imponitur, nomine Abiolutiōnis ab omnibus poenis. *Medina 1. 2. quæst. 96. art. 4. dubio 10. Soto 4. distint. 22, quæst. 3. art. 1. Cordub. in Sum. q. 43. dub 4. alij tamen negant. Sylu. verbo. Censura. Innocent. c. Quæretēti, de verbōrum significatiōne. Panormitan. ibidem.*

3. In dubio an quis sit irregularis; sufficit Episcopi iudicium; potest verò iudicare non esse; immo & qui de se dubitat, non debet putare se irregularēm; opportet enim ad poenam legis humanæ omnino constare

statere eam locum habere : interim melior est conditio libertatem possidentis. Itaque qui scit se vulnerasse, sed nescit id fuisse causam mortis non se debet putare irregularē.

4. Irregularis , non est capax beneficij, nec pensionis datę in titulum beneficij ; non tamen priuatur prius acquisitis', nec impeditur ab actu iurisdictionis , sed solum Ordinis.

5. Habilis ad aliquę vsum Ordinis potest obtinere ad illū beneficium.

6. Ad irregularitatem ex delicto, requiritur peccatum mortale (*Solo, li.5.de just.q.1.art.9.Ant.3.p.t.29. c.4.2. parag.4.in fine Navar.e.27.num. 232. Per a Navar.lib.2.co.1.num.69*) cum contemptu:nec incurritur ante decem annorum ætatem , secundum quosdam *Vide Censura*.

7. Iterare id quod facit irregularē non facit nouam irregularitatem; nec celebrare in irregularitate.

8. Quidam putant ex delicto omnino

nino occulte nunquam incutti irregularitatem: quod etsi probabile, tamē usu receptum non est. vide Nau. ca. 7. n. 194. & Coniar. Clem. Si furiosus, 2. p. parag. 3. n. 4.

9 Irregularitas ex peccato, & quæ oritur ex homicidio sine peccato; per baptismum tollitur. Ang. Irregu. n. 1. Syl. ibid. quest. 28. & Homicid. 3. qu. 8. parag. 1. Armil. Irregul. num. 87. non autem quæ ex defectu data-
lium, vel ex bigamia. Tollitur ve-
rò per profectionem Religionis,
quæcunque accidit sine peccato (ex-
cepta bigamia) quantum ad omnes
Ordines, non autem quantum ad
dignitatem, aut prælationem.

10. Nullus incurrit irregularita-
tem ob opus quod non potest omit-
tere sine peccato sicutem quantum
ad usum Ordinis accepti Itaque
Confessor qui monet reum ut con-
fiteatur delictum, ex quo ille ad
mortem cōdemnatur, nō sit irregula-
ris. vide n. 1. Ex Defo matione lucita
Irre-

Irregularitas ex Bigamia

1. Si quis ducat duas uxores,
etiam, inualidè, & utramque
cognoscat. c. de Nuper de bigamis, &
c. Presbyterum, d. 38.

2. Si quis ducat ab altero corruptam, eaque cognoscat, (c. Siquis vi-
duam, d. 50. c. Qui in aliquo, distinet, si: c.
Martium, d. 33. c. Si aliquis c. Curandum
d. 34.) cum sciat fuisse corruptam,
aut id sit notorium. Quod si matri-
moniū fuisset inualidū; ex alia cau-
sa quam professionis, vel sacri Or-
dinis, Nauar. negat esse bigamum
alij affirmant.

3. Si quis virginem à se ductam
post adulterium à se notum cog-
noscat. c. Si cuius, & c. Si laici. d. 34.
et si quidam dicunt, etiam si igno-
rans adulteram esse illam cog-
noscat, bigamum esse. D. Tho. 3. p.
q. 66. a. 3. ad 4. Palud. 4. d. 25. q. 4. art. 2.
& alij.

4. Si quis professus, vel in sacrī, uxo-
rem ducat, & cognoscat, c. Quotques

27. q. 1. c. 2. de clericis coniugatis, &c. 1.
1. & vlt. de bigamia cum eo tamen; si
virginē duxit, dispensat Episcopus.

Omnis bigamia, excepta quarta,
priuat omni priuilegio Clericali.

In prima non solet Papa dispense-
re, nisi forte ad minores Ordines,
aut cum ingrediente Religionem
ad sacros: in 2. & 3: dispensat Epis-
copus, ut in suscep̄tis iam minori-
bus ministretur.

*EX CORPO RIS VITIO
seu defectu.*

i. **S**i quis culpa sua amisit membrum
aliquod principale: quale non
est digitus. c. Presbyt. de homicidio, c. 3.
& 4. de corpore vitiati. Quod si res
est occulta, dispensat Episcopus,

2. Item si quis etiam sine culpa ca-
reat membro: unde celebratio impe-
ditur, ut si digitis careat quibus cru-
ces fiunt. Palud. 4. q. 25. q. 3. c. 3. Ki-
char. ib. 4. 2. q. 2. Nav. c. 27. n. 200. syl.
Eurp: re viciatus, q. 1. & 2. Ang. ib. pa-

X

rat. 1. & 4. Quod si iam est ordinatus, poterit ea facere à quibus non impeditur, ut absoluere. Nauar. & alia.

3. Item qui oculo aliquo caret, aut visu oculi sinistri, sic ut turpiter seu deformiter cogatur ad librū verti.

4. Denique qui Episcopi iudicio non potest nisi deformiter celebrare: talis autem non censetur claudus qui sine baculo potest celebrare; sed & id Episcopus viderit.

Dispensat in praedictis solus Papa.
Nauar. 27. n. 202. & alij communiter.

Ad hanc irregularitatem pertinet etiam.

1. Si quis sit illegitimus, etiam occultus, nisi legitimetur. *D. Th. 4. a. 25. q. 2. a. 2. quæsiunc. 3. solo ib. q. 1. a. 3. ryl. Illegit. q. 24. Nauar. 27. n. 21.*

2. Quidam tamen negant occultum esse irregularitem: certè nec matri id dicenti credere tenetur. Potest verò Episcopus dispensare ad Ordines minores, & vanum beneficium

ſicium Simplex, & ad uſum Ordiniſ bona fide accepti, & cum eo de quo dubitatur an ſit legitimus, ut cum exposito. Vide citatos.

2. Si quis carereat aetate legitima ad ordines ſiyl. Aetas parag. 2. n. 3. Nau. 27. n. 201. Matolius l. 1.c. 30. n. 8: video Trid. ſeff. 23, de refor. c. 12. foliſque Papa potest diſpensare ut ordinetur; nam cum ordinato ante aetatem, cum fuerit impleta aetas, potest diſpensare Episcopus. Ego vero puto tunc non eſſe opus diſpensatione ſuper irregularitate, ſi ad illud uſque tempus Ordine non fuic uſus; eſt enim potius ſuſpensus talis, quam irregularis, ob uſceptum Ordinem Ex Nau. ci. & aliis vide. Suſpēſio Vt cuñq; autem ſit, ſuſticiē Episciopi diſpensatio, ſeu Absolutio.

3. Si quis morbo laboret deformitatem ſeu ſcandalum afferente in uſu Ordinis, vt lepra, comitali morbo, aut ſit dæmoniacus. D.Th. 3.p.c: 82. 4.14. ad 3. Ang. Corpore viliarium, pa-

rag. 9. syl. b. q. 7. solusque Papa dispensat.

Quod si iam ordinatus est leprosus, potest celebrare ubi non est scandalum. Qui dæmoniacus, aut caducus, aut furiosus, potest, cum cessavit diu morbus, celebrare. Quidam tamen requirunt plenam sanitatem.

4. Hermaphroditus: qui tamen, si præualeat sexus in eo virilis, potest, dispensante Papa ordinari. *Nauar. 27. n. 103. summis et verbo Hermaphroditus. Vinal. de irreg. n. 134.*

EX DEFECTV ANIMÆ.

1. **C**Vi deest scientia requisita à Concilio Trid. seß. 23. c. 4. de r. fer. & c. 11. & c. 23. & 14. quibusdam est irregularis, alijs non est modo legere sciat, & scribere. Potest quidem in suscepto Ordine idiota ministrare dispensante Episcopo.

2 Hæreticus, & hæretici fautor, si sit notorius, aut persententiā condemnata

degnatus: itē filius. & nepos mortui cum hæresi manifestè, vel cum hæresi mortuæ filius. *Vide Hæresis.* Potest tamen hæreticus pœnitēs infuscepto Ordine ministrare.

3. Neophytus, scilicet ante annos decem à conuersione ad fidem. c. *Quoniam. Gr. vlt. d. 48. Vinal. de irreg. n. 53.*

Dispensat in prædictis papa. Ego verò prædictas irregularitates parū video esse vñu receptas.

Ex deformitate licita, vide Ex illicta.

1. **Q**ui post baptismum occidit aliquem, aut mutilat (nō causa morbi aut iustæ defensionis) viuentis membrum habens distinctū per se officium, est irregularis. *Nan. 27. n. 209. Comar. de homicidio, I. p. 3. para. 2. n. 5. & est communis.*

2. **Q**uidam putant defendantem quidem se, aut patrem, aut filium, aut uxorem, non esse irregularēm, esse verò qui alium quempiam de-

fendat; alij etiam istum excusant, quod mihi magis placet, nisi faciat publica auctoritate. *Conar.* cii. p. 2. *parag. a. vniico,* n. 5.

3. Digitus non est membrum, nec dens, nec cartilago auris, nec testiculi, (secus est de membro genitali). nec secundura quosdam, mammilla fœminæ. *Conar. relect.* de *Homicidio*, p. 3. *parag. vniico,* n. 8. & alij canonista communiter. nec nasus at mihi esse videntur ut est oculus. *Caret.* 2. 2. q. 65: a. i. *solo l.* 5. *de iust. q. 2. a. i.*

4: Non sufficit debilitare, nisi mutiletur. *solo cit. Na.* 27. " 207. *Tab.* Irreg. 3. q. 26. Oportet: verò dedisse ad id causam propinquam & ad deformationem directam ex natura sua; tale autem est, adiudicare morti, accusare, testificari: at tale non videtur esse, ruin Iudici indicate aut tradere, est enim causa remota: nec verò testificari, si mors absq; co fu: sit secuta: nec Iudicem aliquem constitucere, aut ei causam committere

tere etiam criminalem: nec denunciare crimen quod non meretur de-
formationem: nec denunciare hereticum, etiam si scias comburen-
dum: nec eum tradi ab Inquisitore
brachio seculari: nec facere opus ad
quod quis tenetur Iure diuino aut
naturali ut Confessor qui non vult
absoluere reum, nisi fateatur crimen;
aut Iudicem, nisi faciat quam debet
iustitiam: nec parato exequi poenam,
dicere ut exequatur: nec dicere ma-
lefactores dignos esse morte, aut de-
co legem ferre; nec horari in bello
iusto ad occisionem, aut aliquem
ad pondam vitam pro virtute, aut
volentem occidere, ut potius mu-
taret: nec dare arma bello iusto: nec
pugnare in bello, etiamsi dubites
in eo aliquem occideris: nec occi-
dere in bello, si ad id Papam sit cen-
setur enim eo ipso dispensare: nec
si Clericus medeatur ergo etiam
scindendo, & ex eo sine illius cul-
pa moriatur: nec accusare reum,

protestādo Iudici se nolle eius de-
formationē, etiamsi mentiatur (non
est autem protestatione opus, si Iū-
dex est ecclesiasticus, aut crimē non
dignum pœna sanguinis:) nec cla-
mare contra lèdentem proximum,
etiamsi inde mors sequatur; est c-
nim illud de Iure naturæ, quod per
positiōnē nō punitur: ne iuste affli-
gere vulnus non mortale, si ex co-
sequatur mors: nec vertere ægrum
qui ex eo præter intentionem citius
moritur: nec puerum in periculo
baptisare, qui ex eo citius mori-
tur.

Dispensat in prædicta irregulari-
tate Papa, & ad Ordines minores &
beneficium Simplex Episcopus. Na-
nar. 27. n. 240. & alijs communiter,
imo, secundū quosdam potest pro-
fus cum Iudice & ciuiis ministris
dispensare. Ferè autem soli hi in eā
irregularitatē incident quibus
affectione.

EX

EX ILLICIT A.

1. **Q**ui post baptismum, viuum hominem illicite & cum culpa mortali occidit, aut mutilat, dando etiam ad id causam propinquam, ut mandando, consulendo, hortando, nisi antea reuocet quod fecit, est irregularis: secus si id fecit, unde non per se secuta est mors, aut mutilatio; ut si consilium dedit sine quo fuisset nihilominus secuta; aut si non impediuit cum posset, nisi teneretur ex iustitia; aut si, cum esset cum adultera deprehensus, illa a viro est occisa, aut ipse mutilatus, aut se defendendo, virum occidisset. *Vide Ant. 3. par. 28. c. Tab. Irreg. 1. q. 2. Cou. p. 2. parag. 1. & 2. Nauar. 27. n. 230. Vinal. 4. de Irreg. n. 284.*

2. Homicidium casuale facit irregularē, cum oritur ex peccato mortali, & opere ex quo sequi solet ut causa & natura rei.

3. Rati habitio post factum secuta,

non facit irregularitatem. *Ang. Hom.*
2. n. 7 Tab Irreg. 2. parag. 7. Arml. Ir-
reg. n. 2. Conar. p. 2. parag. 1. n. 4.

4. Cum multi iacent lapides, &
 nescitur quis eorum occiderit, nul-
 lus censendus irregularis.

5. Qui sibi solos testiculos absci-
 dit, non est irregularis: si autem
 membrum genitale, potest Episco-
 pus dispensare si est occultum factū.

6. Qui iubet occidi unum si oc-
 cidatur alius, non est reus homici-
 dij voluntarij,

Cum homicidā voluntario solus
 Papa dispensat. *Trid. sciss. 4. c. 7.* Si ta-
 men est occultum potest Episcopus
 ad minores & beneficium Simplex:
 id enim poterat Iure antiquo, quod
 non est sublatum per Conc. Trid.
 In casuali etiam publico dispensat
 Episcopus, & in mutilatione oc-
 culta.

Ex Ordinis abusu, vide Ordo.

1. **Q**ui, cum sit excommunicata,
 ordinatur in Sacris, est
 irre-

Irregularis d.c. cum illorum; de se hinc-
tia Excommunicationis; &c. i.de eo qui
furtive suscepit Ord. idemque de sus-
penso & interdicto quidam aiunt;
alij negant.

Dispensat Episcopus cum ingre-
diente Religionē, aut si est occultū.

2. Item qui accipit eodem die
cum minoribus Ordinem sacrum,
{ nisi excuset consuetudo } aut duos
sacerdos. c. 2. & c. vlt. de eo qui furtive,
&c. Dispensat Episcopus ut acceptis
prius uti possit, & Praelatus cū Reli-
giose, etiā ut ad maiores ascendat.

3. Item qui ordinatus à denuncia-
to excommunicato, suspenso inter-
dicto, Simoniaeō, vel hæretico, nisi
excuset ignorantia, aut metus.

4. Item Clericus qui seriō & so-
lemniter utitur Ordine sacro que-
citet. c. 1. & 2. de Clerico non ordinato
ministrante Dispensat verò Episco-
pus, ut accepto Ordine utatur, non
ut ascendat.

5. Cantans Epistolam solemniter,
sed

sed sine manipulo, non sit irregularis; nec si cum manipulo, sed sine intentione faciendi officium Subdiaconi.

6. Item qui sciens se excommunicatum aut suspensum, ob delictū ab habente iurisdictionem exterio-rem, aut interdictum, facit solem-niter in Foro exteriori actum Ordinis sacri: (qualis non est prædicare, nec matrimonio assistere ut Parochū, aut exercere iurisdictionē, aut Pontificalia; non est enim propriè actus Ordinis) aut ad eum dat au-toritatem, nisi excusat necessitas, aut ignorātia; requiritur enim con-tempsus. Quò si quis sit suspensus solum ad tempus, multi censem, si celebret, non fieri irregularē.

Dispensat in prædictis Papa. Nec oportet dicere in supplicatione, se s̄epius in ea re peccasse: sufficit enim dicere, incurrit̄e irregularitatem.

E x I T E R A T O B A P-

tismo.

1. Qui

1. **Q**ui scienter aliquem rebaptizat, aut se sinit rebaptizari. Excusat autem ignorantia, dubium, metus iustus, & defectus intentionis rebaptizandi. *Gab.* 4. d. 6. q. 2. a. 3. *dub.* 8. *Scotus ib.* q. 8. *Soto* d. 3. q. 1. a. 9. *Nau.* 27. n. 246. *Vinal.* t. de irreg. n. 43.

2. Non incurritur irregularitas ob iteratā Confirmationem. *Pal.* 4. d. 7. q. 2. *Gab.* *ib.* q. 1. a. 3. *Soto.* q. 1. c. 5. *Ang.* *Irreg.* n. 24.

EX VIOLATIONE interdicti.

1. **C**lericus celebrans in loco interdicto, itemque Prælatus faciens celebrari in sua præsentia, est irregularis non habet autem locum id in cessatione à diuinis, aut in Ecclesia polluta, aut interdicto generali non servato à matrice Ecclesia, aut in baptisante in Ecclesia interdicta.

Dispensat Papa ad ascendendum
ad

ad Ordinem altiorem, Episcopus
verò ut ministretur in suscepto.

2. Admitiens interdictum ad celeb̄ādum secum, non incurrit irregularitatem prima vice, quamquam communieet in crimine sed secunda; oportet enim socium prius incidisse.

E X P E C C A T O N O T O R I O:

1. **Q**uidam putant omne peccatum notorium facere irregularēm, alij solam fornicationem; sed nec id est in v̄sa. Infamis quidem ob ingens crimen repellitur ab Ordine. Dispensat verò Episcopus, quamquam sublata infamia non video opus esse dispensatione; quamdiu vero manet, non puto Episcopum posse dispensare, nisi forte eam per sententiā auferendo.

I V D A E V S.

1. **C**essante periculo, non est mortale cum Iudeo con-

uerfare, etiam simul habitando: aut
cuius medici opera utendo.

2. Licet ei vendere ea quibus uti-
tur in cærimonijis suis, sed non ea
intentione uti utatur.

3. Iudæo non licet Christianum
seruum aut famulum habere. Quod
si eius servus Christianus est, aut
esse vult, sit liber.

4. Iudæi non sunt prohibendi
celebrare suos ritus, aut reficere suas
Synagogas.

5. Aliunt quidam, posse Princi-
pem non habentem Superiorem in
temporalibus, permittere Iudeis u-
suras, si ira expedit Reip. & cog-
re populum eis soluere paetas, ser-
uareq; sua de ea re statuta quæ mi-
hi opinio non displicet. licet enim
permittere mala minora ad evitan-
da maiora, ut appareret in meretricio.

Index, vide Iudicialis actus.

IUDICIVM TEME- rarium.

i. Nom

1. **N**on est mortale temerè de aliquo iudicare id, de quo ille nihil curat. *Arra.* 2. 2. q. 60. a. *Val.* ib. p. 3. vel de eo credere malum, etiam firmiter, sed putando fortè esse falsum. *Quidam* tamen etiam suspicionem putant posse esse aliquando mortalem, quibus non assentior. Sed potius *D.Th.* 2. 2. q. 60. a. 3. & *Caser.* ib. & in *Summa* verbo *Sospicio* & verbo *Temerarium* *Judicium*, *Arni*; *Iudicium temerarium*, n. 8.

2. Iudicare malum ex signis probabilibus, mortale non est: est autem si ex letiibus iudices malum grande de proximo. *D.Th.* 2. 2. q. 60. a. 3. *Caser.* *Arrag.* *Val.* ib. & est communis.

Iudiciales actus, vide *Appellatio*, *Beneficium*, *Censura*, *Clericus*, *Denuncia*io, *Fœmina*, *Iuramentum*.

De Indice & Arbitro, vide *Reus*.

4. **I**udicem esse in propria causa licet Superiorē non habenti.

2. Quæstione orta inter Iudicem Ecclesiasticum & secularē super iuris

iuris dictione, Ecclesiasticus iudicabit ad quem pertineat : alioqui ad quemvis Iudicem ordinariè petinet cognoscere in dubio an sit sua iurisdictio.

3. Malefactores possunt à misericordibus, ut viduis & pupillis, trahi ad Iudicem Ecclesiasticum.

4. Ad Iudicem Ecclesiasticum pertinet causa matrimonialis, & an contractus sit usurpiatus, & an iuramentum liget. & an aliquid sit peccatum mortale: quanquam inter seculares potest etiam secularis iudex iudicare de usurpatione iure & facto, secundum Casar.

5. Potest Iudex Ecclesiasticus retinere sibi pœnam pecuniariam à se aut statuto impositum, sed præstat dare in usus pios.

6. Potest Iudex pœnam imponere, cum non est à luce positæ.

7. Iudex in re aliqua potest procedere contra impedientes.

8. Iudex inferior non potest re-

Y

mitte pœnam legis, saltem cùtt
pars non consentit, (sed Princeps
potest modo nō in damnum Reip.)
potest tamen ex causa minuere seu
moderari, (*Vide glo 2.q.3. si quem, &*
& 22.q. 4. Innocens,) & secundum
quodam, etiam augere, sed ante la-
tam sententiam item ex magna cau-
sa facere contra legem Superioris,
& omittere punitionem si inde sint
nebra securura.

9. Iudex si petente parte non con-
demnet reum ad expensas, tenetur
illi, nisi reus iusta de causa litigasset.

10. Iudicem quidam ajunt pecca-
te mortalitet, si non visitet carceres,
& curet prouideri pauperibus: quod
in hi non improbatr.

11. Iudex potest assumere assesto-
rem expensis partium.

12. Potest, si est consuetudo, acci-
pere aliquid pro salario, & esculenta
muneta sponte oblata, modo non
sint grandia.

13. Iudex, quem scit innocentem,
si non

si non possit cripere , vt clam ap-
xiendo carcerem, aut aliter, potest
& debet iudicare secundum allega-
ta & probata , nisi sit Princeps ; hic
enim potest & debet cripere. Ita
multi Doctores. *D Th* 2.2.q.67. a. 2.
Caiet. & *Arrag.* *ibid.* *Alex. Hal.* 3. p.
q.40.m.6.a.2. *soto l.5. de iust.* q.4. a.2.
Richar. 4.d. 18,a.3.q.2. *ad i. G. à Val.*
8.3. *disp.5.q.11.p.1.* Ego verò non satis
intelligo , quomodo possit Iudex,
ne dum debeat, condemnare, quem
scit innocentem.

14. Iudex alibi notoriè excōmuni-
catus, validè iudicat vbi ad occultū.

15. Iudex in lite difficulti potest
partes cogere ad compositionem.

16. Iudex non potest esse, tci con-
fanguineus nec actori suspectus.

17. Clericus de consensu Episco-
pi potest litigare sub Iudice Eccle-
siastico non suo , & sub seculari in
causa temporali.

18. Iudex non potest punire cum,
à quo contra ordinem Iuris con-

fectionem extorsit.

19. *Iudex Ecclesiasticus laicum à se condemnatum ad solutionem, non potest cogere ut soluat, nisi invoco auxilio brachij seculari, secundum Consr. ego putarim posse per Excommunicationem, aut aliud remedium Ecclesiasticum.*

20. *Iudex torquens sine sufficientibus indicijs, tenetur de damno: nec ea rei confessio valet.*

21. *Non potest Iudex punire ob crimen extra suum territorium factum, nisi forte suum subditum.*

22. *Arbitret etiam cum potestate plenissima, si lædat enormiter, potest petere reductionem ad arbitrium boni viri, etiam qui iurauit stare sententiæ, & renunciavit perditioni reductionis.*

23. *Laicus potest esse arbitrator in re spirituali, arbiter autem non sine Episcopi auctoritate. Arbiter enim debet sequi formam Iuris, non autem arbitrator.*

DE MODO PROCE-
dendi.

1. Non proceditur contra aliquem sine accusatore, vel infamia quæ est velut accusatio, nisi Princeps aliud iubeat, qui scandalum magna vel periculum postulet, vel alioqui Recip. bonum, vel Communicatis, valet alicuius particularis equiualeat autem accusationi facti evidentia, & manifesta indicia
*Vide Ans. 2. p. 1. q. c. 1. parag. 2. Palud. 4.
 de 19. q. 4. Tab. Inquisitor, q. 67. & 8.
 Naua. c. 17. n. 27. & 28. & alijs sequentibus. D. Tho. 2. 2. q. 69. Caiet. & alijs ob.*

2. Cum proceditur contra aliquem per viam accusationis, requiriatur semiplena probatio; cum autem per viam inquisitionis, infamia, vel sufficientia indicia, Iudicis arbitrio.

3. Probat semiplene unus testis omni exceptione maior. D. Th. & alijs citatis.

4. Consuetudo Iudicūm praecedendo non secundūm omnia requifita à Iure, diu approbata, videtur obtinere vim legis.

D E T E S T I B U S.

1. **C**ūm sit inquisitio generalis de criminib[us], iudicandā sola notoria, aut queritur est infamia, & manifesta indicia, aut quæ contra bonum commune, aut in damnum proximi, quod aliter non posse impediri.

2. Testis non tenetur respondere, nisi sciat se teneri, (quanquam in dubio, si res non vergat in damnum graue alicuius, cui non præpondet damnum Rcp. præsumendum est pro Iudice) scilicet si proceditur per inquisitionem, esse probatum, infamiam, aut sufficiens indicia cum per accusationem, esse semiplenè probatū: potest tamen, si velit, etiā in occulto criminē testificari.

3. Nemo tenetur testificari cum fato

suo graui dāmno; nec ad mandatū denunciandi, si non potest probari; secus est si iubetur esse testis; tunc enim sufficiet scire esse sepius plene probatum.

4. Quando non desunt alij testes, non tenentur testificari criminaliter, tui ascēdentes vel descendentes, coniux, sōcer, gener, vitrius, priuignus, frater, cognatus intra quartum gradutri, secundum Ius Ciuitatis libertus, vel patrōnus, vel qui est de familia rei, nec ciuiliter filius; aut uxor. Quando verò res non potest probari nisi per certas personas, coguntur testificari etiam predicti, item in heresi, ut re pernicioſa Reipublicæ.

5. Proxeneta non potest cogi testificati de contractu in quo fuit mediator, nisi veraque pars consentiat;

6. Secundū tibi commissum, quod alias non sciebas, non potes prodere, nisi vergat in dāmnu graue aliquius, nec possit id aliter impeditur;

quām prodendo; nām tunc prodendū Iudici legitimē interrogantī, etiam si iurasses te celaturum, nisi maius sit dāminum rei, quām alcērius, si reueles. *Vide sōlo de secreto segendo, m. 2. q. 7. syl. Testis, q. 8. D. T. 2. 2. q. 70. a. 1. ib. Caiet. & G. a. Val. p. 1. Nau. c. 18. n. 60. & c. 25. n. 42.*

7. **T**estificari tenetur quisque, vel denunciare, etiam non interrogatus ad liberandum innocentem (si tamē is condemnatur ob homicidium quod scis factum ab alio non teneris istum prodere ad libertādum illum, sed tamē potes) item si rem perniciosa Reip. aliter non possit impedire.

8. **Q**uod scilicet audisti, potes testificare te nescire.

9. Non legitimē interrogatus potes negare te scire subintelligendo ut teneatis prodere. *Cord. in sum. q. 64. Valen. t. 3. disp. 5. q. 13. p. 2. Merc. l. 6. c. 11. Vinal. p. 3: c. 16. n. 11.*

10. **T**estis nihil potest accipere pro

pro veritatis testimonio, sed pro damno quod patitur, quod si accipiat pro falsitate, aut pro eo ad quod non tenetur, non tenebitur restituere. *Vide Restitutio.*

ii. Laicus non potest esse testis contra Clericum in causa criminali, nisi in crimen heretici, aut hæresi, aut Simonia, aut læsa maiestate.

DE ACCUSATIONE.

i. **A**ccusationem debet præcedere inscriptio, & lité citatio.

2. Accusandi ius habens, non tenetur prius fratrem corrumpere. *secreto reg. m. 2. q. c. concl. 4. Palud. 4. d. 19. q. 4. a. 1. Ang. Accusatio. n. 1. Tab. ib. n. 2.*

3. Accusare vix quisquam tenetur, nisi forte in graui causa Reip.

4. Accusator non potest causa desistere cum danno Recipub.

DE REO.

i. **R**eus non tenetur fateri crimen, nisi sciat esse simiplenè probatum. *D. Tho. 2, 2. a. 69. vbs. caies.*

Y 5

*Arrag. &c; alijs. Soto de inst. l. 5. q. 6. a. 2.
Muar. c. 18. n. 57. & c. 25. n. 35. immò fortè nec tunc tenetur: de quo vide infra. Vide syl: confessio delicti, q. i. & p. à Namur. lib. 2. cap. 4. dub. 2. num. 141.*

2. Non potest interrogari de socijs occultis, nisi in crimine nimis pernicioſo, aut atroci, aut lege, aut consuetudine id concedente, aut requirente id damno alicuius, quod aliter non possit impediti: nec sociorum reuelatio extorquenda tormentis, nisi sint indicia sufficientia quòd habeat socios.

3. Non rehierat quis ideo suum crimen pròdere, quòd videat alteri ab aliquo falso imponi; potest ramen si velit.

4. Potest quiſ metu torturæ prodere socium delicti, & occultum ipsum crimen dignum morte, (& si id quidam negant) & crimen alienū sibi secreto commissum: non enim tenetur cum tanto dolore celare.

5. Ad

5. Ad supplicium ductus non tenetur fateri quod male negavit, nisi aliqui graue damnum sequeretur.

6. Reus non est cogendus à Confessore fateri crimen, nisi sit clarissimum ad id tenesi; cum praeterea sit opinio communis, & Iudiciorum, & Iurisperitorum, reum non teneri fateri crimen, etiam si iurasset dicere veritatem, intelligitur enim, secundum illos, modo non sit in sui præiudicib; quæ opinio est etiam teorum; in quo & si forte fallantur sed non videtur error perniciosus quare qui se potat bene agere negando, nec peccare grauiter; cum eo Confessor videtur posse dissimulare.

7. Reus non tenetur illa fateri, ob quæ reuelata iniuste condamnat: potest ergo negare; intelligendo se non fecisse sic ut teneatur prodere.

8. Torqueri non potest minor quatuordecim annis; nec grauidat nec

nec qui est in dignitate, aut nobilis,
aut Doctor.

9 Reum & fugere licet satellites
in sequentes, & ab alio ad id iuuari,
nō tamen resistendo non est au-
tem possit, se à prehendente ex-
cutere, etiam illum trahendo, & fu-
gere etiam effracto carcere & vin-
culis, etiam si alij vinciti sint etiam
fugituri. *Vide Caiet. 2.2.q.69.a.4.* Ar-
rag. b. Soto de inst. l. 5. q. 6. a. 4. Aug. Car-
cer. b. 3. Tab. b. n. 1. Si tamen est iuste
ad mortem damnatus, & si potest,
non tamen tenetur fugere, secus si
iniuste. Cum autem licitum est fu-
gere, licet alijs ad id iuuare, nisi lex
prohibeat, aut officij proprij ratio.
Vide Caiet. & Tab. locis cit.

10 Damnatus ad folium carcetem
non potest fugere, secundum quos-
dam; quibus non affencior. *Vide Co-
mar. l. 1. resol. c. 20. n. 10. & Sato cit. certè*
qui ob debita, quæ non potest ullo
modo soluere, illi tenetur, & fuge-
re potest, & ad id iuuari ab alijs.

11. Dam

11. **D**amnatus ad inediam, potest oblatum cibum comedere; an vero etiam teneatur, non conuenit inter Doctores: potest quidem aliis, cui ex officio non est prohibitum, ei offerte, non tamen tenetur.

12. **D**amnatus ad haustum veneni, potest bibere.

13. In criminis misti Fori, quale est sacrilegium, superstitione, usura, puniatur insufficienter à Iudice Ecclesiastico, potest iterum à Iudice seculari puniri.

14. Potest quis puniri ex conjectura seu præsumptione certissima, ut si deprehensus sic nudus cum nudata in lecto. *Vide Thom. 4. cap. 35.*

15. Reus qui capi non potest, post sententiam potest in alieno territorio puniri, de voluntate tamen domini saltem præsumpta.

De Sententia, Citatione, & Appellacione.

1. **S**ententia lata sine citatione rei & copia sc defendendi est nulla, nisi

nisi evidens sit nullam esse defen-
sionem: item data in Ecclesia à Iu-
dice seculari, nisi detur per modum
voluntariæ iurisdictionis, vbi scili-
cket nemo se opposit: item si feratur
ordine Iuris non seruato, aut inter-
ueniente; pecunia, nisi sit arbitri.

2. Oportet sententiam ferri se-
dendo, & loco publico & honesto,
& die, non nocte; & non in festo, nisi
postulet necessitas, aut pietas.

3. Citationem oportet dari intra
tempus conueniens, & causa expre-
sa, & tempore non feriato, & loco
honesto & tuto. Citatus verò, si est
impeditus, non tenetur per alium
comparere.

4. Iudex, nisi sit Princeps, non
potest regulariter mutare sententiā
definitiuam: si tamen constet de in-
iustitia, restituitur condemnatus.

5. Sententia iniusta, sed data se-
cundùm allegata & probata, & non
continens, intolerabilem errorem,
valida est in utroque Foro.

6. Executor sententiaz Principis

jubentis suspendere absque processu, non peccat.

7. Licet exequi sententiam Superioris iniquam, sed validam. *Vide de sent. Iudic. deleg. ca. 28.*

8. Sententia Prælati ligat subditum alibi existentem. *Vide Excommunicatio.*

9. Impediens iustæ sententiaz executionem per appellationem, tenetur de damno & interesse. *Vide syl. & alios verbo Appellatio. Soto l. 5. de iust. q. 6. Arrag. 2. 2. q. 69. a. 3.*

10. Qui appellauit, non censemur damnatus.

11. Cum prohibetur appellatio, intelligitur quæ non est iusta.

12. Quilibet etiam Religiosus potest appellare à sententiæ grauamine.

13. Quilibet potest ad Papam appellare.

14. Appellari potest à sententiæ Iudicis appellationis.

15. Appellantum intra decē dies post sententiam: non currit autem tēpus datum ad prosequendū appellātiōnēs.

352 *De Adm. Not. seu Tab. & proc.*
lationem, durante partium compo-
sitione seu consensu.

16. Potest quisque appellare pro
eo qui dicitur ad supplicium.

17. Appellatione pendente, nihil
innotandum.

18. Appellatio, si non potest fieri
coram Iudice, fiat coram Notario, &
uno saltem honesto viro.

De Advocato, Notario seu Tabellione,
& procuratore.

1. **A**D vocatus publicus potest co-
agi per Iudicem patrocinari
litigati accepto cōpetente stipēdio.

2. Tabellio in Foro Ecclesiastico
potest esse laicus.

3. Tabellio factus Clericus aut
Religious, non perdit officium.

4. Tabellio, nisi à Principe crea-
tus, non potest extra suum territo-
rium instrumenta confidere.

5. Tenetur tabellio rogatus con-
fidere instrumentum, quia id ipra-
uit.

6. Tabellio quis, cùm haberi nō po-
test,

test vicem supplent duas personas honestas.

7. Tenetur tabellio de damno ex imperitia.

8. Notarius Visitatoris si non est de eius familia, nec habet, salarium ex publico, potest aliquid accipere a visitatis, nisi statuto aut consuetudine prohibeatur.

9. Procurator in iudicio potest esse quis ante vigesimum quintum annos, & in causis spiritualibus laicus.

10. Procurator non potest de quota pacisci.

IVVERNIS

1.] Vuenem intelligunt Doctores, cum loquuntur de periculo incontinentiae usque ad annum quinquagesimum.

IVRAMENTVM

1.] Vramentum non sunt, in mea fide, In mea Conscientia, In fide Christiani, In fide Religiosi, in veritate; tantum enim significatur. Ita est, seu, Verum est; nisi quis intendat iq-

Iurare : idemque quidam censent de
iis, Per meam vitam , Sic me Deus
adiuuet , Per Deum , Coram Deo,
dico, Deus scit me dicere verū quā-
quam alij negant. Ego rem pendere
puto ex intentione dicentis. Vide
August. epist. 89. qui iuramentum
censeret , Deus scit me dicere verum
& quidem illud D. Pauli, Corā Deo
quia non mentior,iuramentum est.
Vide **D.Thomae cum suis 2. 2. quest. 89.**
artic. 3. Soto libro 8. de iust. quest. 1. art.
1. **Naufractus capite. 12. D. Ant. 2, par.**
sii. 10. num. 3. Contra cap. **Q" qmuis pe-**
Etum, de pactis. in 6.

2. Iurare per creaturam non re-
ferendo in Deum , sed pcr. ipsam,
quantum potest, veritatem confir-
mando , peccatum quidem est, sed
iuramentum propriè non est.

3. Assuetum falso iurare , etiam
cū verū in auerterenter iurat peccare
mortaū iter quidē aiunt , alij negat.

4. Mortale est iurare te facturum
quod credis te facere non posse.

Sy!

Sil. Iuramentum. 4. qu. 18. & est communis. item si iures falsum, etiam si sine animo Iurandi. **Cajet. cit. articulo 7. ad 4. Conar. vbi sup. 1. paragrapho 5. numero. 2.** item si iures aliquid promittendo sine animo proinittendi; ipsum enim iuramentum obligat etiam non habentem animum se obligandi, modò habeat animum Iurandi. **Quidam tamen dicunt, iurantem** sine animo se obligandi peccare quidem, sed non obligari; adduntque, qui nō habet animum implendi, non habere promittendi, adeoque nec se obligandi.

5. Qui se iurat facturum peccatum veniale peccat venialiter: si vero iurat sine animo faciendi, peccat mortaliiter. **Nasar. c. 12. n. 13. syl. verbo Persurium, & alijs.**

6. Non est mortale iurale re non facturum quod facere melius est, nec si iures falsum quantum ad verba, sed verum quantum ad intentionem petentis iuramentum, ut tem-

pote pestis te non venire ex illa
ipso subintelligendo in quo sit pe-
stis ut ille putat habeat non cum illo lo-
cutorum, scilicet quod ille suspiciatur.
B. Iuramentum, q. 2. in fine Nasar.
capite 1. num. 19. Ita quidam proba-
biliter: quod mihi non admodum
futum videtur, nec probatim facie-
dum, nec tamen factum improbatim.
itemq; secundum istos potes iurare
Iudici te non fecisse, scilicet ut ille
putat; & cogenti facere quod non
licet aut non teneris, te facturum,
scilicet si licebit vel si teneberis & ex
torquenti aliquid iniuste te nescire,
scilicet sic ut illi teneatis dicere.
alio*i. 3. disp. 5. quest. 13. p 2. Merca-*
do. lib. 6. ca. 11. Vinal. p. 3. c. 16. m. 11. Cor-
duba q. 64. Deniq; cum non teneris
jurare ad mentem petentis, posse ad
tuam. ***udem qui sup. & Tol. li. 5. cap. 58.***
quod alij negant, dicentes verba
absolutè falsa non excusari illa me-
tis subintellezione. Utique docti,
utique probabilitet.

7. Rem

7. Rem leuem iuramento promissam non praestare, non est mortale. *Soto l.8.q.1.4. 7.Syl. Iuramen-um; 1. Nav.c. 12, n 10. Tel.l; 4.c. 21.* (& si quidam esse affitmant) atque itidem dicendum si rei promissae particula aliqua omittatur. Illud certum apud omnes, quicquid etiam leuissimum falso iureti assetendo , aut negando esse mortale.

8. Qui se iurat aliquid facturum; quo postea facere non decet, non tenetur facere nec si iurauit alterius causa, qui fieri non vult. *D. Tho.2.1; q.89 a.9. ad Caiet, ibi, Soto lib.8. de iur.; q.1.art.9. nisi simul ad honorem Dei iurasset; esset enim tunc velut votum quoddam; quamquam & hic etiam secundum quosdam, non tenetur, si ille; cuius fieri interest, relaxet obligationem; ut si quis ad Dei honorem iurasset pauperulam ducere, illaque relaxet. Narrus cap. 21. num. 22.*

9. Fraude inductus ad iurandum;

quam si nouisset, non iurasset, non tenetur. At extortum vi iuramentum de re non illicita, obligat, nisi per superiorum relaxetur, aut sit de matrimonio contrahendo ex motu ad id incusso facto, qui cadat in constantem virum.

10. Iuramentum de re imprudenti, aut indifferenti, aut melioris boni impeditiua, non obligat. *Valens. l. 3. disp. 6. p. 4. Tolet. libro 4. capitulo 22.* id tamen postremum intelligunt quidam nisi iurasses in alicuius favorem verbi gratia, ducere aliquam non enim, omittere ob contineniam, sed ob Religionem aut Sacerdotium potes. *Molina tomo 1. de iust. & iure, Tract. 2. disput. 1. vide Matrimonium. Sponsalia, votum, & cap. 16. de sponsis & matrim.*

11. Iurans redire ad carcerem, tenetur (nisi esset inique detentus) etiam cum vita periculo. *Quidam tamen etiam ad iniustum carcerem redeundum diunt, nisi iura-*
mcn-

mentum relaxetur per Episco-
pum.

12. Ciuitas tenetur iuramento
magorum non vi iuramenti, sed pa-
eti & fidelitatis: itaque si non seruet
non est per iura.

13. Iurans alterius factum, tenetur
solum dare operam ut fiat.

14. Iurans parere, potest appellari
se à grauamine iniquo.

15. Iurans facere certo tempore, si
non potest, tenetur postea.

16. Iurans non obligatur ad ea ad
quæ non intendebat se obligare,
scilicet ad ea de quibus si cogitasset
non ea intendisset in alijs quæ pro-
mittebat includere, sed exclusisset;
nec etiam obligatur si id accidat,
quod si fuisset iuramenti tempore,
id fuisset temerarium.

17. Iurans pueræ sponsalia, alio-
qui se non passuræ ab illo violari,
tenetur ducere, etiam si ficte jurasset.

18. Tenetur quis iuramento facto à
Procuratore suo nomine ex speciali

Mandato.

19. Iuramentum confirmat contractum. Tunc irritum ob fauorem priuatū secus si irritū est ob fauorem publicum; itaque firmat contractum impuberis doli capacis. Quidam tamen aiunt, iuramentum sortiri naturam actus cui adhæret adeoque nō facete irreducibile, quod secundum ius est revocabile, ut testamentum: alij, nisi lex etiam iuratos contractus irritet, firmavit iuramento. Mihi placet distinctio posita supra.

20. Iurans soluere, potest compensare, nisi contrarium intendisset um iurauit.

21. Iuramentum secundum contrarium primo non obligat.

22. Iuramentum tenetur implere etiam Religionem ingressas, si potest, nisi haberet modum voti. ut cum sit ad honorem Dei.

23. Iuramentū de celando secreto, intelligitur nisi id alteri noccat.

24. Iuramentum de seruando omnia statuta, intelligitur si sint licita, & nisi abrogentur.

25. Civitatis iuramentum si maior pars non seruat, non videntur alij teneri; non enim putandi se obligasse etiam in tali casu.

26. Per iuriū ex se grauius est homicidio secus est ex parte damni.

27. Potest ab infideli peti ut iuret & iuramentum eius per falsos Deos recipi.

28. In dubio de validitate iuramenti, interpretabitur habens Episcopi auctoritatem.

29. Iuramentum factum in aliis cuius fauorem, potest iste relaxare vel eius superior.

30. Iuramentum impuberis irritatur patre contradicente. vide glo. 32. q. 2. *Mulier.*

31. Pater potest irritare iuramenta filii, habentia speciem voti, ut potest vota, & quisque iuramenta subdit facta de rebus sibi subiectis.

32. Qui potest dispensare in votis, vel commutare, potest & in iuramentis. *Sanct. lib. 8 q. i. art. 9. Venal. p. 3. c. 14. ann. 8. usque ad 13. ubi non est præiudicium tertij. Tolet. l. 4. c. 23. Cons. q. 31. 2. in quo casu solus Papa potest Quod si est dubium an sit illicitum vel notiu, vel est extortum, vi do lo, aut metu, poterit Episcopus.*

33. Episcopus potest dispensare in iuramentis non reservatis Papæ ex lege vel consuetudine. Non est autem ei reservatum iuramentum de audendo Hierosolimam.

34. Iuramentum à se factum in Dei gloriam potest quisque commutare in tem aperte meliori.

35. Potest quis urgente necessitate, qua non potest adiri Superiori, iuramentum violare, credens in illa non obligari, ut sentit Syl.

36. Dispensatio iuramenti sine causa non valet.

37. Qui iuravit non petere dispensationem voti vel iuramenti, vel ea non

non vti poterit rē Superiori indicare, si id; ratio postulet; & si iis dispensationem dederit, vti. Ex soto.

I V R I S D I C T I O

1. Iurisdictionem dat tacita ratihabitio,

2. Iurisdictionis concessio est favorabilis nec censetur revocata ante revocationis notitiam. Quod si publica est potest eam exercere, qui non est denunciatus excommunicatus, aut suspensus, secundum. Nam quod ego intelligo quantum ad validitatem; nam quantum ad peccatum, qui est ab ea suspensus, non video quomodo possit licet.

3. Iurisdictione delegata in aliqua causa, qui nondum coepit vti, expirat morte delegantis ei nota, nisi aliud constet de huius voluntate.

4. Iurisdictione commissa, intelliguntur commissa omnia, fine quibus non potest cominodè expediri.

5. Iurisdictione voluntaria, id est, quando nemo se opponit, potest ubique

Ius Patronatus vide *Electio*

1. Ius patronatus esse quid spirituale quidam aiunt, alij negant alij esse patrum temporale partim, spirituale. vide gl. 1.q.1. Quod autem Cris. quest. 7. oīe, Cr. c.16. de Iure Patron.

2. Id ius solet sibi reseruare, qui præbendam instituit de bonis suis: potest verò in id consentire Episcopus, etiam post factam donationem,

3. Transit ad hæredes & re vendita, aut data in feudum, non autem in legatarium, nisi de consensu Episcopi: nec transit in confiscatione Iudicis secularis, sed Ecclesiastici.

4. Lex posita à patrono in fundatione beneficij, sed non receprā nō seruanda: nec si sibi retineat aliquod seruitum in donatione Ecclesiæ, etiam cum auctoritate Episcopi;

copi validum id est.

5. Patronatus non potest se præsentare, sed potest ei Episcopus conferre motu proprio.

6. Præsentatus, si non est idoneus potest ab Episcopo repelli. Ex Trid. Sess. 25.

7. Institutio sine præsentatione patroni non negligentis in præsentando est nulla. Quod si laicus non præsentet intra quatuor aut sex menses à vacatione, Episcopus prouidet,

8. Patronus pauper alendus ex redditibus Ecclesiæ non necessariis.

9. Non derogatur iuri Patronatus, nisi id specialiter dicatur: & quidem si est Rex, Dux aut Marchio, oportet horum fieri mentionem.

Laudemium, vide Feudum.

Laus, vide Honor, Vana gloria.

Legatum, vide Bona, Hereditas, usus fructus.

i.Lc

2. Legatum ad usum piuum potest Papa in alium piuum conuertere, & Episcopus in magis piuum ob necessitatem, & quæpium ex causa legitima, consentiente herede, & loco pio cui fuerat relictum.

3. Legatum ad usum profanum potest Princeps non habens Superiorum in temporalibus conuertere in alium profanum vel piuum.

4. Legare non potest, qui non potest testari.

5. Mutus potest legare nutibus

6. Legatum potest quis mutare, dum vivit.

7. Legato Principali venire accessoria etiam pretiosiora, quidam aiunt, alijs negant: certè legato lecto veniunt eius ornamenta.

8. Mortuo legatario ante legatum, nihil debetur.

9. Quod accrescit legato viacente legate, est legatarij, ut legato gregi pecudes natæ, & fūdo legato addita pars

pars, vel adificium. At acquisitione ex legato ante aditam hereditatem non ei accrescit, ut lucrum ex pecunia, vel equo.

10. Vester legatae dādæ etiā si legas putasset plus aut minus valere.

11. Legatis vestibus domi existentib⁹ intelliguntur etiā quæ apud sartore,

12. Falsa demonstratio aut causa nō vitiat legatum nec conditio in legatarium fieri non potest: itaque conditionis in legato quod nubat, si non potest sine dispensatione, rejicitur tāquā impossibilis de luce, reicitur. etiā conditio contra bonos mores,

13. Legatum tibi reliatum à falso credente suum esse filium, potest tenere.

14. Legatis omnibus bonis, intelliguntur etiam iura & actiones.

15. Legatus us iuste possidet, etiā si testamentum sit nullum.

16. Legari potest spurio ratione alimentorum & dotis, sed redit legatum ad heredes patris ad legatum

naturali ad huius hæredes transit.

17. Deportato non potest legari.

18 Alimenta danda ubi legatarius vult habitare, nisi ea legans aliud dixisset: quod si voluit domini manere, non tenetur in aliquo seruire.

19. Legatum factum filio computandum in legitimam.

20. Legatum annū potest petit in principio anni, nisi aliud apparet voluisse legantem.

21. Legata minuta, si casu fortuito minuitur hæreditas.

22. Peccat qui non soluit legata quamprimum potest: incidit autem in pœnas Iuris, si pia nō soluit intra sex menses ab insinuatione testamenti, alia verò intra annum.

23. In legatis ad pias causas sufficiunt ybiq[ue] duo testes, & debentur eā etiam antea aditam hæreditatem, & hæreditate non adita: id quod etiam de alijs legatis usus obtinuit. vide Panor. cap. Relatiū de test. Nō detrahitur autem de legatis pijs

Falsi-

Falcidia, nisi testator dixisset, aut
hæres esset pius institutus: nec Tre-
bellianica.

24. Sufficit legatisum esse capa-
cem legati tempore mortis testa-
toris.

25. Nato filio post testamentum,
valent legata si non sunt magna,
aut si præsumitur testatorem vo-
luisse ut valerent.

26. Si legatum traditur à testato-
re, sit donatio inter viuos.

27 Legatum factum Ecclesiæ in-
telligitur de Parochiali, nisi aliud
dicatur. Debetur autem Episcopo
quarta pars legatorū Ecclesijs causa
pietatis: consulenda tamen in ijs
recepta consuetudo.

28. Ad legata tenentur hæredes
pro rata.

29. In legatis sub disu[n]ctione,
optio erit eius ad quem verba diri-
guntur, alioqui legatarij.

30. Si quis legavit scjenter rem
alienam, hæres emet, vel dabit asti-

AA

mationem: itero si ignoranter legetur personæ coniunctæ, vel causæ piaæ.

31. Si rem hæredis alteri legauit, etiam ignoranter, dabit hæres, modo sit institutus in aliquo ultra legitimam.

32. Legatum pueræ usq; nubat, si moritur, datur operi simili.

33. Legatum in alterius voluntate relictum, valet si est ad causam piam.

34. Legatum alicui si nubat, aut si habeat filios, habebit etiam professa Religionem: idemque est de legato causa dotis, aut donationis propriæ nuptias, etiam si legās contrarium voluerit; tenebiturque hæres in conscientia, secundūm quosdam. Alij dicunt sequendam legantis mēntem.

35. Conditio de nubendo in ea quæ nunquam nupsit, & consummavit, aut de nubendo arbitratu alterius in ea quæ non sit viua, aut de

de non contrahendo matrimonium
in eo qui nunquam contraxit, reij-
icitur. Quod si dicitur cum consilio
tali, audiendum est, & si non se-
quendum.

36. Legatum cum conditione si
fiat Religiosus, aut Presbyter, non
habebit, si non fiat.

37. Legatum ut nubas cuidam;
habebis etiam si nubas alteri, aut in-
grediatis Religionem, aut si per te
non stet quin fiat, aut ille mor-
tuus sit.

38. Legatis mille si vxorem ducas
& centum si fias Clericus, habebis
mille si fias Clericus, secundum
quosdam; alii negant.

39. Legatum ut emas vestem, ha-
bebis etiam si non entas: sic lega-
tum ut possis nubere, habebis etiam
non nubens: si autem pro dore, da-
bitur; si non nubas, in opus li-
mitle.

40. Legatum ut nubas cuidam si —
voluerit, si primo nolit, & postea

AA 2

velit, habebis etiamsi non ducas.

41. Legatum alicui cum fuerit triginta annorum, si tunc mortuus sit, dabitur eius hæredi.

42. Legatum alicui quamdiu erit vidua, & post ejus mortem tibi, si nubat, tuum est statim.

43. Legatum si castè vixerit, non amitti si nubat, alij aiunt, alij negant. Quod si legatum si pudicè & honestè vixerit, non amitti nisi per copulam carnalem, aiunt quidam, alij etiam per amplexus & oscula & tactus impudicos amitti.

44. Legatis equis vel boibus, dabuntur mediocres.

45. Legatus calix intelligitur argenteus; si planeta vero scrica.

46. Legata re litigiosa, litigabitur sumptibus hærodis.

47. In legatis facienda ampla interpretatio.

48. Legatum ad piam causam, gaudet priuilegio relicti Ecclesiz.

49. Legans creditori, in dubio videtur

videtur voluisse compensare.

50. Legatum pauperibus in communi; potest dari fabricæ Ecclesiarum pauperis.

51. Legata valent etiam sine hæreditate institutione.

Legatum, vide Delegatum.

Legitima, vide Hereditas, Parentes, Religio.

I. Legitimi, si filij plures quam quatuor, est dimidium bonorum quæ reliqua sunt solutis debitibus defuncti, & impensa funeris; quod si non plures, est tertia tantum pars, atque id est quod inter omnes dividendum necessariè: est enim debitum filijs legitimis velisque mortuis, nepotibus legitimis. Debetur autem à matre etiam filijs naturalibus, non auctent spurijs. Debetur & parentibus legitimis à filijs non habentibus filios, & fratribus ex parte patris, si quis infamem heredem instituat, cum illi non essent ingratiti. Quod si illis in testamento

nihil esset relictum, esset nullum: autem minus legitima, supplēdum.

2. Non potest filiæ tolli legitima statuto, secundum quosdam, sed potest statui ut sit contenta dotē sufficiente, modo ne enormous laetatur. Potest vero; secundum alios, legitima statuto minui, & ex causa tolli, sed non alimenta, nec dos: & quidem alicubi per primogenituram priuantur alij filij legitima.

3. Filia dotata potest petere supplementum legitimæ, si ei non renunciauit expressè. Computanda autem sunt omnia ei data à patre occasione matrimonij, exceptis vestibus ad usū quotidianū necessarijs,

4. Renunciatio legitimæ facta per metum non firmatur iuramento.

5. Filius renuncians hæreditati etiam cum iuramento, potest petere supplementum legitimæ: in quam tamen computandum quod ex bonis patris iahonestè expendit, nisi presumatur pater donasse. Supplēdum

plementum autem legitimæ non petitum potest petere hæres etiam extrancus.

6. Legitima donata filio inter vivos, potest à patre revocari.

7. Professus Religionem debet filio, legitimam statim & patre infidelis filio facto Christiano. *Vide Religio.*

8. Non computatur regulariter in legitimam donatio patris ab initio valida: computatur autem secundum quosdam, quæ morte confirmata, & donatio dotis, aut pro liberatione filij à poena delicti.

9. Filij ob hæresim patris, damnati, priuantur legitimæ non autem ab eius crimen læse maiestatis, secundum quosdam.

10. Non potest legitima grauari à testatore, nisi in utilitatem filij, aut propter debita, aut filij consensu: nec dos, nisi in quantum legitimam excederet. Potest tamē filius prohiberi eam alienare usque ad

tertiam generationem.

ii. Legitima, Iudicis arbitrio;
& non hæredis, ex hæreditate de-
ducenda.

Lex, vide *Interpretatio*, *Iudiciales q-*
cus, *Iuramentum*, *Pœna*.

i. **L**Ex humana non obligat in
conscientia vbi constat eius
rationem seu intentionem princi-
palem cessare: solet autem intentio
ex procœntrio colligi. Cessat & obli-
gatio cessantibus inconvenientibus
ob quæ lata est. Item si lex est inu-
tilis: item in casu quem si legislator
cogitasse, exceptisset: item si non
est recepta à principio, etiam igno-
rante id legislatore; aut non recepta
est à maiore parte talium persona-
rum de quali excusando loquimur;
sciente Superiore, & non contradi-
centre, ad quod sufficit bis aut ter fe-
cisse contra legem: item in casu scá-
dali, aut infamiae, aut metus caden-
tis in constantem virum; aut cum
occurrit casus vbi ratio, iudicat non
ser-

seruandam; aut cum fundatur in
præsumptione, & constat de con-
trario; aut cum est iniusta, aut non
in bonum commune, aut afferens
magnuni damnum; aut cum est val-
de difficile obseruare; reputatur e-
nim in iure impossibile.

2. Cum lex condemnat alioquin
illicitum, intelligenda est solum in
Foro exteriori.

3. Quantum & quomodo lex
obliget, petendum ex communi in-
terpretatione, & usu, presertim bo-
norum.

4. An lex ad mortale peccatum
obliget, coniiciendum ex verbo
præceptiuo, vel re graui quam præ-
cepit, vel magna poena quam ap-
ponit.

5. Non est mortale facere contra
legem in re parua, aut sine plena de-
liberatione, &c, secundum quosdam;
si absit contemptus; sed id alij ne-
gant.

6. Cum in lege Ecclesiastica di-

AA 5

citur, Teneantur, vel, Præcipimus,
videtur esse obligatio mortalis pec-
cati, secus si dicatur, Faciant, vel,
Dicant, vel, Ordinamus, vel Statui-
mus, vel, Mandamus, vel, Iubemus:
quamquam, Debet, Mandamus,
Prohibemus, &, Oportet quidam
putant obligare ad mortale.

7. Cùm in lege sunt multæ pos-
tæ, non habet locum in ijs, in qui-
bus non possunt omnes verificari.

8. Cùm in lege excipiuntur ali-
qui casus, intelliguntur excepti eti-
am qui aliâs iure excipiuntur; &
si materia est fauorabilis, etiam om-
nes similes, & quot excipi æquitas
postulat.

9. Lex Papæ & Imperatoris, nisi
aliud dicant, non obligant nisi post
duos menses à publicatione in Pro-
vincia in qua quis est: & si quidam
putant ligare statim scientes primâ
promulgationem; id quod de legi-
bus inferiorum concesserim.

10. Lex prohibens non est exten-
denda

dēcēda ad casum in quo non est tan-
ta ratio; lex enim tantum extendi-
tur ad suæ rationis limites: itaque
ibi eadem aperte ratio, idem ius:
quod intellige cum lex ratione uti-
tur, securus enim est si sola voluntate
legislatoris.

ii. Lex priuans ob peccatum re-
lure possessa, intelligitur in Foro
exteriori post condemnationem.

12. Lex Principis generalis, etiam
Clericis, secundum quosdam, ser-
uanda est, si nullum eis aut Eccles-
ijs speciale dampnum affert.

13. Approbatio Papæ habet vim
constitutionis.

14. Cum lex præscribit formam
super eo, in quo quis alioqui habeat
potestatem, actum contra legem tene.

15. Cum lex damnuat iuuantes ma-
lefactores, aut receptantes, &c. in-
telligit tanquam malefactores, non
autem si ob necessitatem faciant, aut
pictatem.

16. Lex vetans aliquid, non
com-

comprehendit facientes bona fide,

17. Per ius nouum non receditur ab antiquo, nisi exprimatur.

18. Nulla ferè lex præcipiens denunciare delinquentes, est recepta, nisi in casu hæresis.

19. Lex Civilis tollitur consuetudine contraria decem annorum; & etiam Ecclesiastica, si Papa sciens non contradicat; itemque lex Episcopi, Episcopo non contradicente. Quin etiam quævis consuetudo per duos vel tres actus cōtrarios, sciente Superiori & tolerante, legem abrogat, secundum quosdam, nisi sit contra publicam utilitatem.

20. Contra legem derogantem futuræ consuetudini; potest ex causa derogari consuetudine.

21. Nulla lege tollitur consuetudo rationabilis certi loci, nisi fiat eius mentio; nec statuta particula-tia non continentia solum Ius commune, nisi lex aliud aperte dicat.
Vide ca. 1, de constit. lib. 6.

22. Lex

22. Lex revocatoria priuilegio-
rum non habet vim usque ad pu-
blicationem.

23. Lex generalis posterior limi-
mitatur per specialem priorem,
quantum ad id in quo ei contraria-
tur, etiamsi dicat, Non obstantibus
quibuscumque.

24. Lex sequens non tollit fa-
ctum praeteritum, etiamsi huius ef-
fectus pendeat ex futuro.

25. Standum est verbis legis se-
cundum interpretationem Iuris, e-
tiamsi legislator extra legem dicat
se aliter intellexisse. A Papa qui-
dem Innocentio Quarto declaran-
te suam mentem in constitutione à
se facta antea, recessit Hostiensis, &
cum eo alijs Doctores. Videl. 6. de
concess. præ. cap. I.

26. Standum est legis menti ap-
pertæ etiam contra verba: intelli-
gitur autem mens legis ex ratione
expressa.

27. Cùm imponitur poena mis-
tentis

tenti epistolam, intelligitur si perueniat.

28. Cum dicitur, Non gaudeat, aut Amittat, non est posita poena ipso iure.

30. Non est actus irritus, sed irritandus, si dicitur, Non potest, aut, Non valeat: quidam tamen dicunt irritum esse, si dicitur, Non possit.

31. Statutum loquens simpliciter, non comprehendit res iuratas: nec, cum derogantur generaliter statuta, intelliguntur iurata.

32. Contra statutum etiam a Princeps confirmatum possunt facere statuentes, si est principaliter in eorum favorem. Confirmatio enim habet vim privilegij, cui potest renunciari.

33. Papa confirmans statuta, intelligit, modò sint conformia Iuri comuni, aut ab eo non valde aliena.

34. Statutum Episcopi non ligat subditos extra Diocesem delinquentes.

35. Sec*

35. Statutum durat etiam mortuus
statuente: & statutum Capituli, Se-
de vacante, durat donec ab Episco-
pe reuocetur.

LIBRI.

I. **L**ibri & tractatus Astrologiae
Iudicariæ, Geomantia, Chi-
romantia, &c. Magia, Sortilegio-
rum, Auguriorum, &c. ne legantur,
sed deatur Episcopis, vel Inquisi-
toribus. *Ex Bulla Sixti Quarti*.

LITTERÆ.

I. **L**itteras alienas aperire & le-
gere, mortale est, nisi scri-
bentis Superior, aut facias sub ra-
ti habitione, aut inaduertenter, aut
contineant res patui momenti, aut
habeantur, pro derelictis, aut sine
inimici tui, à quo times aliquid
mali, aut sis Gubernator tempore
belli, aut facias ex curiositate, nec
sit peticulum damni magni.

Lincl.

Liuellum, vide *Emphytemis*.

Locat^r, vide *Conductor*.

Ludus, vide *Contractus debetum*, *non nor*, *Peccatum*:

1. **L**udere iudo prohibito, non est peccatum; si fiat causa re-creationis, aut alia honesta; cessat enim ratio legis.

2. Ludum funambulorum qui-dam illicitum dicunt, ob periculum mortis; alij licitum, si sint adeo periti, ut periculum timendum non sit.

3. Ludum agitationis taurorum licere, non obstante prohibitione Pij Quinti, Nauar. putat, si sic fiat, ut non sit magnum periculum, quia cessat ratio legis. Ab ea quidem prohibitione Gregorius decimus tertius censuras abstulit positas contra pertinentes & congre-dientes.

4. Ludi qui fit cum peccato mor-tali spectator non peccat mortali-ter, si peccato ipso non delectetur.

5. **Ludere**

5. Ludere aleis causa lucri magni,
etiam laicis esse mortale Sylu. putat:
at Nauar. solis Clericis , iisque , e-
tiam si ludo exponat bona patrimo-
nalia.

6. Ludo prohibito acquisitum,
non est restituendum, nisi lex im-
pediat dominij translationem , vt
minor ; quanquam , si hic parum
perdat non est restituendum : non
videtur autem plus posse lucrari qua
perdere, nisi forte aliter, sciens illum
non posse perdere, se periculo com-
mittat: potest tamen quis, quod per-
dit cum illo, illud postea lucrari ad
compensationem & si quod ab eo
lucratus est; iterum cum illo perdat,
ad nihil aliud tenetur. Sunt & qui
probabiliter afferunt , ludo ab eo
obtentum , non esse restituendum
de quo, vide Minor.

7. Inducto ad ludum vi, aut fra-
ude, aut nimia importunitate , quod
perdidit, restituendum, secundum
quosdam; quod alij de importunita-

BB

se negant.

8. Qui valde excedit petitia latendi, tenetur restituere id nescienti: securus est si veteris de akerō ignorantis, se periculo commisisset.

9. Cum lex concedit, repetitionem ludo perditi, (concedit verò id ludis prohibitis) posse non solvi, & solutum iam clam accipi, patet quidam cum Adriano, alij negant, saltem illud quod de clām accipiendo dictum est. Quod si quis iurasset se non usurum repetendo legię beneficio, potest petere absolutionem à iuramento, & repetere: si verò solum promisit solutum, non tenetur, & si id quidam negant.

10. Histrionum ludi non condemnandi, si modeste agent.

Luxuria, vnde Peccatum.

1. **F**ornicatio ex genere suo est peccatum grauius furto: incestus autem grauius adulterio, & si quidam id negant de incestu extra primum gradum.

2. Ince

2. Incestus dicitur cum cognatis, etiam spiritualibus, per Baptismum, aut Confirmationem, & affinibus. Cognatos vero intellige usque ad quartum gradum, affines vero usque ad secundum. Cum Religionem vero professis, aut ordinatis in sacris, aut in loco sacro, potius est sacrilegium, & si quidam incestum patent: cum filia autem Confessionibus & si est peccatum dignum depositione, & carcere, non est tamen cum ea propriè cognatio spiritualis; dicitur vero incestus per quandam similitudinem. *Vide* 50. q. i. *Onines, Etat. Non debet.*

3. Stuprum dicitur, si fœmina virgo sit, non si vir.

4. Sacrilegium non est, ubi non est propriè locus sacer, etiam si ibi altare forte sit.

5. Sodomiæ est, cum duo eiusdem sexus commiscerentur, etiam fœminæ, vel cum fœmina vir præposterior. Quidam vero putant variari

Speciem, si fiat cum cognato aut affine, aut habente votum castitatis aut cum coniugato, aut cum virginie, aut viri cum fœmina; quæ duo postrema non facile admiserim.

6. Ad bestialitatem reducitur etiam coitus cum dæmoni. Sunt autem reliquæ bestialitates eiusdem speciei.

7. Ordo gravitatis peccatorum luxuriæ est is, Bestialitas, Sodomia, Pollutio voluntaria, (quæ tria dicuntur contra naturam) Incestus Adulterium, Stuprum, simplex fornicatio.

8. Polliutio involuntaria non est peccatum, nec oportet relinquere opus licitum vnde sequitur contra intentionem, nisi sit periculum consentendi.

9. Si pollutionis involuntariæ causa quæ vitari debuit, est peccatum veniale solum, ut aspectus curiosus fœminæ, aut lectio turpis, & ipsa solum venialis est etiam si quis præuiderit inde securam, sed contra voluntatem. *Sane 4. d. 12. q. 1. a. 7.*

Lædef.

Lædeſ. m. 4. p. 1. q. 21. a. 7.

10. Pollutio in semiexperto,
non est mortalis, quia non plenum
ſeu integrum iudicium.

11. Cœptam in ſomno pollutio-
nem non tenetur cuigilans repri-
mēre; ſufficit enim non placere.

12. Optare ut accidat in ſomnis
pollutio, ad mitigationem libidinis,
aut ob aliam honestam cauſam,
mortale non eſt, modò non detur ei
cauſa. *Syl. &c Aug. Pollutio, n. 1. Aue.*
p. 1. 6. c. 5. Nana c 16. n. 7. nec ob ean-
dem cauſam præterita gaudere: nec
comedere illa unde creditur ſecu-
ra, modò non intendatur.

13. Deleſtatio de peccato carnali,
quæ dicitur morosa, mortale pecca-
tum eſt, & eiusdem cum peccato
operis ſpeciei. Quidam tamen di-
cunt non variari ſpeciem, ſi quis
de virginie cogitet, aut coniuga-
ta. ut non tales ſunt, ſed ſolum ve-
ſeſminæ. Non licet autem nec
viduæ, nec uxori, viro abſente,

B B ;

delectari carnaliter, copulam togitando cum viro suo, quasi presens esset: secus est si cogitet ut præteritam, aut futuram; tunc enim non est mortale.

14. Oscula & tactus libidinosi inter non coniugatos, non sponsos, mortalia sunt peccata, non autem inter coniugatos: si absit periculum pollutionis; nec inter sponsos amplexus & oscula.

15. Non tenetur quis vitare alterius osculum libidinosum, si non potest sine alterius scandalo.

16. Quæ ab aliquo opprimitur non tenetur ad sui defensionem illum lædere: an vero tenetur clamare & resistere quantum possit sine periculo vitae aut famæ, non convenit inter Doctores: ego iis accedo, qui resistendum putant. Vide Aug. 1. Ciu. cap. 16.

17. Potest & fœmina quæque, & mas, pro turpi corporis usu præmium accipere & petere. Namar. c. 17. n. 30.

36.40.

36.40.Tol.l.s.c.19.50? 10. 4. q. 7. a. 1.
Kaper.s.105.Salow.z.z.q.62. a!s. Pet.
Nau.l.4.c.2. n. 121. & qui promisit,
tenetur solutiæ.

MALEDICTIO.

1. **M**aledicere non optando maledicere, mortale non est; nec maledicere brutis animalibus, nisi quis maledicat in odium eius quod possidet.

Mandatum; vide Casus fortuitus, Consilium, Dispensatio, Donatio, Interpretatio, Iurisdictio, Praecepitum, Restitutio.

2. **M**andatum posterius regulatiter non derogat priori, nisi de eo faciat mentionem, praesertim in priuilegijs, legatis, & i.e non integra.

2. Mandatum re integra finiti morte mandantis dicitur. C. Mandau l:

Mandatum, sed casus quidam extipiuntur à Doctoribus: & quidem quod mandatur per modum constitutionis, non expirat nec, ut ego puto, quod in gratiam alicuius. *Vide supra* Donatio.

M A N I F E S T U M .

1. **M**anifestum in dubio & pœnalibus accipieadum pronotorio quidam volunt; alij pro eo quod possit quidem probari, sed non sit notorium.

2. Notorium facti in loco, aut vicinia, aut Collegio, ubi sint tamen saltē decem, dicitur, quod notum est maiori parti illorum decem; non dicitur autem notorium si omnes non sint decem saltē.

3. Notorium Iuris dicitur, quod constat Iudicis sententia, vel clara judiciali, probatione, vel cōfessione.

4. Occultum dicitur, quod tale non est, etiamsi possit probari: & quod

quod penè est occultum, id est, difficile probatu: denique etiam quod quinque sciunt, occultum dicitur
Vide glo. 2. q. 1. Manifesta.

5. Publicum dicitur, non solum quod notorium est sed etiam quod coram Iudice aut Notario actum.

M A R T Y R I U M .

1. **M**artyr dicitur etiam qui pro virtute interficitur.

2. Martyrem tenetur eripere qui potest, nisi ipse id recuset.

3. Proles occisa in utero martyris, salvatur illo martyrio.

Matrimonium, vide Benedictio, Debitorum coningale, Dispensatio, Episcopus, Metrus, Parochus.

1. **M**atrimonium contractum non presente Parocco, aut Sacerdote de illius vel Episcopi licentia nullum est. Ex Conc. Trident. sess. 24. c. 1. *de r. f. r.* nec facit sponsalia. Ex Conc. Const. Intellige hæc locum

BB 5

habere solum post viginta dies
 à publicatione decreti Concilij
 Tridentini in illa Parochia. Sufficiunt
 vero quicunque testes, modò intel-
 ligant quid fiat; & sufficit Parochus
 viri vel foeminae etiam in aliena
 Dioecesi, & etiam si non sit ipse Sacre-
 dos, & etiam si praesens contradicat,
 aut vi detineatur, aut Episcopus pro-
 hibuerit, modò intelligat quod fiat,
 scilicet videndo vel audiendo: item
 sufficit coadiutor Vicarij perpetui
 vel Parochi in administratione Sa-
 cramentorum, & Vicarius Parochi qui
 Sacra menta etiam ad tempus admini-
 strat: possuntque tales non solum affi-
 stere, sed etiam dare licentiam alteri
 assistendi, etiam contradicente
 Episcopo: & Sacerdos cui commit-
 titur à Parocco omne quod ad cu-
 rati Parochi pertinet, potest assiste-
 re matrimonio, sine speciali ad id
 mandato. Sufficit & Parochus tole-
 ratus, etiam alioqui excommunicatus,
 aut suspensus, modo non sit per sen-
 tenciam

sentiam priuatus officio: potest ergo talis & assistere, & dari alteri assistendi licentiam.

2. Qui alicubi habitat non animo permanendi, quibusdam non videtur posse sub illo Parocho contrahere: at mihi videtur Cong. Con. aliud sentire, scilicet sufficere illis habitare dum contrahunt. *Vide Parochus.* Ceterè vagabundi, qui nullibi habent domicilium, ubique possunt contrahere, sicut & confiteri: idemque de illis dicendum, qui priore domicilio selecto, domiciliuin querunt; scilicet ubi interim habitant, possunt contrahere.

3. Cum dispensatur in matrimonio inualido, sed contracto in facie Ecclesiaz, scilicet ut supra dictum est, sufficit postea sine Parocho & testibus de novo cōsentire cōiuges, scientes tamen se posse nō consentire: Ex Pto Quinto. Navar. c. 22. n. 70. Sufficit vero, cum non expedit sciit

ab

ab altero impedimentum, ei persuadere ut de novo consentiat, quasi nunc primum contraheret.

4. Consensus falso credentis tenere matrimonium, alioqui non consensi, non validat matrimonium.

5. Detunciations, si esset periculum in mora, posset Parochus postponere ex praesumpta Episcopi voluntate, & quadam tacita commissione. Possunt quidem ex omitti volente Episcopo ex causa,

6. Nec benedictionem omittere, nec ante eam consummare matrimonium, est mortale. Quod si fiant hanc sine causa, est veniale.

7. Aetas ad matrimonium in femina anni duodecim completi, in viro quatuordecim, & ante etiam si sint potentes ad copulam simul sufficit vero dicta aetas, etiam si non possint coire: expectandum vero deinde usque ad annum decimum octauum, ut iudicetur an sit perpetuum impedimentum.

8. An

8. Ante dictam ætatem contra-
here sine iusta causa, & Episcopi li-
centia, mortale est : nec est matri-
monium validum, nisi sint potentes
ut dictum est, sed solum sponsalia.
Vide cas. 14. de spons. impo. Nec sequēs
copula facit matrimonium antea
contractum impuberum validum,
nisi adsit consensus saltē tacitus
utriusque.

9. Inter raptorem & raptam etiā
alia causa quam ut vxor ducatur,
quamdiu est in potestate raptoris
non potest fiduci validum matrimo-
nium. *Ex Conc. Trid. & Congr. concil.*
Requiritur vero vis facta puellæ,
vel eius parentibus sub quorum po-
testate est, ad coitum subsequendum.
Secus si abducatur sine vi, vel si iam
vxorem duxerat, vel de nuptiis tra-
stauerat, & abducitur ut duçatur,
vel si non transfertur de uno loco
ad alium, vel si inscio patre, & illa
volente abducatur.

10. Requiritur consensus de pre-
senti

senti verbo scripto, aut nutibus expressus : sufficit vero alio exprimente non contradicere.

11. Si intentio est de praesenti, etiamsi verba sonent futurum, est matrimonium: contra vero, si verba de praesenti, & intentio de futuro, non est.

12. Sufficit alterius consensui praecedenti, & non reuocato, alterius consensum accedere, ut sit cum quis contrahit per Procuratorem. Itaque si quis coram Parochio non vere consensit, sufficit si postea consentiat.

13. Credens merito, scilicet ex sufficientibus signis, alteri dicenti se non consensisse, potest cum altero contrahere: non tenetur tamen quis nec debet credere facile alteri etiam iuranti se non consensisse.

14. Mutus potest conrahere, & amenis dum habet lucida interualla.

15. Matrimonium in dubio an sit legitimum, non dissoluepdum; sed secun-

secundo contractum irritandum.
Nec uni soli iuranti esse impedi-
mentum, post contractum, creden-
dum; semper enim in dubio praesu-
mendum pro matrimonio.

16. Post matrimoniu[m] ratum, &
non consummatum, potest quis Reli-
gionem intrat, eoque profitente,
potest alter cum quo voluerit con-
trahere. Posse vero Papam in rato
dispensare, & si quidam negant, alij
probabilius affitmant.

17. Qui consummavit inuitus, an
possit Religionem ingredi, non co-
uenit inter Doctores: mihi melius
videtur dicere qui negant, nisi for-
te ante bimester datum ad delibe-
randum inuitus esset ab altero con-
iuge oppressus.

18. Ad consummationem requi-
ritur viri seminatio intravas, etiam-
si id non rumpat.

19. Si alter coniugum consentiat,
& continentia voleat, vel Religio-
ne ingrediatur potest alter Religio-
nem

400 *Matrimonium,*
nem ingredi, vel Ordinem accipere. Non debet quidem id fieri sine Episcopi auctoritate; sed sine ea tamē factum tenet. *Vide glo. 27. q. 2. si vir.*

20. Non potest coniugatus cum altero contrahere, nisi certus de morte coniugis. *Vide ca. 19. de sponsal. & matr. & ca. 2. de secund. nupti. Quod si est fama sufficiens, aut probabilia argumenta, ex eius partis qui facit, fiuntque filij legitimi,*

21. In dubio an prior viuat, non separandum matrimonium; forte enim est mortuus, & validum est. Iudicis vero arbitrio relinquitur, an mors prioris satis probetur, ut quis possit secundo contrahere.

22. Bona fide coniugati, non sunt admonendi impedimenti à Parochio, vel Confessore: potest enim sequi magnum damnum.

23. Cūm præcipitur reuelari impedimentum matrimonij contrahendi, etiam secretū debes reuelare, si

non possis aliter impedire (sufficit enim unus testis ad impediendum) nisi ex reuelatione timeatur magnum scandalum. Quidam tamen putant crimen occultum tacendum, Ego potius dicerem tacendum, si illi bona fide contrahant, impedimentum nescientes: & quidem qui putat non profuturum, non debet reuelare.

24. *Confessio coniugum probat inter eos matrimonium.*

25. *Contrahere principaliter matrimonium ob pulchritudinem, aut diuitias, non est mortale; nec contrahere intuis parentibus, si absit scandalum.*

26. *Corrupta nubens ei, qui si sciret non esse virginem, non eam duceret, non peccat mortaliter.*

27. *Compulsus à Iudice aut aliquopiam habitare cum uxore illegitima, aliò migret.*

28. *Tenetur uxor virum migrantem sequi, nisi aliud esset inter eos*

CC

convençum, & ipse non cogeretur aliqua necessitate migrate, aut nisi vagabundū duxisset, aut si ipse vellet in honeste vagari, aut cum periculo animæ vel corporis, vel post matrimonii factus esset vagabundus; itē secundum quosdam, si esset bannitus, aut excommunicatus, quod non Facile admiserim.

29. Vxor si viro non obedit in re honesta, & magni momenti, peccat mortaliter.

30. Vir vxorem potest leuiter verbare causa correctionis, atrociter non potest.

31. Potest vxor viro bona dissipante prodigè, aut ludis, ea abscondere, & ei negare.

32. In favorabilibus nomine matritate venit etiam sponsa de futuro, & nomine vxoris quæ contraxit in odiosis verò solum que consummavit.

Matrimonij impedimenta, non dirimenter tamen.

i. Prohi-

1. Prohibitionis Episcopi vel Parochi: cōtra quā facere, mortale quidā putant, alij veniale cēsēt.

2. Tempus ab Aduento usque ad Epiphaniam inclusiū & à Die Cinerum usque ad Octauam Paschē: quo tempore non licet benedictio nuptialis, nec conuiuum, nec domū traductio. At sine his matrimonium contrahere licet, & consummate etsi consumare quidā negant licere, nisi cùm rite benedicta.

3. Sponsalia cum altera non rite dirempia.

4. Affinitas contracta per catechismum inter respondentem & catechizatum sed subblata est per Concilium Tridentinum.

5. Votum castitatis, vel Religionis.

6. Vxoridicium, nisi esset in adulterio deprehensa: quidam tamen etiam tum impedire aiunt. Sunt & qui putent etiam viricidium impedire, quod alij negant.

7. Incestus cum vxoris viuentis

§ 34. *Matr. imped. dir.*
et consanguineis intra secundum gra-
dum, nisi sit occultus.

8. *Vi accipere alienam sponsam*
9. *Conuictum esse in iudicio,*
Sacerdotem occidisse, c. Qes Presby-
terum de Pilenen. & remisis. ubi Panor-
thitanus.

10. *Solemnem agere pœnitentia-*
tiam, dum agitur.

11. *Fieri patrinum filij, nec possit*
taxat pereire debitum.

Potest illi prædictis Episcopus
dispensare, cum est periculum in-
continentiae, & secundum aliquos,
Parochus Excipe tamen tertium &
quintum. Nec vero est in usu pe-
tere dispensationem, nisi in secun-
do ab Episcopo, & quinto à Papa.
Non debet autem Episcopus, nisi
virgente causa, concedere tempore
prohibito nuptiarum celebratio-
nem, nec tunc etiam cum populi
frequentia.

Inpedimenta Dirimentia, vide Epis-
copus.

1. *Error,*

EROR, scilicet cum creditus
esse persona quæ non est;
(secus est si erretur in personæ qua-
litate, ut diuiniis aut à nobilitate) aut
à libero credatur esse lib. qui seruum
est. Quod si error qualitatis ad ex-
torem personæ periret; dirimé-
ret, ut si interidebat cum primoge-
nito contrahere, cum talis non sit;
sed secundus; aut tertius.

Si liber seruum ducat domino
præsente, & tacentie seruitus, sit illus
liber, & tenet matrimonium.

Si Dominus ducat ancillam pro-
priâ, hoc ipso facere liberâ alij iudicent;
alij negant, & quidam probavilius.

Cum seruo inuito eius domino
potest contrahere & seruus, & lib. Non
pot quidem domin. prohibere, sed non
tenetur cōsentire p̄ se sibi præiudicet.

Dominus contentiens in serui
matrimonium, tenet permittere
ut cohabitant, quantum opus est
ad reddendum debitum. Quod

CC 3.

si illo inuito seruus contraxit, ceteris paribus, magis domino teneatur quam uxori (in dubio vero fauendum matrimonio, & praesertim si sit periculum incontinentiae:) potest vero etiam tunc seruum vendere, si compellitur ad id causa aliqua; tenebiturque uxor libera seruum sequi, si potest sine graui danno.

Serua ducta a libero per errorem, sed volente postea consentire, non tenetur consentire: quidam tamen dicunt posse ab Ecclesia cogi.

2. Conditio si sit contra substantiam contractus, ut contra perpetuitatem matrimonij, aut fidem, & utique consentiat: verbi gratia, Contraho te cum ea lege, ut adulterio vivendum queras, vel, ut non simul viuamus, vel ut debitum non reddas, aut ut non reddam, vel ut concepcionem impediatur, vel ut proles non educetur. Quod si talis conditio apponatur iam contracto matrimonio, non illud

illud irritat.

Conditio perpetuo continendi, non dirimit, secundum quosdam, Palud. 4.4. 30. q. 2. secundum alios dirimit, quod non probbo.

Conditio turpis, aut impossibilis habetur pro non adiecta Quidam tamen dicunt, quicunque conditio addatur, si desit consensus, nihil fieri; & sit ad sic tenere: quod mihi probatur, modo non sit conditio quae Iure ipso irritet ut supra dictum est.

Si verbis de presenti addatur conditio de future, cum impletur, non fit matrimonium, sed solum sponsalia, D.Th. 4 d.29.q.4.; 4.3. Et addit. q.47.4.5. Soto 4.d.29.q.2.4.1. Bonauent. 4.d.28.q.3. Videl. relect. de matrimonio, par. 2.

Conditio, Si pater consenserit, quem nescit esse mortuum, non impedit, quia significatur si non resistat si autem sciebat esse mortuum, quidam dicunt impedire, alij habendum pro non adiecta; ego rem pen-

dere puto ex intentione dicentis.
3. Votum, scilicet solemnem Religionis, vel ordinis sacri.

Contra hancem post votū castitatis aut ordinis sacri, teneri, antequā consumet, ingredi Religionem, quidam aiunt, alij probabilius negant. Illud certū posse consummare reddendo, non petendo, est & quoddam reddere; petere sola alterius

4. Cognatio carnalis usque ad quartum gradum consanguinitatis inclusuē. Quod si alter sit in tertio, & alter in quinto, possunt contrahe-re; habetur enim ratio remotioris: si verò alter sit in quarto, sufficit in petitione dispensationis dicere solum esse in quarto faciendo alterum esse in tertio.

Quoto gradu distant personæ à communī stipite, toto & inter se distat quod si inequaliter, quanto remotior. Sunt verò tot gradus in linea; quae personæ dēpta prima id est stipite

pite id quod etiā in iure Ciuli obseruatur in ascendentibus & descendentibus: at inter collaterales , cùm distant æqualiter , duplicantur gradus secundum Ius Ciuale , respectu Canonici; cum autem inæqualiter , tot sunt gradus, quod personæ dempto stipite.

Cum parentibus Iure diuino prohibitum matrimonium , idque solum secundum quosdam, secundum alios, etiam cum fratribus: alijs, etiā cùm nouerca , & auo & omnibus ascendentibus & descendentibus, & cum illorum sororibus & vxoribus. Ego cū alijs puto posse Papam dispensare cum omnibus, exceptis parentibus & fratribus.

Potest filius Petri ex alia uxore, ducere filiam uxoris eius ex altero viro.

Infideles conuersi possunt manere in gradibus prohibitis sola legge humana , nisi esset in gradibus sua lege matrimonium irritans.

CC §

tibus coniugati; in ijs enim opus es-
set de novo contrahere. *Vide. Cultus
Disparitas.*

*Qui cognovit consanguinam
cum qua vult contrahere, non opor-
tet id dicat in petitione dispensatio-
nis, si res est occulta. Quod si Papa
sciens peccatum, dicat in dispensa-
tione, ne illa mortua contrahat am-
plius potest contrahere, nisi esset
impositum in paenam incestus, ut
quidam aiunt; est enim clausula or-
dinaria, fundata in presumptione a-
liorum fortè criminum.*

*3. Cognatio spiritualis, scilicet
inter baptizantem vel confirman-
tem & tenentes ex una parte, & bap-
tizatum vel confirmatum eiusque
parentes ex altera: nec ultra desi-
gnatos ad tenendum alij tangentes
contrahunt cognationem. Quod
si nulli designentur, omnes tangen-
tes seu tenentes dum baptizari;
vel de fonte levatur; contrahunt;
itemque quotquot Parochus ad te-
nendum*

tiendam designauit, si teneant.

Cognationes atiæ spirituales, quæ olim in baptismo aut confirmatione contractæ erant sublate sunt per Concilium Tridentinum. *Sejj. 24.c. 2. de refor.*

Etiam in baptismo dato in necessitate contrahitur dicta cognatio non autem in Baptismo solemni iam ante baptizati.

Si pater in necessitate filiu baptizet, potest debitum ab uxore petere alioqui cognatio hæc superueniens matrimonio, debiti petitionem impedit in eo qui fecit (nisi fecisset necessitate, aut ignorantia Iuris vel facti) dispensat tamen Episcopus.

Cum nō baptizato nō contrahitur cognatio, & si id quidam affirmant

Non confirmatū contrahere in Confirmatione cognitionem, alij aiūt, alij negant minus probabilitē.

Sufficit ad contrahendā cognitionē tangere solum linteū. oportet vero tangere intentione faciendi quod

quod solent patrini potest & quis tenere non tangendo, ut infantem in disco; vel assistendo tāquam suscepitor dum baptizatur vel leuat.

Potest quis tenere filium eius qui suū tenuit, & vir vxorque eundem, sed non decet.

Cūm quis per Procuratorem retinet, ipse contrahit coguationem, non Procurator: potest autem esse Procurator viri mulier, & mulieris vir *Ex Congregatione Concilii.*

6. Cognatio legalis, scilicet inter adoptantem & adoptatum, huiusque descendentes usque ad quartum gradum, & inter adoptatum quādiū nō est emancipatus, & adoptantis filios legitimos dum sunt in patriis potestate, & inter vxorem adoptantis & adoptatum, & inter huius vxorem & adoptantem.

Mortuo adoptante, inter huius filios legitimos & adoptatum, nullum est impedimentum.

Duo

Duo adoptati possunt inter se
contrahere

Episcopus potest dispensare in
iam contracto, secundum quosdā.

7. Crimen. Primo si viresq; ope-
rā occidatur alter ipsorum coniux
ut possint contrahere: secus si alte-
rius tantum operā occidatur
etiam ad illius finem modo a-
dulterium ab utroque notum non
interueniat; aut si alia intentione
etiam interueniente adulterio occida-
tur etiam ad utroque, aut solum ra-
tificetur, modo non præcesserit jus-
sio, aut consilium. Putant vero qui-
dam, si vir uxorem occidat ut du-
cat adulterā dirimi, nō autē si uxor
occidat virum: sed & id alij affir-
mant vide 31. quest. i. Si quis viuente.
Secundo, si adulteret ante vel post fa-
ctum contrahat cū adultero valide
coniugato, aut ei promittit non de-
ceptoriē seu ficte ante vel post adul-
terium, contracturum post mortem
coniugis: oportet autem adulte-
rium

rium esse utique notum, & promis-
sionem ab altero acceptari.

9. *Cultus dispartitas* : scilicet
cum non baptizato matrimonium
nullum est. *Ang. l. Matrim. 3. Imped.*
11. Soto in 4. d. 39. q. 1. a. 1. c. 2. Navar.
c. 22. n. 48 Conar. p. 2. c. 6. parag. 11. n. 1.
Vit. Scot. Palud. Durandus. valida ta-
men sunt sponsalia cum conditione
si baptizetur.

Conuersus ad fidem si coniux in-
fidelis monitus non vult conuerti,
potest, contrahere matrimonium,
vel fieri Religiosus, vel accipere
Ordenem sacrum. Quamquam prius
matrimonium non dissoluitur, nisi
per secundum fidelis matrimonium,
vel professionem Religionis. *Rich.*
d. 39 n. 2. Scot. a. 1. dub. 5. Naua. Conf. I.
tit. 31. l. b. 3. Soto. dist. 27. qu 1. a. 4. parag.
q. 3. S. Divort. parag. 17. Si tamen est
ordinatus, non restituitur infideli
conuerso Quidam tamen sentiunt
dissolui simul ac infidelis non vult
cum fideli habitare, aut non sine
Dei

Dei iniuria.

**Si infidelis cōueritus, nō est opus
nouo consensu ad matrimonium.**

**Si conuersus habeat multas uxores, eæque omnes conuertantur, sola
lam potest retinere quam primò
legitimè duxerat.**

**Conuersum sequuntur filij non
adulti: in dubio autem de usu ratio-
niæ, iudicandum in fauorem fidei.
Conuersus autem filius gaudet hæ-
reditate, & uxori dote.**

**Mortale est cuin hæretico con-
traferre: Nas. c. 22. n. 49. Syl. Matrim.
8. parag. 10. D. Th. j. 4 d. 49. q. 1. r. 1. nisi
esset spes certa conuersionis.**

**9. Vis scilicet illata ad contrahen-
dum, irritat matrimonium factum
metu cadeante in constantem vicum
(nec firmatur consensu, aut iuta-
mento, aut copula, durante metu)
talis. vero est metus carceris, vel
flagellorum, aut magni damni non
est autem talis qui à Superiorē iu-
stè incutitur, aut si quis contrahat**

hat ut euadat legitimam poenam mortis, aut ducat filiam medici nolentis alioqui mederi.

Qui timore contrahit, sciens esse invalidum matrimonium, non peccat, timore, excusatus.

10. Ordō, scilicet sacer. **Quod si quis iam coniugatus ordinetur sine consensu vxoris, nec poterit uti Ordine, nec debitū petere, nec ad superiorē Ordinem ascendere nisi Religionem professus. *Vide Extra Aquila, de voto.* non potest autem profitari si etat consummatum, nisi uxore consentiente.**

11. Ligamen scilicet coniugij.

Qui contraxit falso credens coniugem vivere, cum intentione contrahendi quantum posse validē contraxit.

Quæ ex probabili causa firmiter credit virum mortuum, si nubit excusatur.

12. Honestas, scilicet si contrahatur cum cognato etiam in quanto gra-

gradū coniugis prioris , etiam per ratum solum coniugium , nisi illud coniugium esset invalidum , & oecultum , aut manifestum esset fuisse invalidum : item si contrahatur cum cognato in primo gradu sponsi de futuro , nisi sponsalia fuissent invalida , aut soluta de communī consensu :

Potest in iam contractō dispensare Episcopus , secundum quoddam si non possit facilimē adiūti Papa .

i3. Affinitas , scilicet cum affide usque ad quartum gradum inclusuē : quod si est affinitas ex fornicatione , usque ad secundum solum :

Affinitas contrahitur cum eo , cuius quis consanguineo est copulatus , eodemque gradu quo erat ille consanguineus : requiritur vero in copula seminatio yiri ipsius fratris minimæ :

Cum bona fide contracto per ignorantiam consanguinitatis , potest , secundum quoddam , Episco-

DD

pus dispensare, si Papa non possit
facilè adiri.

14. Impotentia, scilicet feminandi intra vas vel in ore vasis. Quidam tamen aiunt sufficere copulae potentiam, etiam si desit seminatio
Vide glo. 32. q.7. Hi qui. Certè valde senes contrahere solent.

Impotentia est, quæ non potest tolli sine miraculo, aut peccato, aut vitæ periculo; secus si orationibus, aut exorcismis, aut cùm potest adhiberi remedium per æstatem, aut artein, sine graui periculo.

In maleficio & potentia quæ speratur posse tolli, datur triennium ad explorandum an possit copulari: quod si non speratur, statim separandi:

Quæ simpliciter est impotens respectu unius non est illi reddenda, si depicetur datur cù altero esse potens.

Quæ sine periculo vitæ potest concipere, etiam si sine eo non possit parere, non censetur impotens.

Scien-

Scienter contractum cum impo-
tentie tenere alij aiunt, alij negant:
tales certè separandi non sunt, sed
debent ab impudicis actibus absti-
nere.

Cùm dubium est, præcesseritne
impotentia contractum, an sit secu-
ta, quidam putant dirimendum,
quibus assentior; credendam enī
præcessisse, & si id quidam uegent.

Medicu, vide Infirmu.

1. **M**edicus non potest doctora-
tus gradum accipere, aut fa-
cultatem medicandi, nisi iuret co-
dam Notario, & testibus se seruatu-
rum decretum Pij Quinti de ad-
monendo statim ex quo confessionis;
quam si ille non faciat, de non vi-
gitando testio die, nisi differret
de consilio Confessoris. Ex Pij Qu, Bull.

2. Medicus tenetur pauperem &
& gratis curare, & ei soluere necessa-
riam medicinam, si potest.

3. Medicis non debet iudex ne-
gare suspensum ad Anatomiam.

4. Medicus pretium accipiens immodicum, tenetur restituere, ut qui plus iusto aliquid vendit.

Mendacium, vide Iuramentum.

1. **M**endacium officiosum etiam in iudicio veniale peccatum est: item quod fit in re parua etiam in Confessione; etiam si id quidam negent, dicentes esse mortale.

2. Mentiri in Concione in pertinentibus ad doctrinam, quidam a-iunt semper esse mortale, alij non semper.

3. Petenti quae ei reddidisti, potes negare te accepisse, scilicet sic ut ei debeas nunc; & petenti totum, cum solum partem debeas, negare te debere, scilicet quantum petit.

4. Quidam dicunt, eum qui non tenetur respondere ad intentionem rogantis, posse respondere aliquid subintelligendo: ut non esset scilicet ita ut dicente ei teneatur; vel se non habere, scilicet ut ei det. At alij id non admittunt, & forte potiori ratione

Meius

Metus, vide contractus.

1. **M**etus iustus, seu cadens, in constantem virum, est, quo probabiliter quis sibi aut suis timet grave malum: excusatque forminam minor metus quam virum.

2. Metus iustus excusat à peccato mortali: in lege humana, & in iis quae requirunt consensum liberum, ut voto, & matrimonio, tellit obligationem, cum ab aliquo ad hæc facienda incutitur. Quidam tamen putant in voto manere obligationem, si quis habuit animum se obligandi, ut manet in iuramento.

3. Quicunque metus, etiam minor iusto, est causa principalis actus, sine qua non fieret, illum annullat coram Deo ut permissionem votum, & matrimonium, secundum quosdam quod mihi non videtur tutum.

4. Qui iuste metum incutit, non dicitur vim facere, ut ideo contractus debeat censer nullus.

DD 3

Miles, vide Bellum.

Minor, vide contractus.

1. **M**inoris tutela dūrat usq; ad pubertatem: inde, usque ad vigesimum quintum annum completum, sub curatore est. Quod si non habet curatorem, gesta per eum valent.

2. Minor ingressus Religionem potest bona sua alienare; velut enim moritur: modò sit doli capax; nam ante septenium nulla eius obligatio valet.

3. Minor potest alium obligare ad sui utilitatem, & pubertati proximus, potest se alteri obligare cum tutoris auctoritate.

4. Contractui à se facto cum aliquo, ut emptionis, aut venditionis, potest stare si velit, & tunc alter tenetur: sed poterit si etiam exigeante auctoritatem tutoris, &, si opus sit, etiam iudicis, cum ille non vult stare, verbi gratia, ut soluat quod emit;

emitt aut reddat.

5. Minor ex contractu facto sine auctoritate tutoris, aut curatoris, non manet obligatus ciuiliter, nisi in quantum factus est locupletior, aut dolo est usus; manet tamen obligatio naturalis: itaque ex contractu cum eo oneroſo ut qui ei vendidit aut ab eo ludo est lucratus, non tenetur restituere usque ad condemnationem Iudicis, si nulla est usus iniustitia.

6. Minor, in spiritualibus, agit ut maior: itaque tenet renunciam ab eo facta beneficij.

7. Minor laesus potest per quadriennium post vigesimum quintum annum petere restitutionem, nisi scienter contrarium iurasset.

8. Minor ante vigesimum annum non potest accusare, nisi ob sui aut suorum iniuriam; nec ante vigesimum quintum esse Procurator in iudicialibus; nec ante decimum septimum in extraiudicialibus.

DD 4

9. **Minori**, nisi derur tutor à testatore, datur à lege, primo loco auus.
 2. **mater**, si velit hæc 3. **auia**, si velit.
 4. **propinquior cognatione** mas. 5. **aliquis** à iudice.

10. **Spurio** non datur à lege tutor pater aut mater; sed à Iudice natuali datur.

11. **Tutor** non potest esse minor viginti-quinque annis, nisi forte mater; nec Religiosus; nec fœminina, nisi mater, aut auia? nec Clericus, in iecris, si non vult; nec Episcopus, nisi miserabilem. Horum vero tutelam recipere tenentur & Episcopi, & Clerici, & Religiosi; quod ego de Religiosis in uniuscum non admitto.

12. Acquisita per tutorem ex rebus pupilli sunt pupilli.

Missa. vide *Altare*, *Episcopus*, *Excommunicatio*, *irregularitas*, *Parochus*, *Residentia*.

i. He-

1. **H**ostiam oportet ex tritico confici: certè in alia specie frumenti consecrare non licet; an' verò factum teneat, non conuenit inter Doctores.

2. Potest in necessitate consecra- ri in musto expresso ex vuis.

3. Congelati vini consecratio- nem tenere quidam aiunt, alij ne- gant: ego validam puto est enim vinum etiam cùm est congelatum.

4. Est & panis etiam qui ex aqua non naturali fit, & si quidam non putent idoneum consecrationi ego cum alijs puto.

5. Sufficiunt quidem ad conse- crationem vini hæc sola verba, Hic est calix sanguinis mei, vél, Hic est sanguis meus: sed non licet alia præter ea quæ sunt in Ecclesiæ usu omittente.

6. In dubio probabili quod de- fuerit aliquid ad consecrationem necessarium, potest etiam post lon- gain moram repeti forma conse-

erationis, sub conditione mentali,
si non est consecratum.

7. Præter corporalia, adhibenda
littera duo quamquam vnum suffi-
cit, præsertim si sit duplicatum. Po-
test & quis, secundum quosdam in
necessitate uti profanis linteis, eaq;
postea reddere domino suo vtenda.

8. Calicem & patenam oportet
falcem ex stanno esse, aut plumbo.

9. Potest quis uti stola pro singu-
lo, & manipulo pro stola.

10. Cingulum non est necessarium es-
se benedictum; nec linteum quo ca-
lix operitur.

11. Ex duplicata stola, vel casula,
seu planeta possunt fieri duæ, & ex
stola cingulum, & contra, sine alia
benedictione.

12. Cingulum fractum potest ne-
sti, si pars altera non sufficit.

13. Nec ob vitandum mortem
quidam aiunt celebrandum sine ve-
stibus sacris, aut libro at melius alij,
Ecclesiam non obligare cum tanto

pez

pericolo.

14. Omittenda quidem Missa etiam in necessitate, si non potest ritè peragi.

15. Celebrare sine calceamētis, si absit contemptus, non est mortale: est autem, secundum quosdam, si celebretur corporalibus valde immundis.

16. Corporalia lauant Diaconi, vel Subdiaconi, itemque purificatoria, & prima ablutio in piscinam mittitur: semel vero ita lota: posse sunt tradi Monialibus iterum lauanda & reficienda.

17. Potest quis ex causa operto capite celebrare vel amictu, vel pīsculo, saltem usque ad consecrationem vitandum tamen scandalum, & expedit fieri de licetia Episcopi.
Vide ca. Nullus de cons. d. 1.

18. Potest quis, si desit minister ipse sibi respondere in missa. *Vide gl. de cons. d. 1. Hoc quoq; c. inhibēdū de col. cle.*

19. Super mare aut fluvium, si time-

timetur sanguinis effusio celebrans
non licet; si non timetur, purarim
licere.

20. Licet in necessitate extra Ec-
clesiam celebrare sine Episcopi li-
centia, ut si quis sit in itinere, aut
Ecclesia populum non capiat nec
id prohibetur Conc. Trid. Extra ne-
cessitatem verò si fiat, & absit con-
temptus & scandalum, non est mor-
tale. Potest quidem Episcopus dare
licentiam celebrandi in Capella do-
mus priuatae, & sub dio.

21. Cœptum sacrum potest ex
causa omitti, & ab initio repeti, ni-
si esset iam facta oblatio.

22. Non est mortale celebrare
ante dictum Maturissimum; & si qui-
dam putant solam grauem nece-
ssitatem excusare à mortali: certè
uem morbus impedit dicere Offi-
cij potest celebrare.

23. Celebrare in parafœne non
licet, & si quidam licere putent: in
die Cœnæ licet & Sabbato sancto
quo

quo etiam, si absit scandalum, licet quarta hora post meridiem celebrare.

24. Eodem die potest quis plures Missas dicere ob populi necessitatem, & cum causa honesta postulat, ut cum aduenit qui Missam in festo non audiuit. *Vide de celebrat.*

Miss. cap. 3.

25. Pollutio inuoluntaria non impedit celebrationem eo die: pollutus autem voluntariè, si post Confessionem celebret, peccat, sed non mortaliter.

26. Irregularis celebrans ob iustum metum excusatur, itemque excommunicatus, nec tunc fit irregularis. Dicunt & quidam, non ieiunum posse ad vitandum scandalum celebrare: de quo vide infra, id enim admiserim cœpta iam Missa.

27. Ante auroram celebrare licet ob necessitatem, aut urgentem causam, ut ob iter faciendum; &, si absit scandalum, licet etiam hora bona

nona, scilicet **tertia hora post meridiem.**

28. Qui consecrat duas hostias potans unam, utramque consecrat, intendit enim consecrare quod habet in manu.

29. Acceptæ particulæ ut consecrentur, etiam si in consecratione de cœis nihil cogitetur, sunt vere consecratæ, ob virtutalem intentionem.

30. Qui aduertit hostiam consecratam esse corruptam, aliam consecret incipiendo à. Qui pridie, &c. usque ad, Simili modo, &c. exclusus: deinde ad locum transeat quo peruererat; tandemque illam hostiam corruptam sumat post sumpturn calicem vel seruet.

31. Qui sumpta hostia deprehendit aquam esse pro vino posicam in calice, si in loco publico est infundat vinum veluti ad ablutionem, & clam consecret, & sumat, quod si in priuato, nouam hostiam etiam sumat, & consecret, incipiendo à,

Qui

Qui pridie, &c. Aqua verò mittatur in piscinam quæ solet esse prope altare. Quòd si quis pergit in **Missa**, & ista ex ignorantia vel turbatione omittat, non peccat mortaliter.

32. Qui cœpta **Missa** recordatur se non esse ieiunum, pergit, si aliqui sequeretur scandalum; itēm q; si se tunc aduertit esse irregularem, aut excommunicatum: nec ideo fiet irregularis. Quòd si aduertit se esse in peccato mortali, conteratur, nec missam omittat, etiam si possit sine scandalo.

33. Si venenum sit in vino consecrato, aliud consecretur; & illud stupa collectum & siccatum cōburatur, & cineres in piscinā mittantur.

34. Hostia ab animali comesta si potest extrahi seruetur donec corruptatur, animal verò cōburatur, & in piscinam cineres mittantur: itidēmque videtur faciendum, si quis euomat Eucharistiam.

35. Si

35. Si hostia calici hæret, aut pa-
lato, rōties adhibetur ablutio do-
nec deglutiatur;

36. Post ablutionem si apparent
reliquiæ, aut particulæ consecratæ,
quæ non possunt facile asservari, sa-
mi possunt à Sacerdote, dum adhuc
est in altari;

37. Si sanguis cadat super tabu-
lam laibatur hæc, & radatur; si su-
per mappam, sugatur & lauetur;
inde rasura vel ablutio in piscinam
mittatur.

38. Si Sacerdos non possit Missam
absoluere, si quidem nondum con-
secraverat, perfici potest per aliud
ieiunium; si consecraverat, & non
communicauerat, perficere potest,
& secundum quosdam, etiam de-
bet alios, etiam non ieiunus, si de-
sit ieiunus, non autem excommu-
nicatus, aut suspensus, aut irregula-
tis. Quod si desit qui perficiat, se-
quenti die perficiatur, aut sumatur
ab alio in alia Missa Sacrauentum.

39. Mis-

39. *Missa* sicca celebratur sine planeta; cum vestibus reliquis sacris, vel superpelliceo cum stola in modum crucis, & candelis: non fit autem conuersio ad populum; nec consecratio, nec ea quod ad oblationem pertinent.

40. Non potest celebrari pro excommunicatis, nisi Excommunication sit invalida, aut credantur dolere de peccatis; tunc enim pro talibus potest *Missa* applicari, & etiam pro conuersione infidelium, & pro utrisque orari secreto in *Missa*.

41. Cum in missa oratur pro Antistite, intelligitur Episcopus loci ubi Sacerdos habet domicilium: nomine vero Regis: intelliguntur etiam filij, & uxor, & quicunque ad ipsum pertinent.

42. *Missa* habet effectum secundum effectum offerentium, & eorum pro quibus offertur. Offerentes autem dicuntur etiam circunstantes, & qui pro *Missa* clementer videntur.

dederunt. Aiunt autem quidam, ut
lius esse astare deuotè Missæ, quam
curare pro se offerri.

43. Missa plus illis prodest, pro
quibus particulariter offertur. Qui-
dam tamē putant, Missam pro mul-
tis oblatam, tantum singulis prod-
est, quantum si pro illis solis offer-
retur, sed communiter non probatur
ea sententia, alioqui probabilis, cer-
tè si ab ipsis rogatus celebret, vide-
tur tantum prodesse.

44. Qui debet Missam duobus,
non satisfacere dicendo vnam, qui-
dam aiunt: alij satisfacere dicunt: si
ab illis nihil accepit pro Missa, aut
si tantum pro eis adhibeat affectum,
quantum si pro uno solo diceret, aut
si nulli eorum totam Missam pro-
misit: quorum mihi opinio non dif-
plicet certè cum multi pro Missa
dederunt eleemosynam, perinde,
mihi videntur ex eadem fructum
recipere, ac si pro eis solis offerretur,
nec enim pallium breue est, quod
multos

multos operire non possit. Nō ideo tamen puto posse Sacerdotem, ubi ab aliquibus accepit quantum decet pro Missa, accipere pro eadem quicquam ab alijs; nec Parochum, cum suppetunt ad vietum necessaria, debeatque pro ouibus s̄epe Missas offerre, (quod si non suppetant, saltem debet pro ratione fructuum) posse accipere passim pro illis stipem ab aliquo qui pro se velit offerre: interdum vero posse non negauerim.

45. Cui datur certa summa pecuniae pro Missis a se dicendis; potest alios pro minori pretio conducere qui adiuuet, & reliquum sibi retinere: secus est si accepisset ut curaret dicendas per alios.

46. Obligatus quotidie celebraſſe, intelligitur salua honestate & devotione, nisi effet obligatio per se vel per alium celebrandi.

47. Qui nō potest celebrare in loco designato, debet in alio celebrare.

48. Obligatus dicere quotidie certam Missam, ut pro defunctis, potest dicere Missam illius diei præsertim si est festum: quod si est duplex, aut seniduplex, de illo debet celebrare: & non pro defunctis.

41. Videntur etiam quibusdam peccare mortaliter Prælati Collegiarum Ecclesiarum, aut Conventualium, si nō curent in eis quotidie, cùm possit, celebrari.

50. Nauarrus ait peccare ita Missam submisce celebrantem ut circumstantes non possint audire. Adidunt & quidam non illepidè, Missam debere celebrari cum A.B.C.D. id est altè, breuiter, clarè, deuotè.

51. Idem existimat, quæ in Missa secretò dicuntur, posse mente sola sine voce recitari: quod ego nec ausim facere, nec improbare.

52. Missam cantantem præstat audiare quæ alij cantant, quam interim per se legere.

53. Celebrans coram Episcopo in eius

ei⁹ Diœcesi, dicat in Confiteor, Ec-
vobis Pater & fratres. In fine autem
Mißæ, inclinato capite, expectet ab
ipso licentiam benedicendi: deinde
benedicat alios, at non illum: tum se
illi iterum inclinet; velut expectans
benedicunt: denique omnibus absolu-
tis, faciat ei reverentiam.

54 Clericus peregrinus non ad-
mittendus ad diuina Officia sine li-
teris commendatitijs sui Ordinarij
Ex Tr. Qui tamen est alioqui notus,
aut creditur non habere impedimentum,
potest admitti, & permitti
celebrare.

Missa auditio, vide *Missa*.

1. **N**on potest Episcopas cogere
ad audiendam Missam aut
concionem in Parochia: aut ad di-
cendam ibi doctrinam Christia-
nam. *Ex Cong. Concil.*

2. Satisfacit Ecclesiæ præcepto,
qui incipit Missam audire ab Epis-
tolâ, & secundum quosdam, etiam ab

Euangelio, vsque ad Communio-
nem: & qui post Epistolam vel Euā-
gelium veniens, legit ab audita le-
gente quæ non audiuit; & qui tém-
pore Missæ discurrit pro rebus Missæ
necessariis: & qui p̄fens est, etiā si
non audiat, modo reuerenter atten-
dat: & qui partem vnius Missæ au-
dit, & reliquam alterius: & qui au-
diens sacrum, simul dicit Officium;
aut poenitentiam iunctam; id ta-
men quidam non admittunt.

3. *Excusat Missam non audiē-
tem legitimū impedimentum, &
quævis rationabilis causa, vt si he-
rus impedit, aut fœmina prodeun-
do est alicui peccati occasio; & con-
fuetudo, vt puerarum quæ non sa-
kent domo egredi; & custodia do-
muss; & pudor ob vestem, non de-
centem; & Ecclesiæ distantia de-
bilem.*

4. *Tēpore interdicti habentē pri-
milegū teneri sacrū audire, quidam
negant, alij probabilius affirmant.*

5. Tene-

5. Tenetur pater familiæ cūrare ut domestici sacrūm audiant.

6. Transiens per locum vbi est festum particulare, non tenetur audi-
re sacrūm: secus est si inde recedat,
aut eō accedat.

7. Non relinquenda in festo Missa
ob conciōrem, ut quidam putant.

8. Sufficit in festo Natiuitatis au-
dire unam Missam, & in quois fe-
sto audire Missam quæ dicitur, etiam de defunctis.

9. Missa excommunicati non denunciati potest audiri; itēmque, secundum quosdam, suspensi etiam dententiati, si absit scandalum quod bullō id lute prohibeat.

*Monasterium. vide Ecclesia Excom-
municatio.*

1. **M**onasterium ingredi potest,
qui potest dare ingrediendi
licentiam.

2. Monasteriū non potest ègredi
Monialis sine causa, & cōsensu Super-

rioris, & Episcopi. Ex Congr. Conc.

3. *Episcopi non possunt ingredi Monasteria mendicantium Monialium non sibi pleno iure subiecta. Ex Pto Quinto.*

4. *Monasterium non tenetur pro delicto Religiosi etiam Praelati. Vide Regulam Delictum, lib. 6. Nec ad debitum Monachi, nisi sit in eius utilitatem cōuersum, aut eius commissione factum, aut si Praelati debitum, vel Conuentus; obligatur verò quis Monasterio ex contractu Monacho.*

5. *Puella de qua est lis, potest interim collocari in Monasterio de licentia Episcopi: itemq; de licentia Superioris & Monialium, quæ domini tutò ali non potest, aut causa educationis usque ad annum vigesimum quintum aetatis: sed sine ancilla & potestate egrediendi, nisi ob morbi curationem. Ex congregazione Consilij.*

Monita, vide Cambium, Debitum.

Mora,

1. **N**on tenetur quis ad interesse
damni, aut lucri cessantis, ante
moram, si de eo non fuit pactum.

2. Obligatus ex delicto semper
est in mora; qui autem sine delicto,
& non potest, aut difficile potest,
aut alioqui causa iusta excusatur,
putant quidam non esse in mora,
adeoque non teneri ad interesse ra-
tione moræ, nisi ex pacto, vel appo-
sitione pœnæ conuentionalis, si tali
tempore non restitueret, aut impo-
tentia culpa eius accidisset. Alij pu-
tant, qui non soluit tempore debito,
etiam sine culpa in mora esse: quæ
mihi opinio videtur.

MORTIS ARTICVLVS.

1. **T**alis est, qui prudentis iudi-
cio videtur & secundum
quosdam, cum quis febri continua
laborat, aut est ætate confectus, aut
iter facturus periculum.

EE 5

Mutuum, vide *Debitum*, *Depositum*,
Vsura.

1. **M**utuum repetens ante tem-
pus quia egit, non tenetur ad
interesse, nisi mutuarius aliunde;
si ille non mutuasset, fuisset ha-
biturus.

2. Licere aliquid accipere pro ob-
ligatione mutuandi, quidam aiunt;
itemque ratione periculi cui pecu-
niam exponit, & molestiaz quam
patitur carendo pecunia.

3. Mutuare cum pacto remitten-
daz iniuriæ, vel remutuandi, licere
quidam aiunt, sed id postremum alij
negant; ego id non improbarim:
illud vero prius solum probô, si non
pro iniuria debeatur quicquam pe-
cunia æstimabile: obligare enim ad
aliquid pecunia æstimabile ob mu-
tuum, omnium consensu vsura
est.

4. Mutuans etiam vltro, potest ex
pacto accipere lucrum cessans, & si
id quidam negant: non tenetur au-
tem

tem mutuarius ad interesse rempotum; est enim ad infinitum; sed ad propinquum solum.

5. Quod tibi à mutuario gratis donatur, etiam cum petisti, potes retinere; solum enim prohibetur quod datur jucùlū debitum ratione mutui.

6. Pecunia deposita cum potestate vtendi, fit mutuum; idemque est de quovis consistente in numero, pondere, aut mensura: fitque depositarius dominus.

7. Si quis det frumentum, recepturus oleū, mutuum videtur implicitū.

8. Mutuare mercatori cum pacto ut reddat in mercibus, vel operario ut in operis, est emere anticipata solutione.

9. Mutuatum frumentum eadē mensurā reddendum, aut pretium quo valet tempore quo redditur, etiam si reddatur in loco ubi plus valet, aut repetatur tempore quo plus valet, quando non est præfixum tempus

pus redditioni. At mutuatæ pecuniaæ debet recipi valor temporis quo data est, scilicet tot nummi, quot aureus tunc valebat. At pactum de recipiendo pro frumento quantum valet tempore quo datur, est non mutui, sed venditionis. *Vide ff. de reb. cred. l. 22.*

10. Mutuum acceptum ab usurario potes in aliud transfere, cum pacto ut soluat usuram quam tu debelas. *Vide Syl. usur. i. parag. 20.*

N. uclerus, vide stabularius.

Naufragium, vide Furtum.

NE GOTIVM.

1. **N**egotium alterius potest quis agere sine eius mandato.

NOME N

1. **N**omen sibi quemque posse mutare, excepto seruo modo fiat

fiat sine fraude, & alterius præiudi-
cio, quidam aiunt: ego ad tempus
& ex causa id posse puto; alioqui ac-
ceptum in baptismō non posse, nisi
fortè in Confirmationē.

Notarius, vide Beneficium, Iudiciales
actus, Ordo.

Notarium, vide Manifestum.

Obedientia, vide Praeceptum.

1. **O** Bediendum Superiori, cùm
 non est certum præcipi ma-
 lum: in dubio autem an malum sit
 excusat obediētia credentem licere
 obedire.

2. Mortale est nolle obedire in re
 graui sine causa, aut nolle aliquid
 facere quia iubetur; est enim id con-
 temnere Superiorē. Quidam ta-
 men famulos non putant teneri
 obedire sub peccato mortali; id quod
 probabile est.

3. Obe

3. Obediendum non est cùm creditur inde malum oriturum.

4. Non tenetur obedire, qui credit Superiorē per errorem præcipere, & si veritatem sciret, non fuisse præcepturum: & quidem per edita generalia nō intendunt Superiorēs obligare cum magno damno.

OBLATIO.

1. **O**bligat consuetudo aliquid offerendi in Ecclesia, si obtinuit vim legis, sicut si per devotionem liberam fiat: sufficit vero, cùm obligat maiorem partem populi offere.

2. Oblata celebranti in Ecclesia cedunt Rectori, itemque quæ offeruntur Ecclesijs dictionis eius.

Oblatio, vide contractus.

1. **M**ultorum vinculorum simul fieri, impossibilium, prævallet maximum, si autem sunt æqualia, primum.

2. In

2. In obligatione generali, etiam cum iuramento, non veniunt ea quæ non intendebas: talia autem videntur esse, quæ si tunc cogitasses, ad ea te non obligasses.

3. Obligaris pro te negotium utiliter agenti nisi contrarium sis protestatus.

4. Obligaris ex filij tui contractu conuerso in tui utilitatem, vel si habes eius peculium.

5. Obligatus coquere familiæ pro certo pretio, tenetur etiam si illa aliquantum augeatur: quod si grande esset augmentum, vel decrementum, augendum etiam vel minuendum pretium.

6. Nemo potest se obligare ad poenam mortificationis, quia non est dominus membrorum.

Obses, vide Bellum.

1. **O**bisdem dare potest Papa Clericum, vel Religiosum & Abbas Monachum pro Monasterij utilitate.

Occulum,

Occultum, vide Manifestum.

Odium, vide charitas.

O F F I C I V M .

1. **O**fficium Reip. nisi utiliori detur, seu digniori, quidam putant esse mortale, alij sufficere si detur idoneo.

2. Officia Reip. vendere, illicitum quidam aiunt, alij negant: certè non expedit, nec ausim probare; multa enim ex eo mala.

3. Potest Princeps compellere subditum ad suscipiendum officium publicum. *Vide Tho. op. 4. c. 21.*

4. Officialis, si habet stipendium sufficiens, non potest pro suo ministerio aliquid accipere, nisi forte liberè donatum.

O L E V M .

1: **O**leum non sacrum additum sacro, fit sacrum.

2. Olco

2. Oleo Chrismatis potest æget
de licentia Episcopi vngi. vide, In-
noc. i. Epist. i.

Opinio vide **Dubium**.

1. **O**pinio est assensus cum for-
midine de opposito.

Oratio, vide **Hora canonica**.

2. **Q**ui orat ex obligatione, te-
netur attendere, alioqui nō
satisfacit.

3. Possunt orari & animæ quæ sunt
in purgatorio, (& si id quidam neget)
& qui credunt esse in cælo, sed pri-
uata solum oratione.

3. Obligate orandi præceptum in
maxima tua aut proximi necessita-
tate, item cum necesse: ad gratiam
præparari, ut suscipiendum est Sa-
cramentum, alioqui peccari morta-
liter, quidam affirmant: quod ego
non ausim.

4. Non peccat qui pro propria mot-
te orat, aut pro aliena, ad vitandum
peccatum.

FF

3. Oratio peccatoris & testipora-
lia impetrat , & dispositionem ad
gratiam.

*Ordo, vide Dimissorie, Divortium, Irre-
gularitas, suspensio.*

1. **A**N omnes Ordines sint Sa-
cramentum , non conuenit
inter Scholasticos Doctores : ego
omnes esse puto.

2. Et si vunctiones & manus im-
positio quibusdam videantur so-
lum Sacramentalia, si tamen omissa
sunt adhibenda, antequam quis Or-
dine utatur, vide cap. fin. de sacram.
non iter.

3. Contractus materie non est de
essentia Sacramenti , (& si id qui-
dam patent;) nec oportet suppleri, si
modo Episcopus presentauit, etiam
non tacta sit :

4. Cum iubitur an aliquid
essentiale omnissimum sit omnia sunt
iteranda , alioqui solum id quod o-
missum est; ut et prius Ordine uten-
dum.

5. Suf-

5. Sufficit tangere patulo ante aut post verba ordinantis.

6. Presbyter fit dum ei traditur materia consecranda ; Diaconus, dum liber ; Subdiaconus , dum calix cum paterna; (sufficit vero calix etiam non consecratus) Acoluthus dum vicculus vel candelabrum ; Exorcista, & Lector, dum liber ; Ostiarius, dum clavis. Sufficit vero in ceteris Ordinibus , praeter Sacerdotium tradere materiam per Archidiaconum.

7. Episcopatus datur per manus impositionis : putant vero quidam & eam, & quod traditur , &unctionem esse de essentia: putant. & quidam non esse Sacramentum seu Ordinem distinctum à Sacerdotio , sed eius gradū quendam: ego & Sacramentū & ordinem distinctum puto.

8. Diaconi est , per modum Catechismi exponere fidei articulos, & Decalogum, legere Euangeliū , & Episcopi vel Parochi fa-

cultate prædicare & baptizare , & dare Eucharistiam , id quod etiam potest facete in necessitate, & recitare nomina baptizandorum & ordinandorum.

9. Exorcistæ officium iam soli faciunt Sacerdotes.

10. Lector solebat olim nouos fructus benedicere, nūc solam legit & cantat.

11. Acolathi est, præparare lumen, vinum & Aquam ad Missam:

12. Actus Ordinum minorum posse sunt fieri per carentem Ordine, ex consuetudine vniuersali Ecclesiae.

13. Prima tonsura est dispositio ad Ordines: potest autem dari quis die minores verò diebus festis, & quarta feria quatuor temporum. Episcopatus Dominica, quia in ea descendit Spiritus Sanctus in Apostolos, datur. At Ordines omnes Sabbato quatuor temporum, & Paschæ , & mediæ Quadragesimæ dari solent.

14. Ordinatio.

14. Ordines non dantur post prâdiūm; nec Ordo sacer sine missâ.

15. Episcopus ordinans, si ab soluat & dispenseat ad cautelam cum ordinandis, profest etiam regularibus & extraneis.

16. Abbas qui potest ordinare suos subdijtos de Jure, (potest autem si est mitratus, & Sacerdos, dare Ordines minores) potest & alienos cum dimissorijs, & cum consensu Episcopi loci ; quamquam id postremum non puto necessariū, si ordinat in loco exempti : nā & in hoc potest Episcopus alienus ordinare, petente loci Superiori ; & Mendicantes possunt ordinari in proprijs domib⁹ à quouis Episcopo.

17. Minores omnes dispensante Episcopo possunt eodem die dari, & si est consuetudo, simul cum prima tonsura, & cum sub diaconatu; non enim Concilium Tridentinum tollit consuetudinem receptam. Dant vero minores ex consuetudine

FF 3

etiam Presbyteri Cardinales.

18. Minores non dantur ante aetatis discretionem.

19. Episcopus non potest dispensare super aetatem ad Ordines,

20. Ad primam tonsuram & tres minores requirantur septem anni completi, & animus vitæ Ecclesiasticæ. Aliunt verò quidam posse dari à Presbytero de licentia Episcopi. Ad Acoluthum duodecim. Oportet verò recepturum primam tonsorā esse confirmatum, scire rudimenta fidei, & legere ac scribere.

21. Ad minores oportet Latinè scire.

22. Ad subdiaconatum requiruntur virginis duo anni incepiti; ad Diaconatum virginis tres ad Sacerdotium viginti quinque. & præterea docere posse necessaria ad salutem, & scire Sacraenta administrare.

23. Episcopus non potest ordinarie die quod est consecratus: nec dare unquam Ordinem quem nō habet.

24. Ordinatio per vim non tenet

pct

pēt metum tenet; sed non obligat, si sit metus grandis, ad castitatem, nec ad Officium.

25. Datus Ordo maior sine minori tenet, non tamen Episcopatus sine Sacerdotio.

26. Non est quis ordinandus in Sacris sine sufficiente patrimonio, aut beneficio, aut donatione sufficiēte ad vitā: nec ea potest alienare, nisi habeat unde viuat competenter alioqui resignatio beneficij nulla. Ex Trid. & Cong. Conc. Itide inque dicendum de patrimonio, scilicet renunciationem nullam esse: itaque post eam factam non prohibetur quis ordinari, quia nulla fuit.

27. Quidam aiunt posse, qui nihil habet ordinari, modò sit graduatur in Theologia, aut iure canonico; tali enim non defuturum vnde viuat,

28. Ordinatus in Sacris tenetur castè vivere ex voto implicito.

29. Episcopus ordinare potest

non solum subditum sibi origine, **domicilio**, vel beneficio, sed etiam **non** subditū, de licentia tamē Episcopi sui vel Vicarij absente Episcopo: item suum per triennium familiarem, si ei statim det beneficiū: item subditum vicini Episcopi manifeste suspensi ob ordinationem.

30. Nec Episcopus nec eius ministri qui cquām accipere possunt, etiam oblatum, pro Ordine, aut litteris dimissorijs, aut sigillo.

No tarius tamen, eisī non habet stipendium, potest accipere decimam partem aurei, nisi sit cōsuetudo nihil accipiendi. Ex Trid.

31. Exercens actum Ordinis sacri (quale non est prædicare, aut excommunicare) in peccato mortali, peccat mortaliter. Quidam tamen negant peccare mortaliter Subdiaconum vel Diaconam solenniter ministrantes aut Episcopum consecrātē calicē aut altare aut virginē aut Sacerdotē benēdicentē aquam.

32. Sa-

32. Sacerdos stola vtitur in omni oratione solemini , & sacramentorum administratione,& Episcopus conferens primam tonsuram.

33. Si Episcopus ordinado non pos- sit absoluere , pergit alter ubi ille deficit.

34. Non potest ordinari neophytus, vel infamis , nec hermaphroditus, nec obligatus Recip. ob administrationem, ante seditam rationem.

35. Habenti ius petendi Ordines, vt ob beneficium , non possunt negari ob peccatum occultum.

36. Episcopo præcipienti alicui vt ordinetur ub Ecclesiæ utilitate, non repugnandum sine causa iusta.

37. In materia fauorabili, nomine, Sacerdotis venit etiam Subdiacous: in odiosa vero, solus presbyter.

38. Si Episcopus dicat , Nolo vel non intendo ordinare excommuni- catos, vel irregulares , intelligitur, si sciat aliquem talem esse : quare quem ordinat non sciens talem esse,

vere est ordinatus.

ORNATVS.

1. **O**rnari potest fœmina ad tegendam turpitudinem: quod si fiat ad vanitatē, aut fingen-dā pulchritudinem, mortale nō est etiam in Religiosa. Quod si quis alius inde sumat occasionem pec-candi mortaliter; tunc mortale esse quidam aiunt, sed melius alij negāt. Illud probabilius, si in eo expenda-tur quod esset necessariò dandum pauperibus, peccari mortaliter.

2. Fœminam & peccus nudum ge-stare sine mala intentione, quidam negant esse mortale : ego difficile talem absoluere.

Factum, vide Contractus.

PALLIVM.

1. **P**allio quo significatur plen-i-tudo officij Pontificalis, vt-i-tur Archiepiscopus in Missa sole-mni, in provincia, non autem ex i-

Ee-

Ecclesiam, ut in processioneibus, aut alijs: nec id potest alteri commendare.

2. Antequam pallium accipiat, non debet ordinare, aut consecrare, nec Ecclesiam dedicare, nec Concilium vocare.

3. Debet cum eo sepeliti.

Papa vide *Electio, Lex.*

1. Papæ electio Simoniaca ipsofecto nulla. Ex *Concil Laiet.* Quidam tamen dicunt optis esse sententia condemnatoria.

2. Nulla Excommunicatio aut Censura impedit Papæ electionem. Ex *Pio Quarto.*

3. Tractans de eligendo Papa, Papa viuente est excommunicatus. Excommunicatione Papæ reservata. Ex *Paulo Quarto.*

4. Papam peccare non seruando legem humanam, aut in ea dispensando sine causa affirmat Nau. itaque si antea fuit Religiosos, nullum habore pecunias dominium, sc

sc

solam administrationem.

5. *Papæ subditur omnis potestas, etiam secularis, quatenus exigit salus animarum.*

6 *Papa ob solam hæresim potest accusari, condemnari, excommunicari & deponi.*

7. *Papā ait S. Antonin. plura posse quam nobis vel ipsi cōpertum sit,*

8. *Papa potest esse Iudex in causa propria, & absoluere ab obligatione qua quis homini tenerur, & secū in votis dispensare, & legē à se aut præcessore latā revocare, eiusque etiam effectus priores, & cuique beneficium auferre, etiam sine causa; habet enim in beneficijs plenariam dispositionem.*

9. *Ad Papam appellati potest à cuiusvis sententia.*

Parentes, vide Alimenta, Hæreditas, Societas.

1. *Parentum negligentia in docendo filios, aut curando ut discant*

discant Pater noster, Credo, & Dei præcepta, mortale esse, quidam valde probabiliter affirmant.

2. Nō pōt pater Religionē ingredi, si filij eius opera in seculo egerit.

3. Qui filium alete non potest, potest exponere ad Hospitale, vel ad domum Episcopi diuitis.

4. Pater tenetur de dāno dato à filio quatenus pōt de illius periculo tenetur & soluere de suo, quod illum iussit expendere, aut debuit iubere.

5. Tenetur filium alete, & eius uxorem honestam, etiam sine sua licentia ductam; & filiam dotare, etiā sine sua licentia digno nubentem, etiā dote non promissa, si ipsa se dotare non potest: certè ei debet legitimam saltem dare, si illa dotem non promisit: iridēmque tenetur auus paternus, & frater ex eodē patre. Quod si indigno nupsit, tenetur ipsam egerit, alete imò & secundū quosdā dotare. Tenetur & filiam impudicam, sed pœnitentē, alete, & dotare

dotare; item distulit illam locarē usquē ad Vigesimum quintum annūm, & illa promissa dote, nupsit indigno. Tenetur etiam naturalem dotare, si illa est pauper. Filiam autem hæreticam dotare non tenetur, nisi recipiscat.

6. Potest pater testari de legitima filij, si ille consentit.

7. Potest noto extra testamentū relinquere quantum velit, sine præjudicio tamen legitimorum.

9. Potest per donationem remuneratoriam, vel in opera pia, alienare in præiudicium filiorum.

9. Potest à filio repetere quæ coactus est pro eo expédere, vt pro eius delicto, aut similia alia causa.

10. In extrema necessitate potius subueniendū filio, secundum quosdam; secundum alios patri, quod probabilius: & quidē in vita periculo pater præferendus etiam ei cui fuisset iuratum; intelligitur enim exceptus pater.

11. Pater

¶

ii. Pater ob famen potest vendere filium nisi sit in sacris, aut iam extra cius potestatem; quamquam id apud Christianos non est in usu, castigare vero potest etiam Sacerdotem.

12. Mater filijs primi matrimonij debet relinquere omnia ex illo lucra, non autem donata ab extraneo, etiam intuitu viri; & pater filijs quae ad ipsum ex bonis eorum matris, prioris eius uxoris, peruenierunt.

13. Pater non potest impuberem offerre Religioni inuita mater.

14. Nolli videi alicuius esse filium iusta aliqua de causa sine eius contemptu, non est mortale; alioqui iniuria quaevis in parentes mortalis videtur quibusdam, etiam si leuis sit.

15. Patris appellatione veniunt ascendentes, ut filij descendentes, vide glo. de verb. signi. cap. 2.

*Parochus, vide Confessor, Domicilium
Missa.*

1. **T**enenetur tempore pestis ministrare saluti necessaria Sacramenta, aut dare qui ministret, peste infectis.

2. De parochia efficitur qui acquisitione domicilij: quam tū ad ponitentiam autem & Eucharistiam, sufficit habitatio per sex menses, secundum quosdam, at melius alij, sufficere quantum ad sacramenta illic habitare, & non posse commodè ad proprium ire. Ad matrimonium verò sufficit vel modica habitatio. At quantū ad decimas, & utilia Sacerdoti, requiritur animus habitandi ferè per annum.

3. Parochus Ecclesiæ destitutæ cœetur habere beneficium Simplex.

4. Tenenetur Parochus ministrare Sacra menta etiam extra tempus precepti ad illa obligantis, & si id quidam negant,

5. Negligentia magna Parochi in docendo ad salutem necessariam,

Nempe Symbolum, Decalogum, & Pater noster, mortalis est: ubi pa-
sim magnus est abusus eorum qui
contenti docuisse Symbolum Lat-
inè, non explicant populo rudi my-
steria fidei, praefatim Trinitatis, &
incarnationis, tantopere ad salutem
necessaria. Vx Parochis, vñ Episcop-
pis, vñ Prælatis.

6. Parochus habet Iure communi
a Papâ jurisdictionem, quam
non potest Episcopus impedire.

7. Parochus potest esse Iudex in
causa Ecclesiæ, alio nomine
agente.

P A R S

1. **P**ars sine additione, intelligi-
tur medietas, secus si dicatur
aliqua pars.

Patrinus, vide *Baptismus*, *Matrimo-
nij impedimenta*.

Peccatum, vide *Contritio*, *Luxuria*.

1. **P**eccatum mortale est, deie-
ctari consensu saltē tacito

GG

in peccato mortali cogitatio, si plenè adulteria; quod vulgo dicitur cogitatio morosa: secus est si delecteris non ipso peccato, sed sola de eo cogitatione.

Aiunt verò quidam, cùm quis plenè aduertit malam esse cogitationem, & periculosam, negligitq; reprimere, censendum esse tacitum quendam consensum.

2. Non est mortale cogitare sic apud se, Si peccatum non esset fur-
tum aut adulterii, &c. illud facere.

3. De quo, cum factum est, licet gaudere, non est illicitum illud optare.

4. Non est putandum peccatum esse, quod boni facere solent.

5. Non est mortale facere rem li-
citam, etiam si scias alteri futuram
occasione peccandi mortaliter; &
si quidam aliter sentiant.

6. Exponere se mortaliter pec-
candi periculo, mortale est, nisi
causa aliqua excusat, ut proximi fa-
lus

bus, aut necessitas aliquas tunc enim sufficit nolle peccare..

7. Quidam putant licere occasio-
nem alicui præbere peccandi, ut fu-
randi, quo deprehensus emendetur:
ego id facere non auctor. Permitte
quidem possunt peccata minora, ut
vitentur grauiora; sic enim permit-
titur meretricium, ne fiant adulce-
ria: at dare peccandi occasionem
exprofesso, non puto licere.

8. Putant etiam , adulterium fa-
cere volenti posse consuli. ut potius
fornicetur: in quo mihi videntur
decepti non intellecto. D. Aug. 12.
de adul. con. cap. 15. qui locus citatur
33. q. 2. si quod. ubi potius contraria-
rium dicit. Licet quidem volentem
alium grauiter lacerare, rogare ut Ie-
sus agat, at malum suadere nun-
quam licet.

9. Cooperari per accidens pecca-
to alicuius aiunt quidam posse ex-
cusari necessitate, aut utilitate: ut ad-
mouere scalam furati volenti &

GG 2

minanti malum nisi obedias; aut dare ensem occidere alterum paranti, & tibi alioqui malum minitanti, aut dicere ubi sit; ferre epistolam amatoriam amicæ, hero iubente; ornare heram metetricem; sternere lectum adulteræ dominæ, & huiusmodi quæ non sunt intrinsecè mala, nec fiunt intentione peccati, sed vitandi damnum, aut aliquid consequendi: & si id alij negant. Ego quidem puto posse tales excusari cum causa faciendi rationabilis est; quod prudentis iudicio relinquitur. Sic licet in triremi Turcarum remigare contra Christianos & parare arma illis, & offerre; est enim id stuperi cum aliquo proximi damno: nec ille de eo merito potest conqueri, excusante necessitate.

10. Facere id quod ex natura sua inducit ad mortale, est mortale. Tale quidam putant pudenda reregere coram altero sexu, nisi forte causa rationabili, ut medicinæ.

11. Non

11. Non est mortale facere ea,
quibus alij possunt bene & male uti
& si plures male utantur, vt aleas,
gladios fucum, &c. & si id quidam
negent:

12. Peccatum veniale posse re-
mitti ante mortali, alij aiunt, alij
negant: remittitur quidem in ha-
bente gratiam per opera caritatis, &
per quædam Sacramentalia, vt a-
quam benedictam, & Episcopi be-
nedictionem: item per tunisonem
pectoris, Confessionem generalem,
Orationem Dominicam, si recte
fiant, id est, cum aliqua deuotione
& reverentia.

Peculium, vide Clericus, Hereditas,
Religio.

13. **P**Eculiū castrense, aut quasi ca-
stre, (de quo filius pubes li-
berè disponit) dicitur, quicquid, ac-
quiritur ratione militiæ, aut officijs
publici, aut servitij in palatio Re-
gis; vt libri donati Professori publi-
co, aut à patre filio absolutis studijs;

& militi equus vel arma, & quod ad militiam datur: ite quod ea lege datur ut castrum sit: & quod acquirit Clericus in sacris aut beneficiatus; immo, secundum quosdam, qui est primae ratione, ut supra dictum in Clerico.

2. Profectum, quod acquiritur causa patris, seu intuitu, in quo filius nihil habet iuris. Non censetur autem tale, quod ei donatur nulla facta patris mentione.

3. Aduentitium, quod ei aduenit eius industria, vel donatione, vel successione, vel fortuna: in quo proprietas est filij, at ususfructus patris quamdiu viuit. Quod si filius emancipetur, eius est dimidium: itemque si pater fiat Religiosus, secundum quosdam; nam alij totum tunc filio tribuunt, alij totum patri.

4. Acquisitum ex rebus patris propria industria, partim est profectum, partim aduentitium; itaque dimidium est filij. Quod si clam patre acquisitum est, aut ex pecunia
a patre

Si patre mutuo accepta totum quidam dicunt esse filij.

5. Confiscatis bonis patris, non confiscatur aduentitium filij; confiscato autem aduentitio, non perdit pater in eo usum fractum.

6. Si pater alienavit aduentitium filij, is, si est haeres, non potest secundum quosdam revocare magis quam pater; subit enim personam eius.

Pecunia, vide *Moneta*.

Pensio, vide, *Beneficium*, *Clericos*, *Heretica Canonica*.

1. **R**edemptio pensionis non fit sine Papae auctoritate.

2. Cui data est pensio cum obligatione dandi eam alteri, potest ab hoc eam obligationem pretio redimere.

3. Solus Papa pensionem dat laico.

4. Pensio ipso iure perditur per matrimonium, idque etiam alias nullum secundum quosdam.

5. Potest Episcopus imponere pensionem ad coæquandos fructus beneficiorum permutterum, quæ duret ad tempus tenentis beneficiū cui imponitur: item super beneficio à se collato, ad vitam solum beneficiati, imò etiam, secundum quosdam ad vitam Pensionarij & , secundum Thom. 2. 2. q. 100. ar. 4. ante collationem beneficij potest subtrahere de fructibus eius ad pios usus. Potest & Iudex ad dirimendam litem pensionem constituere. Quæ mihi ut vera videntur, ita parum esse in usu.

6. Pensio non est propriè beneficium , non tamen datur irregulari sine dispensatione.

7. Excommunicatio lata in non soluentem pensionem tempore præfixo , non ligat , secundum stylum Curiæ, usque dum Pensionarius declaret ligasse.

8. Pensio non soluta potest ex stylo Curiæ peti à successore de fructi-

fructibus quos percepit.

Pignus, vide *Contractus*.

i. **P**lignorē non licet uti contra voluntatem domini.

2. Non datur res sacra in pignus, nisi in necessitate.

3. Recepto nomine libero in pignus pro debito, perditur debitum.
Vide glo. cap. i. de pign. vbi excipiuntur quidam casus.

4. Creditor potest pignus in pignus dare, sed non pro maiore quantitate; non potest autem vendere, debitore non solvente; nisi post biennium, & eo prius monito, nisi Iudex concedat posse ante. Quidam tamen dicunt posse vendere, post trinam monitionem non soluenti factam, etiamsi fuisset conuentum ne vendoretur: quod ego aequum puto, dummodo debitorem expectet aliquo conuenienti tempore, nisi promisisset expressè se nullo modo venditum, seruanda enim promissio.

5. Clericum accipientem rem Ecclæsiæ in pignus, debet fructus in sortem computare quidam aiunt; aliij negant, sed minus probabiliter, nisi forte modo sequenti.

6. Dominus accipiens feudum in pignus; facit fructus suos, dummodo non accipiat eos ex melioramētis, nec inter seruitum à vassallo: idemque dicendum in Emphyteusi, nisi Emphyteuta grandem pecuniā pro ea dedisset; quamquam etiam tunc potest percipi tactus fructus, quanto minus pretio rei iusto ille dedit.

7. Prohibita alienari, possunt pignori dari.

8. Expensæ factæ in pignore necessario, vel utiliter, repeti possunt.

9. Agrum à te incultum accipies in pignus, si colat, posse fructus non computare in sortem, quidam aiunt; aliij minus probabiliter negant.

10. Pignus dicitur de re mobili, hypotheca de immobili.

Piscatio, vide Venatio.

Pœna, vide Ignorantia. Interpretatio, Lex.

1. **P**œna imposta ipso iure vel facto non incurrit sine sententia iudicis & executione per ipsum, etiam si lex dicat non requiri sententiā aut declaratiōē aut stiā soluendam in Foro conscientiæ; intellegitur enim Iudice exequente: nisi pœna esset eiusmodi, quæ secum traheret executionem, ut Excommunicatione, suspensio, interdictum, & irregularitas; aut lex dicat, Sit incapax, aut inhabilis, (quidam tamen etiam hic sententiam requiri aiunt) aut dicat, Non faciat alioqui fructus suos: est enim conditio quæ seruanda est, ut quæ ponitur à testatore.

2. Ad pœnam conuentionalem tenetur quis cùm petitur: nō est autem petenda si culpa abest, nisi ob interestē damni, aut lucri cessatiois.

3. Qui-

3. Quidam putant nullum Crimen sub iuri pœnæ Iuris nisi de illo planè constet in iudicio, aut alioqui sit notorium; excepto homicidio, quod occultum irregularē facit. Probanda quidem opinio, nisi usus Ecclesiæ repugnaret.

4. Inhabilis ob crimen ad officia aut beneficia, non ideo priuatur obtentis; nec priuatus obtentis, ideo inhabilis fit ad obtainenda.

5. Pœna præsumenti imposta requirit dolum.

6. Pœna promissio in matrimonii & sponsalibus non obligat. *Vide de spons. & matr. cap. 29.*

7. In pœnalibus restrictione videntur, & pia interpretatione. *Vide de elect. lib. 6. ca. 22. & de reg. in. Odia & in pœnis, scilicet reg. 16. & 49 lib.*

8. Pœna non extendendæ ultra casus Iure expressos, etiamsi eadem ratio videatur.

9. Pœnam non incurrit, qui facere non potuit iuste impeditus.

10. Re-

10. Regulæ pœnales Cancellariæ, secundum quosdam, solum ligant in foro exteriori.

11. A pœna legis humanæ excusat consuetudo, etiam irrationalis, itemque iusta credulitas.

12. Pœna iuris contra facientem, intelligitur si perficiat opus.

13. Verba futuri temporis, in dubio non intelligitur pœna posita ipso facto.

14. Non accusans aliquem cùm teneretur non debet pœnain, ad quam ille, si ipse accusasset, fuisset condemnatus, (pœna enim non debetur ante condemnationem) & si quidam aliter sentiunt.

15. Cùm pœna imponitur omitenti aliquid sine determinatione temporis, vt cùm dicitur, Qui non residet, si excommunicatus requiritur priùs mœditio.

16. Pœna successiva imposta sine termino, finiri solet decennio: quòd & usque ad beneplacitum impo-

nent.

bentis, finitur eius morte.

17. Factus amens post delictum, non punitur corporaliter, sed in pecunia.

18. Non potest quis priuari beneficio, aut privilegio aut ab eo suspendi aut deponi Clericus, nisi in casibus iure expressis.

Poenitentia, vide Confessio.

Potestas, vide Dominionum.

1. **Q**ui potest maiora, potest & minora, cum est eadem ratio aut maior.

Præceptum, vide Censura, Lex, Mandatum Obedientia.

1. **P**ræceptum de re levissima non obligat ad mortale, etiam si, qui præcipit, id velit: nisi quis se voto obligasset ad omnia iussa tunc enim forte posset etiam in re leui, ut si dicaret, in virtute obedientia, aut quid simile.

2. Præcipi non potest ut subdi-

*tus fibi membris abscindi paxatur
ob sanitatem , nec ut reuelat suum
peccatum omnino occultum.*

Predicare, vide Ordo, Pralatus.

1. *P*raedicare non est actus Ordinis saecularis, nec Officium diuinum prohibitum interdicto , aut suspensione à diuinis.

2. *P*raedicans in statu peccati mortalis, non peccat mortaliter , si absit scandalum.

3. *P*raedicandi licentiam potest dare viro docto Parochus, etiā non ordinato in sacris modò sit Clericus , & non s̄epe det. Nam Cœc. Trid. in Regulari requirit Episopi licentiam. Ego nisi Diacono dandā non censco, nisi sit Religiosus.

4. *M*ortale quidam censem prædicare sine legitima licentia , aut valde inutilia, aut sc̄iēter falsa in fidei doctrina vel morum, vel miraculis, aut vita Sanctorum, aut detrahendo ferè nominatim Preclaris Ecclesiæ,

clesiæ, non esse autem si quis ob gloriam aut pecuniam principaliter prædicet.

5. Nullus Episcopo contradicente prædicare præsumat. Ex cōc. Trid. Excepit Pius Quinctus Mendicantes in sua Ecclesia prædicantes, nisi Episcopus ut vellet prædicare.

6. Non potest Episcopus sine cause rationabili suspendere à prædicatione. Ex Congr. Cenc.

7. Mendicantes semel examinati in una Diœcesi ad prædicandum, non possunt in ea amplius examinari: quod si sint graduati in Theologia, aut Lectores, non egerint examine Episcopi. Pius Quintus.

8. Mendicantes possunt prædicare in Cathedrali. Idem.

Prælatus, vide Ecclesia, Eleclio, Episcopus, Obedientia.

1. PRælatus dicitur, qui Ecclesiæ Collegiatæ seculari vel regulari præficitur. Itaque Priors & Guar-

Guardiani sunt Prælati, & in dignitate. *Vide glo.ca. 28 de elect.lib. 6.*

2. Prælatus propriè non dicitur esse de Capitulo vel conuentu.

3. Non potest Prælatus tempore pestis populum deserere.

4. Gestæ per Prælatum toleratum valida sunt, etiamsi iuste titulum amisisset.

5. Prælatus excedens in subditi correctione non tenetur ab eo veniam petere.

6. Prælati bona sunt tacitè hypothecata pro mala Ecclesiæ administratione.

P R A E S C R I P T I O.

1. **P**RÆSCRIPTIO dicitur immobilium. Usucapio mobilium. Fit autem usucapio triennio, etiam in rebus Ecclesiæ requiritur autem ad eam bona fides, etiam in tradente tem. Non potest verò usucapi res sacra aut prohibita alienari; nec res Ecclesiæ requirens solennitatem in

HH

alienatione; nec res pupilli, aut minoris, quæ potest scrupuli, scilicet quæ non consumitur. Sufficit vero ad usucapiendos fructus abesse malam fidem etiam si bona non absit.

2. Ad præscriptionem vel usucaptionem requiritur possessio non interrupta per certum tempus, & bona fides, titulus præsumptus iustus, scilicet ut nihil in contrarium appareat probabile, & quod res possit præscribi: bonam vero fidem non tollit dubitatio adueniens; nocet autem haeredi mala fides defuncti, non autem habenti ab haerede. Quamquam si haeres inuasoris, bona fide præscribit inter præsentes triginta annos, & inter absentes quadraginta itidemque dicendum de re furtiva quæ alioqui non præscribitur.

3. Titulus præsumitur consuetudine immemorabilis sufficit & iusta credulitas tituli ex errore facti.

4. Contra laicos præsentes in eodem proposito præscribitur regulat-

ritus

ritet decem annis contra absentes
viginti; idemque est in bonis patri-
monialibus Clericorum: at in re Ec-
clesiastica aut Religiosa, inter pre-
sentes triginta, inter absentes qua-
draginta: contra Ecclesiam verò
Romanam requiruntur ceterum. Suf-
ficit verò in præscriptione triginta
vel quadraginta annorum bona fi-
des, etiam sine titulo.

5. Possessio bonæ fidei præceden-
tis & sequentis possessoris coniu-
ctæ compleat tēpus præscriptionis.

6. Ecclesiæ & minori datur qua-
drinnum post finitam præscrip-
tionem contra ipsos ad restitutio-
nem, nisi esset præscriptum ab alia
Ecclesia.

7. Solvens tributum seu penso-
nem per contractum promissam,
triginta annis præscribit, non soluēs
sine inala fide. Quod si erat pactum
nō soluendi nisi pétitam, negligēte
domino petere, præscribit secundū
legem communem præscriptionis.

8. Eligendi ius præscribitur quadraginta annis, etiam si unus solus actus interveniat.

9. Prohibita alienari non præscribuntur ante viginti annos.

10. Statutum tollens præscriptiōnem, non tollit eam cuius initij non est memoria.

Primitia, vide Decima.

Priuilegium, vide Gratia,

Princeps, vide Dominus, Lex, Officium.

1. **R**Ex tenetur pro Republica vitam ponere.

2. Tenetur Princeps corrigere mala publica, si possit, sine damno Reip. & agere causā populi, adeoq; curare ut Episcopi & Curati residenceat.

3. Potest dispensare secum ex causa in suis legibus, nam sine causa peccat.

4. Potest etiam legitimate filium suum non ut pater, sed ut Princeps.

5. Potest ex causa rem unius alteri dare, & locum Reip. communem sine

sine populi consensu , proprium iu-
vsum assumere & reuocare suum
contractum, & datum à se priuile-
gium, etiam remuneratorium. Cùm
autem requiritur causa iusta ut ali-
quid facere possit, non ei creden-
dum dicenti esse causam iustam, nisi
apparet.

6. Gubernator ciuitatis habetur
loco Principis: itaque eius licentia
vel scientia supplet defectum cuius-
uis solemnitatis.

7. Gubernare principaliter ob glo-
riam aut diuitias non est mortale.

8 Imperator potest esse Iudex in
causa sui fisci.

P.R O C E S S I O .

1. In processione Corporis Christi
In nulla Reliquia gestatur.

2. Dum fit processio , pulsantur
campanæ , ad excitandam populi
deuotionem.

*Procurator, vide Casus fortuitus, Iudi-
ciales actus.*

1. **P**rocurator ad negotia, potest alium institucere; Procurato-
Præmissio, vide, *Donatio*.

2. **P**romissio obligat, nisi res sint ita mutatae, ut si cogitassemus ita futurum, non promissemus; aut si non habuisti animum te obligandi, sed solum proposuisti facere. Vix autem quis promittentium obligari intendit, nisi id est, aut faciat instrumentum. Itaque cum dicunt, Faciam, intelligunt se facturos, nisi mutantur, volunt enim liberi esse. Qui autem animum habet promittendi, hoc ipso se obligat: si tamen præmissionem non implet ex causa quæ sibi videtur rationabilis, non peccat mortaliter; nisi alioquin sequeretur scandalum, aut grande proximi damnum; tunc enim, qui promisit, etiam de danno tenetur quo solo casu quidam aiunt obligari præmissionem ex iustitia, alioqui solum ex fidilitate, & sub peccato veniali, & sine obligatione restituendi. Potest & quis præmissum

Negate ei, qui, quod sibi promisit non præstat: item cùm sibi est perniciosum præstare, aut ei, cui promisit, idutile, aut is per ingratitudinem sit indignus; aut si est promissio vi aut dolo extorta, & non firmata iuramento; aut si non est acceptata, aut est de re illicita, aut doatio lege prohibita, ut Simoniaca; aut de soluenda usura, & non firma ta iuramento, sed id potest Episcopus relaxare; aut si promissum sit secundum quosdam, ei qui sit denunciatus excommunicatus.

2. Quod alicui promisisti pro re illicita, si facit teneris ei dare, & si id quidam negant.

3. Cùm quis promittat, etiam cum iuramento, intelligitur nisi enormiter laedatur.

4. Promissio acceptanti nomine Ecclesiæ vel Hospitalis facta, transfert dominium, secundum quosdam. *Vd. Venditio.*

5. Qui puellam violauit, promit-

HH 4

tens sicutē sē eam ducturum, tenetur
ducere: quod si corrupta erat, sufficit
ei pro iniuria satisfacere.

Proximus, vide *charitas, Correptio.*

Publicum, vide *Manifestum.*

Puer, vide *Censura,*

i. **P**Veri ante septennium non ligantur Ecclesiæ legibus; immo, secundum quosdam nec ante duodecimum censuris. Certè infantes non comprehenduntur interdicto, nec prohibentur ingredi Monasteria: prohibentur tamen tempore interdicti sepeliri in loco sacro.

Purgatorium, vide *Indulgentia, Oratio.*

i. **R**Emittuntur in purgatorio peccata venialia hic nō remissa per displicentiam vel per actum caritatis, in quo virtualiter pœnitentia includitur.

QVÆR

QUÆSTUARI.

i. **Q**uestuarij eleemosynarum nullibi admittendi. & a Conc. Trid. vbi tamen non prohibentur qui sine indulgentiarum publicatione petunt pro se aut loco pio, qui ve eleemosynas collectas' in piis usus erogant.

2. Pius Quintus omnes gratias & facultates concessas pro manibus adiutricibus reuocauit, quæstusque tales prohibuit.

Rapina, vide, *Furtum*.

Raptus, vide, *Matrimonium*.

RATIFICATIONE.

i. **R**atificatione, etiam tacita, conualescunt gesta per meum: oportet vero ratificationem

HH 5

fieri animo validandi actuum alias nullum.

2. Factum alicuius nomine, validatur tempore quo ipse ratificat.

RATIHABITIO.

Factum tuō nomine, seu tūi contemplatione, cūm posset tuo agl mandato, si factum habes, censenis mandasse nō tamē pœnas mādantis incurris, nisi id exprimatur lege.

Religio, vide Appellatio, Casus reservatus, Elec̄tio, Episcopus, Exemptus, Iudiciales actus, Ordo, prædicare, prælatus, Vetus.

Obligatus ad débita, etiam cum iuramento, potest ex scrupulo caritatis ingredi Religionem: quam profiendo cedit bonis, nec ad aliquid tenetur, secundum probabilem quondam opinionem. Alij prius soluendum, si possit, differendo aliquantum ingressum: nec posse cum grandi proximi damno suæ salutis consilere. Vide D. Thomam. 2.2. q.

189. vbi aliter sentire videtur.

2. Parentum grandi necessitatē subueniendum ante ingressum : facta autem professione , faciendum quod possit salua obedientia : ante professionem verò potius egredendum, si possit subuenire , quam deferantur.

3. Nonitio potest etiam post Tr. Conc. concedi dilatio ad professionem post annum nouitiatus, si causa subest.

4. Nouitiorum Praelatus est velut ipsorum Ordinarius, potestque cum ipsis dispensare.

5. Nouitij obligatio extra Societatem Iesu nulla valer sine licentia Episcopi, aut eius Vicarij, idque intra duos menses ante professionem, ante quartū hulcum sortitur effatum. Ex Tr. vbi non prohibetur testamentum, sed donatio inter viuos; nec dispositiones de bonis suis ante suscepturn habitum, modo non fiant intentu Religiosis.

6. Po

6. Potest, secundum *Nauar.* etiam post Conc. Trid. ex causa iusta fieri aliqua Religiosa manendo domi suæ cum peculio vnde sustentetur.

7. Monialis morientis aut abeuntis ante professionem, bona omnia restituenda ei à Monasterio.

8. Novitius non tenetur ad præcepta Religionis, nec egressus ad expensas.

6. Si novitiatus annus interrumperatur per egressum, opus est de novo incipere, alioqui invalida professio. *Vide de elect lib:6. cap. 26.* Non interrumpitur verò manendo ex causa extra Monasterium de licentia Superioris: id quod potest etiam fieri post Concilium Tridentinum.

10. Dum quis est in Religione, non tenetur ad vota antea facta, nec ad iuramenta quæ sunt Religioni incompatibilia, nec ad pœnitentias iniunctas. *Vide glo. 33. q. 2. Ad monaco.*

11. Parentes possunt offerre Religioni

gioni filios impuberes inuitis tutoribus, & pater auo inuito, sed non contrà.

12. Profitement patrē debere filio dare legitimam, alij aiūt, alij negāt.

13. Episcopus potest admittere ad professionem in Monasterio sibi subiecto, vel de licentia Superioris.

14. Professio potest fieri per Procuratorem. Potest & fieri adiecto modo ut possit sua bona ad vitæ sustentationem administrare, sed Prelatus poterit postea prohibere. Quòd si fiat cum pacto contra substantiam Regulæ, quidam dicunt esse nullam, alij valere; pactum enim rejciendum.

15. Professio non valet si desit intentio profundi, & consensus potentis incorporate Religioni, vel ratihabitio receptæ eius nomine, accedens postea oportet autem etiā nouitarum fieri de illius consensu.

16. Non sit quis tacitè professus per aliquid, nisi intendat per id fieri.

17. Fro

17. Professio affert plenariam peccatorum indulgentiam. itemque ingressus, secundum quosdam, animo persecrandi, &c; ut quidam a iunt, votorum renouatio.

18. Professus solum obedientiam secundum Regulam approbatam, censetur simul proficeri castitatem & pauperitatem.

19. Professus etiamsi non intendat seruare regulam nisi more aliorum, tenetur ad omnia quorum non est legitima dispensatio.

20. Professus Religionem in communione, etiam emissis tribus votis in manu Episcopi, non est vere professus, sed sunt illa vota simplicia,

21. Professio ante decimum sexcum annum expletum, & apte annum probationis, post suscepsum habitum, nullam inducit obligacionem. Ex Conc. Trid. Potest quidem noviciatus fieri ante decimum, sextum annum, modo ille expleto fiat professio.

22. Pro

22. Professio Monialis non mendicantis in Monasterio non habente redditus necessarios, ad vitam, nō tenet. *Vide c. Periclos, de sta. reg. lib. 6.*
23. Professio invalida defectu cōfensus, illo superueniente validatur.
24. In dubio de professione Monialis, aut de donatione valida, debet illa examinari ab Episcopo extra Claustra. *Ex Congr. Conc.*
25. Professi bona, præter legitimam descendentium & ascendentium, intelliguntur esse Monasterij, nisi ille ante professionem aliter disposuisset.
26. Professi mortui bona acqui-
suntur Ordini. *Ex Congr. Conc.*
27. Professus pensionem acquirit Monasterio, & hæreditatem. Quod si ille hæreditatem sibi reliquit repudiet, potest Monasterium acceptare : & si moriantur ante aditum patris hæreditatem, succedit Monasterium.
28. Religiosus acquirit Mona-
sterio

sterio cui se dedidit profitenda. Quod si generaliter Ordinem profitetur, nulli se addicens Monasterio, acquirit toti Ordini.

29. Professus nec potest facere testamentum, nec factum reuocare.

30. Non valet professio viri inter fœminas, nec fœminæ inter viros; nec hermaphroditi si par est sexus, secundum *Nauarrum.*

31. Professum contemnere perfectionem, quam sequi professus est, mortale est.

32. Religiosus de licentia Superioris potest fieri Parochus (non autem simplex beneficiatus sine Papæ licentia) ubi si delinquat, non per Episcopum, sed per Praelatum puniendum quidam censem. Ego putarim id ad Episcopum pertinere cui sit subiectus, estque solitus obseruantijs quas commodè nō potest obseruare. Dicunt & quidam, posse Abbatem dare, cuin populi & Episcopi consensu, Monachum in Capellaniū

Janum Ecclesiæ Parochialis.

33. Professio coniugati inuito
coniuge habet vim voti simplicis?
& non reperente cōiuge, non potest
egredi : si autem de cuius licentia,
sed non vocationis castitatem, pro-
fessus est, professio inualida est. vi-
de *de Conuers. coniug. ca. I. &c. 4.*

34. Professus, celato morbo con-
tagioso, expelli potest è Religione.

35. Professus transiens ad alium
Ordinem, oportet in eo faciat inte-
grum noviciatum, nec, potest secum
ferre quæ acquisiuit in primo.

36. Religioso posse imponi durio-
ra quam sint in Regula, quidam
aiunt, alij negant. vide *glo. d. 74. Ge-
sta, & 32. q. i. Integritas, & Detrumentum.
Ad nostrum, de apell. Ego posse puto,*
saltem quantum se vel tacite eius
vota extendunt.

37. Ad strictiorem Religionem,
id est sanctiorem, vel fructuosiorem
vel asperiorem, potest quisque tran-
scire licentia, petita, et si non obtenta

obstante priuilegio sui Ordinis
de non transcuendo. vide de Regla.
17.

38. De quouis Ordine potest tran-
firi ad Cartusienses.

39. Ad laxiorem Religionem li-
cet transire ex dispensatione ipsius
Prælati seu Superioris: certè Gene-
neralis potest ad id licentiā dare ex
causa iusta, nec tales facultatem iu-
xtidicam tollit Concil. Trid.

40. Professus ecclesiasticus non tenetur
ad obedientiam aut paupertatem,
aut Officium diuinum (nisi sit in sa-
cris, aut beneficiatus) aut ieiunia, aut
habitum, aliave Religioni annexa,
potestque ingredi latiorem Reli-
gionem. Quidam tamen putant
teneri ad vota, sed non ad Regule
obseruantias. An autem acquirat
Monasterio, an verò Ecclesiaz, ad
quam translatus, non conuenit in-
ter Doctores.

41. Religiones ducentium voces
non sunt simpliciter Religiones,
(nos)

(nec secundum quosdam dissoluunt matrimonium ratum nec Ordo qui dicitur Tertius S. Francisci.

42. Oblatio Religiosi per votum, aut iuramentū, non est valida sine consensu Superioris: sed *vide* votū.

43. Religiosum potest Superior pro quoq[ue] peccato mortali incarcere, & expellere ob crimen causa cognita, per sententiam (non autem deponere Ordine facio) si est incorrigibilis. *vide* cap. 7. *Ne Clericis vel monachi.*

44. Non licet recedere à Conventu praetextu conueniendi Superiorum. *Ez Trid. Conc.*

45. Habitū ex causa occultare aut dimittere ad Tempus, illicitum est.

46. Religiosus beneficiatus potest de fructibus disponere, ut secularis & Ecclesiae suæ acquirit, non monasterio, *secundum Navar.* idemque censet de Abbatie & Priorie, esse enim Abbatiam & Prioratum beneficia Ecclesiastica. Ego vero

hos non puto posse plus, quam Regula eis permittit,

47. Prælati in Religione possunt secum dispensare sicut cum subditis. vide Thom. 2.2, q. 88. & 181. & 186. Expedit vero id facere per suum Confessorem. *vide Confessor.*

48. Licentia est consuetudo dando quotannis certum quid ad sustentationem Religioso, ut solerit Monachus lucrum ex suo artificio ad vestitum dari. Nec Trid. Conc. Ses. 25. prohibet periculum ex causa in usum pium cum Prælati licentia; potest enim Superior concedere subdito quod ipse potest, scilicet ut, & donare causa pietatis & remuneracionis.

49. In usum communem censetur impendi quod impeditur, in usum Monachi de licentia Superioris.

50. Conc. Trid. Ses. 25. cap. I. & 2. non intendit legitimè relaxata aut mutata prohibere,

51. Quidā putant non teneri Re-

li-

51. Religiosum obedire in re ad Regulam nihil pertinet, aut difficillima, si dubitet aut possit Superior præcipere; nec ut Episcopatum acceptet: alij debere acceptare, si præcipiatur in virtute obedientiæ.

52. Acquisita à Religioso in Episcopatu titulari, relinquenda monasterio.

53. Vbiq; sic Religiosus sub obedientia Superioris, cœsetur in Claustro esse: & quidē de licetia Superioris pōt extrā matiere sed cū habitū.

54. Cū Superior non contradicit, intelligitur tacite consentire.

55. Religiosus potest appellare à sententia iusta superioris, potest & agere contra superiorē in utilitate monasteti-vide cap. Ex parte, de accusa. &c. ca. Cum delicta, de rescripto.

56. Pius Quintus voluit mendicantes uti gratijs suis & priuilegijs in Foro conscientiæ, non obstante Concilium Trident. Et quamuis

cius Bullam; vbi eis multa concessit
revoauerit Gregx. iii. tamen po-
stea revalidavit, ut testatur Cong.
Cōcil. Quare videntur posse ordi-
nari ante etatē legitimām vide
d. 77. ea Monachus.

57. Franciscani possunt habere re-
ditus Ecclesijs suis relictos, non au-
te relictos Conuentui, nisi ad mo-
dicum tempus, pro vietu & vestitu.

58. Cartusianū teneri vesci carni-
bus, si aliter non possit morbo libe-
tari, quidam aiunt, alij negent. Il-
lud probabile, teneri si non possit
aliter viuere. Sunt & qui affirmant,
non peccare illos mortaliter si car-
nibus vescantur extra morbum
si absit scandalum? non enim ex
voto abstinere, sed ex cōsuetudine.

59. Mendicantes non tenentur cō-
tribuere ad Seminaria, etiam ratio-
ne beneficiorum, nec ad ullū subsi-
dium aut onus. Ex Pto. Q^{uo}into.

60. Religiosi possunt esse Vicarij
Episcopi de licentia Praelati, & po-
stulare

stulare pro alio iti ciuilibus, coram
Iudice seculari.

61. Praelati exempti habent iuris-
dictionem veluti Episcopalem in
suos : itaque possunt in eos, quod
Episcopus in subditos.

62. Religiosi tempore Iubilei
possunt confiteri cuius Confessori
approbat ab Episcopo.

63. Monachum siūt quidam nec
in Papā posse eligi sive Abbatis li-
cētia,

64. Nō potest Iudex secularis co-
gnoscere factō Religionis ante in-
gressum, est enim mutatum Forum.

65. Episcopus non potest praeci-
pere Monasterio, etiam sibi subdito
ut recipiat Monachem ; id enim est
Abbatissæ cum Conuentu.

66. Abbas non ligatur statuto
etiam facto cum Conuentu

67. Abbatē nō venire nomine Mo-
nachi in odiosis, alij aiūt, alij negat

68. Abbatem oportet esse viginti
quinque annorum incepitorum, &

Sacerdotem, & professum; Abbatissam verò quadraginta annorum, nisi aliud Superiori videatur.

69. Abbate mortuo, expirat officium Prioris, nisi esset ab illo cum Capitulo institutus.

70. Abbas nō potest præfici duobus Monasterijs, nisi unum pendeat ex altero.

71. Apostata non est à Religione, qui exit animo revertendi, aut aliā, etiam laxiorem intrandi, aut qui fugit nimis sanguine Superiore; aut meritò credens se nō esse profsum, tunc enim pot etiā dimisso habitu fagere, nō obstante Con. Trid.

72. Apostata est excommunicatus si habitum dimittat, non assumpto alterius Religionis habitu.

73. Acquisita per Apostatam extra Religionem, quidā dicunt esse Cameræ Apostolicæ, alij monasterij.

Reliquiae, vide Oratio, Procesio.

COLI possunt priuatim Reliquiae cuius qui creditur esse in cælo.

Repre-

Represalia, vide Bellum.

Licet Represalia eo modo quo bellum, scilicet auctoritate sui Principis, & altero Principe, scilicet eius qui læsit, monito ut curet satisfieri: quod si non fit, potest læsus etiam ab innocentibus accipere, si aliter sua recuperare non potest.

2. Represalia non possunt fieri in persona Ecclesiastica. vide *de iniur. lib. 6.*

Rescriptum vide Gratia.

Residentia vide Beneficium.

1, **O**mne beneficium requirit residentiam nec residet, qui non seruit: quod nisi causa iusta excusat, aut recepta consuetudo, mortale est non residere. Vbique autem ferè receptum, ne in Simplici residatur. Curatum autem, ne resideat, nulla excusat consuetudo, obligatur enim diuino Iure: *scundum Congr. Conc.* excusat seruitum Episcopi,

aut Cathedralis, aut inquisitionis,
aut paucitas ouium , aut defectus
domus proprię, potest enim condicere
nec secundum Calet.2.7.185 esse
auditorem Rotę, aut Secretariū Se-
dis Apostolicę, nec secundum Sosium,
esse Cardinalem: si enim est Episco-
pus, debet residere in Ecclesia sibi
commendata.

2. Parochiæ annexæ Ecclesiæ Cá-
thedralis Cappellę potest per Vicari-
um seruire.

3. Residere censetur, qui abest pro-
pter Ecclesiæ suæ negotia.

4. Potest Episcopus abesse ob suę
et vniuersalis Ecclesiæ necessita-
tē, & ut alienat suecurat; modò suę
suæ detrimento.

5. Episcopus & Curatus non legi-
timè absens tenetur fructus dare fa-
bricæ, aut pauperibus. Ex Tr. d. S. ff.

23. Qui tamē non potest resi-
dere, non ideo debet damnum pa-
gi. Ex C. ng. Con.

6. Fructus amissos ob non residen-
tiā

tiam non tenetur quis dare ante
condemnationem secundum Nauar-
rum, Ego vero censeo à Confessore
comdemnandum.

7. Potest Episcopus abesse ex cau-
sa per tres menses, Curatus vero per
duos & Trid. Nec secundum Nauar-
rum, opus est licentia ad tanti tem-
poris absentiam. Habens vero be-
neficium in Cathedrāli, aut Colle-
giata, non potest abesse plus tri-
bus mēsibus quōd annis. Ex Trid. Cō.

8. Excusat à residentia audire
Theologiam aut ius Canonicum
per quinq; annos, docere vero quā-
diu docetur nō alijs scientiis requiri-
tur Episcopalis licentia, si peti solet
Item Papæ seruitium, aut Episcopi,
ob utilitatem Ecclesiæ. Ita Nauar.
At Trid. vlt. approbari ab episcopo
absentię causas, & quidem has opor-
tet esse Ecclesiæ utiles, vel propriæ
vel vniuersitæ, vt supra dictum
est. Ait vero Nauarrus dispensatio-
nē Episcopi cum Parochio ut possit
causa

causa studij abesse per septē annos
non posse per Episcopum reuocari,

9. Qui non residet, tenetur per
alium tot missas dicere, ad quod res-
sidens tenebatur.

10. Capellanus potest per alium
celebrare etiam in fundatione sit, ut
celebret. Ex Congreg. Conc.

11. Canonicus absens sine causa,
tenetur restituere distributiones, ni-
si alij remittant, sine fraude legis.

12. Excusat in Collegiatis non in-
signibus à non residentia consuetu-
do immemorabilis, & redditus, te-
nues, qui Canonicos aere non po-
funt Ex Cong. Con.

13. Obtinet Caonicatum, & Paro-
chialem, in hac tenetur residere : &
perdat distributiones, quando non
seruit Caonicatum. Ex eadem.

R E S P V B L I C A.

1. Prohibita universitate, nō ce-
sentur prohibiti singuli : nec
pactum inter Regem & Commu-
nipa-

hicatē obligat singulos Cōmunitatis

2. Respublica potest pro bono
communi rem vnius alteri dare.
Vnde non facile cōdemnanda sta-
tuta quæ videtur iniqua aut vſura-
xia, vt bene monet Cajetanus.

3. Recip. imputatur quod facit Prin-
ceps, vnde ob huius peccatum in-
terdum punitur.

4. Cuiusque professionis homi-
nes possunt sibi Rectorem facere.
Resistio, vide *Beneficium*, *Conductor*,
Debitum, *Furium*.

i. **R**estituere tenetur, qui dam-
num non impedit, cum ex
officio debet, vt iudex, pater, tutor
nisi omittat cib periculum rerum
suarum, quas debeat præferre alien-
nis. *Syl. Rest. 3. par. 5. Nauar. c. 17 n. 134.*
Tabie. Rest. n. 24. Angel. Iuram. par.
27. Rosel. Restit. 4. par. 3. P. c. a. Nauar.
l. 3. c. 2. n. 123.

2. Tenetur & Medicus, & Aduo-
catus, & Confessor, ex negligentia
quæ

quæ dæmnum dedit, iis quorum causam agebant. Nam Confessor qui dæmnum dedit ei cui restituendum erat, non monendo restituere, non ei tenetur; causam enim non eius, sed pœnitentis agit: et si quidam putent teneri, si ex crassa ignorantia dixit ne restitueret.

3. Item qui impedit habentem Ius ad rem ne eam consequatur. D. Tho. 2. q. 61. a. 4. Caiet. ib. Soto l. 4. de myst. q. 6. a. 3. Nau. c. 17. n. 69. Syl. sup. parag. 12. P. à. Nau. l. 3. c. 5. n. 2. Lopez. c. 141. Arz. 2. 2. q. 62. a. 2.

4. Et qui vi, dolo, aut mēdaciō aliquem impedit, Mercado l. 6. c. 17. Tel. l. 5. cap. 19. Vallen. ca. 3. disp. 5. qu. 6. p. 5. Alon qu. 62. ar. 2.

5. E quidem ad dæmnum induxit, alioqui non facturum bar. Med. 1. c. 34. parag. 30. 10. Med. Cod. de Rest. q. 7. Pedraza prac. 7. d. 1. Tel. libro 5. capite 21..

6. Et qui cum alio simul dæmnum dedicit de tanto tenetur, quanti

cinq

*causa fuit. Arag. 2.2.9.62. ar. 7. Ang.
Forium, parag. 16. Syl. Rest. 3. parag. 6.
Navar. c. 16. n. 21. & 130.*

7. *Et qui à fure aliquid accepit
furti, nisi huc fuisset mixtum cum
eius rebus, (verbi gratia, frumen-
tum, aut pecunia) ut discerni nō pos-
set; aut bona fide acceptum consum-
psisset, nec esset factus locupletior.*
*Soslo. 4. q. 7. a. 2. Tabie, Rest. n. 25. Syl.
col. 3. parag. 6. & 7. Med. Cod. de Rest.
q. 10. Bap. Cor. q. 156. Sal. 2. 2. q. 62. a. 6.*

8. *Et testis legitimè interrogatus
de damno, cuius, tacendo, causa fuit
nisi tacuisset iusto dñi proprij ti-
more.*
*Soslo. 4. de. inst. q. 7. a. 3. Medina.
de Restituzione. q. 9. Naua. cu. 17. n. 21.*

9. *Et qui accepit pro re quam ex
iustitia debebat (nisi fuisset liberè
dodatum, & non velut iustitiæ pre-
mium) secus est si pro eo accepit,
quod non ex iustitia, sed ex alia vic-
tate debebat (etsi quidā etiam tunc
volunt restitui), vel pro eo quod ex
iustitia non facere tenetur.*

10. *Et*

10. Et qui dānum mandauit sibi, nisi antea mandatum reuocasset.

11. Et qui dedit concilium dāni nisi antea dissuasisset. vide *Concilium*

12. Et qui ab aliquo per metum iacūsum aliquid extorsit, vel à non audente negare ob reuerentiam; sc̄us si blanditijs.

13. Et qui læsit malo exemplo, teneatur dare bonum.

14. Et qui Religionem spoliauit vi aut fraude persona vtili, tenetur ei de dāno, saltem illam monere ut redeat.

15. Et qui virginem vi aut dolo vitiavit, tenetur arbitrio boni viri, & forte dotare. Quod si ei promisit se ducturum, etiam fictè, tenetur du-

cere, nisi illa potuisset coniicere fictionem ut cùm sunt valde impares *Navarrus cap. 16. n. 18. Ledes. 2. 4. q. 18.*

4. 2. Soto. 4. d. 27. q. 1. a. 3. Quod si magnum malum ex matrimonio timeretur etiam si vero promisset, sufficit de dāno satisfacere,

ar-

Arbitrio prudentis.

16. Et qui alienum agrum possedit mala fide, tenetur etiam de fructibus quos dominus alioqui perceperet, deductis expensis utilibus, & laboris pretio. At secus est de lucro ex aliena pecunia; id enim non restituendum, nisi forte dominus tantundem lucratus ex ea fuisset.

18. Et qui promissionem non impluit, tenetur de dano inde secuto.

17. Et qui aliquid accepit ut malum faceret, si non fecit, tenetur restituere. *Bar. Med. l. i. c. 14. parag. 33.* *Mercad. l. 6. c. 16.* *Lop. c. 107.* *cordub. l. 1. q. 32.* *Med. de rest. q. 2.* & 3. non autem si fecit. *Tol. l. 5. c. 12.* & 59. *Ang. Rest. i. parag. 6.* *P. à Nau. l. 4. c. 2. n. 133.* *Nau. c. 17. n. 30.* quamquam Aug. epist. 54. indicat, Aduocatum restituere debere acceptum pro iniquo patrocinio.

19. Et heres eius qui alterum infamauit, secundum quosdama: sed alij negant debere.

KK

20. Et quisque pro damno dato
a seruo suo si ipse fuit in lata culpa

21. Et qui falso testimonio scien-
ter coniecit alium in vitæ periculū,
tenetur etiam cum suæ vitæ pericu-
lo liberare quod si sine culpa fecit,
debet retractare si possit sine ma-
gno sui periculo.

22. Restituere non tenetur , qui
sine vi & fraude impediuit liberam
donationem , aut collationem be-
neficij ad quod nondum erat acqui-
situm ius A Ans. 2 . p. 8 . 1 . c. 12 . Soto l.
4. de inst. q. 6 . 4 . 3 . Nau. c. 17 . n. 72 . &c.
26 . n. 36 . Rosel. Rest. 10 . parag. 1 . 2 . 3 .
Pedraz a præcep. 7 . d . 3 . cord. q. 100 Val.
2 . 3 . disp. 5 . q. 6 . p. 5 . aut qui testamē-
tum curauit mutari , etiam dolo;
nondum enim per illud acquisitum
ius, secundum quosdam: at alij istū
tēneri dicunt, quia contra iustitiam
faciens læsit.

23. Nec qui sine vi & dolo alicui
suasit male facere , ei de damno in-
de securto tenetur.

24. Nec

24. Nec qui vulnerauit, tenetur
de fœditate relicta ex vulnere; sed
de damno solo. *Nan.* c.15. n.20. 264
alios curat.

25. Nec qui bona fide fecit, tene-
tur ad dannosum inde securum.

26. Nec qui non potest restituere rem minoris ordinis sine damno
majoris: est autem honor maior
pecunia, honore fama, fama corporis,
corpore vero anima. *Colligetur ex So-*
lo l.4. q.6. a.3. At g.61.4.2. T. d. 5. c.7. o.

27. Nec qui non potest sine ma-
iore suo damno, quam sit damnum
creditoris: quod si non fuit in turpi-
dine aut mora, nea cum tanto suo
damno, tenetur restituere quantum
est creditoris si non restituat.

28. Nec sine vi & fraude semis-
fiorem debiti obtinuit.

29. Nec cui debitum in specie si-
nie culpa periret ante moram, aut per
inde apud dominum fuerat perita-
rum. *Colligetur ex Rosel. Restitut. 12.*
paragr. 2. Mercad. lib. 5 c. 5. P. à Nan-

l. 4.c.1. n. 23. Nav. c. 17.n.80.

30. Nec qui læsit contra caritatem faciens, non contra iustitiam.
Nav.l.3.c.4.n.122.Tol.l.5.c.19.Arag.
q. 62.a.7.Bar. Med.l.1.c.4.parag.50.

31. Nec qui famam grauiter quidem læsit, sed est iam à læso recuperata.

32. Nec qui infamauit dicendo se audisse quidem, sed non credere.

- 33. Nec qui accepit, quod si petisset, ei datum fuisset.

34. Nec qui tantundem est læsus ab eo quem læsit. *colligitur ex Tol.*
l. 5.c. 70.

35. Nec qui dannum dedit sine lata culpa. *colligitur ex soto l. 4. q.7.*
a. 2. Tol.l. 5. c. 18.

36. Nec pui dubitat an fuerit danni causa: vel an teneatur restituere. *colligitur ex syl. Restu. 3. parag.6.Va-*
len. 3. disp. 5.q.6.p.7.

37. Nec qui pro restituzione in-
 certorum fecit compositione cum
 Papa, aut Episcopo, aut cui à Papa
 facta

facta eorum remissio.

38. Nec qui in mare proiecit alio-
qui cum hominibus peritura.

39. Nec qui videt aliquem puni-
ri per errorem pro eo quod ipse fe-
cit, & tacet.

40. Nec qui alioqui facturo ma-
lè, dixit ut faceret. *Colligitur ex Aug.*
q. 62. salo n. ibid. Tabie, Quest. n. 24.
Ang. Consil. parag. 1. P. à Nap L 3. c.
4. n. 19. & 26.

41. Nec qui falsas literas de in-
dustria proiecit, vnde alias credens
Iesus est; leuiter enim credidit: nec
qui alienas aperiens, præcipuit alte-
ri lucrum ad quem mittebantur, e-
mendis mercibus.

42. Nec possessor bonæ fidei, ni-
si in quantum factus est locupletior
Aug. Rest. parag. 8. syl. eod. 3. parag.
6.7. Soto l. 4. q. 7. a. 2. Tol. l. 5. c. 17. Tab.
Rest. 25.

43. Nec meretrix mendacijs vi-
sitatis multa extorqueans.

44. Nec qui diligenter quæsito

KK 3

creditore , & non reperio , dedit pauperibus.

45. Nec qui pro debito pecunia punitus est poena corporali.

46. Nec testis falsus de poena quæ alicui obuepisset: si verum dixisset, non enim debetur ante condamnationem: nec Iudex qui nos condonauit: tenentur tamen de damno partis læsæ , scilicet de eo quod ei in conscientia debeatur.

46. Nec qui obligatus dare pauperibus in genere , non talibus , ed tamen pauperibus dedit.

48. Nec qui accusatorem suum non potenter probare , vocavit calumniatorem ; sic enim tales in iure vocantur.

49. Nec qui habet causam non restituendi , quam deberet meritò creditor approbare: utcum quis difficile, potest restituere.

50. Nec qui aliena læsit , vt sua seruaret, cui illa nocebant cum alter non posset: vt cum diruit dominum

ānum vicinām , per quam incendiū
ad suam erat perirenturum.

51. Nec qui habuit à libere dante,
sed sine Iuris solemnitate , rem se-
cularem aut Ecclesiasticā , et si id
quidam negant.

52. Nec qui ex causa pro re pre-
tium restituit.

53. Nec , qui dedit operibus pīo
quod non poterat domino restitu-
re sine graui periculo , aut cūm res
ēsset modica, aut dominus tam lon-
gē abesset , ut difficile ad illum res
posset missa peruepire.

54. Nec qui cūm dedisset, officium
aut beneficium indigno , restituit
Reipublicā aut Ecclesiā; Iesū; huic
enīm debebat, nō digno , cui non
dedit. Soto L.4.q. 6.a. 3. Pedraz. prec.
7. d.36. Valen.t. 3 disp.5.q.7.p.2. Nam.
6. 17. n. 67.

55. Nec qui debitum prodigō
feruat eius inopīæ , vel hæredibus.
Quidam tamen id non admittunt

centes illi omnino restituendum,
& cuicunque abutenti rebus suis,
modo sine Proximi iniuria.

56. Nec qui cùm dubitaret utri
duorum deberet, certus alteri eo-
rum debere, dedit utriq; dimidium.

57. Nec qui in extrema necessita-
te sua & creditoris sibi retinuit. *Vide*
P. à Nau. de rest. l. 4. c. 4. n. 25. Tab. rest.
n. 5. Pedraz. præcep. 7. d. 38. Val. sup. id
quod quidam extendunt etiam ad
vxoris aut filiorum extremam ne-
cessitatem. *Salon q. 6 r. a. 5.*

58. Nec qui non possit læsum ho-
norem aut famam restituere, non
aliter compensavit: quidam ramen
dicunt deberet pecunia, aut alia re.

59. Nec qui pro iniuria aliter
quam veniam petendo satisfacit;
aut cùm sit illustris, satisfacit pri-
uato à se infamato pecunia, aut
alia re.

60. Nec cui culpa veniali perijt
depositum, aut commodatum. *soto*
l. 4. q. 7. r. 2. Tel. l. 5. c. 18. pro eadem
sentent.

Sentent. id eisat. Molin. & Ledesm.

61. Possidens bona fide restituat ubi est, alioqui sic ut creditor damnum non patiatur. Usurarius tamen non tenetur suis expensis aut labore restituere. Nec commodans aut mutuans debet dantum pati in recuperatione commodati aut mutui.

62. Qui non potest omnibus soluere, soluas primò quod in propria specie debetur, ut depositum, vel commodatum, vel acceptum titulo oneroso, ut venditione, & nondum solutum si extat. Secundo ijs quibus bona expressè hypothecata, & prius prioribus priusq; habentibus speciale hypothecam quam ijs qui generali. Tertio dotis debitum, vel fisci. Quartò habentibus hypothecam tacitam, & prius prioribus. Quinto depositoribus rei non extantis. Sexto ceteris pro rata. Excusatur vero qui soluit prius petenti, aut valde indigenti. Vide *An. 2.p.1.2.c.7. pag. 3. calet. Rest. c.8. Ang. Rest. 2. pa-*

rag. 16. Nau. c. 17. n. 47. P. à Nau. l. 4. c. 5. & c. vlt. n. 81. Modo, ait Valen. t. 3. disp. 5. q. 6. p. 10. reliqua sint paria. Lop. cap. III.

63. In debitibus eiusdem ordinis, ceteris paribus soluenda priora. *Syl. Rest. 9. parag. 5. Salon. q. 62. a. 8. P. à Nau. sup. n. 51. alioqui maiori damno prius occurrentum.*

64. Qui debet ex delicto, ut furto simul & ex contractu licito, soluat prius debitum prius. *Vide D. Th. opus. 76. c. 18. Med. Cod. de Rest. q. 2. Aug. Rest. 2. parag. 15. Vsurariūs tamē soluat prius debitum ex contractu quo non est pauperior factus quam vsuras priores; alioqui prius has. si ex contractu posteriori est factus pauperior.*

REVELATIO.

i. **R**evelationes probantur sapientium iudicio, sanctitate corū quibus factae, veritate, & conformitate cum Doctrina Catholica.

Rex, vide Iudiciales actus.

Rex, vide Princeps.

Sacramentum; vide Confessor.

1. **S**acramentum cum peccato mortali accipere, aut ministrare, mortale est: sufficit autem ad accipiendum attritio regulariter ad ministrandum vero requiritur contritio, nisi quis baptizet in necessitate sine solemnitate, aut assistat ut Parochus matrimonio forte etiam accipere matrimonij Sacramentum in peccato, non est tale peccatum.

2. Sacraenta accipienda a Pastro, quamdiu toleratur; etiam si sciatur esse irregulatus, aut suspensus, aut excommunicatus, modo non sit denunciatus, aut notorius Clerici percussor. Illum vero subdito petenti ministrando peccare quidam aiunt, alii negant.

3. In articulo mortis licet accipere Baptismum & Poenitentiam etiam a nominatum excommunicato, etranti ab hereticis: & quo quis

tem-

tempore licet accipere ab eo qui non est denunciatus excommunicatus, aut notorius Clerici percus-
sor, quoduis *Sacramentum*.

4. *Sacmenta omnia potest quisque de Diœcesi accipere in Cathedrali.* *Vide gl̄. de off. Archiep. cap. 3.*

5. In Pascha potest quis accipere *Sacmenta in Parochia vbi tunc reperitur: imo quovis tempore po-*
test Parochus ministrare peregrinis

6. Cui generaliter committuntur *omnia exercenda in Parochia, po-*
rest dare alteri Sacerdoti licentiam
administrandi Sacmenta.

7. Non debet Parochus aliquem priuare *Sacmentis, nisi ob pecca-*
tum notorium.

8. Accedenti ad *Sacmentum cum gratia, augetur gratia, etiamsi*
accedat cum peccato veniali, & si
id quidam negant.

9. In solo Baptismo & Confirmatione est de essetia formæ: In nomi-
ne Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

10. For-

10. Forma Sacramenti potest iterari, cùm dubitatur an dicta sit.

S A C R A.

1. **S**acræ vestes pollutæ luxuria,
iterum benedicendæ,

2. Sacra vendita ad usus profanos, priùs dissoluenda, sic ut formā amittant: quòd si lapides sint & ligna dirutæ Ecclesiæ, possunt verti in usum profanum de Episcopi licentia.

3. Sacra tangi à laicis sine contemptu, aut nullum peccatum est, aut leuissimum.

4. Sacra vetustate consumpta, comburenda & cineres in Ecclesia reponendi: ligna tamen & lapides possunt seruire loco religioso honesto.

5. Sacra vasa & vestimenta habere enormiter immunda, mortale est & ijs qui habent, & Prælatis qui non prouident.

6. Sacer dicitur locus, cùm est bene-

benedictione deputatus ad officia
diuina, aut sepulturam.

Sacrilegium, vide Luxuria.

i. **S**acrilegium est, cum sit iniuria
rei sacrae in eo, ad quod est
sanctificata, ut extrahere ex Eccle-
sia eius immunitate gardente in fu-
gari etiam Reliquias ex deuotione.
Furari autem in Ecclesia rem non
Ecclesiae, quidam negant esse sacri-
legium, alij melius affirmant.

Salarium, vide Debitum.

Sancti, vide Oratio, Reliquiae.

*Satisfactio pœnitentialis, vide Confes-
sio, Hora canonica Missa.*

i. **A**d pœnitentiam iniunctam
non tenetur qui accepit in-
dulgentiam plenariam: & qui acci-
pit indulgentiam quadraginta die-
rum, liberatur à pœnitentia quadra-
ginta dierum, nisi sit pœnitentia im-
posta ad medicinam, seu in pecca-
tum.

tū remēdium. Quidam tamen aiunt, Papam non putandum velle per indulgentias hberare pœnitentijs iunctis nih̄ id exprimat.

3. Etsi accipienti indulgentiam plenariam potest dari Absolutio si nō pœnitentia, expedit tamen aliquam semper imponere.

3. Non potest iniungi pro pœnitentia ingressus Religionis, potest autem iniungi frequentia Confessionis.

4. Tenetur pœnitens acceptare pœnitentiam rationabilem, & implere. *D.Th.4 d.15. q.2. & 18. q.1. Hal. 4. p.9.24. m. 4. n.5. S. Ito 4. d. 20. q.2. 4. 2. Leder. 2. 4. q.27. 4. 3. & est cōmuniū. et si quidam aliter sentiunt. Qui tamen acceptatam non implet, non videtur peccare mortaliter, si absit contemptus, *Cicer. l.1. opus. tract. 6. q.2. ad 2. & verbo Co. fessio cap. 1. & verbo sa*ti*fa*ctio*. et si quidam contrarium putant.**

5. Secundus Confessor potest à priori

priori impositam pœnitentiam in aliam commutare, etiamsi priora peccata non audiat, & etiamsi prior fuisset Episcopus, aut Papa. *Vide glo. 27.q.7. Tempora. L edes. 2,4 q.20, a.4. Nav. c.26. n.22.*

6. Potest quis à se impositam pœnitentiam ex causa minuere, & Episcopus etiam extra Confessionem relaxare pœnitentiam à Parocho impositam.

7. Posse satisfieri Deo per pœnitentiā factam in peccato mortali pro peccatis remissis, alij aiunt. *Med. Cod. de Satisf. 9. d. Satisf. extra gratiam Marfilius 4.q.11.a.3. Soto 4.d.15. q. 1. Ma. ib.* alij negant. Illud certum, satisfieri tunc præcepto Confessoris pœnitentiam imponentis nec esse opus de eo postea confiri & probabile illud, recedente peccato valere illam pœnitentiā apud Deum; ut volunt quidam valere, indulgentiam, recedente peccato in quo est accepta.

8. Non

8. Non expedit pœnitentiam publicam iniungere pro peccato occulto, ob periculum reuelatæ Confessionis.

9. Cui injuncta est eleemosyna, satisfacit dando etiam **extrema patienti.**

10. Potest quis satisfacere per alium de licentia Confessoris, etiam secundi : itemque cum non potest per se. An vero qui pro alio satisfacit, possit simul pro se satisfacere, alij aiunt, alij probabilius negant.

11. Potest in pœnitentiam imponendi opus alias debitum.

12. Illud Concil. Trid. sess. 24. de imponenda pœnitentia publica scandaloso, Nauar. intelligit in Foro exteriori, in quo etiam solo Canones Pœnitentiales vult locum habere. Nam in Foro interiori pœnitentiæ omnes relictæ arbitrio Confessoris. *Vide 26.q.7.Tempora. & ac puni. remis. cap. 7. & 8.*

13. Confessor cum non pareat

LL

peccatis pœnitentiam imponit, debet de eo pœnitentem monere.

14. Qui non fecit pœnitentiam tempore præscripto, debet facere alio;

15. Et si omne opus ex gratia profectum est satisfactorium, magis tamen cæteris paribus satisfacit cum pœnale est ex se, vel parte complexiōnis pœnitentis.

16. In satisfactione quidam primo loco ponunt elemosynam, secundο orationem, tertio ieiunium: quibus non assentior; nec enim minus posse existimo apud Deum ieiunium & orationem, quam elemosynam.

Scandalum, vide confessio.

1. **S**candalum est, re thala, vel speciem mali habente, alteri dare peccandi mortaliter occasionem; quod si id intendas, vel ex se res ad id inducat, mortale est.

2. Si scandalum oritur ex alterius malitia non ideo omittendum opus licitum; si vero in infirmitate vel ignorantia.

ignorantia, differendum est, si dif-
ferri sine peccato potest.

3. Ob periculum scandaſi negli-
genda Prælato temporalia Ecclesiæ
bona; præferenda enim pax.

4 Scandalizans alios, tenetur il-
lis dare bonum exemplum.

5. Ob scandalum filorum qui te
putant excommunicatum, debet
Missam in festo non audire.

6. Scandalizatus dicitur populus,
cum decem graves viri & honesti
scandalizantur.

Schisma, vide Hæresis.

1. **S**chisma est, nolle obedere Pa-
pæ ut Christi Vicario, aliisque
ut eius subditis communicare.

2. Schisinaticus, ut & hæreticus,
priuatū ipso Iure omni potestate.

Scholaris, vide Domicilium.

Sctupulus; vide Dubium.

Secretum, vide Iudicialeos actus.

1. *S*ecretum reuelare licet, cùm est
in alterius iniustum damnum,
aut cùm nihil ex reuelatione damni
est, nihilque ex occultatione utili-
tatis.

*Sepultura, vide Baptismus, Ecclesia,
Heresis, Simonia.*

1. *S*epulturam sibi eligere potest
quisque pubes, quòd si non e-
legit, sepeliendus Clericus in sua
Ecclesia, peregrinus in Parochiali
vel Cathedrali, vxor cum viro, spu-
rius cum matre non illustri, natura-
lis cum patre non in dignitate con-
stituto.

2. *S*epultura non potest impediri
prætextus debiti aut ullius obliga-
tionis, ac potest ex causa negari
condemnati ad mortem.

3. *S*epultura sacra priuari Iure nisi
in morte dent signa contritionis,
excommunicati; usurarij manifesti,
nisi dent præter illa signa etiam
cautionem; morientes in peccato
notorio, aut in duello ; interdicti
Ecclesiaz

Ecclesiæ ingressu; fautores hæreticorum aut' infidelium nominatione interdicti. Quod si sunt sepulti excommunicati denunciati, & exhumandi & locus reconciliadus, quod si sepultus ibi infidelis etiam parientes radecandi. Non ideo autem aliquis est exhumandus, quia à schismatico sit sepultus.

4. Offa fidelis à sepultura perpetua non transferenda sine Episcopi licentia.

5. Episcopus ex causa potest in sepulchro vnius alium sepelire coenunto.

6 Repertus in puteo non ideo priuandus sepultura noue enim presumitur se occidisse.

7. Ius sepulture nō datur sine Episcopi cōsensu in Ecclesiæ ei subiectis

8. Abusum quidam dicunt esse, sepelire passim in Ecclesia. Olim quidem fideles in cœmeterio sepeliebantur, solùm excellentes quidam in Ecclesia.

9. Clerici non obligati alicui ad officium sepulturæ, possunt pro eo aliquid accipere in sustentationem.

10. Quartam debitam Parochio soluunt Religiosi solum de oblatis die sepulturæ.

11. Defuncti expensas faciunt heredes, & vxoris nihil habentis viri, si illius pater non potest; filij pater, servi dominus. Quod si vxor domini habet, de illa fieri; si autem eius dotem vir habet, & alter bona, faciet uterque pro rata.

SERVUS, vide Dominus.

1. SERVUS captus in bello, etiam

Si iusto potest fugere; etiam ab eo qui se emit, nisi promisisset non fugere.

2. Captus bello, etiam Christianus, potest cum filiis ipsius seruitutem redigi: ut nuper Granatenses in Hispania cum filiis puberibus servi facti sunt,

3. Redimens aliquem ab hostibus accipiet pretium, vel quinquennij seruitutem.

4. Potest se quisque in seruum ex-

causa vendere etiam infideli sed cum pacto non deserendi fidem.

5. Ex libera natus, liber est ex ancilla seruus, secundum ius: quod quidam aiunt non seruatis; ex libero enim patre natum, esse liberum.

6. Seruus fit simul ac habetur prodereclito; ut si exponatur infans domino sciente, & non contradicente aut a domino aeger deseratur aut ei negetur alimenta; aut ordinetur domino sciente, & non contradicente, aut si dominus fit haereticus aut infidelis, & fugiat seruus ad Ecclesiam aut si ancillam velit dominus violare, & illa fugiat, aut si illam habuit concubinam usq; ad mortem cum posset duce-re, & de ea nihil disposuit moriens.

7. Serui bona ludo, aut dono, aut hereditate acquista, pro sūt domini.

8. Libertus debet patrono egenti alimenta: & deceperuti sine libertis, succedit patronus ab intestato.

Simonia, vide Beneficium, Pensio,

Suspensio,

LL 4

1. **S**imonia est, dare spirituale, aut spirituali annexum, pro re æstimabili pecunia per modum pretij: ubi autem non est obligatio ciuilis seu ex contractu, non est Simonia, etiamsi sit obligatio quædam naturalis: ut cum quis dicit se intendere, vel sperare, sed non obligare; vel seruire ob beneficium, sed non velut premium seruitutis.

2. Non est Simonia, renunciare beneficium in favorem alterius. Nec dare aliquid ad redimendam vexationem ab iniquè impediente vel lectionem, vel possessionem. Nec cipere pro re non supernaturali et professione Theologie. Nec solvere ab aliquo promissum, aut solutum, ad Ordines pro te ignorantem aut contradicente aut si data est te nescientes: et si in Foro exteriori id constetur Simonia & potest in eo Episcopus dispensare, si non est Curatum, aut dignitas. Nec si pro tua electi confirmatione te ignorantem data

te data est pecunia. Nec si quis tuo nomine, ut beneficium perderes pecuniam dedit pro eo. Nec sacra vendere ratione materiæ, Secus est si vendantur Reliquiæ. Nec locum sepulturæ honoratiorem, aut pomparam funeris non necessariam. Nec pacisci de sustentatione ingrediens Religionem, aut de solvendo certum quid ab ingrediente, Confraternitatem. Nec si secularis vendat ius decimarum, sibi à Papa datum. Nec si concionator actipas pro fastentatione, aut pro libris, aut Capellaous pro seruitio, aut sacramentum ministratus pro labore itineris, aut quis pro obligatione obcedi manus spirituale. Nec si quis det spirituale, quod non est beneficium, pro spirituali, ut Missam pro Missa. Nec si quid derad obtinendam amicitiam ex qua deinde consequatur beneficium. Nec si det beneficium non principaliter, sed secundario, ob bonum temporale, aut cum pa-

cto oneris ei annexi, ut descendit; aut cum pacto ut resignet quando habuerit, aliud maius, aut ut remittat debitum iure inualidum aut cum intentione etiam expressa, sed sine pacto tamen ut detur postea alteri. Nec si quid det pro expensis litis; pon pro ipso beneficio. Nec si det in permutationibus pecunia ad recompensationem fructuum paucorum, aut nullorum.

3. At Simonia est, dare alicui temporale quid, ut suadeat alteri ut det beneficium. Item dare patrono ut presentet. Item dare beneficium, vel facere pactum conscientiendi in pensionem, si alter sibi beneficium impetrat. Item permutare beneficia sine beneplacito Superioris illius, ad quem pertinet consentire. Item si Episcopus accipiat aliquid pro expeditione literarum beneficij, secus si Notarius. Item resignare beneficium reseruando pensionem sine Papae auctoritate. Item dare tempore

rale pro actu potestatis spiritualis,
vel pro amouendis impedimentis
quæ possent apponi iuridicè. Item fi-
electores inter se conueniant ut so-
lùm ex se ipsis eligant ad beneficia,
electio est Simoniaca. Item vende-
re officium deconomi Ecclesiasti-
ci, aut Sacristæ, secundum quos-
dam.

4. Non reuelantes Simoniacos
iam non incidunt in poenam ullam,

5. Bullæ contra confidentias intelli-
gendaræ de Simoniacis, scilicet
vbi pactum saltæ tacitū interuenit.

6. Pœnæ Simoniaci intelliguntur
solùm in Ordine aut beneficio. *syl.*
Simonia, q. 9. *Nau. cap. 23. n. 111.* Non
est autem beneficium Vicariatus
temporalis, nec pensio, nec ius pa-
tronatus. Oportet autem completâ
esse Simoniâ si enim non est datum
spirituale, aut tempore non est lo-
cus pœnis, etiam si quis promissione
scripto confirmasset. *syl. Simonia*, q.
19. *Nau. c. 23. n. 193.* *Conar. reg. Pec-
catum:*

catum 2. parag. 8, n. 7.

7. Renunciatione Simoniaca non perditur ius , aut titulus , quia est nulla; nec Simoniaca permutatione: itaque possunt beneficia resumi. P. à *Nau de Rest. I. 2. c. 2. n. 436.*

7. Simonia mentalis non obligat ad restitucionem, ut obligat mentalis ysura.

9. Bulla Pij Quinti , qua ad eprus officiū aut beneficium Simoniace, priuatur ipso luce, fitq; inhābētis ad alia, intelligitur in Fodo extēriori.

10. Collatio beneficij Simoniaca nulla est: danda vero pecunia Ecclesiæ in cuius iniuriam facta, vel pauperibus, secundum quosdam; secundum alios, ei à quo accepta est.

11. Fructus restituere tenetur ipse beneficiatus. non mediatores in Simonia : dandi verò operibus piis, vel Ecclesiæ illi aut successor: aiunt, quidam tamen solere dati Papæ.

12. Simoniacus in Ordine est suspensus, non qui in beneficio, nec si ali

aliquo ignorantie, aut contradicente
in ordine suo commissa est Simo-
nia. Tollitur vero Simoniaci occulti
suspensio, per paenitentiam; at ma-
nifesti, per Episcopum post paeni-
tentiam.

13. Simoniacus per ignorantiam
pona incurrit Excommunicationem.

Societas, vide Hereditas.

1. IN societate qui plus ponit, plus
debet habere lucri: qui autem
positæ pecuniaæ solùm partis pericu-
lum subit, eius tantum debet habere
lucrum, reliquum enim intelligitur
mutuatum.

2. Societas in dubio intelligitur
contracta secundum consuetudinem.

3. In pacto quod sit commune
damnum capitalis intelligitur quod
etiam lucrum sit commune: itaque
quod superest capitalis, in fine inter
utrumque diuidendum.

4. Damnum ponentis operas de-
bet

bet esse commune, si societas facit eius causâ propinquâ, ut est lucrum, cuius societas causa: debent etiam expensæ de corpore societatis fieri eius causa proficiscenti.

5. Dissoluta societate, (dissoluitur autem unius socij morte, aut perditio capitali ferè toto) nisi aliud sit conuentum, reddito capitali ei qui posuit, solutisque débitis factis ab aliquo nomine societatis, lucrum pro rata dividendum.

6. Societates officiorum Romæ solitæ fieri, non possunt fieri ultra valorem officiorum *Ex Pio. Quar. 1.*

Sodomia, vide *Luxuria*.

sōkτεs.

Sortes ex causa licent in tempore stralibus electionibus, non in Ecclesiasticis.

2. In necessitate licet Dei auxiliū per sortem reverenter implorare.

Sponsalia, vide *Instrumentum*, *Matri-monium*, *Pœna*.

Actas

Aetas ad sponsalia septem anni in utroque ferè completi, (alio qui non oritur impedimentum publicæ honestatis) nisi antea adesset usus rationis, et si quidam negant id sufficere. Ante verò celebrata, connalescunt postea tacito consensu. Quod si maior septennio contrahat cum minori septennio, tenetur non quidem ut sponsarium, sed promissionis.

Sponsalia secunda, etiam iurata, non valent, si prima non sunt legitime dissoluta.

Qui spōsalia iurarūt, solent ab Episcopijs cogi ad contrahendū, immo qui solū promiserunt, & merito; tententur enim sub peccāto mortali.

Sponsalia non fiunt sola promissione sponsarium, nisi aliud sit in intentione; aut consuetudine; nec ante aduentum positæ conditionis.

Ad sponsalia requiriatur utriusq; promissio, nec sufficit alterum acceptare alterius promissionem, nisi intentum

intendat etiam se obligare.

Dicere Contraham tecum, si Pa-
pa dispensauerit, nec facit sponsalia,
nec obligationem post dispensatio-
nem contrahendi, secundum quos-
dam; alij enim id negant: & qui
promisit dispensationem petere, te-
neri petere, alij aiunt, alij negant,
utriusque probabiliter:

Sponsalia cum hæretico nulla
sunt; cum infideli verò, cum condi-
zione ut conuerstatur, tenent, posita
condizione.

Dicere; Non aliam ducam quam
e, non facit sponsalia: tenetur ta-
men ducere, si sic decipiens, violauit
virginem.

Sponsalia facta à parentibus pro
filijs, non valent nisi hi ratificant.

Quidam mortale putant despon-
sari clandestinè, quod ego non au-
sim affirmare.

Quidam putant sponsalia metu
inualidante matrimonium iurata,
valida esse: ego non puto.

Ariha

Arraha data in sponsalibus, soluto matrimonio reddenda ei qui dedit.

Sponsalia soluuntur, prime, utriusque consensu, etiam si fuissent iurata. Quod si ante septennium contracta, in septenio possunt dissentire.

Alterius ingressu in Religionem vel ordinatione in sacris, etiam si fuissent iurata: nec soluitur tunc pena arrabarum.

3. Altero contrahente matrimonium, vel absente, & non redeunte tempore a Iudice praefixo, etiam si fuissent iurata. Itē si sine spōsae licentia recessit, & non speratur citò redditurus. Potest & Iudex ob periculum incontinentiae dare licentiā cōtrahēdi nec incurritur pena arrabarū, cum contrahitur auctoritate Superioris.

4. Si fama est quod sit impedimentum canonicum inter eos.

5. Si alter ad pubertatem veniens dissentiat. Quod si iurarat, potest petere absolutionem a iuramento statim in pubertate.

M M

6. Si, cum essent facta cum condione contrahendi certo tempore, alter fidem violauit.

7. Altero incidente in paralism, aut morbum contagiosum, aut heresim, aut fornicationem, etiam per vim, aut grandem deformitatem, talia enim intelliguntur excepta in generali obligatione contrahendi,

8. Si alter fecerat votum castitatis ante sponsalia, etiam iurata aut postea, Religionis, aut ordinis sacri suscipiendi, aut castitatis Quidam tamen negant post sponsalia, etiam non iurata, valere votum castitatis; nec posse tales ordinari; immo si sponsam violauit, non possit ingredi Religionem: quae mihi probabilia videntur: tamen alter liberatus est obligatione, quia alter vouchando recessit.

9. Superueniente inter eos capiti ali inimicitia.

10. Non impleta promissione aqc conditione honesta, & possibili aut anni

admissa dote expectata.

11. Comperto postea alterum
esse aspero ingenio.

12. Succedente aliquo, quod si præ-
cessisset, non fuissent contracta.

In prædictis si causa est manife-
sta aut sponsalia clandestina, non
requiritur autoritas Iudicis.

Stabularius vide *Culpa.*

STABULARIUS potest cogi per Tu-
dicē ad recipiendum hospitem.

1. Tenetur pro damno dato in
rebus à suo famulo, non autem, p*ro*
vulnere.

2. Tenetur pro deposito etiam
culpa leuissima, secundum quosdam
at secundum alios solum de le-
ui. vide *Culpa*. Idemque censem-
dum de Nauclero & Caupone De-
positum autem censetur. quod in
eius vel domesticorum ap*ud* id depu-
tatorum præsentia ponitur Qui ve-
rō depositum re clausā, probabit quid
fuerit intus; nec stabilitur eius iu-

M M 2

ramento. Quod si recipit hospitium sine mercede, solum tenetur de dolore & lata culpa ; & si dedit clavem cubiculi, non tenetur.

Statutum, vide Lex.

Subiectio vide *Dominus Seruus*,

Suffragium, vide *Iadulgentia*.

Superior, vide *Dominus Praelatus*.

Superior ubique potest capere subditum, scilicet Praelatus Religiosum, dominus seruum, vir uxori, *Suspensio*, vide *Absolutio*, *Censura*, *Episcopus*.

1. **S**uspensus ab officio, non ideo est à beneficio; nec suspensus à maiori; Ordine, ideo est à minori; nec suspensus ab administratione, ideo est ab Ordine.

2. **S**uspensus absolute, intelligitur ab Officio Ordinum, & beneficio, non autem ab auditione diuinorum aut sepultura.

3. **S**uspensus ab officio, intelligitur & Ordinis, & iurisdictionis: potest

poteſt tamen dare licentiam audiendi Confessiones.

4. Suspensus per non habentem iurisdictionem Ecclesiasticam exteriorem, non est propriè suspensus, sed prohibitus: itemque si quis solo verbo ſuspendatur, & non scripto: item si ab officio non propriè Ecclesiastico.

5. Suspensionem ob cōtumaciam debet præcedere monitio, ſecus ſi ob culpam præteritam.

6. Si Iudex ſuspendat à iure ſuppenſum, non eſt noua ſuspensio, ſed ſola Iuris.

7. Suspensus à beneficio, intelligitur à fructu perceptione: opus eſt autem executione per Iudicem.

8. Suspensus ab uno, poſteſt etercere aliud non connexū: & Episcopus ſuspensus à pontificali officio, poſteſt Missam celebrare etiam cum Pontificibus.

9. Suspensus ab Ordine Episcopali, non ideo eſt à iurisdictione

10. Suspensus ab ingressu Ecclesie solum prohibetur in eac celebrare, & interesse diuinis Officijs: itaque potest in ea orare, & recipere Sacra-menta, & exercere iurisdictionem & sepeliri. decadens cum signis paucitatis, & extra celebrare, licet in loco non designato per Episcopum in perpetuum ad celebrandum.

11. Suspensio post legitimam appellationem est nulla ut excommunicatio, & interdictum.

12. Suspensio à fructibus potest impediri per sequentem appellationem: immo, secundum quosdā, omnis suspensio, nisi sit à diuino officio, aut in gressu Ecclesie, per appellationem sequentem suspenditur.

13. Suspensio Capitulo, vel Conventu non censentur singuli suspen-si nisi sint in culpa.

14. Beneficium collatum à Capitulo suspenso, non denunciato tenet.

15. Nullo Iure prohibetur quis vi-tate suspensos & denunciatos in-divi-

diuinis: quidam tamen dicunt mortale esse, cum suspenso à diuinis, & denunciato, in eis communicare.

16. Communiter suspendere potest, qui excommunicare: quæ vero crima digna suspensione, ipse iudicabit.

17. Posita suspensio usque ad certum tempus, per se tollitur.

18. Suspensio, vel interdictum, si feratur in participantibus cum excommunicato, non premissa monitione canonica, non valet, vide de sententia Excommun. lib. 6. cap. 13.

19. Habens Episcopalem autoritatem, potest absoluere à suspensiōne non reseruata; & communiter Religiosi ex priuilegiis possunt absoluere ab omni suspensione in Foro conscientiæ. si ob peccatum sit posita; & regulariter potest Episcopus ab omni iuris suspensione, & etiam statuti synodalis à Papa confirmati.

20. Qui certus est se non pec-

casse, non incidit in suspensionem
nunquam enim imponitur ab ho-
mīne sine culpa, saltem veniali; nec
à līre, aut ab homīne, ob contumā-
ciam, nisi ob mortalem.

2.1. Suspensio in totum & perpe-
tua ob officio & beneficio, est po-
tius deposito.

S U S P E N S I I P S O I V R E .

1. **C**lericus in sacris notorius
fornicarius usque dum pœni-
teat: quanquam videtur hæc suspen-
sio consuetudine sublata; certè non
est in usu.

2. Ordinatus in sacris sine ætate
legitima; aut dimissoriis, aut extra
tempora est, suspensus ab executio-
ne Ordinum, nisi fecisset absque do-
& si Ordine utatur, non quidem
quando ab Episcopo ordinatus, sed
post tunc enim solum incurritur
suspensio) fit irregularis, nisi absit
contemptus; requiritur enim præ-
sumptio.

3. Ex cōmunicans, suspendens, aut
inter

Interdictus , sine scriptura & causæ expressione, est suspensus per mensum ab ingressu Ecclesiæ. Excipe Prælatum regularem hæc agentem cum suis. vide *de senten.* Excomm. l.6. cap. i. Idemque dic de excommunicante sine monitione canonica.

4. Sacerdos qui sive legitima licentia matrimonio coniungit , aut benedicit, est suspensus ab Ordine, donec ab Episcopo Parochi illius absoluatur Ex Trid.

5. Ordinatus scienter à Simoniaco denunciato.

6. Religiosus habens administrationem , si alienat illegitimè , est suspensus ab officio.

7. Ordinatus ab excommunicato suspenso aut interdicto denunciatis: quod si ignoranter factū dispesat Episcopus.

8. Ordinatus Simoniacè, est suspensus ab ordinibus , (sed excusat ignorasse, aut contradixisse) itemq; ordinans.

M M 5

9. Ordinatus in irregularitate, est suspensus, solusque Papa dispensat.

10. Ordinans aliquem sine beneficio, aut patrimonio sufficienti, est suspensus à collatione talium Ordinum per annum. Ex Trid. Ipse auctor ordinatus non est suspensus. Ex Cong. Con. Debet autem illius Episcopus, qui scienter fecit alere, secundum Navar. & alios.

11. Ordinans non subditum, etiam à primam tonsuram, sine licentia proprij Episcopi & suspensus à Pontificalibus per annum, ordinatus verò ab ordine usque ad beneplacitum Praepati. Ex trid.

12. Ordinans in uitu, est suspensus per annum à celebratione Missæ.

13. Conferens tonsuram illiterato, suspensus est per annum à collatione tonsuræ, secundum quoddam. quod non puto esse in usu.

14. Ordinatus per saltum, est suspensus ab ordine subsepto: quod si sacerdotio ministrauit, Episcopus dispensat

Ex

Ex Trid. Est tamen priusquā vtatur suscipiendus Ordo omissus. Quod si ignoranter ministrauit, dispensat Episcopus etiam vt ascendat; si scie-
xter, solum accepto vtatur.

15. Qui visitans exigit pecunia vel munera, vel à non visitatis pro-
curationem, si Episcopus ,suspensus ab ingressu Ecclesiae; si inferior , ab officio & beneficio, usque dum re-
stituant duplum. Quod si absolu-
tur à potente absoluere , non tene-
tur ad duplum.

16. Præsumens in concione po-
pulari aut ubi virorum & mulierum
multitudo, de conceptione B. Mariæ
in alterutram partem disputare , af-
serendo propriam sententiam ra-
tionibus, aut autoritatibus , & con-
trariam refellendo, aut vulgari ser-
mone scribere, aut dictare , est sus-
pensus à diuinis , si est in sacris , &
priuatus omni gradu dignitatis , &
ad similem inhabilis solusq; Papa
dispensat. Ex Pio Quinto. Nota quod
requi

requiritur presumptio , adeoque dolus.

17. Religiosi presumentes in domos suas foeminas admittere , suspensi à diuinis,& ad officia in habiles. *Ex Pio Quinto*

18. Exemptus admittens ad diuinā nominatim excommunicatus, vel interdictum , est suspensus ab ingressu Ecclesiæ, usque dum satisfaciat. *vide cap. Episcoporum, de priuile. lib. 6.*

19. Suscipiens duos Ordines sanctos eodem die, est suspensus à posteriori, & solus Papæ dispensat.

20. Ordinatus illegitimè post matrimonium ratum est suspensus ab ordine, officio , & beneficio, si manet in seculo.

Suspicio, vide Indicium temerarium.

Tabel.

Tabellio, vide *Iudiciales actus*.

TEMPS.

1. **T**empus longum dicitur de-
cem annorum, longissimū
triginta.

2. Tempus statutum à Iure ad ali-
quid, in dubio oportet sit continuū.
Testamentum, vide *Clericus, Donatio,*
Fiscus, Hæreditas.

3. **T**estari non potest Religio-
sus professus, nec filius fa-
miliae, nisi de peculio castrensi, aut
quasi castrensi, non autem de adu-
titio sine patris cōsensu nisi sit Cle-
ricus, etiam solum primæ tonsuræ:
in eo enim aduentitium est quasi
castrense. Nec pupillus, nisi doli ca-
pax, & confirmans iuramento. Nec
bello iusto captiuus, nec obses apud
infideles. Nec ad mortem præscens
damnatus, nec deportatus, nisi ad
pias causas possunt. Nec manifestus
vsurarius, nisi præstita cautione:
sed

sed eius ad pias causas valebunt legata si deceperit pœnitens. Nec vxor, nisi ad pias causas, si sit statutum quod non possit testari sine cōsensu viri quanquam tale statutū communiter reprobatur, nec enim statuto aut consuetudine prohibiri potest, ne quis testatur sine alterius consensu. Nec dānatus ad perpetuum carcerem. Nec cæcus sine octo testibus. vide *infra*

2. Bona per testamentum prohibita alienari, non confiscatur ob delictum.

3. Relicta in testamento minus solempni licet possidentur, etiam si solis verbis factum sit, sufficit enim constare de voluntate testatoris, nō tamen ea tenetur dare hæres ab intestato, & si quidam putant teneri.

4. Testamentum, & omnis ultima dispositio ad pias causas, valet sine solempnitate Iuris, & sine institutione hæredis & valet quantum ad legata pia; immò, secundū quofdā
etiam

etiam non pia : sufficiuntque in eo
duo testes, etiā nō rogati, etiā fœmi-
næ, vel scriptura ipsius testatoris.

5. Per secundum testamentum nō
solemne ad pias causas, reuocatur
prius solemne ad pias causas.

6. Testamentum nuncupatum
fit sola voce, nominando hæredem
coram septem testibus rogatis.

7. Commodè fit testamentum,
scribendo quouis, & clausum dan-
do Iudici coram septem testibus
signandum, testando illam esse tuā
vltimam voluntatem.

8 In testamento parentum, etiam
cæcorum inter liberos & horū de-
cendentes, etiam per fœminam suf-
ficit declarare suam voluntatem
coram duobus testibus, etiam non
rogatis, etiam fœminis

9. In testamento quouis aperte
scripto sufficiunt quinque testes, vel
tres cum Notario.

10. Matris testamentum inter
filios naturales & spurios minus
fo-

solemne, valet.

11. Parris testamentum inter liberos, ab eo solo scriptum aut subscriptum valet, etiam quoad pia legata.

12. In testamēto, cū difficile est habere septē testes: sufficiūt quinq; itē si fiat ab habitāte cōmuniter rure.

13. Sufficit testari corā Principe, aut Iudice, & duobus testibus.

14. Sufficiunt duos testes, si corā eis hæres promisit testatori se eius voluntatem seruaturum.

15. Testamentum coram Curato & duobus testibus valere vbique quidam aiunt; alij solum in terris Ecclesiæ subiectis, & rebus Fori Ecclesiastici, & pias causas: sufficiunt vero testes etiam fœminæ, modo puberes, & pro. Curatō duo testes. Idemque quidam censem de Clerici vel nouitij testamento, & si alij negent. vide *infra*.

16. Testamentum minus solemne valet vt Codicillus, si habet requisiata

sita ad codicillum, & testator dixit
se velle ut valeret meliori modo
quo posset: quod omnes, etiam si nō
dicant communiter volunt.

17. Ad codicillum sufficiunt quinque
testes etiam non rogati, etiam
fœminæ (quod si sit inter liberos, aut
militis in bello sufficiunt duo:) in
codicillo tamen cæci, sicut in testa-
mento requiruntur septem testes,
cū Tabellione, vel aliquo eius loco.

18. Codicillus valet etiam factus
ante testamentum, nisi id repugnet.

19. Testamentum non potest fieri
solo nutu, nisi sit militis, aut ad
pias causas at donatio causa inor-
tis, & legatum, & fidei commissum
potest.

20. Clericus potest testari, secun-
dum quosdam, ut miles in bello,
scilicet cum duobus testibus rogatis
etia fœminis, quidam tamen negant.

21. Ingressus Religionem potest
testari sine Iuris solemnitate, secun-
dum quosdam; & si alij negent.

NN

22. Non potest in testamento testis esse seruus, nec haeres, aut ijs in cuius iste est potestate, vt pater, aut auus, nec filius, nec incapax testamenti testatoris; vt spurius; nec hereticus, nec intestabilis Iure, &c. nec foemina nisi in quibusdam casibus, vt tempore pestis. *Vide supra, & Foemina.* At Legatarius, & Commissarius, & Tabellio possunt.

23. Statutum disponens circa testamenta, comprehendit etiam forenses ibi testantes, & bona, ubi cuncte existant.

24. Statutum quod non valeat ultima voluntas nisi registrata, non habet locum ad pias causas

25. Testamentum est nullum, si non instituantur descendentes, aut, his defientibus, ascendentibus, nisi reddatur causa cur non instituantur (legata tamen & fidei commissa valent) aut sit testamentum militis, aut Clerici, aut Religionem ingressi.

26. Exhaeredari vel præteriri in testa-

testamento potest filius, si vult, modò non sit in præiudicium filiorum eius: si tamen est minor, & notabiliter laeditur, conceditur restitutio, item ob ingratitudinem, nisi cum patre in gratiam rediisset, aut pœnituissest ante conditum testamentum aut esset Religionem ingratus.

27. Filius institutus in minori parte legitima potest petere eius supplementum. Potest quidem pater inæqualiter filiis bona relinqueret sed non priuare legitima.

28. Testator potest iubere ut heredes ad tempus maneant in communitate bonorum sed non ut semper,

29. Filiis naturalibus potest pater in testamento vinciam relinqueret, id est, duodecimam partem bonorum, simul cum matre; & deficienribus legitimis descendantibus, vel his siue fraude, consentientibus, illos heredes institueret, reliqua tamen legitima ascendentibus. At spurio nihil potest à patre in testa-

mento relinquī, secundūm Iuile, (at secundūm Canonicū) test illi alimenta relinquere, & dotem, si egent) sed executor testamenti potest ei aliquid dare. S tamen filius legitimus vel natu potest ab auo institui.

30. Testamentum fratriſ ru
frater & ſoror ex eodem patre,
le instituit infamem niſi institu
aliquā ſolūm parte, aut illi in
fuiffent ingrati.

31. Si quis dixerit in testame
ut fiat quod dixerit Confessor;
tum huic credendum, quātum
ſimile eſt reſtatorem ei manc

32. In dubio credendum eſt reſta
torem id voluisse, quod, ſi ade
interrogatus dixiſſet.

33. Testamento potest derro
ob vtilitatem publicam Papa, &
premuſ loci Princeps. Potest &
piscopus cum conſenſu executor
conuertere in maiorem publi
necessitatē, quod in minorem

~~relictum; item quod non potest cōmodè fieri, in aliud conuertere.~~

34. Qui iurauit non reuocare teſtamentum, ſi reuocet eſſe peria-
rum, quidam aiunt, alij negant: il-
lud certum, valere reuocationem.

35. Si quis vi aut errore diſpoſeit,
voluitque nihilominus ita fieri va-
let diſpoſitio.

36. Non dicitur diſpoſuisse, qui vo-
luit diſponere, ſed fuit impeditus.

37. Conditio in teſtamento, Si
non nupſerit, in ea que nunquam
nupſit; item. Si non intrabit in Re-
ligionem; habetur pro non adiecta.

38. Professio Religionis non rum-
pit teſtamentum prius factum.

39. Publicatio teſtamenti laici
non facti cauſa pietatis, debet fieri
apud iudicem ſecularem, etiamſi
Clericus iſtituatur haeres.

40. Ille cuius arbitrio relictā bo-
na diſtribuenda, debet dare pijs o-
peribus.

41. Prohibitio testatoris ne
cōpus aut Iudex executorem
pellat, aut ne iura habent locum
suo testamento, non valet.

41. Capitulum Sede vacante
test compellere executorem;
negligat, exequi testamentum

43. Notabilis mora in execu-
ne testamenti est mortalis.

44. Executor testamenti p-
esse qui excedit decimum sep-
annum, modò non sit aut Fra-
canus, (prohibitum enim ei
aut mutus, aut surdus, aut pro-

45. Præmium relictum du-
executoribus, si unus non vult
qui, habebit alter.

46. Duorum executorum a
mortuo, vel nolente, vel long-
sente, alter exequetur.

47. Cūm dicitur intra ta-
tempus à morte defuncti ali-
faciendum, intelligitur à die
titæ & aditæ hæreditatis, securi-
quosdam.

48. Officium executoris non transfit ad hæredem, nisi forte re non integra: sed ad successorem Prælatori transfit, si est data executio nomine dignitatis, & non personæ.

49. Potest Episcopus & Iudex subditū cōpellere exequi testamentum.

— *Testis*, vide *Fœmina*, *Iudiciales actus*.

1. **T**Eſti vni in re magni momenti, si est fide dignus, potes quidem credere, sed non teneris, aliquando tamen unus testis probat ut cum nulli sit præiudicium, ut quod quis sit baptizatus, quod Ecclesia consecrata; vel cum impediendum peccatum, ut matrimonij illicit; vel de consensu partium; vel de consensu partium; vel cum quis dicit se confessum, vel Confessor pœnitentem esse emendatum, &c.

2. Nulli testi in iudicio creditur non iurato, creditur autem duobus contra quemcunque.

3. Duo testes supplent vicem unius quantæcunque auctoritatis.

NN 4

4. Testis regulariter non potest esse seruus, mulier in criminalibus præter Simoniam, aut testamentis impubes, minor viginti annis in criminalibus, infamis, infidelis contra fidelem, nisi in hæresis crimine; cognatus ascendens vel descendens per lineam rectam, familiarisve actoris, inimicus, amicus, laicus in crimen contra Clericum, socius criminis, persecutans in crimen ignotus,

5. Testes singulares deponentes super diuersis factis, regulariter non probant.

6. Cùm testes sunt pares, fauendum reo, nisi in matrimonio, libertate, dote, testamento, &c.

THESSAVRVS.

1. **T**Hesaurus est pecunia deposita à tempore immorabili, estque reperientis. Quòd si in loco alieno reperit casu, dimidium dabit domino loci: quòd si duo sint domini ut cùm alter est proprietarius, alter

alter vtilis, inter illos diuidet illud
dimidium; & si ager est doinalis,
vxori dabitur, non yigo: si autem de
industria reperit, s̄ quidem domino
consentiente, totum habebit; quod
si illo ignorate aut cōtradigere totū
ei dabit: quod si duotū dominorum
alter reperit, dabit alterī dimidium,
seu potius dimidium dimidiij: nam
ut repertor, habet dimidium; & ut
dominus, dimidiij alterius dimidiū.

2. Principem nihil posse exigere
a reperiente thesaurum in loco non
Principis, nec de eo consuetudinem
ullā valere, quidā aiunt alij negant.

3. Licet emis domum vbi scis
esse thesaurum, nec ideo debes au-
gere eius pretium,

4. Quae dominum non habent;
aut pro derelectis habentur, vt cum
dominus non amplius querit, sunt
occupantis: imo quod quis reperit
nec potest repetere dominum, po-
test secundum quosdam, sibi retine-
re nec leges in talibus applicantes

NN 5

rem Principi, obligat ante se
fiam.

TORNAMENTV.

1. **M**ortuus in tornementu
m hastiludio quo venera
fa pugnandi, etiam si pœnitentia
vatur Ecclesiastica sepultura,
menterant illa illicita: nam cu
flunt, ut non sit probabile m
periculum, licent.

TRANSACTIO.

1. **N**on potest Prælatus t
gere in causis Ecclesia
Capituli consensu.

Trubutum, vide Gabella.

Tutor, vide curator.

TYRANNVS.

1. **A**d tyrannum gubernan
tia licet recurrere pro iu
si aliunde non possit haberi.

2. Tyrannice gubernans
acquisitum dominium, non
spoliari sine publico iudicio.

Vana gloria, vide Honor.

i. **G**loriam & famam ob finem bonum optare, quantum quisque meretur, licet.

2. Vanæ gloriæ causas præcipue prædicare; aut Missam celebrare, peccatum esse mortale quidam a-iunt, alij negant.

VENATIO.

i. **C**apra in alieno laqueo, aut Creti, esse capientis, quidam dicunt, ego cum alijs nego. Potest quidem auis & sera in loco alieno capi, & est capientis, etiam si dominus loci aditum prohibueret, & ius venandi alij locasset, nisi locus es- set clausus, domini feras (ut sit) in- cludens.

2. Fera est capientis, si persequi- desinat qui illam vulnerauit.

3. Fera facta domestica, si bis fugiat, & de more non redeat, est capientis; immo simul ac fugit, nec dominus

sc

Sic persequitur, ut possit capere

4. *Quod quidam domini
bent venationem aut pescat
in loco publico, quidam con-
nunt, alij excusant, vel consu-
ne, vel populi consensu. Illu-
tum non licet prohiberi que-
ne agro suo, etiam occidendo
pus sit pellat vastantem feram-
tur enim damnum inuito do-
nec licet, ut sit, puniri, quic-
prohibitiorem venantur, na-
tione, aut flagellis.*

Venditio, vide Emptio, Officii

1. *C*um quis pro empta re
ciusto dat, sine vi, met
errore presumitur donare.

2. *Doctiores licet vendunt
operam.*

3. *Potest quis rem vendere c
quia tantum sibi valet ob uti-
quam inde capit item ob dam-
quod patitur vendendo; ite-
periculum non recuperandi pre-*

4. Cùm venditur res quotidie fructificans, vt domus, aut ager, si nihil est expressè conuentum, fructus tempore et tempus tēi traditæ sunt venditoris, reliqui emptoris: at in alijs, vt vinea & oliueto, omnes fructus nondum collecti sunt emptoris; itemque pensio quam prius alijs forte soluit, vt qui conduxit.

5. Illicitum est priuilegium, vt quis solus vendat cum populi dāmno secus si detur ex causa iusta, non grauatis emptoribus.

6. Donatum à fure bona fide vendens, tenetur pretium dare domino rei, quia in eo factus est locupletior.

7. Potest quis ad tempus dilata solutione carius vendere certum mercium genus, ob lucrum cessans, & ob laborem probabilitet subeundum in recuperando pretium, vel expensas in eo faciendas, etiam si postea nullus labor accidat, aut expensæ: item cùm dubium est ante tempore solutionis sit ex plus aut minus.

hus valitura: quidam tamen id so-
lum admittunt cum eo usque rem
erat seruaturus.

8. Iustum pretium venditi sub
hasta, scilicet plus danti quidam pu-
tant quod non excedit dimidium
iusti, in plus aut minus.

9. Quod aurifices quam vocant
sigam simul cum argento ponde-
rant, & pro argento vendunt, & non
videtur condemnandum, modò
multam non addant in fraudem.

10. Omnes vendentes, etiam
Clerici, tenentur ad pretium legiti-
mè taxatum.

11. Si pluris vendidisti quam rei
dominus constituet, teneris ei to-
tum reddere, nisi tacite donauerit,
vel opera tua illud quod amplius
est meruerit, vel industria partu sit.

12. Vendens agrum, etiamsi tra-
dat emptori, potest recipere fructus
pro rata nondum soluti pretij, etiā si
antea eius fuisset intentio ut emp-
tor fructus reciperet; id enim cese-
dūs

dus ex ignorantia intendisse, putans deberi.

13. Vēdere se quis potest, etiā uxore inuita, ob grandem necessitatem.

14. Cūm non est taxatum pretium rebus ad vitam non necessarijs, ut aureis, aut argenteis aut margaritis, & rebus eiusmodi, potest accipi quantum emens sciens & prudens dat.

15. In venditione quæ vulgo dicitur *Loto*, cūm scilicet multa venduntur innumeris, qui syngraphas dant cum paruo pretio, non possunt res omnes plus vendi quàm valent ipsæ & opera ministrorum quibus soluendum: potest tamen de licentia Principis aliquid amplius accipi, dandum pauperibus.

16. In pacto de dando pretio currēte aliquo die, si varietur, dabitur medium; si autē currēte septimana aut mense, dabitur diutius durans.

17. Venditorum per præconem vel proxenetam, pretium est, quod reperitur absque fraude, &

proxenetæ negligentia.

18. Non licet carius vendere ho-
spitibus, quām indigentis.

19. Illicitum videtur quibusdam
vendere ius hospitandi, cūm priui-
legio ne alij hospitentur.

20. Quod parum est, censentur
emptor & venditor condonare in-
uicem.

21. Si vendis pro decem, quod
creditur valitum solūm quinque
quando trades, etiam si isto tempo-
re valeat quindecim, teneris secun-
dūm quosdam, restitue te quinque.

22. Non tenetur vendens prode-
re defectum rei manifestum, etiam
si emptor non aduerterat; nec occul-
tum, unde nullum emptori dam-
num accidit: nec tunc perniciosum
est querenti emptori mentiri: tene-
tur autem, si res est inutilis ad id
quod ille vult, id monere.

23. Dubitansem esse furtuam,
debet id emptori iudicare: quod si
sciens rem peritaram emptori ca-
cuit,

cuit tenetur.

24. Vendere rem qua quis potest
benè vti, etiam si scias male vñsuim
non est mortale; vt arma tempore
belli iniusti, vel cœnam die iejunij,
modo nō credas illū emere ad no-
cendum alteri vel sibi corporaliter.

25. Agrum aut domum loci sacri
constructioni necessariam, aut am-
plificationi, vel vtilem, paruo domi-
ni detrimento, potest iudex cogere
vēdi: quod si nō est necessaria, sed
vtilis tantūm, potest cogere Prin-
ceps: potest item cum expedit ali-
quid ad bonum publicum emi.

26. Venditum perit venditori an-
te degustationem necessariam, aut
mensurationem itemq; si est in mo-
ra aut culpa, aut causa interius; alio-
qui perit emptori, etiam si non sit
tradita.

27. Si quis ex centum dolijs de-
cem vendit indefinite, & pereant
omnia, pereunt & sua emptori: quod
si mancant decem, erunt emptoris:

OO

*Si si vendit de duobus vnum
finitè si pereat vnū , quod rel
est,dabitur emptori.*

28. Notarius faciens instru
tum vbi aliquis fraudatur cit
midium iusti pretij, non tene
stituere; non enim dat dānni

29. In venditione celebrata
Ecclesia sed per eius Procūtā
non transfertur dominium an
ditionem, secundūm quosdam
si executor testamenti venda
non præsenti pecunia,transfe
rūtūm;quod ego intelligo in
ro exteriori.

50. Venditio cum conditio
te eam impletam non obligat

VERBÆ.

1. VEt hūm iocosum dictum
sa recreationis non est
catum. *Vide D.Th.2.d.40. & 4.*

VERBERÆ.

1. VEliberare possunt pare
domini, & paedagogi E

vel per alium; & Religiosum incorrigibilem Praetatus, etiam per, laicū.

2. Praetatus potest etiam Sacerdotem verberare, & forte etiam praceptor, vt si sit talis alicubi consuetudo; & vir uxorem gravi de causa.

3. Episcopo non licet manibus suis verberare.

Vestis, vide Sacra.

1. **V**este Religiosa mariis aut fœminæ yti secularem ludi causa, non est mortale.

2. Vti veste alterius sexus ob vanitatem, veniale est; ob iustum vero causam licitum: quamquam August. 2. *soliloq.* dubitat an vnquam licet viro yti veste fœminæ.

Vicarius, vide Confessor.

1. **V**icarius Episcopi non potest esse laicus nec Clericus conjugatus, oportet vero habere Ordines minores.

2. Vicarius generalis dicitur
OO 2

Ordinarius, potestque dare dimissorias, & potestatem absoluendi à reseruatis.

3. Vicarius Episcopi eo mortuo cessat (nisi à capitulo confirmetur:) gesta tamen per eum ante mortis notitiam, valent.

4. Vicarius electus à Collegio, perseverat mortuo Prælato.

5. Excommunicato aliquo cessat officium eius Vicarij secundū quodam; nisi habeat auctoritatem à Iure, ut Vicarius Abbatis, vel Prioris.

6. Vicarius perpetuus est beneficium.

7. Vicarius perpetuus potest ex causa virginitate fieri ab Episcopo inuitis Rectori & patrono debet autem esse viginti quinque annorum, & fieri intra annum sacerdos, alioqui priuatus est ipso facto: quod si accipiat aliam Ecclesiam cum cura perdit Vicariatum.

8. Vicarius perpetuus potest facere Vicarium ad tempus seu temporalem.

9. Vica

9. Vicarius tempo ralis potest facere Vicarium, si sit consuetudo, aut habeat speciale mandatum, aut non possit totum impleere, & partem committat.

VIDUA

1. **V**Idua non dicitur, quæ non est à viro cognita.

VIRGINITAS.

1. **V**irginitas amittitur pollutione voluntaria, saltem in causa ut cum quis nocturnam optat aut procurat voluntatiè, & concubitu apto eā facere, etiam si per accidentis non sequatur: quidam tamen dicunt sine pollutione non amitti. Aiunt & quidam, fœminam recipientem semen etiam sine signaculi fractione, virginitatem amittere.

Visitatio, vide Epis. opus, Notarius.

1. In visitatione primo prædicandum & monendum, deinde inquirendum.

OO;

2. Episcopus visitat Diœcesim,
Archiepiscopus totam prouinciam;
& si id non videtur esse in vsu.

Vita, vide Homicidium, infirmus.

1. **N**on tenetur, quis vitam producere quantum potest, nec vti cibis delicatis & salubribus, nec ad vitam seruandam permettere sibi membrum abscindi, nec vti medicinis aut remedijs extraordinarijs, aut valde pretiosis, vel laboriofis, nec abstinere pœnitentiis quæ vitam possunt breuiare.

2. Vitam potest quis exponere periculo pro suis vel proximi rebus, & etiam pro honore, secundum quosdam; quod non concederet D. Aug. Potest quidem vitam suam quis exponere pro tuenda vita alterius, at pro re alia temporali, vel sua, vel aliena, non putarim licere, nisi esset ad vitam necessaria.

3. In naufragio posse alteri permitti tabulam antequam capiatur,

fed

Sed nō postquam capta est ; quidam
ajunt. Ego putarim posse etiam ca-
ptam alteri permitti, ut saluetur ; ut
& panem quem quis vnum habet,
solum alteri posse dare in extrema
vtriusque necessitate.

Votum, vide Baptismus, Debitum con-
sugale, Episcopus, Festum, matrimo-
nium. Religio.

1. **N**on obligat votum de re inu-
 tili, aut vana, aut maioris bo-
 ni impeditiva, si quis meliorem fa-
 cere velit, alioqui obligatur ut votum
 de coniugio vitandæ incontinentiæ
 causa, nisi quis melius quid faciat.
Tol. c. 17. l. 4. Bart. Med. l. 1. c. 13. parag.
6. Nav. c. 12. n. 28. soto l. 7. q. 1. a. 3. Va-
leant. l. 3. disp. 6. q. 6. p. 2.

2. In dubio an voveris non rene-
 ris voto: itidemque dicendum, si du-
 bites an, cum vovisti, compos esses
 rationis, vel an sis obligatus. *Bart.*
Med. l. 1. c. 13. parag. 76.

3. Votum de peccato mortali mor-
 tale est; de veniali veniale. *Nav. c. 12.*

n. 40. & 63. Soto l. 8. q. 1. a. 7. Vinal. p. 3.
q. 14. n. 66.

4. **Votum non obligat**, si rem, quam voues: in fine in malum ordinat, ut si voues aliquid ad hoc ut consequaris quod non licet. verbi gratia furtum vel adulterium; aut gratiarum actionem pro malo fecus si ipsum vouendi actum male ordinat, ut si voues Religionem ut laute viuas, aut lascivè vel in gratiarum actionem pro filio ex adulterio suscepto; id enim non malum est, et si adulterium ipsum pessimum.

5. **Voti pœnitere, sed cum animo implendi, non est mortale.**

6. **Tenetur voto, qui intendit vovere, etiam si non intendat implere:** qui autem, non se intendit obligare non videtur intendere vovere: hoc enim ipso, quod quis vovet, se obligat, ut qui promittit, hoc ipso quod promittit: peccat tamen, & secundum quosdam mortaliter, qui vovet sine animo se obligandi.

7. **Qui**

7. Qui votum ratificavit, falso putans se teneri, non ideo obligatur.

8. Votum factum metu graui ad id non iuste incusso, non valet, nisi firmetur iuramento: secus est si iuste metus incutiatur. Quidam tamen aiunt, votum quocunque metu factum si adfuit: intentio se obligandi tenere. *Tolet. l. 4. c. 17. Nav. c. 12. n. 52. Valen. 3. disp. 6. q. 6 p. 2.*

9. Votum pauciarum ob metum patris reverentialem, non valet quidam afferunt, si praesertim timet ne ab eo alioqui dure tractatur.

10. Votum parentum de filiis, istos non obligat, nisi se obligant ipsi approbando. *De Graffis l. 2. c. 26. Bap. Corr. 9. 191*

11. Quidam putant, votum Religionis ubi regula non servatur, non tenere, nec qui Religionem voulit, debere ingredi eam si ibi pro libito vivitur: ego neutrū affirmare ausim.

12. Qui voulit Religionem certam, debet querere aliquot eius

monasteria, ut recipiatur, qui autem Religionem in communi, aliquo diuersatum Religionum in ea provincia.

13. Qui voulit solùm ingredi Religionem, si in nouitiatu ea non placet, potest exire etiam si voulisset animo perseverandi in ea, nisi intedisset obligare ad perpetuò ibi manendum; quamquam etiam tunc quidam putant si bona fide probans putat non sibi conuenire; posse exire. Idem autem censetur, voulere ingredi Religionem, & voulere fieri Religiosum.

14. Qui voulit Religionem arctiorē, si in laxiori proficitur, nō amplius tenetur. *Vide de Regul. l. 6. c. 4.*

15. Violare votum de re leui, aut de vitando aliquod peccatum veniale, est solùm veniale peccatum. *Nan. c. 12. n. 40. Val. t. 3. disp. 6. q. 6. p. 4. Bérard. p. 3. de votn. c. 9.* Quidam tamen dicunt, qui voulit dare vnum sumnum, si non det, peccare mortaliter;

taliter; sed qui vōuit non ludere, non peccare nisi venialiter si parum lūdat, ob leuitatem materiæ.

16. Non est in potestate vōuentis se obligare sub mortali aut veniali peccato; obligat enim ex sua votum pro qualitate materiæ.

17. Quæ vōuit virginitatem, si violet, tenetur ad castitatem, nisi cū vōuit, aliud intendisset.

18. Vouens Religionem grauiter deceptus non voturus si sciuisse, non tenetur.

19. Non ideo votūm non obligat, quia accidit aliquid, quod si p̄tōuisseſ non vouisseſ; sed quia accidit id, quod si fuisseſ tempore voti, obligationem voto abstulisseſ ut si fiat res impossibilis, aut illicita, aut indifferens, &c. *Caietanus Vōtiemissio. Valent. supra p. 4.*

20. Votum de nunquam peccando. non obligat, quia de impossibiliſ ſecus ſi fiat de, non peccando mortaliter.

21. Vo-

21. Votum Religiosi de
prohibita seruandum, do
superiorem irritetur. Qui
men dicunt, nullum votum
si valere, nisi consentiente
re expressè: alij etiam de re
ta factum votum ei iudicari
approbet, si velit.

22. Vouens seruare alic
gem non obligantem sub
non se obligat ad mortale
cundum rationem legis.

23. Metus qui excusat vi
præceptum iejunij, excusare
quibusdam etiam violanter
de iejunio obligat enim vo
star legis.

24. Vouens non nubere,
obligat ad castitatem; nec
mulierem non tangere lasci
*Volum, n. 4. Angel. Votum 4.
sec. 2. q. 18. a. 12. Henr. l. 7. c. 30.*

25. Vouens abstinere ab
ideo tenetur abstinere à ca

28. Vouens se aliquid fac

contingat fortè peccare, intelligitur de prima vice, nisi intendisset expressè quoties peccasset.

27. Coniugem non posse sine alterius consensu vouere non petere debitum, alij aiunt, alij negant: non videtur quidem posse castitatem vouere, etiam ante consummatum matrimonium, nisi velit Religionem ingredi.

28. Vouens Religionem non prefixo tempore, debet quamprimum potest, ingredi.

29. Qui voulit unum principaliter, ut Religionem & alterum, accessoriè, ut castitatem liberatus à primo, est liberatus à secundo.

30. Votum sacerdotij non est votum castitatis, potestque ab Episcopo dispensari. *Solo l.7.q.4.3.B.1.a casu 1.26.Oct. an. 81. Tab. Volum. 3.n.2.*

31. Votum de impossibili non obligat etiamsi postea fiat possibile,

32. In voto seruandū possibile & honestū omissō impossibili & turpi.

33. Duo

34. Duorum votorum incompatibilium: si æquè bona seruetur prius alioqui melius.

34. Qui voulit quotidie dare pauperi. si hodie non det, debet cias illud addere.

35. Votum factum ut aliquid à Deo obtineas, obligat, etiam si non obtineas; nisi dixisses, Si obtinuero.

Voti irritatio, Dispensatio, &c commutatio, vide. Debitorum coniugale.

Ad irritandum votum sufficit voluntas eius qui potest, nec requiritur causa caiet. *Voti dispensatio.* Potest autem pater, & mater si tutrix sit, (imò secundum quosdam) etiam si non sit tutrix impuberis, & si si non sit curator, etiam puberis, scilicet mortuo patre? tutor, curator, maritus, & dominus, impuberis quidam omnia vota irritare. *Vinal. p. 3.c. 4.n.99. syllo. Volum, 4. paragrapho 2. De Graff. 26.n.3.* etiam antequam venirent sub suam potestatem emis-

6,

2. puberis autem reale, (non autem personale sibi non præiudicans) nisi esset adiunctum voto Religionis, aut de bonis castrensis, aut quasi castrensis & prelatus Religiosi vota omnia, adeoq; etiam Papa qui est eius supremus Prelatus, qui tamē secularium vota non potest irritare.

3. Irritans votum sine causa ipsius quod consenserat, peccat quidam, sed irritatio tenet. *Tabien, Votum, 5. n. 5. Nav. c. 12. n. 73. a. Berard pag. 3. cap. 9.*

3. Votum impuberis de faciendo aliquid tempore libertatis, semel irritatum, non irreducitur: quidam tamen seruum excipiunt: excipitur & pubes nisi voulisset simul in tempus etiam subiectionis: Religiosus autem censetur ut impubes.

4. Irritans votum; si postea consentiat, non ideo reualidat. *Rosella Votum, 2. paragrapho. 6. Tabien. Votum. 5. n. 6.*

5. Votum impuberis de Religione

ligione, potest pater & tutor irritare etiam post pubertatem, si ille in pubertate se de novo non obligauit.

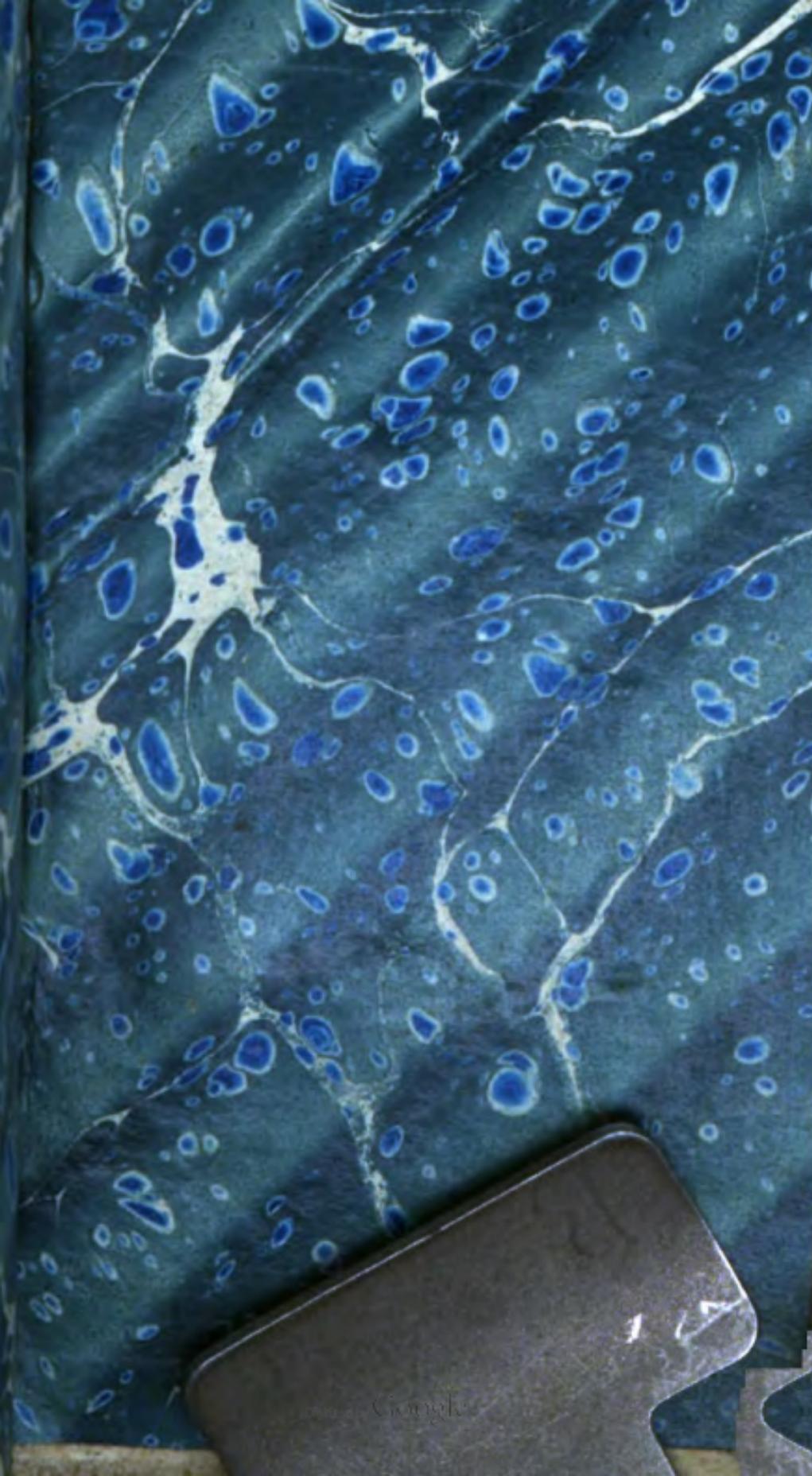
*Valent. i. 3. disp 6. q. 6. p. 6. Beijo casu. I.
22. Maij anno 81. Lopez. c. 48.* idemq; dicendum de Praelato Religiosi facti Episcopi; scilicet poterit similiiter huius votum antea factum irritare, si iste de novo non confirmauit Episcopus factus.

Omne votum auctoritate Iuris, commutatur in Religionem, & quidem personalia omnia professione extinguntur, realia verò debita quidem ajant transire in Monasterio, iuxta vires hæreditatis: ego verò si sint solum votorum debitæ, etiam extingui professione puto. Nouitius autem excusat à voto personali. sed non à reali. Possunt & omnia vota nouitiorū cōmutari à Confessore in ohera Religionis. Vota quidem nostrorum quæ in seculo fecerunt, ante professionem sunt suspensa, quamdiu sunt in Societate.

7. Qu

la

Douglas C. Campbell

